

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE TÜRKÇÜLÜK TURANCILIK VE
YARGILAMALAR (1940-1950 ARASI DÖNEM)**

**DOKTORA TEZİ
Elif AKAR**

**Danışman
Prof.Dr. Osman KÖSE**

Ankara – 2019

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE TÜRKÇÜLÜK, TURANCILIK VE
YARGILAMALAR (1940-1950 ARASI DÖNEM)**

**DOKTORA TEZİ
Hazırlayan: Elif AKAR**

**Danışman
Prof.Dr. Osman KÖSE**

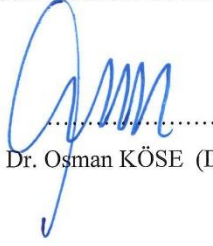
Ankara – 2019

ONAY

Elif AKAR tarafından hazırlanan “Türkiye’de Türkçülük, Turancılık ve Yargılamalar (1940-1950 arası dönem)” başlıklı bu çalışma 30/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi anabilim dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU (Başkan)

Prof. Dr. Osman KÖSE (Danışman)

Prof. Dr. Bayram Ali SONER

Doç. Dr. İbrahim ARISOY

Doç. Dr. Sıddık ÇALIK

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukukî sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

30.05.2019

 Elif AKAR

COPYRIGHT DECLARATION

I hereby declare that this Ph. D. Dissertation has been written by myself in accordance with the academic rules and ethical conduct. I also declare that all materials benefited in this thesis consist of the mentioned resources in the reference list. I verify all these with my honor.

30/05.2013

Elif AKAR

ÖNSÖZ

Bu çalışma T.C. Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı için Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. Bu tezin konusunu 1944-1947 arasında yaşanan Türkçü-Turancı Yargılamalar oluşturmaktadır. Bu çalışmayı gerçekleştirebilmek için öncelikle bir buçuk seneyi aşkın bir sürede Türk Tarih Kurumu Arşivi'nden elde edilmiş olan Bilge Kitabevi Koleksiyonu, 25/6-1A, 25/6-1B dosyalarındaki Osmanlıca metinlerin transkribe edilmesi ile meşgul olunmuştur. Dava süreci boyunca, 1944 Turancı Yargılamalarda görev almış bulunan, Askerî Yargıç Tuğgeneral M. Kemal Kalkan'a ait bu belgeler, 1944 yılından çok önce Latin harfine geçilmiş olsa bile, Kalkan'ın Osmanlıca not tutması nedeniyle rika yazı türüne aittir ve transkribe gerektirmiştir. Hâkimin devrik cümleli, imla hatalı ve karakteristik el yazısı belgelerin çözüm sürecini uzatmıştır. Belgelerin çözümünden sonraki süreçte, elde edilen bu veriler döneme ait gazeteler, meclis zabıtları ve hatıratlar üzerinden değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmıştır. Turancı yargılamalar hakkında daha önce yapılmış akademik çalışmalarda bu türden verilerin kullanılmaması bu çalışmaya ayrı bir önem ve değer katmıştır.

Bu konu üzerinde çalışma hususunda, öncelikle, tez danışmanım Prof. Dr. Osman Köse'nin şahsıma duyduğu güven ve inancı için kendisine minnettarım. Tez yazım sürecinde de değerli fikirlerini ve yorumlarını benden esirgemediği için kendisine teşekkür borçluyum. Ayrıca bu süreçte, en başından itibaren, tezim konusunda beni cesaretlendirmiş ve yardımlarını esirgememiş olan değerli hocam Doç. Dr. Sıddık Çalık'a sabrından ve fedakarlığından, vermiş olduğu manevi destekten dolayı minnettarım. Aksi olsa idi, muhtemelen bu çalışma ortaya çıkamazdı. Yaşam sevincim, her şeyim annem ve babam başta olmak üzere sevgili ailem diyebileceğim, Polis memuru Merve-Berat İnci ve Kurşun ailesine, ayrıca her şeyin müsebbibi, doktora şevk kaynağım, tüm ilhamım, canım ağabeyim Şehit P. Kd. Üsteğmen Kaan Adnan Türe'nin manevi hatırasına sonsuz şükran ve minnettarlık duygularımı sunarım.

Ankara, Mart 2019

Elif AKAR

ÖZET
T.C.
Polis Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı

Türkiye’de Türkçülük, Turancılık ve Yargılamalar (1940-1950 arası dönem)

Hazırlayan: Elif AKAR

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Osman KÖSE

Yıl:2019, Sayfa:252 (Ekler hariç)

Bu çalışmanın amacı, 1941 ve 1947 yılları arasındaki dönemde yaşanmış olan Türkçü-Turancı yargılamaları orijinal belgelere dayanarak, mahkeme kayıtları, genel kurul kararları, iddianameler, sorgular, ifadeler, yargılamalar, suçlamalar, temyiz başvuruları ve temyiz süreci ile ilgili belgeleri değerlendirerek o döneme ışık tutmaktır. Dönemin iç siyasî olaylarının, o zamanki hükümetin, dünyadaki gelişmelerin, İkinci Dünya Savaşı'nın ve yayılmaya çalışılan komünizm akımının da yargılamalara etki ettiği düşünülerek, meclis tutanakları, gazeteler ve hatıralar da incelenerek genel bir değerlendirme yapılmıştır. Tüm bunlarla beraber, bu tez öncelikli olarak Türk Tarih Kurumu Arşivi'nden elde edilen ve bahsi geçen yargılamalarda Askeri Hâkim olarak görevde bulunan Tuğgeneral M. Kemal Kalkan'a ait belgelerden yola çıkarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1944 Olayları, Turancı Yargılamalar, Irkçılık, 3 Mayıs 1944, Irkçılık Turancılık Davası, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş.

ABSTRACT
Police Academy
Institute of Security Sciences
Department of Security Strategies and Management

Turkism, Turanism and Judgements in Turkey From 1940-1950

Prepared by: Elif AKAR

Ph. D. Dissertation

Supervisor: Prof. Dr. Osman KÖSE

Year:2019, Pages: 252 (Excluding appendices)

The aim of this study is to shed light on the Turkism-Turanism judgements between 1941 and 1947 based on original documents, by evaluating court records, General Assembly resolutions, indictments, queries, statements, indictments, appeals and appeals process. Internal political events of the period, then the government, developments in the world, the World War II and the communist movement tried to spread have also influenced the judiciary, a general evaluation was made on the issues by examining the minutes of the assembly, newspapers and memorials. However, this thesis was primarily based on the documents obtained from the Turkish Historical Society archive. In addition, this study was prepared from the documents of Brigadier General M. Kemal Kalkan, Military Judge in the above-mentioned proceedings.

Key Words: 1944 Events, Turanist Proceedings, Racism, 3 May 1944, Racism-Turanism Case, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI	II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ	III
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
TABLolar LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE TURANCI YARGILAMALARIN İLK EVRESİ

1.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ TÜRKİYE	23
1.1.1. İkinci Dünya Savaşı ve Türk Demokrasisi	26
1.1.2. İsmet İnönü Dönemi'nin Başlaması ve Türkiye'nin Genel Durumu	29
1.1.2.1. İkinci Dünya Savaşı Esnasında Türkiye'de Genel Durum	30
1.1.3. Türkiye'nin 1936-1945 Dönemi Denge Politikası	31
1.1.3.1. 1945 Sonrası Denge Politikası.....	33
1.1.4. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Alınan Güvenlik Tedbirleri ve Sol Olaylar	35
1.1.4.1. Alınan Güvenlik Tedbirleri	35
1.1.4.2. İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Sol Olaylar	36
1.1.5. Savaş Dönemi ve Türkiye'nin Statükocu Yaklaşımı	40
1.1.6. İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Milliyetçiliği ve Turancılık	

Konusu	43
1.2. OLAYLARIN ÇIKIŞI VE TURANCILIK DAVASININ İLK EVRESİ	45
1.2.1. Irkçılık-Turancılık Davası Öncesi Nihal Atsız-Sabahattin Ali Davası	46
<i>1.2.1.1. Davanın Başlaması ve Gelişmeler</i>	<i>49</i>
<i>1.2.1.2. 3 Mayıs 1944 Irkçılık-Turancılık Davası (Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası İkinci Celsesi)</i>	<i>51</i>
<i>1.2.1.3. İsmet İnönü'nün 19 Mayıs Nutku ve Turancılık Konusu</i>	<i>53</i>
<i>1.2.1.4. İşkenceler</i>	<i>57</i>

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMANIN BAŞLAMASI

2.1. SIKIYÖNETİM BİR NUMARALI MAHKEMESİ EVRESİ	62
2.2. HAZIRLIK SAFHASI VE HÜKÜMLER	67
2.2.1. Zeki Velidi Togan ve Doğu Türkistan Türk Birliği Gizli Cemiyeti	71
2.2.2. Reha Oğuz Türkkkan	73
2.2.3. Cihat Savaş Fer	75
2.2.4. Nurullah Bariman	76
2.2.5. Heybetullah İdil	78
2.2.6. Gizli Görem Cemiyeti	85
2.2.7. Nihal Atsız	93
2.2.7.1. A-Saniğin Durumu	94
2.2.7.2. B-Ankara Gösterileri	98
2.3. MAHKEME SAFAHATI VE HÜKÜM	101
2.3.1. Mahkemenin Genel Kanaati ve Netice	101
2.3.2. Mahkemenin Verdiği Karar ve Sanıkların Giydiği Hükümler	109
2.3.2.1. Zeki Velidi Togan	109

2.3.2.2. <i>Reha Oğuz Türkkkan</i>	110
2.3.2.3. <i>Cihat Savaş Fer ve Nurullah Bariman</i>	111
2.3.2.4. <i>Heybetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek</i>	112
2.3.2.5. <i>Fehiman Altan</i>	113
2.3.2.6. <i>Necdet Sancar</i>	114
2.3.2.7. <i>Alparslan Türkeş</i>	115
2.3.2.8. <i>Fethi Tevetoğlu</i>	116
2.3.2.9. <i>Nihal Atsız</i>	117
2.3.2.10. <i>Diğer Suçlar</i>	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMAYA İTİRAZLAR

3.1. TEMYİZ EDİLEN KARARLAR	122
3.1.1. <i>Reha Oğuz Türkkkan</i>	126
3.1.2. <i>Cemal Oğuz Öcal</i>	130
3.1.3. <i>Fethi Tevetoğlu</i>	130
3.1.4. <i>Cabbar Şenel</i>	131
3.1.5. <i>Nurullah Bariman</i>	132
3.1.6. <i>Cihat Savaş Fer</i>	133
3.1.7. <i>Necdet Sancar</i>	134
3.1.8. <i>Nihal Atsız</i>	135
3.1.9. <i>Zeki Velidi Togan</i>	138
3.2. ADLİ AMİRLİĞİN TEMYİZ TASARISI	139
3.3. SAVCILIĞIN TEMYİZ SONUCUNU SANIKLARA TEBLİĞİ ...	140
3.4. SANIKLARIN TEBLİĞ EDİLEN TEMYİZ SONUÇLARINA CEVAPLARI	151
3.4.1. <i>Cabbar Şenel'in Cevabı</i>	151
3.4.2. <i>Cihat Savaş Fer'in Cevabı</i>	151
3.4.3. <i>Reha Oğuz Türkkkan'ın Cevabı</i>	153
3.4.4. <i>Zeki Velidi Togan'ın Cevabı</i>	154
3.4.5. <i>İsmet Rasin Tümürk'ün Cevabı</i>	155

3.4.6. Fethi Tevetoğlu'nun Cevabı	157
3.4.7. Cemal Oğuz Öcal'ın Cevabı	157
3.4.8. Alparslan Türkeş'in Cevabı	159
3.5. MAHKEMENİN ASKERİ YARGITAY'A DEVRİ	159
3.5.1. Temyiz Tasarılarının Askerî Yargıtay'da İncelenmesi	159

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DAVANIN SONUÇLANMASI

4.1. SIKIYÖNETİM İKİ NUMARALI MAHKEMESİ EVRESİ	181
4.1.1. Davanın Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne Devredilmesi	181
4.1.2. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Gerekçeli Son Hüküm Özetleri	183
4.1.2.1. Ankara Gösterileri ve Nihal Atsız	184
4.1.2.2. TBMM'ne ve Hükümete Hakaret Suçu ve Nihal Atsız .	186
4.1.2.3. Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık Suçları	189
4.1.2.4. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık Suçlarını Yorumlaması ve Kararı	192
4.1.2.5. Hükümeti Yıkma İçin Yeminle Gizli Cemiyet Kurma Suçu	197
A-Lise ve Bozkurtçular Göremi (Cemiyeti)	197
B-Zeki Velidi Togan'ın Kurduğu Gizli ve Yeminli Cemiyet	212
4.2. MAHKEME ADLİ AMİRLİĞİNİN KARARI TEMYİZ ETMESİ. SONUÇ	218
KAYNAKÇA	226
EKLER	233
ÖZGEÇMİŞ	253
ÖZGEÇMİŞ	272

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACK	: Askerî Ceza Kanunu
age	: Adı geçen eser
agk	: Adı geçen kaynak
agm	: Adı geçen makale
agt	: Adı geçen tez
AHTK	: Adliye Harc Tarifesi Kanunu
AsMUK	: Askerî Muhakeme Usulü Kanunu
ATASE	: Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
DP	: Demokrat Parti
Ed	: Editör
KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
MB	: Mücadele Birliği
MK	: Matbuât Kanunu
MKK	: Millî Korunma Kanunu
MSB	: Millî Savunma Bakanlığı
MTTB	: Millî Türk Talebe Birliği
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
s.	: Sayfa

- S.** : Sayı
- SETA** : Türkiye Gizli Komünist Şurası
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TCK** : Türk Ceza Kanunu
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- TKMD** : Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği
- TKP** : Türkiye Komünist Partisi
- TTK** : Türk Tarih Kurumu
- TOTTH** : Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti
- UMUK** : Umumi Muhakeme Usulü Kanunu
- vd.** : Ve Diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1: Turancılık Hakkında 1944'de Yazılan Bazı Olumsuz Yazılar	53
Tablo 4.1: Aklanmasına Rağmen Cevap Vermek Zorunda Bırakılan Sanıklar ..	222

EKLER LİSTESİ

- EK 1:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:285
- EK 2:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:286
- EK 3:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:59 s.1
- EK 4:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:60 s.2
- EK 5:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:58 s.2
- EK 6:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:183
- EK 7:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:184 s.117
- EK 8:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:220 s.146
- EK 9:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:237
- EK 10:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:238 s.161
- EK 11:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:244
- EK 12:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:245 s.167
- EK 13:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:10 s.1
- EK 14:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:54
- EK 15:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:55 s.1
- EK 16:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:56 s.1
- EK 17:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:33 s.1
- EK 18:** TTK Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:34 s.1
- EK 19:** Askerî Temyiz Mahkemesi İşleyiş Şeması.

GİRİŞ

“Türkiye’de Türkçülük, Turancılık ve Yargılamalar (1940-1950 Arası Dönem)” adlı doktora çalışması öncelikle; Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A ve 25/6-1B belgelerine bağlı kalmak kaydıyla 1941-1947 yılları arasındaki süreçte yaşanan Irkçı-Turancı yargılamaları, bu yargılamalarda yer alan askerî hâkimlerden yalnızca biri olan Tuğgeneral M. Kemal Kalkan’ın şahsına ait notlarından ve yine onun dosyasında bulunan, mahkemede de delil olarak kullanıldığı düşünülen belgelerinden oluşan veriler ile hazırlanmıştır.

Bu veriler ışığında daha önceden yapılmış Irkçı-Turancı yargılamalar hakkındaki çalışmalar incelenmiş ve alandaki belge noksanlığı tespit edilmiştir. Bu alanda yapılan yüksek lisans çalışmaları genellikle o dönem yaşamış ve yargılanmış insanların hatıralarına dayanılarak hazırlanmıştır. Bunu bazen sanıkların kendisinin, bazen de onlara sempati duyan üçüncü şahısların yaptığını ve kaleme aldığını görmekteyiz. Ancak, bu konuda yapılmış herhangi bir doktora tezi bulunmamaktadır. Yargılamalar esnasında bu kadar ciddi verileri içinde barındıran sözkonusu arşiv belgeleri tarafımda Osmanlıca’dan Latin harfli yazıya transkribe edilerek gün ışığına çıkarılmış ve yorumlamaya hazır hale getirilmiştir. Benzer şekilde o dönemde yayınlanmış gazeteler, TBMM tutanakları, hatıralar ve bu konuda yapılmış diğer akademik çalışmalar incelenerek bu tez oluşturulmuştur. Ayrıca ATASE ve MSB arşivleri taranmış, ancak ATASE’de tez konusu hakkında faydalanılması düşünülen herhangi bir veri bulunmadığı yapılan katalog taraması ve incelemeler neticesinde anlaşılmış, MSB arşivlerinde ise bu çalışma kapsamında incelenen döneme ait Askeri Yargıtay ve Sıkıyönetim Mahkemesi kararları bulunmasına rağmen, bu veriler devlet sırrı niteliğinde olduğu için gerekli izin alınamamış ve bu kanal ile belgelere ulaşmak mümkün olmamıştır.

Bu çalışma ile Türkiye’de özellikle 1944 yılında gerçekleşen Irkçı-Turancı yargılamalar konusu, bahsi geçen ve Türk Tarih Kurumu Arşivi’nden elde edilen, 2 dosya, 9 bölüme ayrılmış not ve 378 varak 627 sayfadan oluşan Osmanlıca rika yazısı ile tutulmuş kayıtlar ışığında yeniden yorumlanmıştır. Burada çözülmüş

bulunan belgelerde yani Mahkeme'nin kayıtlarında çok sık geçen "İrkçılık" kelimesi, aslında öyle olmamalarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihine geçen ilk ve tek İrkçılık Yargılaması'na bir atıftır. Belgelerde "İrkçılık" kelimesinin sıkça kullanılmış olması ve yargılama dosyasının orijinal adının "İrkçılık-Turancılık" olması münasebetiyle, bu tez yazılırken de sanıklar için bu ifadeyi kullanmak zorunlu hale gelmiştir. Yoksa, her ne kadar Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi tarafından yargılananlar ırkçılık suçuyla yargılanmışsa da 1947'de tamamının amlandığını görmekteyiz. Bu vesile ile İrkçılık yaftasının ve bu kelimenin sanıklar için kullanılmasının kişisel tercihimiz olmadığını açıklamak vicdanî bir yükümlülüktür. Turancı yargılamalar konusu; bu bağlamda ve bahsedilen belgeler ışığında, daha önceden çalışılmadığı için; bu doktora tez çalışmasının Türk Tarihi ve Milliyetçilik konuları ve yine ayrıca İsmet İnönü döneminde, devletin siyasî politikalarının hukuka nasıl yansıtıldığını göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmamız aşağıda belirtilen bölümlerden oluşmaktadır;

Birinci bölümde, "İkinci Dünya Savaşı ve Turancı Yargılamaların İlk Evresi" başlığı altında, dış olayların Türkiye'ye yansımaları ve Türk siyasî hayatına etkileri ile birlikte yargılamaların hangi saiklerle Turancılık Davası'na dönüştüğü hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde gerçekleşen Nihal Atsız ve Sabahattin Ali arasındaki meşhur "Hakaret Davası" yargılamaları açısından önemli bir yer tuttuğu ve 3 Mayıs 1944 olaylarının da sebebi olduğu için bu sürecin de açıklanması gereği doğmuştur. İkinci bölümde "Yargılamanın Başlaması" başlığı altında Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde duruşmaların başlaması ve hazırlık safhasının tamamlanarak, sanıklar hakkında verilmiş olan hüküm özetlerine ve daha sonra da sanıkların kesinleşmiş hükümlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde "Yargılamaya İtirazlar" başlığında; İkinci bölümde bahsi geçen sanıkların haklarındaki karara itirazlarına, temyiz sürecinin başlamasına, en sonunda da mahkemenin Askerî Yargıtay'a devredilmesine dair hususlara yer verilmiştir. Son bölüm olan Dördüncü bölümde ise "Davanın Sonuçlanması" ana bölüm başlığının altında, adından da anlaşılacağı üzere, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi evresi, davanın nihayete ermesi ve Adlî Âmirlik makamının bu kararı temyize götürmesi hakkındaki hukukî süreçlerle tez çalışmamız tamamlanmıştır.

Burada açıklanması ve üzerinde durulması gereken asıl hususlarından birini elbette ki 'Milliyetçilik' kavramı oluşturur. Bu zamana kadar üzerinde çok fazla şeyin yazılıp çizildiği ve sosyolojik açıdan da çeşitli kuramlarla açıklanmaya çalışılan Milliyetçilik konusu hemen hemen her dönem önemini ve popülerliğini korumuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu itibariyle de devlet açısından önemini koruyan bu kavramın 1924 Anayasası'na 1937'de yapılan değişiklik ile dahil edildiğini görmekteyiz. Bu anayasal süreç içerisinde devletin amacı için; altı ilke ile birlikte, bu ilkeler arasında belki de en önemlilerinden biri olan Milliyetçilik ilkesi ile toplumu birleştirmenin ve diğer milletlerin devlet tarafından göz ardı edilmediğinin ya da reddedilmediğinin işaretleri verilmek istenmiş ve bu şekilde bir Türk Milleti olgusu inşa edilmek istenmiştir. Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti için sınıf çatışması ya da farklı ırklardan gelen vatandaşların çatışması devlet için arzu edilmeyen isyanlara ya da sorunlara yol açabilecek tehditlerdi. Yeni devlet bu politika ile bu sorunları önlemek istemiştir. En azından Cumhuriyet döneminde, devletin resmî ideolojisi Milliyetçilik olduğu için bunu söyleyebiliriz.

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 1944 yılında bu çalışmaya konu olan yargılamalar sürecinde, daha önceki süreçte resmî ideolojisi olarak benimsediği yegâne ilkesi 'milliyetçiliği' tehdit olarak algılaması, bu süreçte milliyetçi kimlikleri ile bilinen isimleri yok etmeye çalışması, Türkçülüğü olmasa bile ona çok yakın bir kavram olan, hatta sanıklardan çoğu tarafından milliyetçilik ile aynı olduğu iddia edilen Turancılığı yasaklamasıdır. Bu şekilde davranan devlet; yine bazı sanıkların özellikle Reha Oğuz Türkkkan ve Nihal Atsız'ın ifadelerinde de belirttiği gibi kendi kendisi ile çelişmiştir. Çünkü milliyetçi sanıklar çoğunlukla 1924 Anayasası'nda 1937'den itibaren yer etmiş bulunan milliyetçilik ilkesini örnek göstererek, Atatürk İlkeleri ve Türk İnkılap Tarihi dersinin halen yükseköğretimde okutulduğundan yola çıkarak bu çelişkiyi kanıtlamaya çalışmışlardır.

Askeri Yargıtay'ın duruşma dosyalarını ve temyiz dilekçelerini incelediği yani Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ne ait kararların Askeri Yargıtay'a devredildiği dönemde ve sonuç kısmında da belirtildiği üzere, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi döneminde hâkimlerin muhalefeti ile karşılaşmış, bazı

hâkimler sanıkların beraat etmesini onaylamak istemezken Tuğgeneral M. Kemal Kalkan'ın da içinde bulunduğu ve hükümet ile ters düşmek pahasına bile olsa, ilerleyen zamanlarda da emekliye sevk edilmek yada bunun için zorlanmak, tayin edilmek gibi durumlarla dışlanacaklarını, görevden bir şekilde uzaklaştırılacaklarını tahmin etmiş olmalarına rağmen, siyasi iktidarın hukuk kurallarını etkilemesine izin vermemiş ve adaleti savunmuşlardır. Sonuçta da öngördükleri bazı durumlar ile karşı karşıya kalarak kendileri için bu süreci yaşamak zorunda bırakılmışlardır.

Askeri Yargıtay Başkanı Ali Fuat Erden'in önce olmak üzere, daha sonradan da Tümgeneral rütbesine çıkarılmış bulunan M. Kemal Kalkan ve Tuğgeneral İsmail Berkok'un yakın zaman içerisinde emekliye ayrılmış olması bu sürecin kanıtıdır. İsmet İnönü ile çok yakın olmalarına rağmen bu dava sürecinde siyasi baskılara boyun eğmediği için arası bozulan Ali Fuat Erden'i bir Askeri Yargıtay ziyaretinde görmeden, odasına uğramadan bu ziyaretten ayrılan İnönü de açıkça tepkisini ve küslüğünü bu şekilde belli etmiştir.¹ Dönemin Genel Kurmay Başkanı Kazım Orbay'ın Ali Fuat Erden'i yanına çağırmak sureti ile görüşmesi ve bu görüşmede açıkça Turancılar hakkında vermiş olduğu kararın nedenlerini sorgulaması, Erden'den "Mahkemenin vicdani kanaatidir" cevabını aldıktan sonra da kendisine öfke ile kapıyı göstermesi, bunun üzerine Erden'in yarım saat içerisinde başka bir yere tayin emrinin çıkarılması bize bu yargılama sürecinin ne kadar çetin ve mücadeleler içerisinde geçtiğini göstermektedir.

Yaşananların Milliyetçilik akımı ile bağlantısını göz önünde bulundurarak Türkiye'de Milliyetçilik anlayışından bahsetmeden önce, bu kavramın evrensel boyutuna bakmak ve teoriler kapsamında incelemek, ilgili dönemi aydınlatması bakımından faydalı olacaktır. Örneğin Milliyetçilik kavramı bazı düşünürlere göre liberal, insancıl olarak ifade edilirken, başka bir toplumda kendini gösteren milliyetçiliği ise entegral, jakoben, totaliter veya irredentist olarak tanımlanmaktadır.

¹ Yargılama sürecinden sonra emekliye sevk edilenler ya da tayin edilenler hakkında detaylı bilgi için Bkz., Nasrullah Uzman, *Türkeş Konuşuyor-Alparslan Türkiye'in Hatıraları (1939-1961)*, Berikan Yay., Ankara 2017, s.85-89.

Milliyetçilik toplumdaki farklılıkları kabul etmeyip tek potada eritmeyi amaçladığı için, buna karşı duran ve asimilasyonu reddeden gruplar için her dönem baskıcı bir olgu şeklinde algılanmıştır.² Milliyetçilik kuramlarını üç ana başlıkta toplamak mümkündür; İlkçi (Primordialist) yaklaşım, Modernist yaklaşım ve Etno-sembolcü yaklaşım.³

İlkçiler için genellikle milletin doğal bir kavram olduğunu, kendiliğinden oluşageldiğini, milletin eski çağlardan bu yana varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Bu akımın savunucusu olan Herder'e göre "*Millet, doğal bir bitki ve aile gibidir, sadece daha fazla dalı vardır*"⁴ şeklinde bu doğallığı ifade etmiştir.

Modernist yaklaşımın savunucuları arasında ise Gellner, Hobsbawm, Anderson, Balibar, Bhabba, Nairn, Breuilly, Brass, Hroch ve Chatterjee gelmektedir. Bu yaklaşımın savunucularından Gellner, "*Milliyetçilik milletlerin özbenlikleri konusunda uyanmış olmaları değildir; Milliyetçilik olmadık yerde milletler icat eder ama daha önce de dendiği gibi tamamen olumsuz bile olsalar kendisinin işleyebileceği, o milleti farklı kılan bazı önceden mevcut emarelere ihtiyacı vardır.*"⁵ derken Milliyetçilik kavramının kendiliğinden gelişen doğal bir süreç olmaktan çok, özellikle oluşturulmuş hatta icat edilmiş bir kavram olduğunu ifade etmektedir. Onun bu yaklaşımını Kedourie de "*Milliyetçilik 19. Yüzyılın başlarında Avrupa'da icat olunmuş bir doktrindir*"⁶ şeklindeki sözleri ile destekler. Bu milliyetçiliğin bizzat "*icat edilmiş*" bir doktrin olduğunun ifadesidir.

Ernest Gellner, milliyetçiliğin ortaya çıkmaya başladığı ilk dönemde zararsız, hatta neredeyse utangaç bir ideoloji olduğunu söylemektedir. Yazar'a göre milliyetçilik, aydınlanmanın evrenselciliğine karşı, köylü kültürünün özgül değerlerini ön plana çıkarmaktadır. Milliyetçiliğin modern bir mesele olduğunu

² Abdulvahap Akıncı, "Milliyetçilik Kuramları", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 15, S. 1, Sivas 2014, s.132.

³ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları; Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yay., Ankara 2008, s.77.

⁴ Akıncı, agm., s.140.

⁵ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, İletişim Yay., İstanbul 1994, s.117.

⁶ Smith, age., s.117.

söyleyen Gellner, modern öncesi çağlarda milliyetçiliklerden bahsedilemeyeceğini iddia etmektedir.⁷

Milletler modern çağın gerektirdiği bazı koşullar yüzünden yaratılmak zorundadır. Örneğin sanayileşme, kapitalizm, şehirleşme gibi durumlar bu kavramın devlet eli ile oluşturulmasına da neden olmuştur. Modernist görüşün savunduğu şekli ile; Milletler devletleri kurmamış, bunun tam aksine devletler milletleri yaratmıştır. Yani bu kavramın ortaya çıkışı doğal bir süreç ya da kendiliğinden oluşan bir süreç değildir.

Modernist görüşün temsilcilerinden Eric J. Hobsbawm, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönemin Milliyetçiliğin gelişimi açısından önemli bir yer işgal ettiğini vurgulayarak, bu ara dönemde ekonominin çöküşü ile bağlantılı düşünölmek kaydıyla dünya kapitalizminin, kendisini oluşturan ulus devlet ekonomilerinin ve onlara bağılı imparatorluklarının sığınaklarına çekildiğini ifade etmiştir.⁸ Bu durum yine kendi ifadesi ile zorunlu değildir. Ancak iki savaş arasındaki dönemde olan budur. Hobsbawm'ın 'Milletler ve Milliyetçilik' adlı eserinde ifade ettiğı gibi, Milliyetçiliğin zirvesi için 1918 ve 1950 yılları arasını belirlemek yanlış olmaz. Çünkü bu dönemde ulusal bilincin inşası ve insanların aidiyet duygusunu ulus gibi kavramlarla doldurmak ve bu boşluğu kapatmak önem kazanmıştır.

Modernist görüşün bir diğör önemli temsilcilerinden Benedict Anderson, milliyetçiliğı 'hayali bir cemaat' olarak tanımlamıştır. Milliyetçilik gibi bir kavramın hayal edilmiş olması ona göre abes bir durum değildir. Her ne kadar aynı akım içerisinde yer almış olan düşünürler olsalar da Anderson, Gellner'in görüşlerini eleştirmekte ve Gellner'in milletlerin 'icat edilmiş' olmasını uydurmasyon ve sahtelik ile özdeşleştirme yoluna gitmesini hata olarak görmektedir. Ancak burada asıl olan sahtekârlık değil 'hayal etme' ya da başka bir ifade ile 'yaratma' sürecidir.⁹

⁷ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusculuk*, İnsan Yay., İstanbul 1992, s.19-20; Temuçin F. Ertan, Orhan Örs, "Milliyetçiliğın Müphemliğı: Milliyetçilik Nedir?", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 62, Ankara 2018, s.54.

⁸ Eric J. Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, Ayrıntı Yay., İstanbul 2010, s.158-160.

⁹ Akıncı, agm., s.143.

Avrupa'da 19. yüzyılın ortalarından başlayarak, 'resmi milliyetçilikler' denilebilecek bir milliyetçilik türünün doğduğunu belirten Anderson; "*Bu milliyetçilikler, popüler dilsel milliyetçiliklerin ortaya çıkmasından önce tarihsel olarak imkansızdır; çünkü bunlar temelde popüler hayalin ürünü olan cemaatler tarafından dışlanma ya da marjinalleştirilme tehdidi altındaki iktidar gruplarının verdiği karşılıklardır.*"¹⁰ Şeklinde resmi milliyetçiliği açıklarken bunun kendinden önceki dönemde ortaya çıkan popüler milliyetçilik modelinden uyarlanmış muhafazakar politikalar olarak değerlendirilmesi gerektiğini de belirtmektedir. Ayrıca yine birçok düşünürün aksine Anderson'a göre, milliyetçilik ilk olarak Amerika'daki sömürgelerde ortaya çıkmıştır.¹¹ Kendisi de Amerikalı olan tarihçi Benedict Anderson, milliyetçiliğin özel bir kültürel yapım biçimi olduğunu düşünmektedir.

Bu akıma göre yani Modernistlere göre, buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, millet İlkçilerin düşündüğü gibi bir kavram değildir. Dolayısıyla da milletler devletleri kurmamışlardır, tam aksine devletler milletleri inşa etmişlerdir.

Milliyetçilik teorilerindeki son grubu oluşturan Etno-Sembolcülerin temsilcisi ise Anthony D. Smith'tir. Ona göre milletin modern bir olgu olduğunu ve bir ideoloji olarak ancak 19. yüzyıl sonrasında ortaya çıktığını savunduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte Smith, özellikle Avrupa ve Orta Doğu'da yüzyıllar öncesine kadar kökleri uzanan etnik toplulukların (ethnie) mevcut olduklarının altını çizmekte ve bu etnik topluluklarla modern milletler arasında bir bağ olduğunu savunmaktadır.¹² Bu açıklamalar bize Etno-sembolcülerin, İlkçiler ve Modernistler arasında bir yerde durduklarını düşündürmektedir.

Smith, "*Uluslar, dil, din ve kültür vasıtasıyla kolektif bir kimlik oluşturan sembollerden, hatıralardan ve mitlerden oluşan 'etnik bir çekirdek' etrafında bir*

¹⁰ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Metis Yay., İstanbul 1995, s.126-127.

¹¹ Temuçin F. Ertan, Orhan Örs, agm., s.49.

¹² Akıncı, agm., s.143.

araya gelirler."¹³ Şeklinde düşüncesini savunmaktadır. Etnik çekirdeği oluşturan etmenler de semboller olarak dile getirilmiştir.

Buraya kadar ki izahtan aslında milliyetçiliği tanımlamanın çok da kolay olmayacağı sonucuna varabiliriz. Çünkü milliyetçilik, "yurttaşlık, yurtseverlik, popülizm, etnizm, etnosantrizm, yabancı düşmanlığı, şovenizm, emperyalizm... gibi terimlerle zenginleşmekle kalmayarak; millet, milliyet, etnisite, kültür, ırk, ırkçılık, halk, yurtseverlik vb. diğer terimlerle de iç içe geçmiş ve bir müphemliğe bürünmüştür."¹⁴

Milliyetçiliği modern zamanların icadı olarak değerlendiren Eric Hobsbawm, milliyetçiliği dönemler halinde incelemeyi tercih etmektedir. Fransız Devrimi'nden veya daha net bir tarih belirlemek gerekirse 1870'li yıllardan 1918'e kadar olan dönemi, milliyetçiliğin dönüşümü ve şekillendiği ilk dönem olarak nitelendiren Hobsbawm, 1918-1950 arası dönemi milliyetçiliğin ikinci dönemi olarak belirtmekte ve bu dönemde milliyetçiliğin doruk noktasına ulaştığını düşünmektedir. Yazarın doruk noktası olarak adlandırdığı militan ya da faşist milliyetçilikler değildir. Onun asıl üzerinde durduğu bu dönemde etkin olan antifaşist milliyetçi hareketlerdir. Hobsbawm'ın üçüncü dönem olarak adlandırdığı dönem, yirminci yüzyılın sonlarında görülen milliyetçi hareketlerin genellikle ayrılıkçı, parçalayıcı bir nitelik taşıdığını ve bu hareketlerin modern siyasi örgütlenme biçimlerinin reddi anlamına geldiğini öne sürdüğü bir dönemdir.¹⁵

Bu kuramlara göre Türk Milliyetçiliğini irdeleyerek bazı örnekler vermek gerekirse, Modernist akım için 'Hayali Cemaatler' yaklaşımı ile Anderson'u ele almak ve Osmanlı modernleşme süreci ve 'Millet Sistemi' içerisinde hayali bir kimlik yaratmak amacından bahsetmek yanlış olmaz.¹⁶ Osmanlı Devleti, her ne kadar din ile bağlantılı bir ayrıştırma yapmış olsa da millet sistemi ile bu hayali kimliği

¹³ Alain Dieckhoff, Christophe Jaffrelot, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek-Kuramlar ve Uygulamalar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s.338.

¹⁴ Temuçin F. Ertan, Orhan Örs, agm., s.41.

¹⁵ Agm., s.55. Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik* adlı eseri.

¹⁶ Erdi Aksakal, "Modernist Milliyetçi Kuramlar Işığında Türk Milliyetçiliğine Bakış", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences* S.54, Erzurum 2015, s.209-210.

oluşturmaya çalışmıştır. Ayrıca bu hayali kimlik oluşturulurken Osmanlı'nın Türklüğe yönelmesi ve dil çalışmaları önem kazanmıştır. Anderson'un dışında Gellner'in kuramında da Osmanlı son dönemi ile ilgili örtüşen bulgular vardır. Osmanlı millet sisteminin bozulması, Osmanlı'da modernite çalışmaları (özellikle Tanzimat Fermanı sonrası), etnik kimlik modelinde bir ayrıştırma yoluna gidilmesi yani geleneksel toplum modelinden modern devlet anlayışına geçişte yaşanan gelişmeler, geleneksel yapının kırılması ve üst kimlik modeline geçilmesi buna örnek gösterilebilir.¹⁷

Gellner, "Uluslar ve Ulusçuluk" adlı eserinde 'aidiyet duygusunun' günümüz insanı için önemini vurgularken bir yanda Çekoslavakya, Macaristan, Romanya, Özbekistan gibi ülkelerde görülen yeni ulusal politik kimliklerin oluşturulmasını diğer yandan da Avrupa Birliği gibi bölgesel bir entegrasyona gidildiğini, Türkiye'de¹⁸ de çok katmanlı bir aidiyet duygusunun gündeme geldiğini belirtmiştir.¹⁹

Türklerde bu aidiyet duygusunun önemli bir tezahürü olan milliyetçilik hakkında ise, tam ve kesin bir tanımlama yapmak çok kolay değildir ancak bu konuyu biraz daha derin düşünmek mümkündür. Tanıl Bora milliyetçiliği 'Türk Fundamentalizmi' olarak açıklarken, tanımını da şu şekilde ifade etmiştir; *"Milliyetçilik dünyanın her yerinde ve tanımı gereği özgücü bir ideolojidir; bir millî kimliğin, millî karakterin, şayet üstünlüğünü değilse de farklılığını, başkalığını kendine mahsusluğunu, vurgulama esasına dayalıdır."*²⁰ Dolayısıyla Türk Milliyetçiliğinin kendini yegâne Milliyetçilik olarak tanımlaması sadece Türk Milliyetçiliğine has bir durum değildir. Bora'ya göre Milliyetçilik siyaset ötesi ve ideolojiler üstü temel bir ilke konumundadır.

¹⁷ Aksakal, agm., s.213.

¹⁸ Gellner'in burada Türkiye örneğinde kastettiği çok katmanlılık, Türkiye'nin sınırlarının ve bu zamana kadarki hakimiyet alanının Asya ve Avrupa'yı kapsayan geniş bir bölge olmasından ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile Avrupalılık, Türklük, Akdenizlilik, Karadenizlilik, Balkanlık ve Müslümanlık gibi değerlere atıfta bulunulmuş, bunların bazen tamamlayıcı bazen de birbiri ile çelişmesi örnek verilmiştir. Detaylı bilgi için Bkz., Ernest Gellner, age., s.10-12.

¹⁹ Gellner, age., s.11.

²⁰ Tanıl Bora, "Milliyetçilik: "Türk Fundamentalizmi", Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.15.

Copeaux'a göre ise Türk siyasî hayatının en büyük problemlerinden biri, ulusun simgelerinin kutsallaştırılması sorunudur.²¹ Bu durum bize Etno-Sembolcü görüşü hatırlatır.²² Copeaux, milliyetçiliğin bilinçlere sızan ve burada kendini dayatan şoven bir tavır, dost ve düşmandan başka hiçbir seçeneğe yer bırakmayan ikiliklere dayanan bir akıl yürütme ve karmaşık bir çerçevenin bu siyasî düşünceyi vasıflandırdığı görüşündedir.

Milliyetçiliğin anlamını bir duygu olarak ifade etmeye çalışan Nevzat Kösoğlu'na göre bu duygu; *“Tarihin bütün toplumlarında, bir mensubiyet duygusu olarak daima var olduğu için bu duyguyu birlikte yaşamaktan, ortak inanç ve menfaatleri olmaktan, aynı coğrafya ve aynı tarihi kaderi paylaşmaktan ve benzeri ortaklıklardan doğan, tabii bir mensubiyet, yakınlık ve dayanışma duygusudur bu.”*²³ Şeklinde açıklanmıştır. *“Milliyetçilik duygusunun gereği, milliyetçi düşüncelerdir. Bu duyguları taşıyan toplumlar siyasi ve toplumsal yapılarını yani kültürel oluşumlarını bu duygulara göre şekillendirmeye çalışırlar.”*²⁴ Burada özellikle vurgulanan mensubiyet duygusu ve milliyetçilik arasındaki bağlantıdır. Ancak Türklerde Milliyetçilik ve Milli duygular en önemli manevi değerler arasında ilk

²¹ Milliyetçilik kavramının Türkiye için ne kadar önemli olduğunu, bir başka deyişle bizim için ne ifade ettiğini, yabancı bir yazarın gözünden şu şekilde ifade etmek mümkündür:

“Milliyetçilik bir biçimde Türkiye'nin ruhunu oluşturmaktadır. Bu ilke, onun var olmasını sağlamaktadır. Eğer bu milletçilik yıkılırsa bizzat milletin kendisi dahi ortadan kaybolabilir. Milliyetçilik tanımları sıkça birlik ve beraberlik mefhumuyla yan yana bulunur. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığını, her şeyin üstünde tutar. Her ne sebeple olursa olsun milletin bölünmesine ve parçalanmasına karşıdır.” Bunun gibi kamuya açık bir ortamda *“milliyetçi değilim”* demek, *Kemalizm'in birtakım değerlerini reddetmek anlamına geleceği* gibi, *“yurdumu sevmiyorum”* ya da daha beteri *“bölücüyüm”* demek anlamına gelebilir. Kısacası günümüz Türkiye'si'nde milliyetçiliğin, yurtseverliğin hatta şovenizmin ifadeleri ile bir uyumsuzluğu dile getirmek zordur; *“Millî Dava”* olarak nitelenen meselelerde aykırı görüş beyan etmek imkânsızdır. Bu düşünce sistemi her türlü tartışmayı keser ve ideolojik bir evrim ya da değişiklik önerme olasılığını ortadan kaldırır; milliyetçilik ve Kemalizm, Kemalizm ve Atatürk'ün kutsallaştırılmış kişiliği arasındaki çok yakın ortaklık siyasî tefekkürün önünü keser. Cömertçe yöneltilen ihanet suçlaması, güçlü bir engelleyici rol oynar.” Etienne Copeaux, *“Türk Milliyetçiliği: Sözcükler, Tarih, İşaretler”*, Çev.Görkem Doğan, Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.45.

²² Copeaux makalesinde Türkiye'de bayrak ve Atatürk'ün sembolik amaçla nasıl kullanıldığını ise şu şekilde açıklamaktadır; *“Bayrak ya da Atatürk'ün portrelerini taşıyan göstericiler, çok sık görülür. Bunlar bu yolla milletin ve Kemalizmin gerçek özlemlerini temsil ettiklerini göstermek ve ikonların korunmasına sığınmak istemektedirler: Hangi polis bayrak ya da Atatürk'ün portresini taşıyan birisine saldıracaktır? Mantık, simgeler ve sözcükler dünyası olarak milliyetçilik, değişik fakat birbiriyle ilintili vektörlerde hakimdir.”* Dolayısı ile bu açıklamaya göre Milletin kutsal karakteri simgelerinin, ikonlarının ve kahramanı Atatürk'ün üzerine sinerek kaybolmuştur. Bu dokunulmaz simgelerin böyle korunabileceği düşünülmektedir Bkz., Copeaux, a.g.m., s.52.

²³ Nevzat Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.13.

²⁴ Nevzat Kösoğlu, *Türk Olmak Ya da Olmamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.69.

sıralarda yerini aldığı için toplumu şekillendirme ve kültür konusu ile de yakından ilgilidir.

Yukarıda izah edilen kuramlar çerçevesinde Türkiye'deki duruma genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, II. Meşrutiyet döneminde başlayan Türk milliyetçiliğinin inşa süreci, Cumhuriyetin ilanı ile yeni Türk devletinin temel ideolojilerinden biri haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ve milliyetçilik kavramının var olan mı yoksa sonradan inşa edilen bir kavram mı olduğu konusunu bu şekilde açıkladıktan sonra Osmanlı Dönemine ve Milliyetçilik kavramının gelişimine biraz daha detaylı bakmak faydalı olacaktır.

XIX. Yüzyıl, günümüz dünyasının siyasî, iktisadî ve sosyal temellerinin atıldığı değişme ve gelişmelerin yaşandığı bir çağ olmuştur. Temelinde Rönesans ve Reform hareketleri, coğrafi keşifler, ilmî ve teknik buluşların yattığı bu gelişmeler, XIX. Yüzyılda geleneğe bağlı toplumları esaslı bir şekilde değiştirmeye zorlarken, tesirleri XX. Yüzyılda da devam etmiş, günümüz dünyasını da şekillendirmiştir.

Osmanlı Devleti, XX. Yüzyıl başlarından itibaren, artık devleti yıkılmaktan kurtarmak amacıyla tebaasını bir arada tutmaya yönelik bazı teoriler üretmeye başlamıştı. 1789 Fransız ihtilali sonucu tüm dünyayı etkileyen, özellikle çok uluslu devlet yapıları için ciddi sorunlar üreterek, parçalanmalarına yol açan “milliyetçilik” akımı, İkinci Meşrutiyet döneminin en etkili akımlarından biriydi.

Uluslar yavaş yavaş bağımsızlıklarını ilan etmeye çalışıyor, bu uğurda isyanlar başlatıyor ve bağlı buldukları imparatorluklardan birer birer ayrılıyordu. (Osmanlı'da Sırp isyanı, Mora isyanı, Yunan isyanı gibi...) Aynı zamanda devletlerin yönetim şekillerinde de ciddi değişiklikler meydana geliyor, mutlak monarşiler yerini meşrutî monarşiye bırakıyordu. II Mahmut (1808-1839) döneminden itibaren, kalıcı ıslahatlar yapmaya çalışan devlet, bir yandan kendi çıkmazları içerisinde bocalarken, diğer yandan da Avrupa'daki siyasî gelişmeleri takip etmeye çalışıyordu. Anayasal bir metin olarak kabul edilen Tanzimat Fermanı sonrası uygulamalarda Avrupa'daki düşünce ve akımlar Osmanlı coğrafyasında hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır.

Bu etkileşim süreci XIX. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı aydınları üzerinde etkisini göstererek önemli fikri gelişmelere neden olmuştur. Bu dönemde devletin yıkılmaya yüz tuttuğu ve hatta 93 Harbi sonrası parçalanmayla karşı karşıya kaldığı bu süreçte, Osmanlı aydınları tarafından üretilen çözüm reçeteleri; Osmanlıcılık, Türkçülük, Batıcılık, İslamcılık gibi fikir akımları ile kendi birliğini muhafaza edip, devleti çöküşten kurtarma amacındaydı.²⁵ Bunun için ideolojiler belki de tek kurtarıcı ya da ülkeyi millet ve milliyetçilik ekseninde birleştirmenin tek yolu idi.

Türkçülük akımını dil, edebiyat ve tarih alanında yapılan çalışmalarla başlatmak mümkündür. Bu çalışmaların birçoğu Avrupa’da Türkoloji’nin doğuşu ve gelişimi ile ilgilidir. Fuat ve Cevdet Paşaların Kavâid-i Osmanîye (1851), Ahmet Vefik Paşa’nın Lehçe-i Osmanî, Hikmet-i Tarih, Süleyman Paşa’nın Tarih-i Alem, Türkçe Sarf, Şeyh Süleyman Efendi’nin Lûgat-ı Çağatay, Şemseddin Sami’nin Kâmûs-i Türkî, gibi eserleri Türklük bilincini yaymışlardır.

Türkçülüğün Türk ulusçuluğuna dönüşmesi, İttihat ve Terakki ile olmuştur. İttihat ve Terakki, İmparatorluğun tasfiyesini savunamayacağı için, bu konuda son derece ihtiyatlı davranmak zorunluluğunu duymuş ve bu amacını uzun zaman kendinden bile gizli tutmuştu. İttihat ve Terakki’nin zamanla Türklüğün siyasi örgütü olduğu bilincini geliştirdiğini söylemek mümkündür.²⁶

İttihat ve Terakki Cemiyeti için bir Osmanlı ulusu yaratma fikri, öylesine etkileyiciydi ki Osmanlı aydınları, ondan kolay kolay vazgeçemeyeceklerdi. Avrupa’da istibdada karşı faaliyet gösteren, Jön Türklerin hemen hepsi bu görüşü benimsemişti. Ulusun birliğini, gelişimin doğal bir parçası sayıyorlardı.²⁷ Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemleri düşünülecek olursa, bu yenileşme ve modernleşme çırpınıları arasında diğer teorilerden açık ara daha öne geçmiş olan bu fikir ile,

²⁵ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyâset*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s.19-22.

²⁶ Sina Akşin, Bülent Tanör, Korkut Boratav, *Yakınçağ Türkiye Tarihi-1 (1908-1980)*, İstanbul, 2005, s.47.

²⁷ Masami Arai, “*Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi*, Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi, İletişim Yay., C.1, İstanbul 2004, s.180, 181.

anayasal düzene geçiş ile gerçekten ulusun bir arada tutulmasının mümkün olacağını düşünüyorlardı.²⁸

Yusuf Akçura, 1904 makalesinde, bir Osmanlı ulusu politikasını reddetmişti ve Türk milliyetçiliği fikrinin 1910'larda Osmanlı politikası üzerinde büyük etkisi olacaktı. Ancak Osmanlı aydınlarının Türk milliyetçiliğini benimsemeye götüren sürecin düz bir süreç olduğu düşünülmemelidir. Türk milliyetçiliğinin gelişmesi, Jön Türk döneminin başta gelen fenomenlerinden biridir. Bu konuya ilişkin mevcut çalışmaların ciddi bir eksiği vardır. Milliyetçi fikrî yaymakta iş birliği yapan iki grup, Osmanlı Türkleri ile Rusya'dan göçen Türkler arasındaki farkı yakalayamazlar. İkinci gruptakiler, Osmanlı İmparatorluğu'na göçmeden önce Çarlık yönetiminden kurtulmaya yönelik milliyetçi hareketlere önderlik etmişlerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise, çokuluslu İmparatorluğun çeşitli uyruklarından, bir sözde ulus devlet kurmayı amaçlayan çekici bir Osmanlı ulusu fikrî vardı. Türk milliyetçiliğinin iki boyutu vardı: Osmanlı Türkleri arasında uzun süredir kaybolmuş bulunan bir ulusal Türk kimliği arayışı ve bilinçlenen Türkler tarafından toplumsal birliğin kurulması ve güçlendirilmesi. İlk özelliği, bütün milliyetçiler paylaşıyordu ancak Ziya Gökalp, 1923'te Türk milliyetçiliğinin hedefleri olarak üç ilke sayıyordu: Türkiyecilik, Oğuzculuk ve Turancılık. Bağımsızlık savaşından sonra bile, ilkeler bu denli değişik olduğuna göre, 20. Yüzyılın başında milliyetçiliğin ikinci cephesini çok dikkatle incelemek gerekir.²⁹

Türkiye'de Türkçülük akımı tartışılırken, Türkiye dışı kökleri üzerinde çok durulmuş ve Mustafa Celalettin Paşa, Şemsettin Sami gibi Türk asıllı olmayanlarla Yusuf Akçura gibi, Rusya Türklerinin bu akıma etkisi vurgulanmıştır. Ancak Rusya Türklerinin öncülük ettiği düşünülen Türkçülük akımının, Rusya'daki gelişimi

²⁸ Mustafa Çalık'ın da vurguladığı üzere, Jön Türkler bu şekilde Osmanlı ulusunu kurarak sorunları çözeceklerine yürekte inanıyorlardı:

"Jön-Türkler, 'Kanun-ı Esâsi'nin yürürlükte bulunduğu, 'Meclis-i Meb'usân'ın açık olduğu 'Meşrûtiyet' idaresinin geri geldiği 'hürriyet'çi bir düzende gerek azınlıkların gerekse İmparatorluk idaresi altındaki farklı kavimlerin 'ayrılmak' için sebepleri kalmayacağına, bize garip gelebilir ama, gerçekten de inanıyorlardı yahut da en azından bu hayli iyimser faraziyeyle çok fazla bel bağlamışlardı", Mustafa Çalık, "Jön Türklerden Jön Müslümanlara", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S.126, Ankara 2016, s.33.

²⁹ Arai, agm., s.180, 181.

üzerinde fazla durulmamıştır. Kırım'da İsmail Gaspıralı örneği vurgulanmış, daha sonra ise Yusuf Akçura'nın Türkiye'deki faaliyetleri ele alınmıştır.³⁰

Bu dönem, 1908 devriminin ardından iktidara geçen Jön Türklerin, daha açık bir deyimle, onların siyasal partisi, İttihat ve Terakki'nin Türkçü çevre ile kurduğu bağların gelişmesi ile çevrilmiştir. Bu aşamadan sonra, “gerek duygu gerek doktrin olarak Türkçülüğün sınırları kesinlikle saptanmamış ve siyasal olayların gösterdiği gelişmeye ve çizdiği ümit grafiğine göre genişlemiş ya da daralmıştır.”³¹

“Türk Yurdu” ve “Türk Ocakları”nın ürettiği yeni ve taze fikirlerin özellikle de genç kuşaklar üzerindeki etkilerine sahip olan “İttihat ve Terakki” kadroları, başlangıçtan beri el altından destekledikleri Türkçülüğe sahip çıkmaya başlamışlar ve 1913 sonrasındaki diktatoryal iktidarlarını bu çerçeveye oturtmuşlardır.³² İttihat ve Terakki'nin bir anda Türkçü düşünceye sahip çıkması, Yusuf Akçura gibi öteden beri İttihatçılara karşı olan Türkçüler tarafından az çok önemli bir karşı koymaya uğrayacaksa da, bilhassa 1913 yılından itibaren Ziya Gökalp vasıtasıyla İttihat Terakki Cemiyeti'ne Türkçülük tam anlamıyla hakim olacaktır. İttihat ve Terakki'nin Türkçülüğe kayması pür anlamda bir Türkçülük ideolojisine bağlanması biçiminde algılanmamalıdır.³³

Aslında, İttihat Terakki'nin siyasal yaşamına dair sabit bir çizgiden bahsetmek zordur. Hatta, iki farklı İttihat Terakki'den söz edilebilir. Birinci İttihat Terakki hareketi girişiminin arkasında ‘Yeni Osmanlılar’ bulunmaktadır. Bu hareketin temel hedefi mutlak monarşiye karşı anayasacılıktır. Yeni Osmanlılara ya da Batı'daki adlandırmayla Jön Türk düşüncesine şöyle bir bakıldığında,

³⁰ A. Gün Soysal, “*Tatarlar Arasında Türkçülük*”, Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi, İletişim Yay., C.1, İstanbul 2004, s.196, 197.

³¹ Nejat Kaymaz, “Türkçü Tarih Görüşü”, *Felsefe Kurumu Seminerleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1977, s.440.

³² Ali Kemal Meram, *Türkçülük Mücadeleleri*, İskender Matbaası, İstanbul, 1969, s.119.

³³ Ali Şahin, *Kemalizmin Ulusçun ideolojisi Bağlamında 1930-1944 Dönemi İrkçı Turancı Hareketin Düşünsel Yapısı*, s.88.

anayasacılığın yanında, yerli burjuvazinin önünü açacak kontrollü bir iktisadî liberalizm ve bir ‘Osmanlı vatanı’ fikrinin esas alındığı görülmektedir.³⁴

Türkçülük, Turancılık, Pantürkizm ya da Panturanizm gibi kavramlar ve terimler zaman zaman birbirinin yerine kullanılmış olsa da aralarında anlam farkı bulunmaktadır. Tezin konusu itibariyle İkinci Dünya Savaşı dönemindeki anlamlarını incelemek daha çok yerinde olacaktır.

Bütün bu açıklamalardan sonra Türkiye'deki en önemli ideoloğu olan Ziya Gökalp'in Türkçü-Turancı akım hakkındaki fikirlerine de değinmek yerinde olacaktır. Gökalp'in en önemli eserlerinden biri olan Türkçülüğün Esasları adlı çalışmasından yola çıkacak olursak, konu hakkında şunları söylemek mümkündür. Gökalp; *“Millet, ne ırkî, ne kavmî, ne coğrafi, ne siyasi, ne de irâdî bir zümre değildir. Millet, dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan yani, aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir topluluktur.”*³⁵ Şeklinde millet kavramını bu umdelerle açıklarken, Türk topluluklarının birleşmesi konusunda da;

“Bugün kültürce birleşmesi kolay olan Türkler bilhassa Oğuz Türkleri, yani Türkmenlerdir, Türkiye Türkleri gibi, Azerbaycan, İran, Harzem ülkelerinin, Türkleri de Oğuz uruğuna mensupturlar. Bundan dolayı, Türkçülükteki yakın mefkûremiz, Oğuz Birliği yahut Türkmen Birliği olmalıdır. Bu birlikten maksat nedir? Siyasî bir birlik mi? Şimdilik hayır! Gelecek hakkında bugünden bir hüküm veremeyiz. Fakat bugünkü mefkûremiz Oğuzların yalnız kültürce birleşmesidir.”

Yukarıda yaptığımız Turancılık ve Türkçülük açıklamalarından daha farklı bir tablo çizen Ziya Gökalp Turancılık ya da Turan fikrinin sadece Türklere has bir kavram olduğunu özellikle belirtmektedir.³⁶

³⁴ Suavi Aydın; “İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet, İki Ayrı Siyaset”, Tanıl Bora, Murat Gültekingil (der); *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce, Cumhuriyet’e Devredilen Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi, Cilt I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.117.

³⁵ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s.10-32.

³⁶ Bu konu için yaptığı bir diğer açıklaması; *“Turan, bazılarının zannettiği gibi Türklerden başka Moğolları, Tunguzları Finuvaları, Macarları da içine alan bir kavimler halitası değildir. Bugün ilim bakımından, sabit olan bir hakikat varsa o da Türkçe konuşan Yakut, Kırgız, Özbek, Kıpçak, Tatar, Oğuz gibi Türk boylarının dilce ve gelenekçe kavmî bir birliğe mâlik bulunduğuudur. Turan kelimesi sadece Türkleri içine alan bir birliğin adıdır. Turan kelimesinin manası, şu suretle sınırlandırıldıktan sonra artık Macarların, Finuvaların, Moğolların, Tunguzların, Turan ile bir alâkaları kalmamak icap eder. Turan, Türklerin geçmişte ve belkide gelecekte bir gerçek olan büyük vatanıdır. O halde Turan*

Kemal Karpat'ın Irkçılık ve Türkçülükten ayrı olmak üzere, Turancılığa ait görüşleri tamamen başkadır. Çünkü; Kemal Karpat'a göre, Irkçılık ve Türkçülük, birbirine sıkı sıkıya bağlı olup, her ikisi de milliyetçilik ilkesinden çıkmıştır. İddiaya göre ırkçıların görüşlerine, Atatürk'ün büyük eseri Nutuk temel teşkil etmiştir. Nutuk'un ilk paragrafının ırkçılığa delalet ettiği söylenebilir fakat kan kelimesinin genel anlamı göz önünde tutulursa, sözü geçen paragraftan çok başka bir mana çıkar. Üstelik Atatürk bu Nutuk'la gençliğe, aynen Güneş Dil Teorisi ve Millî Tarih düşüncesinde olduğu gibi, onu heyecana getirmek, millî gururunu ve kendine güvenini kuvvetlendirmek amacıyla hitap ediyordu. Atatürk'ün ırktan bahsetmesi, Türk ırkçıları tarafından maalesef temelli bir felsefenin ifadesi olarak yorumlandı. Cumhuriyet devrinde, Türklerle, İndo-Cermen ırkı arasında bir bağlantı kurmak amacıyla, kafatası biçimi üzerinde yapılan bazı araştırmaların sonuçlarını da ırkçılar kendi tezlerine uyacak şekilde değerlendirdiler. Bununla beraber 1935'ten sonra şu veya bu yoldan Türkiye'ye sızan bazı ırkçı Alman görüşleri bir tarafa bırakılırsa Türkiye'de hiçbir zaman dört başı mamur bir Irkçılık teorisi, vücuda getirilmemiştir.³⁷

Bunun dışında yine Kemal Karpat'ın tanımlamasına göre; konu, Turancılığa gelince burada durum tamamen başkadır. Türkler genellikle dışarıda yaşayan ırkdaşlarının kaderine ilgi duymuşlardır. Jön Türkler devrindeki Turancılık ve Türkçülük akımları, bu ilginin daha belirgin şeklidir. Kültürel sebeplerle Türkiye dışında yayılmayı ifade eden Turancılığı, resmen reddetmek suretiyle, Cumhuriyet idaresi bu akımın gücünü bir hayli zayıflatmıştır. Bu resmi politikaya rağmen zaman zaman ortaya çıkan bazı milliyetçi yayınlar ve teşekküller Jön Türklerin Turancılık ülküleriyle yetişmiş, eski kuşaklar ve Sovyet Rusya'nın Türkçe konuşulan

kelimesini, bütün Türk boylarını ihtiva eden Büyük Türkistan'a hasretmemiz lazım gelir. Çünkü Türk kelimesi bugün yalnız Türkiye Türklerine verilen bir ünvan hükmüne geçmiştir. Türkiye'deki Türk kültürüne dahil olanlar tabii yine bu adı alacaklardır. Benim itikadımca bütün Oğuzlar, yakın bir zamanda bu isimde birleşeceklerdir. Fakat Tatarlar, Özbekler Kırgızlar, ayrı kültürler vücuda getirdikleri takdirde, ayrı milletler haline alacaklarından, yalnız kendi isimleriyle anılacaklardır. O zaman bütün bu eski akrabaları kavmî bir topluluk halinde birleştiren müşterek bir ünvana lüzum hissedilecek. İşte bu müşterek ünvan Turan kelimesidir." Şeklindedir. Bkz., Gökalp, age, s.10-35.

³⁷ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 1996, s.218.

bölgelerinden gelmiş mültecilerin oluşturduğu, nispeten nüfuzlu gruplar, dışarıda yaşayan Türklere duyulan ilgiyi uyanık tutmuşlardır.³⁸

Bahsi geçen tüm bu kaynaklar Türkiye'ye Turancılık akımının gelmesinde büyük rol oynadılar ve dünyadaki millet esasına dayalı devlet anlayışının Osmanlı İmparatorluğu'nda yeşermesini de sağladılar. Turancılık fikri böylece Osmanlı son döneminden 1944 Turancı yargılamalarına kadar tarih içinde inişli çıkışlı bir aşama geçirdi.

Bunların yanı sıra elbette Turancı çevrede Sosyalizm karşıtlığı vardır. Hatta bu konuda Ziya Gökalp, Sosyalizm ile sanayileşme bağlantısını kurarak, şunu ifade etmektedir;

“Türklerin millî menfaatleri için bugün elverişli olmayan bir fikir varsa, hiç şüphesiz Sosyalizm'dir. Çünkü milliyet fikrinin düşmanıdır. Halbuki Türkleri her türlü çöküntülerden kurtaracak sebep ancak Milliyetçilik fikridir. Bundan başka Sosyalizm tabii olarak büyük sanayiden doğar. Türklerse henüz Sosyalizmi doğuracak derecede bu sahada yol almamışlardır.”³⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması sırasında ve sonrasında yaşanan bir dizi olay sonucunda, Türkler arasında da uyanan milliyetçilik düşüncesinin önünde özellikle Cumhuriyet'in kurulması sürecinde, iki farklı yol olduğu belirtilebilir. Bunlardan ilki, millî uyanışın imparatorluk devrinde ihmale uğradığı söylenebilecek olan anavatanın köklerine nüfuz ederek canlandırılması; ikincisi ise, imparatorluk ruhunda gizli olan yeni bir millî imparatorluk projesinin uygulamaya geçirilmesidir. Kuşkusuz bunlardan ilki siyasal manada bir ulusun sil baştan inşâsını gerektiren meşakkatli bir süreç iken ikincisi ise pan karakterde ve hayalî olduğu söylenebilecek olan iki farklı milliyetçilik akımıdır. Buradan hareketle ilk görüşün Anadoluçuluğu, ikincisinin ise popülerliğini kaybetmiş olsa da Turancılığı andırıldığını söylemek mümkündür.⁴⁰

³⁸ Karpas, age., s.220.

³⁹ Ziya Gökalp, *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*, Türk Kültür Yayını, Toker Basımevi, İstanbul 1974, s. 56.

⁴⁰ Tuğrul Korkmaz, *Tipolojik ve Kuramsal Bağlamda Milliyetçilik ve Anadoluçuluk*, Ankara 2016, s.167.

Başlangıçta Turancılığa eleştirel bir cevap niteliğinde şekillendiği söylenebilecek olan Anadoluçuluğun, erken Cumhuriyet döneminde başta resmi milliyetçilik anlayışı olmak üzere diğer milliyetçiliklerle de olan karşılıklı etkileşim ve iletişimi incelemeye değerdir. Bahsi geçen dönemde her ne kadar devlet kurulmuş olsa da gerek fiilen gerekse zihnî anlamda karışıklıkların oldukça fazla hissedildiği, ulusun psikolojik olarak inşa edileceği bir dönem olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Bu karışıklığın aydınlarda da olması normaldir. Bu anlamıyla Anadoluçuluğun erken dönem öncüleri olarak görülebilecek olan Hilmi Ziya (Ülken), Mükremin Halil (Yinanç), Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu), Mehmed Halid (Bayrı), Necib Asım (Yazıksız), Remzi Oğuz (Arık), Şevket Raşit (Hatipoğlu) ve Mustafa Şekip'in (Tunç) fikirleri erken Cumhuriyet dönemindeki klasik Anadoluçuluğun yapısıyla ilgili de fikir verebilecek niteliktedir.⁴¹

Anadoluculuk için literatürde 'Küçük Türkçülük', 'Türkiyecilik', 'Memleketçilik', 'Anadolu Türkleri Milliyetçiliği' gibi ifadelerin de kullanıldığını görmekteyiz. Ancak bunlardan en yaygın kullanılanı ve bilineni 'Anadoluculuk' olduğu için bu çalışmada Anadoluçuluk ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Türkçüler ve Anadoluçuları milliyetçilik anlayışı yönünden birbirinden ayıran noktalar konusunda Erol Güngör şu yorumu yapmıştır:

*"Aslında her iki akım da kaynağını Ziya Gökalp'ten almaktadır. Ancak her iki taraf hem fikir hem de aksiyon bakımından farklı görüşlere sahiptir. Türkçüler de Anadoluçular da CHP inkılapçılarının Türk tarihini ve Türk milletini hem tarih öncesi çağlara kadar götürüp hem de Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkmış gibi göstermelerindeki garipliğe şiddetle karşı çıkıyorlar, tarihimizin ve milletimizin devamlılığı fikri üzerinde duruyorlardı. Bu tartışma çok akademik görünmese de milli politikanın alacağı yön bakımından son derece önemliydi"*⁴²

Bu açıklamalardan sonra, Anadoluçuluk akımının önemli isimleri için; Hilmi Ziya Ülken, Mükremin Halil Yinanç, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Mehmed Halid Bayrı, Necib Asım Yazıksız, Remzi Oğuz Arık, Şevket Raşit Hatipoğlu, Mustafa Şekip Tunç sayılabilir. Bu isimler arasında, tezin konusu olan Turancılık

⁴¹ Korkmaz, age., s.168.

⁴² Erol Güngör, *Dünden Bugüne Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995, s.135.

yargılamalarında Mükremin Halil Yinanç ve Remzi Oğuz Arık'ın yargılama dosyasında adı geçenler olarak bulunduğunu şimdiden söyleyebiliriz.

Anadoluculuk akımının başlıca yayın organları için de Dergah (1921-1923), Anadolu (1924-1925) ve Dönüm (1932-1940) dergilerini söylemek mümkündür. Ayrıca bunların dışında, kurucusu, yayıncısı ya da yazarı Anadolu olmasa bile sayfalarında Anadolu yazarlara yer veren dergiler de bulunmaktadır. Çığır (1933-1948) ve Yeni Türk Dergisi (1933-1941) bu gruba örnek verilebilir.⁴³

Yukarıda izah edilmiş olan görüşler hakkında genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, şunları söylemek mümkündür: Başta Ziya Gökalp olmak üzere Osmanlı Türkçüleri Balkan Savaşları sırasında çok milletli imparatorluğa taraftardılar. Ancak çok milletli imparatorluk açısından hâkim nüfusu Türklerin oluşturduğu gerçeğinden hareketle yeni bir kimlik ve millet tasavvuruna yönelişte, Balkan Savaşları'nın dönüm noktası olması Anadolu Türklüğünün önemini artırmıştır. Diğer taraftan Osmanlı tarihinin Türklük ögesine göre yeniden yorumlanmasına ve gittikçe küçülme psikolojisinin verdiği telaşla, Birinci Dünya Savaşı'na paralel olarak, Osmanlı sınırları dışındaki Türklerle de yakından ilgilenilmeye başlanmıştır. Böylece Osmanlı devletinin sınırlarından vazgeçmeksizin milliyetçilik anlayışlarını siyasî anlamda Osmanlılık ve İslâmlığın dışında temellendirmeye başlamışlardır. Kısaca Türk Ocağı çevresindeki aydınların milliyetçilik anlayışlarının Osmanlı tebaasının Türk millî topluluğu haline gelmesine paralel olarak değiştiğini söylemek mümkündür. Bu değişmeye paralel olarak Türkçülerde etnik-linguistik bir milliyetçilik anlayışının belirginleşmeye başladığını görüyoruz. Bu milliyetçilik anlayışı başta Yusuf Akçura olmak üzere özellikle Rusya kökenli Türkçülerde daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Zamana göre özetleyecek olursak, 1908'den 1914'e kadar ki dönem İttihat ve Terakki iktidarı dönemidir. Bu dönemde Türkçülük, Osmanlı topraklarında ve diğer Türk dünyasındaki Türkleri ön planda tutan ve yukarıda da vurgulandığı üzere, her ulus-devlet kurma aşamasında milliyetçi hareketlerin yaptığı gibi, Türklerin tarihteki

⁴³ Korkmaz, age., s.197.

rolüne sık sık referans veren bir yapıdadır. Afrika'daki ve diğer bazı Asya ülkelerindeki gelişmelere paralel olarak bu dönemde, özellikle Balkan Savaşları sonrasında Türkçülüğe yönelik oldukça artmıştır. Bu dönemde ise Türkçülük, Osmanlı Türkleri arasında bir millî Türk kimliği oluşumu ve devletin Türk unsurları etrafında bir toplumsal birlik kurma amacı ve özelliğindedir. Birinci Dünya Savaşı sonrası döneme kadar Türkçülüğün, Pan-Türkist ve Turancı karakterde olduğu bilinmektedir.

Diğer bir dönem ise 1914 sonrası, savaştan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin ve Türkçü-Turancı idealin, Türkçülüğün 'pan-ulusçu' karakterinden vazgeçtiği dönemdir. 1923'e kadar Türkçülük, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının korunması amacıyla ziyade Türklerin varlığını sürdürme arayışı içindedir. Bu dönemde Türk milliyetçiliği, bir millî kimlik inşa etmeye meyyâl iken, aynı zamanda, Anadolu Türklerinin varlıklarını sürdürme garantisidir. 1923'de Cumhuriyet'in ilanına kadarki dönemde Türkçülüğün, Türk milliyetçiliğine doğru bir değişime uğradığı görülmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın da yürütüldüğü bir zaman dilimine işaret eden bu dönem, Türk milliyetçiliğinin de dinî öğelere sık sık atıf yaptığı ve bir "millî" kimlik ihdas etme uğraşısı içinde olduğu döneme referans vermektedir.

1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan ve 1940'lara kadar devam edecek olan dönem de ayrıca önem arz etmektedir. Bu dönemde, bir Türk ulusu inşa etme çabası içinde olunurken, Türk milliyetçiliği batılılaşma ile eklemlenme temâyülündedir. Türk milliyetçiliğinin dinî karakterinden vazgeçildiği bir zamanı işaret eden bu dönemde müşterekler, din temelli bir ulus-inşâsından ziyade, ortak bir dil (Türkçe) temelinde Türk (üst kimliğinde) bir ulus-inşâ etme sürecine karşılık gelmektedir. Bu dönem Türk milliyetçiliğinin karakteri ise sık sık Türklerin geçmişteki kahramanlıklarına atıf yapan; buna karşılık daha çok ümmetçilik üzerinden İslam, Osmanlı ve Sovyet karşıtlığı zemininde inşa olunan bir yapı arz etmektedir.

Bu görüşlere ve tanımlara ilaveten, 1930'lardaki Türk milliyetçiliğinin, Türk tarihi açısından önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Çünkü ülkeyi yöneten

Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidar tekeli sağlamlaştırmaya başladığı 1931 senesi ile Atatürk'ün öldüğü 1938 arasında Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi ile Türklerin şanlı bir ulus olduğu düşünceesi önem kazanmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti kendisini bu kurucu ideolojik mirasın koruyucusu olarak gördüğünden, otuzların Türk milliyetçiliğini anlamak günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nin milliyetçilikle ilgili temel meselelerini kavramamızı da sağlayacaktır.⁴⁴

CHP'nin Üçüncü Genel Kurultayı'nı topladığı 1931 senesinde Türk milliyetçiliğinin yükselişini gösteren önemli bir gelişme olarak, Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkışını söyleyebiliriz. Bu tez önce Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Heyeti (TOTTH) tarafından geliştirilmiş; bu heyet de 28 Nisan 1930 tarihinde, Türk Ocakları henüz bağımsızken ocaklar bünyesinde oluşturulmuştur. Üyeleri arasında heyet başkanı olarak Yusuf Akçura'nın, ikinci başkan olarak Samih Rifat'ın genel sekreter olarak Dr. Reşit Galip'in bulunduğu; Ahmet Ağaoğlu, Fuat Köprülü ve Afet İnan gibi önemli tarihçiler, aydınlar ve Kemalizm ideologları da bulunmaktadır. Atatürk'ün bizzat görevlendirdiği heyetin ilk büyük çalışması olan 'Türk Tarihinin Ana Hatları' başlıklı 606 sayfalık kitap 1930 senesinde basılmıştır.⁴⁵

1930'lu yıllar ve sonrasında İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi ve nihayetinde de Türkiye'nin kalkınmakta olan bir ülke olması Milliyetçilik kavramının yükselişini ile bağlantılı olarak düşünülebilir. Kalkınmakta olan ülkelerde milliyetçilik belirli fikirleri olan seçkin, elit ya da aydın diyebileceğimiz etkili bir azınlık tarafından temsil edilir. Hedefleri de kendi görüşlerini büyük olan kitleye benimsetmektir. Amaç kalabalığın desteğini almak ve onları gönüllü olarak bu işe sevk edebilmektir. Bu milliyetçi seçkinlere göre kendileri yerli bir formül getirdikleri için halk ile çabuk kaynaşacak ve istedikleri siyasi desteği kolaylıkla elde edeceklerdir.⁴⁶

Türkçü-Turancı yargılamalarda bahsi geçen ve bu davaya sanık olarak dahil olmuş bulunan isimlerin de aslında ortak hedefleri budur. Özellikle bunu büyük idealleri olan Reha Oğuz Türkkan ve hedefleri için söylemek mümkündür.

⁴⁴ Soner Çağaptay, "Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite", Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.245.

⁴⁵ Çağaptay, agm., s.245.

⁴⁶ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, 1990 İstanbul, s.52-53.

Milliyetçilik ve artık Türk milliyetçiliğini savunurken soy birliği arama gereği ise 1940'lı yıllarda karşımıza çıkmaktadır ve bundan sonra artık belli bir kesim için bu Türk Milliyetçiliğinin aranan bir şartıdır.

1944-1947 yılları arasında yargılanacak isimlerin en başında yer alan Nihal Atsız'ın bu vurgulu ırk teması dönemin milliyetçilik anlayışını yansıttığı gibi Türkçü-Turancı yargılamaların da temelini oluşturacaktır. Aynı zamanda sadece bu dava sürecinde ırkçılık söylemleri olan sadece Nihal Atsız değildir. Alparslan Türkeş de özellikle Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesinde Nihal Atsız'ın Irkçı ve Turancı olduğunu kendisinin de tamamen onunla aynı görüşte olduğunu, "Ben de Nihal gibi düşünüyorum" diyerek belirtmiştir. Özellikle Reha Oğuz Türkkan'ın da bu konuda oldukça iddialı yorumları vardır. En büyük hedefi Türkçülük ve Turancılık akımı hakkında bir ideolog olmak olan Türkkan ve diğer sanıklar için zaman zaman Türk milliyetçiliği ve ırkçılıkla karışacak olan bu bakış açıları yargılamaların yapıldığı dönemde kendilerini sıkıntılı bir sürece sokacaktır. Bunları sanıkların ifadelerinde ve yargılama sürecinde görmek mümkündür.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE TURANCI YARGILAMALARIN İLK EVRESİ

1.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ TÜRKİYE

Başarılı bir silahlı mücadelenin ardından imzaladığı Lozan Barış Anlaşması'na rağmen Türkiye, 1920'li ve 1930'lu yıllarda dış politikada önemli problemlerle karşı karşıya kaldı. Bu yıllarda Türkiye kendisini Millî Mücadele yıllarında çok yönlü olarak mücadele ettiği devletlerle komşu olarak belirgin bir tehdit altında hissediyordu. Sınır komşularının yanı sıra Irak ve Kıbrıs'ta İngiltere, Suriye'de Fransa, batıda Yunanistan Türkiye'nin çevresindeydi ve Türkiye'nin bütün bu ülkelerle sorunları vardı. Ancak her şeye rağmen Türkiye 1920'li ve 1930'lu yıllarda uluslararası arenada içinde bulunduğu durumun şartlarını iyi değerlendirerek izlediği politika ile varlığını güçlendirme başarısını gösterdi.⁴⁷ En azından savaşa girmeyerek hem toprak bütünlüğünü hem de mevcudiyetini korudu.

Lozan'da çözümlenemeyen konuların ileriki tarihlerde Türkiye lehine çözümlenmiş olması da Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda toprak bütünlüğünü korumasında ya da savaşa katılmama gücünü ve dirayetini gösterebilmesinde etkili olmuştur. Bu yüzden Türkiye kuruluş yıllarında, yeni bir devlet kurmanın ortaya koyduğu meseleleri çözümlenmek ve yeni Türkiye'yi uluslararası bir çevrede istikrarlı bir düzene oturtmak amacına yönelmiştir. Bu amaçla, barış yanlısı her birlikteliğe dahil olmak istemiştir. Türkiye'nin uluslararası arenada var olma süreci ve bu barış taraftarı paktlara üyelik sürecine kısaca şu şekilde değinmek mümkündür;

Türkiye'nin, 1929 Ocak ayında, "savaşı kanun dışı ilan eden" Briand-Kellog Paktı'na katıldığını görüyoruz. Bir türlü yürürlüğe girmeyen bu paktın görüşlerini yürürlüğe koymak amacıyla ortaya konan Sovyetlerin Litvinov protokolüne Türkiye

⁴⁷ Süleyman Tüzün, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk İç Politikasında Dış Türkler Meselesi (1939-1945)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1998, s.91.

de katılmıştır. Her iki katılım için Türkiye açısından, Sovyetlerin desteği önemli rol oynamıştır. 1930'da Fransız Dışişleri Bakanı Aristide Briand'ın "Avrupa Birliği" projesine Bulgaristan, Almanya, İtalya, Sovyetler Birliği, Yunanistan ve Macaristan Türkiye'nin de katılmasını istemişlerdir.⁴⁸

1930'dan sonraki dönemde Avrupa'da patlak veren olaylar Türkiye'yi de etkisi altına aldığından dolayı Türkiye'nin izlediği dış politikası çok ilgi çekicidir. İtalya'nın Doğu Akdeniz'de ortaya çıkardığı tehditler dolayısıyla barışın korunması konusunda batılılarla iş birliğine önem verilmiştir. 1932 yılında "Milletler Cemiyetine" Türkiye'nin üye olması, önemli gelişmelerden biridir. Bu katılım Sovyetlerin hoşuna gitmemiştir. 1929'da Yunan başbakanlarından Aleksandr Panastasiyu'nun Balkan Atlantı kurulması fikrî kabul edilmiş, bu siyasî birliğe Türkiye katılmışsa da bu iş birliğinin gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. 1933 Şubat'ında Küçük Antant devamlı bir statü kazanmış, bir teşkilat kurmuş ve Almanya'da Nazi Partisi iktidara gelmiştir.⁴⁹

14 Eylül 1933'te Türkiye ve Yunanistan arasında 10 yıl için Samimi Anlaşma Paktı imzalanmıştır. Türkiye ile Romanya arasında da "Dostluk, Saldırmazlık, Hakem ve Uzlaşma Anlaşması" imzalanmıştır. Bunu 27 Kasım 1933'te Yugoslavya'yla "Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşması" takip etmiştir. Bu anlaşmalar "Balkan Antantı"nın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Münih Konferansı ile Çekoslovakya'nın parçalanması Küçük Antanta son vermiş, 1939 Olayları da Balkan Antantı'nı parçalamıştır. 1936'da Montreux Sözleşmesi ile Türkiye Boğazlar üzerinde egemenliğini yeniden kazanmıştır. Bu sözleşme dolayısıyla Türk-İngiliz ilişkilerinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. 1937 yılında İngiltere'nin yardımıyla Karabük Demir-Çelik fabrikası kurulmuştur. 1938 yılında, İngiltere, askerî alımlarına dayanan 16 milyon sterlin tutarında bir kredi açmıştır. 8 Mayıs 1937'de Tahran'da Sadabad Paktı imzalanmıştır. 4 Temmuz 1937'de Türkiye ile Fransa arasında Dostluk Anlaşması imzalanmış 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kurulmuş, 23 Haziran 1939'da Fransa Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını kabul etmiştir.

⁴⁸ Zübeyir Bütüner, "3 Mayıs 1944 Olayları Işığında İç-Dış Politikada Siyasî Dengeler" *The Journal of Academic Social Science Studies*, International Journal of Social Science, Volume 5 Issue 6, p. 91-103, December 2012, s.95.

⁴⁹ Bütüner, agm., s.95.

1938 Temmuz'unda Almanya ile Türkiye arasında 150 milyon Mark'lık bir kredi anlaşması imzalanmış, bunun sonucu olarak Almanya'nın ekonomik nüfuzu altına alma çabalarıyla birlikte, kültürel propaganda faaliyetleri başlamıştır. Almanya'nın Ankara büyükelçiliğine eski başbakanlardan Franz Von Papen'i, en kuvvetli diplomatını ataması dikkat çekici bir olaydır. 12 Mayıs 1939 da Türk-İngiliz dostluğu bir deklarasyonla açıklandı. Bu deklarasyon Almanya'yı telaşlandırdı. Franz Von Papen, Türkiye'nin Almanya için rakip konumundaki batılı devletlere yönelmesini engelleme çalışmalarında başarılı olamamıştır. 23 Ağustos 1939'da Sovyet Rusya ile Nazi Almanya'sı arasında Saldırmazlık Paktı imzalandı. Sovyetler ve Almanlar sıkı ilişki içerisine girerek bu dönemde Türkiye'nin diğer batılı ülkelerle iş birliğini engellemeye çalıştılar. 19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile Türkiye arasında bir ittifak imzalandı. Sovyetler bu ittifaka çok sinirlendi. Saraçoğlu'nun Sovyetlerle 24 Eylül 1939'da yaptığı Moskova görüşmelerinde ele alınan Sovyetlerin isteklerine ters düşen bu gelişmeler Türkiye ile Sovyetlerin arasını iyice açmıştır.⁵⁰

1941 yılında Alman-Rus Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte, Türkiye'nin Almanya ve Sovyetler ilişkileri müttefiklerin ve Almanların Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa çekme çabalarına sahne olmuştur. Bu tarihten itibaren Almanya Türkiye'yi kendi tarafında savaşa sokmayı başaramazsa, Türkiye'yi savaşın dışında tutmayı amaçlamıştır. Türkiye 1941-1943 arasında sürekli değişen savaş şartlarında başlangıçta, Almanların galip geleceği fikrî üzerinde durmuştur. Bu amaçla, Cumhuriyet, Tasvir ve Vakıf olmak üzere diğer gazeteler Alman yanlısı yayınlar yapmışlardır. Geliştirilen politikaların 1943 yılı Almanya'nın Stalingrad muharebesini kaybetmesi, doğu cephesinde genel gerilemenin başlaması, Kuzey Afrika'nın müttefiklerin eline geçmesi, Alman işgali altındaki memleketlerdeki millî hareketler, 1943 yılından itibaren savaş durumunun müttefiklerin lehine dönüşmesi, Türk hükümetinin resmi politikada ilke olarak, Pan-Turanist eğilimleri reddetmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Alman yanlısı olarak bilinen Cumhuriyet, Tasvir ve Vakıf gazeteleri⁵¹ birdenbire Türkçülük ve milliyetçilik aleyhi bir tutum takınmışlardır.

⁵⁰ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, (Cilt 1-2: 1914-1995), Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s.335-416.

⁵¹ Dönemin etkin sayılabilecek gazetelerinin tavırlarını bu derece ani ve kesin hatlarla değiştirmelerinin en önemli sebebini; Millî Şef İnönü'nün basın üzerindeki tesirinin de güçlü olmasıyla açıklamak mümkündür. Bkz., Bütüner, agm., s.96.

Türkiye'nin politikasında uluslararası dengeleri sağlama çabaları, savaşın dışında kalabilmek için bu ülkelerden abartılı askerî araç ve yardımlar talep etmesi, Türkiye'nin taleplerini karşılamakta bu ülkelerin çekimser kalması, barışçı politika uygulayan Türkiye'nin savaşın dışında kalma çabalarına destek sağlamıştır.⁵² Ayrıca yine bu dönemde, İngiltere, Almanya ve Sovyetlerin baskı faaliyetleri sürekli devam etmiştir. Türkiye'de Alman ordularının 1942'de Kafkaslara doğru ilerlemesi sırasında Turancı Alman propagandası artmış ve yoğunlaşmıştır.

Bunların dışında İkinci Dünya Savaşı için rejimlerin ve ideolojilerin savaşı olduğunu da söylemek mümkündür. Askerlerin arasındaki savaşın, dinlere, ırklara ve inançlara karşı yürütülen utandırıcı savaşın arasında kaybolduğu görülmektedir. Bu yönüyle de İkinci Dünya Savaşı sadece korkunç değil, aynı zamanda da tarihin en utanç verici olayıdır.⁵³

1.1.1. İkinci Dünya Savaşı ve Türk Demokrasisi

Türk demokrasi tarihi açısından hayli öneme sahip 1950 seçimlerinde Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'ni bariz bir yenilgiye uğratmış, 8,5 milyon seçmenin %88'inin katılımıyla 396 Demokrat Parti'den, 68 CHP'den ve 7 bağımsız ve 1 milletvekili de Millet Partisi'nden olacak şekilde yeni bir parlamento grafiği oluşmuştur. Burada önemli olan CHP'nin DP tarafından uğratılmış olduğu yenilgidir. Yoksa seçim unsuru Türk demokrasi tarihinde daha önceden de görülen bir durumdur. 1924'te Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası ile 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası ile muhalefet oluşturmaya çalışan iktidar, bu denemelerinde başarısız olmuş, kısa sürede aleyhine dönüşen bu çok partili teşebbüslerden vazgeçmiştir.

Cumhurbaşkanı meclis adaylarını bizzat kendisi seçmiş, 1935 yılındaki Parti Kongresi'nin⁵⁴ ardından İçişleri Bakanlığı ve Parti Genel Sekreterliği birleştirilmiştir.

⁵² Bkz., Bütüner, agm., s.96.

⁵³ İlber Ortaylı, *Yakın Tarihin Gerçekleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s.159.

⁵⁴ CHP'nin 1935 yılında yapmış olduğu ve devlet teşkilatlanması-parti ilişkisi açısından önemli kararların yer aldığı parti kurultayındaki kararların tamamı için Bkz., https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197610571

Valiler de konumları gereği parti il örgütünün başkanı olmuşlardır. 1939 yılına gelindiğinde ise yeni bir muhalefet deneyi daha başlatılmıştır. 1939'da yapılan CHP Kongresi'nde parti ile devlet ve parti ile hükümet atamaları arasında bir ayrışma sağlandı. Hatta CHP, parlamentoda kendi milletvekilleri arasından, muhalefet işlevi görmekle görevlendirilmiş bağımsız bir grup oluşturdu.⁵⁵

Bu dönem, 1945-1946'da Dernekler Kanunu ve Ceza Kanunu'nun değiştirilip, iktidardaki CHP'nin yanı sıra bağımsız siyasî partilerin oluşması ve çalışmasına izin verir hale getirilmesi ile sona erdi. Propaganda ve genel anlamda siyasal faaliyet serbest bırakıldı. Sadece iki kısıtlama getirildi. Bunlar da din ve devlet işlerinin ayrılığı ilkesinin sorgulanması anlamına gelen klerikalizm⁵⁶ yasağı ve komünizm yasağı idi. Bu dönemde pek çok parti kuruldu ve bunlardan ikisi diğerlerinin önüne geçtiler. Bu partiler, 1946 Ocak ayında kurulan DP ve 1948 Temmuz ayında kurulan Millî Parti'dir. 1946 genel seçimleri Cumhuriyet tarihinde hükümetin ilk kez organize bir muhalefet ile karşılaştığı seçimdir. Bundan dört yıl sonra 1950'deki genel seçimler muhalefet partisinin kesin zaferi ve iktidarın devrilmesi ile sonuçlanmıştır. Yurtiçi ve yurtdışındaki yaygın beklentinin aksine Cumhurbaşkanı, Hükümet ve idarî yapı seçmenin kararını kabul etmiş ve hükümet koltuğunu zafer sahiplerine bırakmıştır.

Burada Bernard Lewis'e göre sorulması gereken soru şudur: Neden? On yıllardır hükümet aygıtının temel parçası olarak hareket eden bir parti kendi yenilgisini ve azlini kabul etmiş, hatta bir anlamda da hazırlamıştır?⁵⁷

Meseleyi şöyle izah etmek mümkündür: O dönemde bu soruyu soran yerli ve yabancı gözlemciler, cevabı uluslararası bir durumda bulmuşlardır. Bu durum da İkinci Dünya Savaşı'dır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, ülkemiz tehlikeli bir şekilde dışlanmıştı. Batıda Türklere ısrarlı ve zaman zaman şüphe uyandıran

(Erişim Tarihi:17.02.2019) s.1.

⁵⁵ Bernard Lewis, "Türkiye'de Demokrasi", *Demokrasinin Türkiye Serüveni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s.9.

⁵⁶ Fransızca kökenli bir kelime olan klerikalizm; Dinin ve din kurumlarının toplum hayatının çeşitli kesimlerindeki yerini güçlendirmeyi amaçlayan toplumsal, ekonomik akım anlamındadır. Bkz., <https://kelimeler.net/Klerikalizm-kelimesinin-anlami-nedir> (Erişim Tarihi:17.02.2019), s.1.

⁵⁷ Lewis, age., s.10.

tarafsızlıkları nedeni ile 23 Şubat 1945'te Almanlara teslim olmalarından birkaç hafta önce savaş açmalarının gidermediği bir hoşnutsuzlukla bakılıyordu. Daha da önemlisi, doğu sınırının değişmesi konusunda olduğu kadar, Boğazlardaki üslere yönelik taleplerini de 1945 ve 1946'da ortaya koymakta hiç zaman kaybetmeyen savaş galibi Sovyetler Birliği'nin tehdidi altındaydı. O zamanki Türk hükümeti Sovyet tehdidine karşı batı desteğini arkasına almak için bazı demokratikleşme girişimlerinin yardımcı olacağını düşünmüş olabilirdi. Hangi gerekçe ile olursa olsun, batı desteği gerçekten sağlandı. İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin desteği ile Türkler Sovyetlerin taleplerine direndiler ve geri çevirdiler.⁵⁸ 1947 yılının Mart ayında Truman Doktrini'nin ilan edilmesi, Türkiye'nin 1952 yılında Nato'ya kabulüyle kurumsallaşan ciddi bir Amerikan desteğini getirmiş oldu.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de iç siyasî ortamı etkileyen önemli konulardan biri de bu NATO meselesi olmuştur. Bu pakta katılmamız ile birlikte Atatürkçü dış siyasanın gereği olan komşularımızla yaptığımız saldırmazlık antlaşmalarının yerini, NATO almıştır. Buna göre savunmamız tek bir düşman için, o da kuzey komşumuz için saptanmaktadır. Bu görüş açısından ABD'nin ideolojik düşmanı bizim de düşmanımız sayılıyordu. Doğu Avrupa ülkelerinin teker teker Sovyet etki alanına girmesi, Japonya'da müttefikler arasında ortak bir anlayışın kurulamaması, Yunan iç savaşı ortamında ilan edilen Truman Doktrini ile Marshall Planı ve İran ile Türkiye üzerindeki Sovyet baskısı, özellikle Avrupa'da 'Soğuk Savaş'ı doruk noktasına çıkarmıştı.⁵⁹

Avrupa'da 1930'larda ve 1940'ların başındaki ekonomik ve siyasî durum demokrasi davasına sıcak bakmıyordu. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi yeni bir ivme sağladı. Türkiye'deki 1945 sonrası siyasî gelişme de Anayasa'da o zamana kadar kuramsal düzeyde kalan pek çok şeye gerçeklik kazandırdı. Anayasal hükümlere dokunulmazken, dernekler kanunu, ceza ve seçim kanunlarında değişiklikler vardı. Bu idarî uygulamalardaki değişikliklerle birlikte, 1950'de

⁵⁸ Lewis, age., s.11.

⁵⁹ Selim Yıldız, "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türkiye'de Siyasî Ortam: Sağ-Sol Fraksiyonlar", http://devlet.com.tr/makaleler/y112II_DUNYA_SAVASINDAN_SONRA_TURKIYEDE_SIYASI_ORTAM_SAG_SOL_FRAKSIYONLAR_.html (Erişim:02.03.2019), s.1.

hükümet olacak etkili bir anayasal muhalefetin oluşmasına ve işlerlik kazanmasına olanak tanıdı.

1.1.2. İsmet İnönü Dönemi'nin Başlaması ve Türkiye'nin Genel Durumu

10 Kasım 1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra, meclis cumhurbaşkanı seçimi konusunda toplanmış⁶⁰ Atatürk'ün vefatı resmen tebliğ edilmiş ve cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda bir duyuru yayınlanarak neticesinde 11 Kasım 1938'de CHP Meclis Grubu konuyu görüşmüş, TBMM'de oybirliği ile İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁶¹ İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Celal Bayar hükümeti 11 Kasım 1938'de istifa etti. Bu siyasî geleneklere göre yapılan bir hareketti. İnönü yeni kabineyi kurma görevini aynı gün tekrar Celal Bayar'a verdi. Bayar'ın bu kabinesinde İnönü'nün etkisiyle İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın yerine Refik Saydam ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın yerine Şükrü Saraçoğlu getirildi. Böylece İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi ile Celal Bayar'ın 1937'de başbakanlığa gelmesi sonrası ülke idaresinde burjuvazi karşısında güç kaybeden bürokrasi, yeniden iktidarı ele geçirmiş oluyordu.⁶²

Bundan sonra yaşanan bir diğer önemli gelişme de İnönü'nün, 26 Aralık 1938'de toplanan CHP Olağanüstü Kurultay'ında, CHP'nin Değişmez Genel Başkanlığı'na seçilmesi ve "Millî Şef" ünvanını almasıdır. Elbette ki bu kararda Atatürk sonrasında ortaya çıkan boşluğun doldurulması için otorite ve prestij sağlama amacının olduğu düşünülebilir.

⁶⁰ Duyuru şu şekildedir; "Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetinden:

"Reisicumhur Atatürk'ün Milleti mateme gark eyleyen zıyatı dolayısıyla Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 34'üncü maddesi mucibince yeni Reiscumhur intihap edilmek üzere teşrinisaninin on birinci Cuma günü saat on birde Büyük Millet Meclisini içtimaa davet ederim. Reiscumhur Vekili ve Büyük Millet Meclisi Reisi M. A. Renda.", Bkz., Ulus Gazetesi, 10 Kasım 1938, s.1.

⁶¹ Burada yaşanan enteresan bir gelişme vardır; CHP Grubunda yapılan oylamada bir tek Yusuf Hikmet Bayur, oyunu Celal Bayar'a vermiş, geri kalan oylar ise İsmet İnönü için kullanılmıştır. Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi*, C.IV, Cem Yayınevi, İstanbul 1997, s.119.

⁶² Bkz., Bakacak, agt., s.28.

1.1.2.1. İkinci Dünya Savaşı Esnasında Türkiye’de Genel Durum

Lozan Anlaşması’ndan sonra Türkiye’nin bir türlü uzlaşmadığı devlet, İtalya olmuştur. Bu devletin Akdeniz’de yarattığı tehdit, 1928 yılında imzalanmış olan Dostluk anlaşmasına rağmen, Türkiye’nin İtalya’ya güvenini sağlayamamıştır. Ayrıca Habeşistan’ı işgali, Mussolini’nin zaman zaman söylediği nutuklarda Asya’yı hedef tutarak İtalya’nın emperyalist emellerinden söz açması, Türkiye’nin dış politikasına yön veren önemli bir etken olmuştur. Bu tehlikenin bir sonucu olarak Türkiye’nin İngiltere ile ilişkileri iyiye doğru gitmeye başlamış ve hele 1936 Montreux Sözleşmesi’nden sonra çok daha gelişmiştir.⁶³

Türkiye açısından, İngiltere ile dostluk, Kurtuluş Savaşı’ndan beri dayandığı Sovyet Rusya ile samimi ilişkilerde bir değişiklik yaratmayacaktı. Sovyet Rusya Alman ve Japon baskısı altında batıya kaydığından, Türkiye için bu iki dostluğu bağdaştırmak kolaydı. Kısaca Türkiye, İtalyan ve Alman tehlikesine karşı İngiltere ve Sovyet Rusya’ya dayanmak istiyordu. Ancak, İngiltere ile olan ilişkilerin bir deklarasyonun imzalanmasına varacak derecede gelişmesi, Batılıların Almanya’yı kendi üzerine saldırtacaklarından endişelenen ve bu nedenle Almanya ile anlaşma yollarını arayan Rusya’nın hoşuna gitmemiştir. Bunun için İngiltere, Türkiye’nin dış politikasında önce İtalya’ya, sonra da Sovyet Rusya’ya karşı bir dayanak olmuştur.⁶⁴

Almanya’nın ise, 1933 yılından sonra Versailles Antlaşması’nın zincirlerini kırmaya başlaması batılı devletleri endişelendirirken, Millî Mücadele’yi ve Sevr Antlaşması’nı unutmayan Türkiye’de büyük bir korku yaratmamış ve hatta Türkiye bu devletin 1939 Mart’ına kadar izlediği “bir millet bir devlet” politikasını haklı bulmuştur. Ancak, 15 Mart 1939’da Almanya’nın, halkı Alman olmayan Çekoslovakya’yı ilhâk etmesi ve böylece “hayat sahası” politikasına başlaması, Türkiye’yi uyandırmış, endişelendirmiş ve onu diğer batılı devletler ile anlaşmaya götüren bir etken olmuştur.⁶⁵

⁶³ Ahmet Şükrü Esmer ve Oral Sander, “İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s.137.

⁶⁴ Esmer ve Sander, age., s.137.

⁶⁵ Esmer ve Sander, age., s.137.

1938'de ve 1939 yılının başlarında milletlerarası olaylar geleceğin ne olacağını açıkça göstermekteydi. Çekoslovakya'nın parçalanması ve işgali, Polonya üzerinde de Almanya'nın artan baskısı ve nihayet Almanya ve İtalya'nın Balkanlar'daki faaliyetleri gibi gelişmeleri yakından izleyen Türkiye, İngiltere ve Fransa ile müzakerelere girişti. Bu iki devletle olan müzakereler ortak bir anlayış ortaya çıkardı ise de Sovyetler Birliği'nin asıl niyeti 23 Ağustos 1939'a kadar belli olmadı ve bu tarihte Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzaladı.⁶⁶

İkinci Dünya Savaşı'na girmeyen, ancak mevcut hükümetin tasarrufuyla bir yandan kadrolara komünistlerin doluşmasına izin veren, bir yandan da Almanya'ya yakın duran Türkiye, Türk basınında Almanya aleyhinde çıkan yazılara ve Türkiye'yi işgal söylentilerine karşı, Hitler'den bir mektup almıştır. Hitler, İnönü'ye 4 Mart 1941 tarihli bir mektup göndermiş ve Türkiye'ye saldırmayacaklarını belirtmiştir.⁶⁷

Hayri Yıldırım'a göre Türk basınının susma sebebi ise, bu mektubun ve hükümetin baskısının yanı sıra basına dağıtılan paradır. Almanya Dışişleri Bakanı Ribbentrop, Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi Von Papen'e gönderdiği 9 Mart 1941 tarihli mesajında, İngiltere'nin Türk basınına para dağıttığını ve isterse kendisine de para gönderilebileceğini belirterek, basının ve radyoda çalışanların parayla kandırılması için para dağıtılmasını teklif etmiştir. Bir süre sonra da Von Papen verdiği cevapta işin başarıyla yerine getirildiğini yazmış, Türk basınına para dağıttığını doğrulamıştır.⁶⁸

1.1.3. Türkiye'nin 1936-1945 Dönemi Denge Politikası

Ülkelerin dönem dönem değişen denge politikaları bulunmaktadır. Uygulanan bu denge politikasında amaç, ülkenin güvenliğini sağlamakla beraber, bütünlüğünün devamı için gerekirse stratejik ortaklar elde etmektir. Bazen bu denge politikası yürütülürken diğer devletlerin ya da komşu ülkelerin birbiri ile mücadelesi ve

⁶⁶ Esmer ve Sander, age., s.138.

⁶⁷ Hayri Yıldırım, *Nejdet Sançar Türk Irkı Sağolsun*, Aygan Yayınları, İstanbul 2016, s.213.

⁶⁸ Yıldırım, age., s.213.

savaşları kendi ülkenizin varlığı için işe yarayabilir. Gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin dönem dönem belirlemiş olduğu denge politikalarında seçilmiş ülkeye dayanarak varlığını devam ettirme ya da güçlenerek büyüme amacının olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim yeni kurulmuş sayılan Türkiye Cumhuriyeti'nin de dönemine göre değişen denge politikaları yürüttüğünü görmekteyiz.

Örneğin 1935-1936'da Faşist İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesindeki kuvvet dengesinin yapısında önemli bir değişiklik meydana getiriyordu. Çünkü İtalya denizaşırı bir ülke olan Habeşistan'ı kuvvetli bir donanma ile ele geçirmeyi başarmıştı. Bu şu demektir; İtalya Akdeniz'de büyük bir deniz gücü olarak ortaya çıkıyordu. Halbuki bütün 19. Yüzyıl boyunca İngiltere Akdeniz'de hâkim olan tek kuvvet idi. İtalyan deniz gücünün ortaya çıkışı, İngiltere'nin Akdeniz'deki üstünlüğüne ve hakimiyetine karşı bir meydan okuma olduğu kadar, İngiltere'nin 'emperyal emelleri' bakımından da büyük bir tehlike arz ediyordu.

İngiltere bu yeni duruma bir çare aramak zorunda kaldı ve bunun sonucu olarak, Doğu Akdeniz'de, tarihî tecrübesinin kendisine potansiyel bir güç imkanı verdiği Türkiye ile münasebetlerini düzeltmek suretiyle, Türkiye'ye yakınlaşma ile işbirliği arzusunu ortaya koydu. Atatürk İngiltere'nin Türkiye'ye yaklaşma isteğini olumlu karşıladı. Çünkü Faşist İtalya şimdi Doğu Akdeniz'de sadece İngiltere için değil, Türkiye için de bir tehlike arz ediyordu. Faşist partisi 1922 yılında İtalya'da iktidara geldi. Faşist partisinin lideri ve Başbakan Mussolini, daha ilk günlerden itibaren gözlerini Anadolu'ya çevirdi. Mussolini eski Roma İmparatorluğu'nu canlandırmaktan söz ediyordu. Roma İmparatorluğu'nun sınırlarına Anadolu'nun Ege ve Akdeniz sahillerinin de dahil olması; İtalya'nın Akdeniz'de bir deniz gücü olarak ortaya çıkması, Türkiye'ye yakın bir İtalyan tehlikesinin kendisine yönelmesi anlamına gelmekteydi. Akdeniz'de güçlü olan İtalya'ya karşı, deniz gücü zayıf olan Sovyet Rusya ise bir denge unsuru olamazdı. Türkiye denizlerde güçlü olan İngiltere

ile iş birliğini bu açıdan kendi lehine bir alternatif çözüm olarak benimsedi. Bundan dolayı, 1936 yılından itibaren Türk-İngiliz münasebetleri hızlı bir gelişme gösterdi.⁶⁹

Türkiye, İtalyan tehlikesine karşı İngiltere'ye dayanma yoluna giderken dış politikasının temel unsuru olarak Sovyet Rusya'dan vazgeçmek niyetinde değildi. Türkiye hem İngiltere'ye ve hem de Rusya'ya dayanarak güvenliğini daha da güçlendirmek istiyordu. Fakat Sovyetler bunu böyle anlamadılar veya anlamak istemediler. Türk-İngiliz münasebetlerinin gelişmesi Rusya'yı rahatsız etmiş ve Sovyetler Türkiye'nin kendilerinden başka hiçbir devletle yakın bağlar kurmasını istememişlerdir. Bu sebepten, Türk-İngiliz münasebetleri artan bir şekilde gelişirken, 1936'dan itibaren, Türkiye'nin bütün çabalarına rağmen, Sovyet Rusya Türkiye'den uzaklaşmaya başlamış, bu uzaklaşma 1939-1946 arasında en şiddetli dönemini yaşamıştır.⁷⁰

1.1.3.1. 1945 Sonrası Denge Politikası

1936'dan itibaren Türkiye'nin bütün iyi niyetlerine rağmen, Sovyet Rusya'nın Türkiye'den uzaklaşması; 1939 yani, İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren Türkiye üzerinde bir Sovyet Rusya tehdidinin yeniden ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. 1939 yılında, İkinci Dünya Savaşı çıkmadan kısa süre önce Sovyet Rusya, Nazi Almanyası ile bir iş birliğine girişmiş, saldırganlık ve emperyalizm konusunda Nazi Almanyası ile bir ortaklık kurmuş ve bu çerçevede Türkiye'ye karşı eski tutumunu tamamen değiştirerek bir düşmanlık ve emperyalizm politikası içine girmiştir.

Ancak bu iş birlikleri kısa sürmüş, 1941 yılından Nazi Almanyası'nın Rusya'ya saldırmasına kadar, Sovyetler Türkiye'ye karşı tutumlarını değiştirmemişlerdir. Bu şartlar içerisinde 1945 yılına kadar İngiltere Türk dış

⁶⁹ Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasî Tarih (Cilt 1-2: 1914-1995)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s.47-48.

⁷⁰ Armaoğlu, age., s.48.

politikasının temel dayanak noktası olmaya devam etmiştir.⁷¹ Dolayısıyla Türk-İngiliz yakınlaşması bu dönemde varlığını sürdürmüştür.

Fahir Armaoğlu'nun anlatımına göre; İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılından itibaren dünya şartları, bilhassa Avrupa'daki kuvvet dengesi münasebetleri tamamen değişmeye başladı. Savaş milletlerarası politikanın kuvvet merkezi olan pek çok devleti tasfiye etti. Nazi Almanyası, Faşist İtalya ve Militarist Japonya savaşın yenilen devletleriydi. Fransa daha savaşın başında Nazi Almanyası'na yenilmiş ve Alman işgali altında kalmıştı. İngiltere galip devletlerdendi; fakat 6 yıllık savaştan sonra o da perişan durumdaydı.

Savaşın sonunda iki büyük devlet ayakta duruyordu: Birleşik Amerika ve Sovyet Rusya. Fakat Birleşik Amerika'nın savaş sonrası tekrar infirad politikasına dönmeyi tasarlaması, özellikle Avrupa'da Sovyet Rusya'yı tek sivri kuvvet merkezi olarak bırakıyordu. Sovyet Rusya savaş sonrasında bu şartlarından yararlanarak, kendi yayılma ve emperyalizmini, diğer ifadeyle komünizm emperyalizmini gerçekleştirmek için harekete geçti. Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Bulgaristan gibi ülkeleri, Almanya'nın hegemonyasından kurtarmak bahanesiyle askerî işgal altına aldı ve buralarda komünist rejimler kurdu. Bütün Avrupa'da bir tehdit durumu yarattı. Keza Çarlık Rusyası'nın emeli olan Akdeniz'e inme amacını gerçekleştirmek üzere, İran, Türkiye ve Yunanistan üzerine ağır baskılar yaptı ve yeni tehditler yarattı. Türkiye'den İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına yerleşme hakkını ve ayrıca Kars, Ardahan dahil, Doğu Anadolu topraklarımızın bir kısmının kendisine terk edilmesini istedi. Hatta bu toprak istekleri Trabzon ve Gümüşhane'ye kadar uzanıyordu. O kadar ki, 1945-1946 yılları Türkiye ve Türk Milleti için bir hayat-memat günleri oldu. Türkiye her an bir Sovyet saldırısını beklemekteydi.⁷²

⁷¹ Armaoğlu, age., s.48.

⁷² Armaoğlu, age., s.49.

Bu şartlar altında, savaştan yorgun çıkan İngiltere'nin, bu Sovyet baskısı ve tehditlerine karşı bir denge unsuru olması beklenemezdi. Nitekim İngiltere de bu durumu Türkiye ve Birleşik Amerika'ya açıkça bildirmiştir.⁷³

O zaman ki Türk yöneticileri de daha İkinci Dünya Savaşı sırasında görmüşlerdir ki, İngiltere Türkiye'ye yönelen Sovyet tehlikesine karşı bir denge unsuru olamayacaktır. Bu sebeple, daha o tarihten itibaren Sovyet Rusya karşısında Birleşik Amerika'ya dayanma ve Birleşik Amerika'da bir destek bulma imkânlarını aramaya başlamışlardır. Birleşik Amerika, 1945-1946 yıllarında Sovyet Rusya tehlikesini ve sınır ötesi hedefleri olan komünist emperyalizminin niteliğini ilk önce kavrayamamıştır. Fakat sonra, 1946'da İran'ı Sovyet Rusya'ya karşı savunduğu gibi, Türkiye ve Yunanistan'ı da 1947 yılından itibaren Sovyetlere karşı desteklemeye karar vermiştir. Bu olay, Birleşik Amerika'nın bir destek ve dayanak unsuru olarak Türk dış politikasına dahil olmasının asıl sebep ve başlangıcını teşkil eder. Avrupa'daki Sovyet yayılma ve emperyalizmine karşı 1949'da Atlantik İttifakı (NATO) kurulduktan sonra, 1952 yılında Türkiye'de bu ittifaka dahil olmuş ve ancak bu suretle Sovyet Rusya karşısında güvenliğini sağlayabilmiştir.⁷⁴

1.1.4. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Alınan Güvenlik Tedbirleri ve Sol Olaylar

1.1.4.1. Alınan Güvenlik Tedbirleri

İkinci Dünya Savaşı, 20. Yüzyılda, dünya çapında yapılan iki savaştan ikincisi olup, birçok milletin yer aldığı, 1939'dan 1945'e kadar süren küresel bir askerî mücadeledir. Bu savaşa, dönemin büyük güçleri olan Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, ABD, Çin ve Fransa "Müttefik Devletler" olarak; Almanya, İtalya ve Japonya "Mihver Devletler" olarak katılmıştır. 100 milyondan fazla askerî personelin dahil olduğu savaşta, savaşa katılan ülkeler tüm ekonomik, endüstriyel ve bilimsel güçlerini, sivil ya da askerî kaynak farklılığı gözetmeksizin tüm imkanlarını savaş için seferber etmiştir. Nükleer silahların kullanıldığı tek savaş olmakla

⁷³ Armaoğlu, age., s.49.

⁷⁴ Armaoğlu, age., s.49-50.

kalmayıp, Yahudi soykırımı (Holokost) gibi kitlesel sivil ölümlerin gerçekleştirildiği İkinci Dünya Savaşı, insanlık tarihindeki en büyük ve en kanlı savaştır. Bu savaşta 40-50 milyon civarında insan hayatını kaybetmiştir.⁷⁵

Böylesine kritik, böylesine ciddi bir dönemde, Türkiye Cumhuriyeti de yeni kurulan cumhuriyet rejimine karşı tehdit unsuru olabilecek her türlü siyasî akımın kontrol altında tutulduğu bir döneme geçiş yapmış bulunmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar İslamcılık, Türkçülük ve Sosyalistlik, yıkıcı akımlar sayılarak yasadışı tutulmuşlardır. Ama bu durum, onların alttan alta varlıklarını sürdürmelerine engel olamamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın doğurduğu olağanüstü durum ve Türkiye'nin savaşa girme ihtimali, doğal olarak yöneticileri siyasî akımların faaliyetlerini kısıtlamaya ve kontrol altında tutmaya yöneltmiştir.

Bu çerçevede tek parti yönetiminin, hassas dış dengeleri gözeterek savaşın gidişatına göre farklı tavırlar sergilediği görülmektedir. Örneğin, karşıt güçler arasında bir denge sağlamaya çalışan yönetim, Almanların Stalingrad yenilgisine kadar Türkçü eğilimlere ses çıkarmadığı gibi, ılımlı sol-liberal eğilimlerin kamuoyuna çıkmasını da hoş görmüştür.⁷⁶ Yine de bu baskıcı ortama rağmen, yayınlar yolu ile ve gizli olarak sağ ve sol akımdan faaliyetler yürütülmüştür.

1.1.4.2. İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Sol Olaylar

Türkiye’de genel itibariyle komünizm, siyasal davranışa yansıyan biçimiyle etkisi sınırlı da olsa bariz şekilde hissedilen ideolojilerden biri olmuştur. Türkiye’nin sınır komşusu olan SSCB’nin ideolojik varlığı ve bu varlık karşısında bütün Cumhuriyet hükümetlerinin duymuş olduğu tedirginlik, komünizmin ve sol düşüncüyü savunanların her zaman bir tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur. 1920’li yıllarda Türkiye Komünist Partisi ve Yeşil Ordu gibi oluşumların varlığı, tek partinin

⁷⁵ Bkz., <https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html> (Erişim:02.03.2019) s.1.

⁷⁶ Burhan Demirbaş, *II. Dünya Savaşı Döneminde İç Güvenlik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s.50.

kendisi dışında hiçbir oluşuma izin vermeyen tavrı, komünizmin ülke içindeki etkisinin sınırlı bir seviyede tutulmasını sağlamıştır.⁷⁷

Türkiye’de komünizmin sınırlı kalmasında etkili olan en önemli yasa ise 1925 tarihli Takrir-i Sükûn kanunu olmuştur. Bu süreç, sol düşüncenin faaliyetlerini yeraltından yürütmesine neden olmuştur. 1930’dan 1946’ya kadar varlığını ve faaliyetlerini daha çok sanat ve edebiyat üzerinden yürütmüştür. Bu zaman diliminde yaşanan önemli gelişmeler arasında Kadroculuk hareketinden de bahsetmek doğru olacaktır.

Temuçin Faik Ertan’a göre; Kadro Akımı ve Kadrocular, 1930’lu yıllarda ve daha sonraki dönemlerde, akademik ve politik çevrelerin ilgisini çekmiş, tartışılmaya ve araştırılmaya değer bir konu olma özelliğini devamlı korumuştur. Öyle ki, farklı nitelikteki ve değişik alandaki birçok araştırmada Kadro Akımı ve Kadrocularla ilgili görüşlere yer verilmiştir. Basın-yayın tarihini, Türkiye’deki entelektüel hareketleri, Türk Solu ve komünist hareketlerini, Türk devrimini ve Kemalizm’i, Türk ekonomisini, devletçilik anlayışının gelişimini ve Türk edebiyatını inceleyen birçok eser ve araştırmada Kadroculara rastlamak mümkündür.⁷⁸

Kadro hareketi, aynı adlı çıkardığı dergiyle varlığını ve görüşlerini duyurmuştur. Bu ünlü Kadro dergisinin yanı sıra, bu hareketin ideologlarından Şevket Süreyya’nın (Aydemir) “İnkılap ve Kadro” adlı kitabı önemlidir. Şevket Süreyya ile birlikte Vedat Nedim (Tör) TKP’de en üst düzeyde görev almış isimlerdir. Bunların yanı sıra, Kadro hareketi içinde Burhan Asaf (Belge), İsmail Hüsrev (Tokin) ve CHP’nin önemli yöneticilerinden biri olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun da yer aldığını görmekteyiz.⁷⁹

⁷⁷ Ertuğrul Meşe, Komünizmle Mücadele Dernekleri, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.98-99.

⁷⁸ Temuçin Faik Ertan, *Kadro Hareketi İle İlgili Bir Değerlendirme ve Bazı Düzeltmeler*, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-27/kadro-hareketi-ile-ilgili-bir-degerlendirme-ve-bazi-duzeltmeler> (Erişim:02.03.2019), s.1.

⁷⁹ Savaş Açikkaya, “27 Mayıs 1960 Öncesi Türkiye’de Sol Akımlar” *Tarih Dergisi*, Sayı:50 (2009/2), İstanbul 2010, s.246-247.

Kadrocu düşünce ve Kadrocu olarak bilinen yazarlar değişik çevrelerden, farklı gerekçelerle olumsuz tepkiler almışlar ve sert eleştirilere uğramışlardır. Kadroyu olumsuzlayan hemen tüm görüşlerin ve yapılan eleştirilerin hareket noktasını “Marksizm” oluşturmuş. Marksizme karşı olan ve genelde anti-komünist olarak bilinen çevreler Kadrocuları, olumsuz bağlamda “Marksist ve komünist” olarak nitelemişlerdir. Buna karşılık Marksist düşünceye yakın çevreler ya da Marksistler Kadrocu düşünceyi, “anti-Marksist”, hatta faşist olarak değerlendirmişlerdir.⁸⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise Türkiye’de komünizm; ordu, jandarma ve polis teşkilatı tarafından "en mühim ve en korkunç cereyan" olarak görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında sol akımların nasıl teşkilâtlandığını, Sıkıyönetim savcılığı yapan Kazım Alöç şu şekilde ortaya koymaktadır;

“Türkiye’de komünizm hareketlerinin fiilen başlangıç tarihi 1919 sonlarına uzanır. Fakat 1943 yılından itibaren korkunç planlı ve kesif bir yeraltı faaliyeti başlamıştır. Bu tarihte aralarında doktorlar, İstanbul ve Ankara Üniversitesinden bazı öğretim üyeleri de bulunan komünistler sınırlarımızdan gizlice Moskova’ya kaçarak, orada Şark İşçileri Üniversitesinde İhtilâlcî metotlarla yetiştirilmiş, sonra gizlice Türkiye’ye gönderilmiş kimselerle kadrolaşarak, merkezi İstanbul’da olan SETA’yı⁸¹ kurmuşlardır. 1943 yılı baharında Sovyet taarruzlarının başlaması ile beraber SETA toplanmış ve Reşat Fuat Baraner yönetiminde Komünist Partisinin gizlice, hemen teşkilatlanmasını kararlaştırmışlardır.”⁸²

Türkiye’deki Marksist-Leninist ideolojinin taşıyıcısı, devrimci hareketin gizli siyasî örgütü Türkiye Komünist Partisi yani TKP’dir. Bu parti Moskova çizgisinde siyaset yapmayı kendi tekelinde bulundurmuş bir partidir. Bunu bir anlamda uluslararası komünist hareketin Türkiye’deki akredite örgütü olarak yorumlamak mümkündür. Dönem dönem legal alana uzanmak istemişse de devrimci doğası yüzünden bir yer altı teşkilatı karakteri taşımış, bu yüzden de devletin kendini koruma amacı yüzünden dikkati üzerine çekmiştir.⁸³

⁸⁰ Ertan agm., s.1.

⁸¹ SETA’nın açılımı; “Kazım Alöç’e göre SETA “Türkiye Gizli Komünist Şurasına” tekabül etmektedir. Aclan Sayılğan’a göre ise bu Merkez Komitesi’dir.” Detaylı bilgi için Bkz., Demirbaş, agt., s.51.

⁸² Demirbaş, agt., s.51

⁸³ Savaş Açıkçaya, agm., s.242.

Yedek Subay Okulu öğrencisi olan Ziya Nur Erün'ün 12 Şubat 1944 günü parti bildiriyle yatakhane de yakalanması ve 12 Mart 1944 günü, Yedek Subay okulu öğrencisi Necdet Işıksel'in, cebine konulan bir komünist beyannameyi okul komutanlığına ihbar etmesiyle 1944 tevkîfâtı başlamıştır. Reşat Fuat Baraner'in hücre teşkilatına mensup on biri askerî şahıs olmak üzere, 64 kişi tutuklanmıştır. Böylece 1944 yılı TKP'ye karşı operasyonların başladığı yıl oldu. Yedek subay okuluna sızma hareketleri bir ihbar sonunda âkim kalıp, hücre mensuplarından bazılarının tevkîfi, SETA'yı derinden etkilemiş ve yeni tedbir ve kararlar almaya sevk etmiştir.⁸⁴

İkinci Dünya Savaşı'nın bu iç ve dış koşulları altında Türkiye'de bugüne kadar süregelen politik çizgilerin ana hatlarının oluştuğu asıl yıllar, 1960'lı yıllar olmuştur. Sol ve sağ terimlerinin günümüzdeki anlamıyla, Türkiye'nin siyasal terminolojisinde yerini aldığı dönem büyük oranda bu dönemdir. Daha önce bir komünizm karşıtlığından söz edilebilecekken ve var olan ikilik komünist ya da milliyetçi bir görünüm arz ederken bu karşıtlık, yerini 1960'ların ikinci yarısından itibaren sağ-sol çatışmasına bırakmıştır. İslamcıların milliyetçilerden ayrı olarak siyaset sahnesine çıkmaları ve kendi örgütlenmelerini gerçekleştirmeleri de yine bu döneme denk düşmektedir.

Bu dönemin üç önemli teşkilatı Millî Türk Talebe Birliği (MTTB), Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD) ve Mücadele Birliği (MB)'dir. Bunlardan 1916'da kurulmuş olan MTTB, 1916-1920 arası dönemde Pan-Türkist anlayış doğrultusunda, 1926-1936 döneminde Cumhuriyet kadrosunun resmî görüşü çevresinde hareket etmiş, ayrıca Turancı çizgide kalarak kozmopolitliği reddetmiş, "Vatandaş Türkçe konuş." kampanyalarına katılmış, Hatay'ın Türkiye'ye ilhâkı yolunda izinsiz gösteriler düzenlemiş ve bu da kapatılmasına sebep olmuştur. 1936'da kapatılan MTTB, 1946'da yeniden açılmıştı.⁸⁵

Türkiye'de komünizmle mücadelenin, tek parti dönemlerinin dışında, toplum katında açık bir biçimde siyasal ve ideolojik bir görünüm almaya başlaması, 1944 yılında yaşanan siyasal bir davanın yani İrkçı-Turancı yargılamaların nedenlerinde ve

⁸⁴ Demirbaş, agt., s.52.

⁸⁵ Yıldız, agm., s.1.

sonuçlarında görülebilir. Bu davanın görünmeyen yönü olarak, tek parti döneminin katı ve laik politikalarından ve yaşanan ekonomik zorlukların artması gibi sorunların milliyetçi, mukaddesatçı ve muhafazakâr hoşnutsuzluğun milliyetçi bir reaksiyon olarak ortaya çıkmasını sağlaması söylenebilir. O dönemlerde özellikle milliyetçi çevrelerde, kimi sol görüşe sahip aydınların, üniversiteler başta olmak üzere, devletin çeşitli kademelerinde korunduklarına ve milliyetçilerin de bu makamlara getirilmeyerek dışlandıklarına ve baskı altında olduklarına dair bir algı vardır. Osman Yüksel Serdengeçti'nin “Bir Fakültenin İçyüzü” adlı yazısında, onun ifadesiyle; üst tabakaya ait ya da onlara yakın olanların ve komünistliği açıkça belli olanların devletin önemli mevkilerine gelmiş olmaları, kızgın ve alaycı bir üslupla anlatılmaktadır.⁸⁶ Elbette ki Nihal Atsız'ın da yazılarında bu tür ifadeleri bulmak mümkündür. Zaten Türkçü yargılamalarda başrollerden biri Atsız'a aittir.

1.1.5. Savaş Dönemi ve Türkiye'nin Statükocu Yaklaşımı

Statüko kavramının kelime anlamına baktığımız zaman “status quo ante bellum” kavramından geldiği görülmektedir. Bu kavramda barış antlaşmalarının içinde yer alan ve işgal altındaki toprakların geri alınmasını ve savaştan önceki şartlara dönülmesini ifade eden bir içeriğe sahiptir. Statüko politikası ise güç dağılımını korumak ve sürdürmek anlamında bir savaş sonrası politikadır. Devletler genelde savaş sonrası ortaya çıkan mevcut durumu ve dengeyi koruma amaçlı antlaşmalar ve ittifaklar kurma yoluna giderler. Barış antlaşmalarının görünen amaçlarının altında da savaş sonunda ortaya çıkan yenilgi ve zaferin güçler dağılımında yol açtığı değişiklikleri hukukî terimlerle ifade etmek ve bu yolla istikrarı sağlamak amacı vardır.⁸⁷

Statüko kavramına ilişkin bir diğer tespit ise tarihsel gelişmeler sonucu savaş ile işgale uğramış bir ülkenin düşman askerlerinden temizlenerek savaş öncesi durumuna dönmesi olarak belirtilmiştir. Statüko politikası saptanırken asıl problem temel alınacak tarihtir. Çünkü her siyasetçi topluma kazandığı en son savaştan itibaren

⁸⁶ Meşe, age., s.92-93.

⁸⁷ Emre Cengiz, *İsmet İnönü ve İkinci Dünya Savaşı Yılları Türk Dış Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2012, s.23.

meydana gelen güç dağılımını statüko politikasında taban olarak almak istemiştir. Avrupa'da ilk statüko politikası 1815 Napolyon savaşlarını sona erdiren barış antlaşması ile oluşan statüko politikasının korunmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise statükocu anlayış ilk toprak kaybının yaşanmasıyla başlamış ve bu tutum Cumhuriyet'in kurulmasından sonra da ülkemizde devam edegelmiştir. Yeni kurulan Türkiye savaş sonrası sahip olduklarını elinde tutma yönünde sağlam bir statüko siyaseti izlemiştir. Statüko siyaseti Atatürk'ün önderliğinde yürütülen Kurtuluş Savaşı'ndan sonra belirgin şekilde görülmüştür. Atatürk döneminin akabinde Millî Şef olarak kabul edilen İsmet İnönü de aynı şekilde statükocu devlet anlayışını devam ettirmiştir.⁸⁸

Lozan Antlaşması'ndan sonra Türkiye'de yeni bir politika dönemi başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde galip devletlerin saldırgan ve işgalci tutumlarına maruz kalan Türkiye, genişleme politikası yerine mevcut sınırları koruma isteğiyle statükocu bir politika izlemiştir. Bu yönüyle de mağlup devletler arasında özel bir yer edinmiştir. Türkiye'nin dış politikası; kurulduğu günden itibaren komşu ve diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurma ve Atatürk'ün de söylediği gibi "Yurtta sulh, cihanda sulh" sözüne bağlı kalarak ülkenin içinde bulunduğu statükoyu koruma amaçlı olmuştur. Atatürk'ün dış politikası her dönemde sahip olduğu sınırlardan memnun olup bunları değiştirme yoluna gitmemiştir. Özellikle Orta Asya olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Türkler için hiçbir zaman siyasî girişimde bulunulmamıştır. Komşularının güvenlik ve sınırlarına tehdit algılayacağı davranışlardan özenle kaçınmakla birlikte Türk vatandaşları ile ilgili her durumda statükocu imajına zarar getirebilecek hiçbir faaliyete girmemiştir.⁸⁹

Atatürk'ün ölümünün ardından yerine geçen İnönü; dış politikanın mimarı olarak görülmüştür. Nasıl ki Atatürk döneminde Atatürk dış politika ile ilgili kararları alıyorsa ölümünden sonra da bu görevi İsmet İnönü yerine getirmiştir. Atatürk'ün Birinci Dünya Savaşı'na erken girildiği ve yeni bir savaştan ise Türkiye'nin uzak kalması yönündeki görüşlerini yakından bilen İnönü, Türkiye'yi

⁸⁸ Cengiz, agt., s.23.

⁸⁹ Cengiz, agt., s.23.

İkinci Dünya Savaşı'na girmekten kurtarmakla bir nevi Atatürk'ün dış politika vasiyetini yerine getirmiş olmaktadır.⁹⁰

İç siyasetinde tek parti dönemini yaşayan ve İsmet İnönü'nün yönetiminde bulunan Türkiye Cumhuriyeti, İkinci Dünya Savaşı başladığında, savaşın dışında kalarak, toprak bütünlüğünü korumayı amaçlayan bir politika izlemiştir. Aslında Türkiye'nin bu savaş sırasındaki hedefi, tarafsız olmaktan çok, savaşın dışında kalabilmektir. Çünkü Türkiye, toprak bütünlüğünü korumayı amaçlamakta ve hangi tarafın bu amacına faydalı olacağını düşünüyorsa, o tarafı desteklemekte idi.⁹¹ Ancak daha 16 yıllık bir devletin böyle büyük bir savaşın yükünü kaldıramayacağı da öngörülmesi zor olmayan bir gerçek olduğu için, Türkiye savaşa fiilen girmeyi kabul etmemiştir. Elbette ki Türkiye'nin jeopolitik öneminden dolayı, Mihver ve Müttefik Devletler, Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için büyük çaba göstermiş ve baskılar uygulamışlardır. Ancak iki taraf da bu konuda başarılı olamamış ve Türkiye, savaş sonuna kadar, savaşın dışında kalmayı başarmıştır. Savaşa girmemiş olmak bile Türk dış politikası açısından ve Türkiye'nin geleceği bakımından bir başarı olarak yorumlanabilir.

Savaşa dahil olarak alınacak tek bir yenilgi bile Atatürk'ün oluşturduğu devrimleri tehlikeye sokabilirdi. O dönem için Türkiye'nin bir kere daha sıfırdan başlamaya yetecek ne maddi ne de manevi gücü bulunmaktaydı. Türkiye, savaşın dışında kalmak ve mevcut sınırları korumak anlamındaki statüko politikası sayesinde savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmayı başarmıştır. 1939-1945 yılları arasında üç büyük gücün; İngiltere, Almanya ve Sovyetlerin baskısına maruz kalan Türk devlet adamları hareket özgürlüklerini korumayı bilmişlerdir. Bu politikada fazla “etik” ve “moral” bir kaygı yer almamıştır. İnönü başta olmak üzere Türk devlet adamları; ülkenin savaşan devletlere kafa tutacak askerî ve ekonomik hazırlığı olmadığını biliyorlardı. Bunlarında dışında yapılabilecek en küçük hata Atatürk devrimlerinin bütün kazanımlarını kaybettirebilirdi. Ayrıca Osmanlı geçmişinin ve geleneğinin de kazanımları korumadaki başarıda payı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Osmanlı

⁹⁰ Cengiz, agt., s.24.

⁹¹ Detay için ayrıca Bkz., <https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html> (Erişim:02.03.2019), s.1.

geleneği ve geçmişi, bu geçmişten alınan olumlu ve olumsuz derslerin tümü demektir. Bu yüzden Türk dış politikası genel anlamda statükocu olmuştur. Türkiye, uluslararası konjonktürün gerektirdiği şartlara uygun olarak içte güçlenmeyi, dışta tehdit ve güvenliğe aykırı bir durum algılamadıkça mevcut durumdan hoşnut olmayı seçmiştir. “Yurtta sulh, cihanda sulh” sloganı dış politika algımızı yansıtan bir kavram olmuştur.⁹²

1.1.6. İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Milliyetçiliği ve Turancılık Konusu

Savaşın başından itibaren tüm dış politikasını savaşa girmeme ve tarafsız kalma stratejisi üzerine kuran Türkiye, savaşın tüm taraflarıyla antlaşmalar yaparak dengeli bir tutum sergilemeye çalışmıştır. Bu anlamda 12 Mayıs 1939’da Türk-İngiliz Ortak Bildirisi ilan edilmiştir. Buna göre Türkiye ve İngiltere, Akdeniz bölgesinde bir saldırının savaşa sebep olması durumunda eylemlerini iş birliği yapmayı ve birbirlerine her türlü yardımı taahhüt etmişlerdir. Fakat bu iki hükümet de barışın pekiştirilmesine yarar sağlayacağını düşündükleri durumlarda başka hükümetlerle de anlaşma yapabileceklerdi. Fransa ile Hatay sorununun çözülmesinden sonra, İngiltere ile yapılan anlaşma Fransızlarla da yapılmış ve ayrıca İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında yine 1939’da Üçlü Yardım Antlaşması imzalanmıştır.⁹³

1941’de Nazi Almanyası’nın Sovyetler Birliği’ne savaş açması, Türkiye’deki kimi çevrelerin Türkçü hayallerini canlandırdı. Alman Dışişleri Bakanlığı Türkiye’deki ünlü Türkçülerle temasta bulunmaya ve Pan-Türkçü hayalleri yeniden canlandırmaya dönük propaganda yapmaya başladı. Böylece Türkiye’yi kendi yanında savaşa çekmek istiyordu. Aynı zamanda Sovyetler Birliği’nde yaşayan Türk kökenli grupları, Sovyetler Birliği yönetimine karşı kışkırtıyordu. Alman yetkililer Türkiye’deki yarı-resmi çevrelerle, çeşitli asker, diplomat, politikacılarla temas halindeydi. Tüm bu çevreler, Türkiye’nin Almanya yanında savaşa gireceği umudunu canlı tutuyor ve Alman yetkililere sıcak davranıyordu. Sonuçta, Pan-Türkçülük, Türkiye’nin savaşa katılmama durumunu korumak için kullandığı bir

⁹² Cengiz, agt., s.25.

⁹³ Gülcan Ergün, *İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.63.

diplomatik araç haline geldi. Böylece Alman yetkililer gibi Türk yetkililer de Türkçü beklentilerin güçlenmesine neden oldu. Bu durum 1943'te Sovyetlerin Almanlara karşı üstünlük kazanmaya başlamasına kadar böylece devam etti. Özellikle 1941-1943 yılları arasında Türkiye'de yoğun bir Pan-Türkçü propaganda ve beklenti kamuoyuna hakimdir. 1943'ten sonra ise Almanya gerilemeye başlamış ve bu sefer de Türkiye, Müttefiklerin baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca daha önce kamuoyunda oluşturulan Pan-Türkçü havadan rahatsızlık duyan Sovyetler Birliği'nin de yatıştırılması gerekmiştir. Dolayısıyla daha önce desteklenen Türkçü akımın önde gelen isimleri hakkında, Mayıs 1944'te tutuklama kararı çıkarılmış, bu isimler yargılanmış ve Türkçü hareket bastırılmıştır. Fakat bu durum çok uzun sürmemiş, özellikle savaşın sonuna doğru Sovyetler Birliği'nin sık sık Türkiye ile ilgili taleplerini gündeme getirmesine bağlı olarak Türk-Sovyet ilişkileri bozulmuş ve Pan-Türkçülük yeniden suç olmaktan çıkmıştır. Türkçü akımın önderleri de aklanmıştır.⁹⁴

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Alman ordularının başarıları karşısında Türk düşünce tarihindeki en parlak devrini yaşamakta olan sağ akıma müdahalede bulunmamıştı. Aksine en yetkili yöneticiler, Türklük ve milliyetçilik hakkında demeçleri ile bilinçli ya da bilinçsiz, Turancıları desteklemişlerdi. Bu durum, 1943 Temmuz'una kadar herhangi bir müdahale ve kesintiye uğramadan devam etmiştir. Bu tarihte "En Büyük Tehlike" adlı 36 sayfalık bir broşürün yayınlanmasından sonra hükümetin Turancıları olan bakış açısı değişmeye başlamıştır. Kim olduğu hala tam olarak tespit edilemeyen Faris Erkmen imzalı broşürde Alman ırkçılığının izlerini taşıyan sağcı fikirlerin Kemalizm'e cephe aldığı, düzene karşı çıkararak savaşan devletlerden birine tapınmaya varacak kadar sempati beslediği söylenmekteydi. Ayrıca emekli General Emir Erkilet, Peyami Safa, Nihal Atsız, Yusuf Ziya Ortaç, Orhun Seyfi Orhon gibi yazarlar ve "Çınaraltı", "Bozkurt", "Gökbörü" gibi dergiler Turancılık amacına yönelik faaliyet göstermekte ve Türkiye'yi savaşa sürüklemek istedikleri iddia edilmekteydi.⁹⁵

⁹⁴ Ergün, agt., s.64-65.

⁹⁵ Alper Bakacak, *İkinci Dünya Savaşı Dönemi'nde Ulus Gazetesi'nin İç ve Dış Politika Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2002, s.118.

1.2. OLAYLARIN ÇIKIŞI VE TURANCILIK DAVASI'NIN İLK EVRESİ

3 Mayıs 1944 olayları ve sonrasında devamından gelen İrkçı-Turancı yargılamalar, ilk önce öğretmen Nihal Atsız ve yazar Sabahattin Ali arasında geçen bir hakaret davası ile başlar. Aslında bu iki şahıs arasında dava ve husumet oluşturacak gelişmenin temeli, Nihal Atsız'ın dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na kendi çıkarmış olduğu Orhun Dergisi'nin 15 ve 16. sayılarında⁹⁶ yayınlanan iki açık mektup yazması ile atılmıştır. Hükümetin beklemediği ve cüretkâr bir tavır olan bu iki mektup aslında kaba sözler, hakaret ya da küfür benzeri şeyler içermez. Aksine son derece düzgün bir üslupla yazılmıştır. Ancak eleştirdiği kişilerin makamları münasebetiyle hükümet tarafından oldukça sert karşılanacaktır.

1944 yıllarında devlet önceleri İkinci Dünya Savaşı başlarında Almanya'ya yakın bir tavır sergilemiş ve o dönem Almanya'da yaygın bir akım olan faşizmden Türk aydınlarının etkilenmiş olmasını hoş görmüştür. Türkiye savaşa katılmayacak ve tarafsız olacaktır. Hatta savaşı Almanya'nın kazanacağını düşünmektedir. Ancak zaman bu sonucun beklenildiği gibi olmayacağını gösterecek ve Almanya, güçlü rakibi Rusya'ya yenilmeye başlayacaktır.

Türkçüler için bu aslında doğrudan bağlantısı olmasa da dolaylı yollardan felaketin de başlangıcıdır. Çünkü hükümet artık hoş gördüğü bu politikadan vazgeçecek ve denge politikası kapsamında yönünü, zaferlerine yeni zaferler katarak ilerleyen Rusya'ya dönecektir. Bu da artık faşizm değil, komünizmin desteklenmesi, ülkede yaygınlaştırılmaya çalışılması ve hatta bu yolla Sovyetlere sempatik görülmesi anlamına gelmektedir.

⁹⁶ Bahsi geçen Orhun Dergisi'nin 15. Sayısı 15 Mart 1944'te yayınlanmış ve Şükrü Saraçoğlu'na hitaben ilk açık mektup bu sayıda neşredilmiştir. 15. Sayıdaki mektubun tamamı için Bkz., Necmeddin Sefercioğlu, *3 Mayıs 1944 Türkçülük Davası*, Ankara 2009, s.34. Orhun Dergisi'nin 16. Sayısı ise 1 Nisan 1944'te yayınlanmış, Şükrü Saraçoğlu'na yazılmış olan ikinci açık mektup da bu sayısında neşredilmiştir. 16. Sayı için Bkz., <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/orhun-dergisi-1-nisan-1944.html> (Erişim:24.02.2019), s.1.

İrkçî-Turancı yargılamalar olarak tarihe geçen 1944-1947 yılları arasındaki sürecin başlaması ve temelini oluşturan Atsız-Ali davasını detaylı incelediğimizde bağlantıyı kurmak daha kolaylaşacaktır.

1.2.1. İrkçılık-Turancılık Davası ncesi Nihal Atsız-Sabahattin Ali Davası

3 Mayıs 1944 olayları iki şahıs arasında geçen siyasi bir ekişmeyle başlar. Sonra İrkçılık-Turancılık Davası adı altında büyük bir davanın konusu olur. İddianameler hazırlanır, suçlamalar, savunmalar ve hüküm gerekçesi ortaya konur. Her davada olduğu gibi bu davada da bilinenler ve bilinmeyenler vardır. Bu davanın bilinmeyenleri önemlidir. Tarihe mal olmuş bu dava belli çevrelerin tahrikiyle planlanmış ve gerçeğe dayalı olmamasına rağmen gerçek bir olay gibi kabul edilmiştir. Bu davanın gizli amaçları ve hedefleri vardır. Bu dava dış politika malzemesinde kullanılmak amaciyla ve komünist kadroların devlete ve üniversitelere yerleştirilmesi amaciyla kurgulanmıştır.⁹⁷

Hkmetin İkinici Dünya Savaşında Sovyet yükselişine karşı komünizmi desteklemesi ve yayma isteği ile, asıl büyük yargılamaları yapabilmek ve Türkçüleri zor durumda bırakmak, onların ilerleyişini durdurmak için suni bir gündem oluşturulduğunu ve Sabahattin Ali'nin, Nihal Atsız'a karşı kışkırtıldığını görmekteyiz. Bu dava daha sonra şekil değiştirecek ve iki şahıs arasından çıkararak tüm Türkçülerin yargılanmasına neden olacaktır ki zaten asıl hedeflenen de sudan sebeplerle Türkçüleri yargılamaktır. Bu yargılamaları da olaylar Ankara'da geçmesine rağmen, o dönemde Ankara sıkı yönetim bölgesi olmadığı için İstanbul'da yapmışlardır.⁹⁸ Normal şartlar altında Türkçüleri yargılamak ile sıkıyönetim

⁹⁷ Bütüner, agm., s.93.

⁹⁸ Sıkıyönetim, savaş, savaşı gerektirecek durum, ayaklanma, vatanın ve milletin bölünmezliğini tehlikeye düşüren hallerin yaygınlaşması ile anayasada da belirtilen Bakanlar Kurulu'nun yurdun birkaç yerinde uygulamaya karar verilen temel hak ve hürriyetlerin geçici olarak sınırlandırılması gereken bir Askeri idare şeklidir. Türkiye'de sıkıyönetim tarihlerine baktığımızda şu dönemleri görmek mümkündür; 1-şeyh Said İşyanı zerine Doğu Anadolu'da 24 şubat 1925-23 Aralık 1927 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 2-Kubilay Olayı zerine Menemen, Manisa ve Balıkesir'de 1 Ocak 1931-9 Mart 1931 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. **3-İkinici Dünya Savaşından dolayı İstanbul, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli'de 20 Ekim 1940-23 Aralık 1947 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir.** 4-6-7 Eylül Olayları zerine İstanbul, Ankara ve İzmir'de 7 Eylül 1955-7 Haziran 1956 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 5-1960 ğrenci olayları 27 Mayıs Hareketi zerine İstanbul ve Ankara'da 28 Nisan 1960-1

şartlarında yargılamak arasında fark olduğu için bu yolu izlemişler ve Türkçü-Turancı isimleri sıkıyönetim bölgesine götürüp davayı orada görmüşlerdir.

Özel Boğaziçi Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni olan Nihal Atsız, kendisine ait "Orhun" adında bir dergi çıkarmaktadır. Sovyet Rusya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda yükselmesi ile Türkiye'de de komünizim akımının yayılmasını ve devletin de buna çanak tutmasını çıkarmış olduğu Orhun dergisinde, dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı iki açık mektupla şikâyet etmiş ve serzenişte bulunmuştur. Uslup olarak herhangi bir adâbsızlığın bulunmadığı bu mektuplar derin bir ses getirmiş ve hükümetin de dikkatini çekmiştir. Daha sonra da bedeli hem Nihal Atsız'a hem de diğer Türkçülere ağır bir şekilde ödettirilmiştir. Çünkü Nihal Atsız yazmış olduğu mektuplarda devlet içerisinde komünist bir kadrolaşma olduğunu ve özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'ndaki kadrolara kasıtlı olarak komünistlerin yerleştirildiğini öne sürmüş bu durumdan dolayı bakanlığı ve hükümeti eleştirmiştir. Eleştirdiği bu komünist kadrolaşma içerisinde, Sabahattin Ali de vardır ve kendisi kasıtlı olarak kayırılmış ve önemli görevlere getirilmiştir. Halbuki Sabahattin Ali daha önceden Atatürk de dahil olmak üzere devlet büyüklerine hakareten 14 ay hapis yatmıştır. Bunu detaylandırarak olursak Sabahattin Ali için Nihal Atsız'dan önceki davaları hakkında şunları söyleyebiliriz;

Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907'de, Gümölcine sancağının Eğridere (şimdiki adı Ardino) kazasında doğmuştur. Babası piyade yüzbaşılardan Ali Selahattin Bey,

Aralık 1961 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 6-20-21 Mayıs olayları üzerine İstanbul, Ankara ve İzmir'de 21 Mayıs 1963-20 Temmuz 1964 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 7-15-16 Haziran işçi olayları üzerine İstanbul, Kocaeli merkez ve Gebze'de 16 Haziran 1970-16 Eylül 1970 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 8-12 Mart Hareketi'nin ardından İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde 26 Nisan 1971-26 Eylül 1973 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 9-Kıbrıs Harekâtı üzerine İstanbul, Ankara, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Antalya, Muğla, Adana, İçel ve Hatay illerinde 20 Temmuz 1974-2 Eylül 1975 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 10-Irak iç savaşı sebebiyle Diyarbakır, Hakkâri, Mardin ve Siirt illerinde (TBMM onaylamadı) 27 Mart 1975-27 Mart 1975 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 11-Yaygın şiddet hareketleri üzerine Adana, Ankara, Bingöl, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas, Urfa, Adıyaman, Hakkâri, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Tunceli, İzmir, Hatay, Ağrı illerinde 26 Aralık 1978-12 Eylül 1980 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 12-12 Eylül hareketi üzerine yurdun bütününde 12 Eylül 1980-19 Temmuz 1987 tarihleri arasında sıkıyönetim ilan edilmiştir. Görüldüğü gibi Türkiye Birinci Dünya Savaşı nedeniyle 1940-1947 yılları arasında, İstanbul, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli'de sıkıyönetim kararı almıştır. Bkz. <https://www.neoldu.com/sikiyonetim-nedir-turkiyede-sikiyonetim-donemleri-6071h.htm> (Erişim:21.09.2018), s.1.

annesi Hüsniye Hanımdır. Babası Prens Sabahattin ile olan dostluğundan dolayı oğluna onun adını vermiştir. Sabahattin Ali ilköğrenimine 1914 yılında İstanbul Üsküdar'daki Füyuzât-ı Osmanîye Mektebi'nde başlamıştır. Daha sonra ailesi Çanakkale'ye taşınca Çanakkale İptidâî Mektebi'ne geçmiştir. Çanakkale'den de İzmir'e taşınan aile Yunan işgali üzerine zorunlu olarak Edremit'e geçmiştir. 1921'de Edremit İbtidâî Mektebi'ni bitirmiş bir yıl sonra da Balıkesir Öğretmen Okulu'na girmiştir. İlk yazıları burada okurken Çağlayan ve Irmak dergilerinde çıkmıştır. 1926 yılında ise İstanbul Öğretmen Okulu'na geçerek son sınıfı burada okumuştur. Ertesi yıl mezun olduktan sonra Yozgat Cumhuriyet Mektebi'nde ilköğretim öğretmenliğine atanmıştır. Burada bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Maarif Vekâleti'nin yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için açtığı sınavı kazanarak Almanya'da dört yıl öğrenim görmeye hak kazanmıştır. Ancak burada dört yıl değil iki yıl kalarak 1930 yılında yurda dönmüştür. Dönüş sebebini de İstanbul Yüksek Muallim Mektebi'nde Orhan Şaik (Gökyay), Pertev Naili (Boratav) gibi isimlerle birlikte aynı yatakhaneyi paylaştığı Nihal (Atsız)'a, Türklere hakaret eden bir Alman öğrenci ile kavga etmesi üzerine Alman hükümetinin onu geri yollaması olarak anlatmıştır. Nihal Atsız ise kısa boyu ile Sabahattin Ali'nin böyle bir iş yapacak hem bileğinde hem de yüreğinde cesaret olmadığını bildiklerini söylemiştir. Fakat olay hoşlarına gittiği için inanmak istemişlerdir. Nitekim bir süre sonra böyle bir olayın gerçekleşmediği, başka bir sebepten döndüğü öğrenilmiştir.⁹⁹

Bir zamanlar aynı yatakhaneyi paylaşacak kadar yakın olan bu arkadaşların ileriki dönemlerde siyasî görüşleri ve bazı kasıtlı kışkırtmalar¹⁰⁰ yüzünden azılı birer düşman haline getirilmesi tarihin seyrini de Turancı yargılamalar açısından etkileyecektir.

⁹⁹ Göktuğ İpek, "Basında Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası", *Akademik Bakış Dergisi*, S.55, Mayıs-Haziran 2016, Kırgızistan, s.274,275.

¹⁰⁰ İlerleyen günlerde Nihal Atsız'a hakaret davası açacak olan Sabahattin Ali daha sonra bu davayı kendi isteği ile açmadığını şu sözleri ile itiraf etmiş; Savcıya ve Konservatuar Müdürü Orhan Şaik Gökyay'a "*Ben dâvâ açmayacaktım, Hasan-Âli bey böyle istedi*" demiştir. (Bkz., Necmeddin Sefercioğlu, *3 Mayıs 1944 Türkçülük Davası*, Ankara 2009, s.8.).

1.2.1.1. Davanın Başlaması ve Gelişmeler

Sabahattin Ali'nin Nihal Atsız'a açmış olduğu hakaret davası ise şu şekilde cereyan etmiştir: Esasen korkak ve sinsî olduğu iddia edilen Sabahattin Ali,¹⁰¹ kendi başına bir dâva açacak durumda değildi. Daha önce de birtakım hakaretleri hazmetmişti. Atsız, 1940'ta yayınladığı 16 sayfalık "İçimizdeki Şeytanlar" adlı broşürde Sabahattin Ali'nin Almanya'dan kovulması sebeplerini ima etmiş ve onun "İçimizdeki Şeytan" adlı romanında milliyetçiliği yabancı ajanlığı olarak gösteren satırlarına karşı büyük bir infial ile mukabele göstermişti. Broşürün sonunda Sabahattin Ali'yi düelloya davet ediyordu. Yazılması 19 Temmuz 1940'ta bitmiş olan broşürün son satırları şöyleydi:¹⁰²

"Sen yedek subay olduğun için süngü kullanmasını bilmen icabeder. Bu dâvayı kökünden halledebilmek için benimle, şehirlerden çok uzak olan bir yerde süngü veya kılıçla bir ölüm-dirim çarpışmasını göze alacak kadar yüreğin var mı? Biz birbirimize ölüme kadar düşmanlık güdecek olan iki zümreyiz. Fikir savaşından bir sonuç çıkmadığını biliyorsun. Herhalde senin de istediğin gibi "bir şeyler" yapmalıyız. Türk gençliğini roman ve hikâye ile zehirlemekte devam etmene engel olmak için sana bu teklifi yapıyorum. Fikir sahasında bizimle boy ölçüşemezsiniz. Fakat gizlice bazı kimseleri kandırabilirsiniz. Bunun da önüne geçmek için sana en şerefli iki silahtan

¹⁰¹ Sabahattin Ali hakkında detaylı bilgi için; "Sağ kesim ve özellikle Nihal Atsız, Sabahattin Ali'yi hedef alır. Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı mektupla herkesçe bilinen bir komünistin devlet organlarında görev yapmasını devlet tarafından korunma ve taltif olarak değerlendirip eleştirir. Onu vatan hainliğiyle suçlamaktan da geri durmaz. Ardından çıkan Tan olaylarında Sabahattin Ali'nin de kurucu ortağı olduğu Yeni Dünya gazetesinin matbaası çalışamaz duruma getirilir. Bu koşullarda Sabahattin Ali biraz daha politikanın içerisine girer. Eleştirel ve sert tutumu Sırça Köşk'teki öyküleri ile Marko Paşa ve onun devamı niteliğindeki Merhum Paşa, Malum Paşa ve Ali Baba dergilerindeki yazılarına yansır. Kendi yazmadığı halde, derginin sorumlusu olması nedeniyle hakkında hakaret davaları açılır ve ikisinden ceza alır. Cemil Sait Barlas davasından aldığı cezanın kesinleşmesiyle girdiği Üsküdar Paşakapısı Cezaevinden üç ay sonra çıkar. Bu kez "Adalet Koridorlarında" adlı yazısı yüzünden Sultanahmet Cezaevine gönderilir. Sabahattin Ali'nin İstanbul'da geçen matbaacılık ve yazarlık devri, dergilerdeki çalışmalar, cezalar, çalkantılar içinde sürer. Parasızlık ve bayilerin dağıtmak istemeyişleri nedeniyle artık dergi çıkaramaz duruma gelirler. Sabahattin Ali ismarladığı baskı makinesini satıp bir kamyon almak ister. Borçları ödedikten sonra kalan para kamyonu yetmez. Zengin bir kadın olan Melek Hanım adına kamyonu alıp nakliyeciliğe başlarlar. Bu işten de zarar ederler. Sabahattin Ali, Marko Paşa döneminden sonra yurt dışına gitmeyi ister. Pasaport verilmediği için bu gerçekleşmez. Nakliyecilikten yararlanarak yurt dışına çıkmayı düşündükleri yolunda görüşler ağırlıktadır. Nitekim gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra kamyonla, kendisini dışarı çıkaracak Ali Ertekin'i alarak Kırklareli'ne doğru yola çıkarlar. Sınırı geçecekleri gece Ali Ertekin başına odunla vurarak Sabahattin Ali'yi öldürür. Cesedi dört ay sonra bir çobanın ihbarıyla bulunursa da tanınmaz. Bulgaristan'a adam kaçırılan bir şebekenin içinde yakalanan Ali Ertekin, 28 Aralık'ta verdiği ifadesinde cinayeti işlediğini itiraf eder." Bkz., Bedri Aydoğan, "Sabahattin Ali'nin Yaşamı ve Yapıtlarına Genel Bir Bakış", Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı, Çukurova Üniversitesi, Nurettin Demir ve Faruk Yıldırım (Ed.) Adana 2014, s.62-63.

¹⁰² Murat Yılmaz, 1944-1945 Irkçılık Turancılık Davası Tefriki, İstanbul 2016, s.88.

biriyile, ikimizden biri ortadan kalkıncaya kadar, vuruşmayı teklif ediyorum. Bilmem ki bu şerefi de tepecek misin?”¹⁰³

Murat Yılmaz'ın anlatışına göre; “Sabahattin Ali o zaman bu teklifi kabul etmemiş, âdetleri olduğu üzere ötede beride müfteriyâne sözler söylemeye başlamıştı. Şimdi ise birdenbire, efkâr-ı umumiyenin Atsız lehinde olduğu bir sırada dâva açmaya kalkıyordu. Bu dava açış Sabahattin Ali'yi yakından tanıyanlara çok garip gelmişti. Mutlaka işin içinde iş vardı. Evet, işin içinde iş vardı. Çünkü Sabahattin Ali'yi dâva açmaya Hasan Ali ile Falih Rıfkı kışkırtmışlardı. Sabahattin Ali bunu hem bazı ahabplarına hem de dava dilekçesini verdiği savcı yardımcısına söylemişti. Acaba Hasan Ali ile Falih Rıfkı, komünist Sabahattin Ali'yi kışkırtırken kendi teşebbüsleri ile mi hareket ediyorlar, yoksa onlar da daha yukarıdan mı direktif alıyorlardı? Daha yukarıdan direktif aldıklarına dair bir bilgimiz ve delilimiz yoktur. Ancak vukuatın gidişi, İsmet İnönü'nün Rusya'ya hulûs çakmaya başlaması ve bir müddet sonra da Ankara stadyumunda söylediği nutuk,¹⁰⁴ bu hareketin ondan gelmiş olması ihtimalini hesaba kattırarak mahiyettedir.”¹⁰⁵ şeklinde açıklanmıştır.

26 Nisan 1944 Çarşamba günü saat 10:00'da Atsız ve Ali'nin davasına başlanmış, mahkeme salonu ve bütün koridorlar milliyetçi gençler tarafından tamamen doldurulmuştur. Bu davanın hâkimi Saffet Unan, savcılık makamı ise Hadi Tan tarafından işgal edilmiştir. Hamid Şevket İnce, Ferruh Ağan ve Rasih Yeğengil ise Atsız'ın avukatlarıdır.¹⁰⁶

Mustafa Müftüoğlu'nun açıkladığı gibi;

“Muhakemenin başlayıp, henüz hüviyetlerin tesbiti sırasında, koridorlardaki kalabalık kaynaşmış ve bir anda müdhiş bir gürültü ile cam ve kapılar kırıldığı görülmüş, Sabahattin Ali ise sapsarı bir benizle birinci kattaki duruşma salonunun penceresinden atlayarak kaçmış ve bu kaçışını

¹⁰³ Yılmaz, 1944-1945 *İrkçılık Turancılık Davası Tefrikanı*, s.88.

¹⁰⁴ İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944'te Gençlik Bayramı dolayısıyla vermiş olduğu nutkunda, Turancılık konusuna geniş yer verilmiştir. Hatta daha sonra bu 19 Mayıs nutku ve diğer önemli şahsiyetlerin Turancılık ve İrkçılık üzerine açıklamaları, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından kitap haline getirilmiş ve yayımlanmıştır. Bahsi geçen eserin künyesi, *İrkçılık-Turancılık*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:4, Maarif Matbaası, Ankara 1944'tür.

¹⁰⁵ Yılmaz, age, s.88.

¹⁰⁶ Mustafa Müftüoğlu, *Millî Şef Döneminde Çankaya'da Kâbus 3 Mayıs 1944*, Başak Yayınları, İstanbul 2007, s.52-53.

da yoldaşı Sabiha Sertel'e bizzat anlatmıştır. Hâkim bu şartlar altında duruşmaya devam edilemeyeceğini bildirerek, muhakemeyi öğleden sonra saat dörde tatil etmiş ve öğleden sonra, nisbeten daha geniş olan Ağırceza Mahkemesi Salonunda davaya devam edilmiştir.”¹⁰⁷

Hâkim bu duruşma sonunda hakaret olarak değerlendirilen ve Nihal Atsız'ın Sabahattin Ali'ye söylediği “vatan haini” cümlesinin isbatını isteyerek duruşmayı 3 Mayıs 1944 tarihine ertelemiştir. Her sene 3 Mayıs Türkçülük olayları olarak gündeme gelen ve hatırlanan bugünün önemi buradan gelmektedir. Çünkü milliyetçi gençler iki duruşma arasında geçen bu süre zarfında hazırlanarak 3 Mayıs günü Ankara'da Atsız lehine gösteriler düzenleyecek ve kararı protesto edeceklerdir. Halihazırda Turancılık konusunda tedirginlikler yaşayan ve her fırsatta da Turan akımını kötüleyen hükümet ise bu davayı Ankara gösterileri neticesinde, bu çalışmanın asıl konusu olan Irkçı-Turancı yargılamalara dönüştürecektir.

1.2.1.2. 3 Mayıs 1944 Irkçılık-Turancılık Davası (Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası İkinci Celsesi)

Türkçülük, Osmanlı Devleti'ndeki Türk unsurunun kozmopolit bir yapıdan, şuurlu bir kültür ve kimlik inşâsına yönelmesini sağlar. 1937 yılına kadar Türkçülük devlet faaliyetlerinde önemli rol üstlenmişken 1939-1945 yılları arasında sıkıntılı bir dönem yaşar. Bu süreçte Türk milliyetçiliğinin devlet katındaki itibarlı konumunu kaybettiği görülür. Ancak, siyasî iktidarlar milliyetçilik faktörünü amaçları için kullanmaya çalışırlar. Milliyetçilikten boşaltılan yere ise, kozmopolitizm ve komünizm çevreleri yerleştirilir. Almanların yenilmesi üzerine Sovyet Rusya'ya karşı gösterilecek bir suçlu aranır. Irkçılık-Turancılık adı altında bir dava açılır ve 3 Mayıs 1944 Davası Nazi yanlısı, anti-Sovyet ve anti-komünist ideolojisiyle, meşru hükümeti devirmeyi amaçlayan bir dava olarak sunulmaya çalışılır. Aslında 3 Mayıs gösterileri, Türk milliyetçilerinin ilk defa ortaya koyduğu tavır ve tepkidir. Türkçülerin asıl amacı: Hür bir seçim yapılmadığı, meclisin milleti temsil etmediği, meziyetsiz insanların kayırıldığı, Cumhuriyetin lâfta kaldığı, diktatöryal bir idare olduğu, istismar ve istibdatla memleketin idare edildiği, halkın sefalet içinde inim inim inlediği

¹⁰⁷ Müftüoğlu, age., s.53.

görüşlerine dayalıdır. Bu görüşler de Türkçülerin sadece mektuplarla tespitinden ibarettir. Dava İnönü'nün yönlendirmesi ile hükümet darbesine dönüştürülür. Ancak dava bekledikleri gibi sonuçlanmaz. Bu dava Türkçülüğün aksiyon olarak devamını sağlarken, Millî Şef İnönü'nün zayıflamasına hatta Türk siyasî hayatından silinmesine neden olur.¹⁰⁸

Türk Milliyetçiliğinin ilmî ve kültürel anlamda merkezi konumunda olan Türk Ocakları, 1931 yılında kapatılmış ancak buna rağmen Türk milliyetçileri faaliyetlerine son vermemişlerdir. 1931 yılından İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılına kadar milliyetçi faaliyetler imkânlar dâhilinde gizli olarak yürütülmüştür. Bunun yanı sıra aralıklı dönemlerde siyasî iktidarlar milliyetçilik faktörünü amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışmışlardır.

Türkiye'de Alman ordularının 1942'de Kafkaslara doğru ilerlemesi sırasında Pan-Turanist Alman propagandası artmış ve yoğunlaşmıştı. Cumhuriyet, Tasvir ve Vakıf gazeteleri Alman yanlısı olarak bilinirlerken daha sonraları bu gazeteler dava sırasında tamamen Türkçülük ve milliyetçilik aleyhi bir tutum takınmışlardır. Dönemin etkin sayılabilecek gazetelerinin tavırlarını bu derece ani ve kesin hatlarla değiştirmelerindeki en önemli amil, Millî Şef İnönü'nün basın üzerindeki tesirinin de güçlü olmasıyla izah etmek mümkündür.¹⁰⁹

3 Mayıs gösterileri, Türk milliyetçilerinin Cumhuriyet tarihimize ilk defa ortaya koyduğu tavır ve tepkidir. İsmet İnönü'nün 19 Mayıs nutku ile yeni çehreye bürünen ve çok farklı, maksatlı bir bakış açısıyla "Turancılık Davası"na dönüşen hadiseler Cumhuriyet dönemi Türk siyasî tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Olayların ilk ve önemli ismi durumunda olan Atsız'ı destekleyen Türk milliyetçilerine göre bu davanın, Türkçülüğü yıkmayıp güçlendirmesi, buna karşılık İsmet İnönü'nün zayıflayıp zaman içerisinde yıkılması yönündeki görüşün genel kabul olması, ulaşılan en önemli sonuç sayılabilir.¹¹⁰

¹⁰⁸ Alim Gerçel ve Mehmet Bilgehan, "1944 Irkçılık-Turancılık Davası (Tutuklamalar-Muameleler-İşkenceler)", *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Sayı:472, Kayseri 2017, s.1.

¹⁰⁹ Gerçel ve Bilgehan, agm., s.3.

¹¹⁰ Gerçel ve Bilgehan, agm., s.4.

1.2.1.3. İsmet İnönü'nün 19 Mayıs Nutku ve Turancılık Konusu

Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İkinci Dünya Savaşı ve cephelerde yaşanan gelişmelerin etkisi ile Turancılık ve milliyetçilik konusunda önemli açıklamalarda bulunduğunu, Turancılığı karalayarak milliyetçilikten kesin çizgilerle ayırdığını ve halkı Turancılar konusunda bilgilendirme gereği duyarak bu konuda dikkatli olunması gerektiğini özellikle vurguladığını 19 Mayıs 1944 tarihli konuşmasından anlamak mümkündür.

İnönü sadece kendi konuşmasında bu konuyu dile getirmekle kalmayıp, çevresinde kendisi gibi düşünen insanların da yazılarının neşredildiği Irkçılık-Turancılık adlı bir eseri piyasaya sürdüğünü görmekteyiz. Bu eserin ana teması; Turancılık akımının zararları ve ırkçılığın Turancılık ile eş değer olduğu, dolayısıyla zarar gelecek ve kaçınılması düşünülen bir konu olduğudur.

İnönü'nün 19 Mayıs Nutku ile başlayan, bahsi geçen eserde Turancılık ve zararları hakkında dönemin mevcut hükümeti ve cumhurbaşkanının tesiri ile yazılar yazan bazı isimler ve yazıları tablodaki gibidir:

Tablo 1.1: Turancılık hakkında 1944'de yazılan bazı olumsuz yazılar

Falih Rıfki Atay	İrkçilik ve Turancılık	Ulus, 9 Mayıs 1944
Falih Rıfki Atay	Nizam Düşmanlığı Yaptırmayız	Ulus, 7 Mayıs 1944
Falih Rıfki Atay	Niçin Üstünde Duruyoruz	Ulus, 8 Mayıs 1944
Hüseyin Cahid Yalçın	Gençliğe Mal edilmek İstenen Bir Hareket Hakkında	Tanin, 9 Mayıs 1944
Hüseyin Cahid Yalçın	Turancılık Hareketi	Tanin, 19 Mayıs 1944
Tahsin Banguoğlu	Bizim Ülkülerimizde Taviz Yoktur	Ülkü, 1 Haziran 1944
Salâhattin Batu	Gençlik ve Ülkü Birliği	Ülkü, 1 Haziran 1944
Emin Erişirgil	Bizim Milliyetçiliğimiz	Ülkü, 1 Haziran 1944

Reşat Şemsettin Sırer	Vatan ve Millet Sınırları	Ülkü, 16 Haziran 1944
Ahmet Kutsi Tecer	Biz Ne istiyoruz	Ülkü, 16 Mayıs 1944
Bedrettin Tuncel	Şef ve Gençlik	Ülkü, 1 Haziran 1944
Nasuhi Baydar	İdealsiz Gençlik mi?	Biz ve Dünya, 22 Mayıs 1944
Hakkı Nezih Beller	Millî Vicdanın Duyduğu Nefret	İleri, 8 Mayıs 1944
Ethem İzzet Benice	İnönü'nü Dinlerken	Son Telgraf, 9 Mayıs 1944
Refik Halid Karay	Atatürk'ü Gücendirmedüğimizin Bayramı	Tan, 19 Mayıs 1944
Necmettin Sadak	Millî Şef'in Millete Büyük Dersi	Akşam, 21 Mayıs 1944
Asım Us	Türk Milletinin Siyasî Amentüsü	Vakit, 21 Mayıs 1944
Asım Us	Gizli Turan Cemiyeti Şeklinde Bir Fesat Şebekesi	Vakit, 25 Mayıs 1944
Ahmet Emin Yalman	Sağa mı? Sola mı?	Vatan, 6 Nisan 1944
Nadir Nadi	Geçirdiğimiz İmtiharlarda Şaşırınlar	Cumhuriyet, 10 Mayıs 1944
Yeni Sabah	Sergüzeşt Yok	21 Mayıs 1944
Tasvir-i Efkar	Cumhur Reisimiz ve Memleketin Yarına Ait Davaları	20 Mayıs 1944

Kaynak: İrkçılık Turancılık, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:4, Maarif Matbaası, Ankara 1944.

İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 tarihli nutkunda ise Türk milliyetçiliğinden ve Turancılık fikrinin zararlarından tarafınca şöyle bahsedildiğini görmekteyiz;

“Türk Milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde Irkçılık prensibinin düşmanıyız. Memleketimizde politika garezleri için uydurulan Irkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları hatıralarımızda canlıdır. 1912 senelerinde Rumeli’de tutunmak için tırnaklariyle kayalara yapışarak son gayretlerini sarf eden Türk erlerine Arnavut Priştineli Hasan ve Derviş Hima ile beraber arkadan hücum tertipliyenlerin Türk ırkçı politikacısı olduğu, Büyük Millet Meclisi’nde ispat olunmuştur. “Politika icabı” diye tefsir etmekte en ufak bir güçlük çekmiyen bu adamlar, sözlerine inanıp daha büyük bir felakete uğradığımız zaman gene “Politika icabıdır” diyerek yeni bir fesat prensibi yaratmaktan geri kalmıyacaktırlar.”¹¹¹

Bu konuşmadan İnönü’nün Türk milliyetçiliğini kabul ettiğini, ancak Irkçılık konusunda taviz vermez bir politika taraftarı olduklarını görmek mümkündür. Hatta bunu fesatçılık olarak tanımlamıştır.

“Türk Milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yalnız bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu, elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle tamamiyle anlıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da ırkçıların Milleti binbir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine Cemiyeti kaptırır mıyız?”¹¹²

Buradaki sözlerinde ise ırkçıların yani asıl kastedilen Turancıların milleti parçalama arzusunda oldukları iddiasında bulunmaktadır. Toplumun buna alet edilmesine müsaade etmeyeceğini vurgulamaktadır. İlginç olan şudur ki, Turan ideali esasında hiçbir zaman bölücü bir amaç gütmemiştir. Aksine dünyadaki Türkleri birleştirme bütünleştirme çabasıdır. O yüzden buradaki Irkçılık ve Turancılık konusundaki bölücülük iddiası enteresandır.

“Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. Bu bakımdan Cumhuriyeti iyi anlamak lazımdır. Millî kurtuluş sona erdiği gün yalnız Sovyetlerle dostluk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hatıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı. Herkesin kafasında, biraz derman bulursak sergüzeştçi, saldırgan bir siyasete kendimizi kaptıracağımız fikrî yaşıyordu. Cumhuriyet, kuvvetli bir medeniyet yaşayışının şartlarından bir esaslısını, milletler ailesi içinde bir emniyet havasının mevcut olmasında görmüştür. İmparatorluktan son zamanlarda ayrılmış olan komşularıyla de iyi ve samimi komşuluk şartlarının temin edilmiş olmasını, Millet’in saadeti için lüzumlu saymıştır. Görülüyor ki millî

¹¹¹ İsmet İnönü’nün 19 Mayıs Nutku, *İrkçılık Turancılık*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:4, Maarif Matbaası, Ankara 1944, s.6.

¹¹² Age., s.7.

politikamız memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden tamamen uzaktır; asıl mühim olan da bunun bir zaruret politikası değil, bir anlayış ve bir inanış politikası olmasıdır. Ancak bu inanışa vardıktan sonradır ki etrafımızda bulunan milletleri daha yakından tanımak imkânlarını bulduk. Nereden zarar gelir ve nereden zarar gelmez, bunu ayırdetmek için zihinlerimizde ayarlı ölçüler hasıl oldu. İçerde Millet'in hayrı ve saadeti için çalışma imkânları ve dışarıya karşı Millet'in emniyet ve müdafaası için lazım olan tedbirler, salim ölçülerle gözümüzün önünde belirdi. Ve nihayet asırlar ve asırlar süren köklü düşmanlıklar yerine, 20 sene gibi kısa bir müddette hürmet ve itimat duygularının uyanmasına imkân verdi.”¹¹³

İnönü'nün 19 Mayıs Nutku'nun bu kısmında Cumhuriyet'in önemine ve Kurtuluş Savaşı'nda sadece Sovyetlerin dostumuz olduğuna yapılan gönderme, aslında arka planda bir Sovyet sempatisizliği gibi durmaktadır. Millî politikanın ise ülke dışında bir macera aramak düşüncesinden tamamen uzakta olduğu vurgulanmaktadır.

“Turancılar, Türk Milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tevizirlerine Türk Milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin, bütün tedbirlerini kullanacağız. Fesatçılar, genç çocukları ve saf Vatandaşları aldatan fikirlerini Millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemeyeceğimizi sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır.

Şimdi vatandaşlarımdan iki suale zihinlerinde cevap bulmalarını istiyeceğim: ırkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkilere başvurmuşlardır. Niçin? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü? Hele, doğudan batıdan ülkeler, gizli Turan cemiyetleriyle zapt olunur mu? Bunlar o şeylerdir ki ancak Devlet'in kanunları ve esas teşkilatı ayak altına alındıktan sonra başlanabilir. Şu halde yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya Cumhuriyetin, Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti aleyhinde teşebbüsler karşındayız. Tertipçiler, 10 yaşında çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde, hepimizi aldatmak iddiasındadırlar.

Vatandaşlarıma ikinci sualimi soruyorum. Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lazım geldiğini iddia edenler hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdırlar? Türk Milletine yalnız bela ve felaket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk Milletine hiçbir hizmetleri olamayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kastı ve yabancı'nın yakın ilişkisi hiçbir zaman meydana çıkmaya dahi hareketlerin, Türk Milletine, Türk

¹¹³ Age., s.7.

Vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması, söz götürmez bir hakikattir.

*Vatandaşlarım!
Emin olabilirsiniz ki Vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz.”¹¹⁴*

İnönü'nün nutkunda sözlerine son verirken yine Turancılık ve Irkçılık kavramını bir arada ve eş değer bir şekilde değerlendirdiğini görmekteyiz. Benzer şekilde Turancıları ağır bir lisanla eleştirirken onların gizli cemiyetlerle örgütlendiğini ve bunun da tehlikeli bir durum olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Turancılık fikrinin Türk milletine yalnızca bela getireceği kanaatinde olan İnönü'nün bu 19 Mayıs 1944 konuşmasından sonra ve evveliyatında da mevcut bulunan baskının arttığını ve bu çalışmanın asıl konusu olan yargılamaların başladığını söylemek mümkündür.

1.2.1.4. İşkenceler

1944 yargılamaları süresince gerek sanıkların ifadelerinden gerek de hatıralarında bahsedildiği şekilde sorgulanmaları ve daha sonra da mahkûm oldukları döneme ait hapisane hayatlarında da maruz kaldıkları işkenceler olduğu bilinmektedir. Bu konu ilerleyen bölümlerde incelenecek olan dava dosyalarında sanıklar tarafından dile getirilmiş olsa da mahkemece dikkate alınmamış, fazla üzerinde durulmamıştır.¹¹⁵ Dolayısıyla işkence ile ilgili bilgilerimiz, sadece hatıralarda anlatıldığı kadarıyla ve

¹¹⁴ Age., s.8.

¹¹⁵ Alparslan Türkeş'in belirttiği kadarıyla; “Sadece 1947’de sanıklardan Hikmet Tanyu tarafından işkence yapanlar hakkında lüzumlu mahkeme kararı almak üzere Danıştay’a dava açılmıştır. Danıştay Genel Kurulu tarafından da 1949 yılında lüzumlu muhakeme kararı verilmiştir. Haklarında mahkeme açılması kararı verilenler şunlardır; Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kâmuran Çuhuk, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir, işkenceyi icra ettiren polis Muzaffer Uz ve Birinci Şube Müdürü Sait Koçak.

Danıştay Genel Kurulu’nun, Genel Kurmay Başkanlığı’na işkence ile ilgili gördüğü Askerî şahıslar için yazdığı yazı üzerine, Askerî Yargıtayca haklarında aşağıda adları yazılı askerî şahıslar hakkında 1950 yılında kovuşturma açılması kararı vermiştir. Bu Askerî şahıslar şunlardır; İstanbul Bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Mahkemesi Başkanı Tümgeneral Yusuf Ziya Yazgan, duruşma yargıcı Hakîm Albay Cevdet Erkut, Süvari Albay Galib Kaan ve bilhassa sorumlu bulunan Sıkıyönetim Kumandanlığı İkinci Şube Beşinci Yargıç Yüzbaşı Kâzım Alöç.

Bunlar hakkında Yargıtayca Yüce Divan’da kovuşturmaya geçildiği 1950 yılında 14 Mayıs seçimleriyle iktidar değişmiş ve Demokrat Parti idareyi ele almıştı. Dava bir müddet daha devam ettikten sonra çıkarılan genel af ile sanıklar yakalarını adaletin pençesinden kurtarmış oldular.” Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., Alparslan Türkeş, *Turancılık 27 Mayıs ve Milliyetçilik*, Hareket Yayınları, İstanbul 2011, s.65.

sanıkların yaşadıklarını ifade ettikleriyle sınırlıdır. Sanıklardan Alparslan Türkeş, işkenceler konusunda şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Kimlere ne işkenceler reva görülmüştü ve hala da görülmekteydi! Yaşadığımız günlerin dünya çapında haklı şöhret kazanmış bilginlerinden merhum Prof. Zeki Velidi Togan’a bile işkence edilmiştir. Bu büyük zatın ne yaşına ne de ilmine hürmet edilmeksizin günlerce aç ve susuz bırakılmış ve daha çeşitli işkencelere uğratılmıştı. Profesör Zeki Velidi Togan’ın maruz kaldığı acayip hareketlerden birisi de şu idi:

Kendisine boş kağıtlar uzatılarak:

Hoca imza muayenesi yapacağız, onun için şu kağıtların altına birer imza atıver, denmiş ve sayın profesörün tereddüdü karşısında tehditlerle boş kağıtların altına imza atması sağlanmıştır. Daha sonra da ifadesi alınırken evvelce imzalamış olduğu boş kağıtların üstüne istediklerini yazarak kendisini mahvedebileceklerini tehdit yollu söyleyerek istenen şekilde ifade verdirilmesi için sıkıştırılmıştır.”¹¹⁶

Yine Alparslan Türkeş’in işkenceler hakkında yaptığı bir diğer açıklamasında da şu ifadelerini okumaktayız;

“Sivil tutuklular, İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ndeki dar hücrelerine tıkmışlardı. 1944’te bu hücrelerden şefkat de, merhamet de, bütün iyi duygular da tahliye edilmişti. Bu hücrelere yalnız bir gazap hükmetmekteydi. Askerleri Tophane’de bulunan Merkez Kumandanlığı emrindeki Askerî Cezaevi’nde tutuyorlardı. Biz altı kişiydik; Doktor Yüzbaşı Hasan Ferit Cansever, Doktor Üsteğmen Fethi Tevetoğlu, Piyade Teğmeni Nurullah Barıman, Topçu Asteğmen Zeki Sofuoğlu, Ulaştırma Asteğmeni Fazıl Hisarcıklı ve ben Piyade Üsteğmeni, Alparslan Türkeş.”¹¹⁷

“Biz de tek başımıza birer hücreye tıkmıştık. Bir de ihtilâttan menedilmiş bulunuyorduk. Fakat sonradan öğrendiğime göre Emniyet Müdürlüğü’nde bulundurulmuş diğer arkadaşlarımız bizden kat kat kötü şartlar içinde inletilmişlerdir. Orada yalnız ‘sanık’lara değil ‘tanık’ diye davet edilmiş olanlara da aklın alamayacağı işkenceler yapılmıştı. Kim emretmiş, kim yapmıştır bu işkenceleri?

Bugün artık tarih huzurunda ispat edilmiştir ki, yirminci asrın kırk dördüncü yılında engizisyona rahmet okutmuş olan gözleri kararmış pervasızları, başta o günkü Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Sabit Noyan olmak üzere savcı Kâzım Alöç ve CHP’nin acı şöhretli polis müdürü Ahmet Demir’dir. Bu üçgen sanıklar ve tanıklar için yalnız moral bir cendere olmamıştır. Yeni işkence usulleri de ihdas etmiş ve tatbik etmişlerdir. Ve gaddarlıkta Nemrut’a, Neron’a, Dahhak’e, Asorbanipal’e bile taş çıkartacak

¹¹⁶ Türkeş, age., s.56-57.

¹¹⁷ Türkeş, age., s.56-57.

*bir hırs göstermiş olan da, Sıkıyönetim Savcısı Askerî Adli Hâkim Yüzbaşı Kazım Alöç olmuştur.*¹¹⁸

*Ne korkunç bir gayz ile saldırmıştır Türkçülere bu adam. Bilemezsiniz de, tasavvur edemezsiniz de. Yaşlılara olduğu gibi, gençlere de hücumu geçmişti. Memleketini ve milletini sevmekten başka hiçbir kusuru olmayan Reha Oğuz Türkkkan... O milletsever, vatansever genç aydın, bu adamın idare ettiği işkence şartlarından ancak bir gözünün görme kabiliyetini kaybederek kurtulabilmiştir. Bilmiyorum... Belki de o işkence dolaplarına diri girenlerden diri kurtulamayanlar da olmuştur. Reha Oğuz Türkkkan, tabutluğa konulan ve daha başka işkencelere uğratarak büyük azaplara maruz bırakılmış olanlardan biridir.”*¹¹⁹

Alparslan Türkeş’in işkenceler konusunda yapmış olduğu bu açıklamalar oldukça iddialı ve ilginçtir. Bu durum elbette ki işkence konusunu yok saymaz. Buna benzer diğer sanıkların ifadelerinde, temyiz tasarılarında ve hatıralarında konu hakkında çokça veri elde etmek mümkündür. Ayrıca bu veriler tutarlı ve birbirini teyit eder niteliktedir. Sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan’ın Türkçü yargılamalar hakkında söylediklerine bakacak olur isek;

*“16 yaşımdan itibaren, çocukluğumdan beri ruhumun içinde his ve inanç olarak yaşayan Türk Milliyetçiliği fikri artık bir ‘dava’ halini almıştı: yani o ‘ideolojiyi’ geliştirmek, yaymak, kabulünü artırmak ve başarıya ulaştırmak için uğraşmak, kısacası, hayatımı bu yola ‘vakfetmek’. Ben Türkçülük deyimini, ideolojinin de ötesinde, bu şekilde anlıyordum: ‘Türk Milliyetçiliğinin davası’ olarak”.*¹²⁰

Yukarıdaki açıklamasından anlaşıldığı üzere, Türk Milliyetçiliğini bir dava meselesi olarak gördüğünü ifade eden ve bu görüşe çocuk denecek bir yaştan itibaren vakıf olduğunu gördüğümüz Türkkkan, yargılanmış bulunduğu 1944 Turancı yargılamalarını İsmet İnönü ve Kazım Alöç¹²¹ ikilisinin davayı sadece iki etiketten

¹¹⁸ Türkeş, age., s.57-58.

¹¹⁹ Türkeş, age., s.58.

¹²⁰ Reha Oğuz Türkkkan, *Arayan Adam*, C.1, Pozitif Yayınları, İstanbul 2009, s.285.

¹²¹ Savcı Kazım Alöç’ün işkenceleri itirafını Alparslan Türkeş şu şekilde açıklar; “*Mahkemede Hakîme, Alöç; ‘Efendim biz bunları Yüksek Mahkeme’nin huzuruna Cumhurbaşkanı adayları olarak değil, hükümeti devirmeye kalkışan caniler, vatan hainleri olarak çıkarmış bulunuyoruz. Kendilerini saraylarda yatıracak değiliz. Elbette işkence yaptık. Bunlar her türlü muameleye layıktırlar.’ Demiştir. Bunun üzerine bütün sanıklar ayağa kalkarak sert bir şekilde biz vatan haini değiliz, bu sözleri aynen savcıya iade ederiz şeklinde şiddetle protesto etmişlerdir.*” Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., Nasrullah Uzman, *Türkeş Konuşuyor*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s.72.

yani Irkçılık ve Turancılık'tan ibaret göstermelerini, bunun içine de yalan ve iftira karıştırmış olduklarını ifade etmekte ve eleştirmektedir.¹²²

Türkkan'a göre işkencenin en mükemmel delili, tabutluklardır. Tutuklu halde iken 21 Temmuz 1944'te tuvalete giderken, tabutlukların olduğu bölgede bazı faaliyetler dikkatini çekmiş ve koridora tuğla, çimento ve alçı yığılı olduğunu görmüş, aniden anlamıştır. İşkence yuvaları örülmektedir. Kendi ifadesiyle bu durum karşısında beyninden vurulmuşa dönmüştür.¹²³ Alparslan Türkeş, işkence usulleri hakkında şunları söylemektedir;

“-Günlerce aç ve susuz bırakılmak.

-El, yüz yıkamak, taharetlenmek imkânından mahrum edilmek.

-Allah yarattı demeden dövme (Özellikle üniversite öğrencileri için uygulanan işkence bu idi.)

-Başka sanıkların dövülmesini seyrettirmek.

-Tabanca çekerek ifade sırasında sanıkların şakaklarına dayamak ve “sizi öldürürüz, kalp sektesinden öldü diye rapor alırsınız. Geçer giderseniz.” Şeklinde tehditlerde bulunmak.

-Boş yazı kağıtlarının altına “İmza muayenesi yapacağız, şurayı imzalayın” diye imzalatılarak, ondan sonra da “İşte bu kağıtların üstünde istediğimizi yazar, doldururuz, canınıza okuruz. Bunu bilerek ifade veriniz.” Şeklinde tehditlerde bulunmak.

-Emniyet Müdürlüğü'nün bodrumlarında, içlerinden açık lağım geçen hücrelere kapatmak.”¹²⁴

“Millî Şef İsmet İnönü'nün dikta yönetimi zamanında masum vatandaşların sırtına basarak Şef'e yaranmak için o zaman ki Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kamuran Çuhruk, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir ve Birinci Şube Müdürü Sait Koçak ile Sıkıyönetim'in meşhur savcısı Kazım Alöç'ün işlediği cinayetler bunlardır.”¹²⁵

Şeklinde hem işkence usulleri hem de dönemin işkenceci meşhur isimlerini bu şekilde belirten Türkeş'e göre bunlar birer cinayettir. Ayrıca bu işkencelerden sağ çıkamayanlar da olmuş olabilir.

Farsça sikenc veya iskenc'den türeyen işkence kelimesi, bir kimseye çeşitli yöntemlerle uygulanan bedensel eziyet ya da çektirilen ruhsal acı, sıkıntı ve endişe

¹²² Türkkan, age., s.286.

¹²³ Reha Oğuz Türkkan, *Arayan Adam*, C.2, Pozitif Yayınları, İstanbul 2011, s.212.

¹²⁴ Türkeş, age., s.64.

¹²⁵ Türkeş, age., s.64.

verici durum anlamına gelmekte ve bir kimseye bir şeyi söyletme ya da yaptırma amacıyla maddi veya psikolojik yöntemlerle acı çektirerek uygulanan baskı ya da eziyet şeklinde tanımlanmaktadır.¹²⁶

İşkencenin uluslararası tanımlarından birine göre de “*devlet gücünü temsil eden bir kişi tarafından veya onun tahrikiyle işkence görenin veya üçüncü bir kişinin ifadesini veya ikrarını etkilemek, onun tarafından gerçekten işlenmiş veya işlenme ihtimali olan bir fiili cezalandırmak veya diğer bir kişiyi korkutmak amacıyla yapılan ağır bedensel, ruhsal veya zihinsel acı veya ıstırap veren hareketlerdir*”¹²⁷ şeklinde tanımlanmaktadır. Her iki tanım ve ayrıca işkence meselesiyle özel olarak ilgilenen kurumların tespit ve raporları göz önüne alındığında, sanıkların maruz kaldığı muamelelerin pek çok yönden hatta sistematik denilecek türden işkence niteliği taşıdığı ortadadır.

¹²⁶ Sevi Bakım, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda İşkence Suçu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s.3.

¹²⁷ Fatma Bahar Özkan, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda İşkence Suçu ve 95. Maddedeki Ağırlaşmış Haller*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.16.

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMANIN BAŞLAMASI

2.1. SIKIYÖNETİM BİR NUMARALI MAHKEMESİ EVRESİ

1944 yılında, İkinci Dünya Savaşı gerekçe gösterilerek bazı şehirlerimizde -her ne kadar Türkiye bu savaşa katılmamış olsa da- sıkıyönetim ilan edilmişti. Sıkıyönetimde olmanın getirdiği zorunluluk nedeni ile yargı, bağımsız mahkemelerden askerî mahkemelere devrolunmuştu. Bu yüzden önemli suçlara ait davalar da bu sıkıyönetim mahkemelerinde görülmüştür. Anlam itibarı ile sıkıyönetim konusuna baktığımız zaman, hakkında şu tanımları yapmak mümkündür;

“Bir memlekette normal hayat şartlarını bozan bir halin ortaya çıkması üzerine, vatandaşlar ve yabancılar için Anayasa ile tanınmış olan haklardan ve hürriyetlerden bazılarının veya tamamının, geçici olarak kaldırılmasına veya sınırlarının daraltılmasına Sıkıyönetim denilmektedir. Hukuk dilinde önceleri bu yönetime İdare-i Örfiye ilanı salâhiyeti denilmiş, daha sonraları terim Örfi İdare şeklinde kullanılmış, Anayasadaki terimlerin sadeleştirilmesi üzerine Sıkıyönetim terimi kabul edilmiştir.”¹²⁸

Askerî Hâkim M. Kemal Kalkan'ın duruşma notlarında da çoğu yerde örfi idare ya da ‘Örfi İdare Kanunu’ ibaresiyle bahsedilen ve ülkede ilan edilmiş olup uygulanmakta olan fiilî durumun, sıkıyönetimi gösterdiğini; örfi idareden kastın da sıkıyönetim olduğunu anlamak mümkündür. Bu tanım itibarıyla sıkıyönetim, devletlerin büyük buhranlar içerisinde iken, savaş, iç karışıklık, ayaklanma ya da büyük bir tehlike altında iken kendini koruma amacıyla ilan etmiş olduğu bir savunma mekanizması olarak düşünülebilir.

1944 yılında başlamış olan ve tarihe, “İrkçı-Turancı Yargılamalar”¹²⁹ adıyla geçen hukukî sürecinin siyasî bağlantıları ve bu yargılamanın başlangıç aşaması ya da temeli olarak değerlendirilebilecek olan Sabahattin Ali-Nihal Atsız davasının

¹²⁸ Gülben Mat, *Türkiye’de Çok Partili Dönemde Sıkıyönetimler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 2008, s.8.

¹²⁹ Bkz. Ek-1 ve Ek-2, Türk Tarih Kurumu Arşivi, Bilge Kitapevi Koleksiyonu, 25/6-1B, Belge No:285 ve 286 s.1.

etkileri inkâr edilemez. Bu süreçte yaşananlar, bizi şu önemli gelişmelere götürecektir:

07 Eylül 1944 Perşembe günü, İstanbul'da Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde duruşmaların ve dava sürecinin başladığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin literatüre geçmiş, ilk ve tek Irkçılık davası olan bu yargılamanın hazırlık tahkikâtı 28/05/1944'de tamamlanmış,¹³⁰ 31/08/1944'de¹³¹ de suçun tahkikâtı açılmıştır. Duruşmalar ise 07 Eylül 1944 tarihinden 29 Mart 1945 tarihine kadar sürmüştür.¹³² Ancak bu tarih aralığı sadece Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi yargılamaları içindir. Esasen süreç yargılananlar için epeyce uzun, tarih için kısa sayılabilecek bir zaman diliminde cereyan edecektir. Irkçı-Turancı yargılamaların 31 Mart 1947'de sonuçlandığını düşünecek olursak, 1944-1947 arasında devam eden ve tarihe 'ırkçı yargılamalar' olarak geçmiş olan bu hukukî sürecin, uzun bir zaman dilimini işgal etmemiş olsa da özellikle yargılanan sanıklar açısından etkileri uzun yıllar sürmüş ve telafisi mümkün olmayan hasarlar bırakmıştır. Sanıklar, her ne kadar ilerleyen dönemlerde bu davadan aklanmış olsalar bile, yargılananların çoğu için eski hayatlarına dönmek mümkün olmamıştır.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde görülen davada yargılanan şahıslardan çoğu İstanbul'da ikâmet etmemektedir. Özellikle duruşmaların baş aktörlerinden Nihal Atsız'ın Irkçı-Turancı yargılamalara dönüştürülecek olan, Sabahattin Ali ile arasındaki hakaret davası da Ankara adliyesinde cereyan etmiştir. Dolayısıyla o dönemki hükûmetin tavrı ve Irkçılık suçlamasından ötürü; Türkçü, milliyetçi insanları daha rahat sorgulamak, yargılamak ve onları köşeye sıkıştırmak amacıyla bu yargılamaların o dönem İkinci Dünya Savaşı nedeniyle sıkıyönetim bölgesi olan İstanbul'da yapılması uygun görülmüştür. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi özellikle bu yargılamaları kolaylaştırmak ve sanıkları daha kolay cezalandırmak için seçilmiştir.

¹³⁰ Bkz. Ek-3, TTK, 25/6-1B, Belge No:59, s.1.

¹³¹ Bkz. Ek-4, TTK, 25/6-1B, Belge No:60, s.2.

¹³² Bkz. Ek-4.

Davanın ilk aşaması, Tophane'deki bir yapıda görülmüş; dört ay süren, bu safahatta toplam 23 sanık sorgulanmış ve sanıklar bu sorgulamalar esnasında yukarıda dile getirilen ve işkence olarak nitelendirilen muamelelere maruz kalmışlardır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin başkanı Tümgeneral Yusuf Ziya Yazgan, duruşma yargıcı Yarbay Cevdet Erkut, üçüncü üye ise Albay Galip Kaan'dır. İddia makamında ise, sorgulama sürecinin ünlü savcısı Kâzım Alöç bulunmaktadır.¹³³ O dönemin Sıkıyönetim Komutanı ise Sabit Noyan'dır.

Bahsi geçen bu ilk mahkemede toplamda yargılanan sanık sayısı 23 kişidir ve aşağıdaki isimlerden ibarettir¹³⁴;

- 1- Muvazzaf Tabip Yüzbaşı, Fethi Tevetoğlu
- 2- Yedek Tabip Yüzbaşı, Hasan Ferid Cansever
- 3- Muvazzaf Piyade Üsteğmen, Alparslan Türkeş
- 4- Yedek Nakliye Asteğmen, Fazıl Hisarcıklı
- 5- Yedek Topçu Asteğmen, Zeki Özgür
- 6- Yedek Piyade Teğmen, Nurullah Barıman
- 7- Boğaziçi Lisesi'nde Edebiyat Öğretmeni, Nihal Atsız
- 8- La Republica Gazetesi Yazarı, Reha Oğuz Türkkkan
- 9- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Profesörü, Zeki Velidi Togan
- 10- Yüksek Mühendis Mektebi 4. sınıf talebesinden, Cihat Savaş Fer
- 11- Balıkesir Lisesi Edebiyat Öğretmeni, Necdet Sancar
- 12- Adana Adliyesinde hâkim nâmzedi, Cabbar Şenel
- 13- Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Şubesi 1. sınıf talebesinden, Cemal Oğuz Öcal
- 14- İstanbul Belediyesi Müfettişlerinden, İsmet Rasin Tümtürk
- 15- Ankara Devlet Konservatuvarı Direktörü, Orhan Şaik Gökyay
- 16- Boğaziçi Lisesi 11. sınıf talebesinden, Yusuf Kadıgil
- 17- Dâhiliye Vekâleti Meskûn Mahaller Müdüriyetinde memur, Hikmet Tanyu
- 18- Aydın Maliye Tahsîl Şefi, Hamza Sadi Özbek
- 19- Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Tarih Profesörü, Hüseyin Namık Orhun

¹³³ Necmeddin Sefercioğlu, *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Ankara 2009, s.21.

¹³⁴ Bkz., Ek-5, TTK, 25/6-1B, Belge No:58, s.1.

- 20- Mühendis Mütela'ahhid Çelikoğlu yanında müstahdem, Heybetullah İdil
- 21- Ankara Adliyesinde hâkim nâmzedi, Said Bilgiç
- 22- Yüksek Mühendis Mektebi 4. sınıf talebesinden, Muzaffer Eriş
- 23- Yüksek Mühendis Mektebi 4. sınıf talebesinden Fehiman Altan

Sanıklar, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesince 2090 numaralı raporda belirtilen, toplam yedi ana başlıkta toplanan suçlarla yargılanacaklardır.¹³⁵ Sanıklara isnat edilen suçlar şunlardır:

- 1- Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini devirmek amacıyla gizli cemiyet kurmak ve bu kasıtlı gizli ittifak vücuda getirmek,
- 2- Aynı amaçla Bozkurtçular Gizli Göremini oluşturmak,
- 3- Türk Ceza Kânûnunun [142]'nci maddesinde¹³⁶ yazılı ve devletin Anayasa'sı ile belirlenmiş olan siyasî ve hukûkî düzenini yıkmak için propaganda yapmak ve medh ve istihsânda bulunmak,
- 4- Propaganda fiilinden dolayı Askerî Ceza Kânûnunun [148]'inci maddesi¹³⁷ içinde yer alan fiilleri işlemek,

¹³⁵ Bkz. Ek-5, TTK, 25/6-1B, Belge No:58, s.1.

¹³⁶ Belgelerde adı geçen Türk Ceza Kanunu, günümüzde mülga edilmiş olan 765 sayılı 01.03.1926 tarihinde kabul edilmiş olan ve 01.06.2005 tarihinde tüm ek değişiklikleriyle birlikte tamamen yürürlükten kaldırılmış olan ceza kanunumuzdur.

Türk Ceza Kanunu, **Madde-142**, Her kim Türkiye' de yahut ecnebi memleketlerde Hükümetin tasvibi olmaksızın asker yazmak veya sair suretlerle Türkiye Cumhuriyeti'nin bitaraflığını ihlal eder veya Hükümeti muharebe tehlikesine maruz kılsa beş seneden on seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

Yaptığı iş yüzünden bir harp olursa ceza on beş seneden aşağı olamaz.

Eğer Hükümetin tasvibetmediği bu hareket Türkiye Cumhuriyeti'ni veya tebaasını yalnız mukabelei bilmissil tehlikesine maruz kılar veya cürmün faili üç aydan otuz aya kadar hapis cezası görür ve bunun neticesi olarak mukabelei bilmissil vukua gelmiş ise hapis cezası otuz aydan beş seneye kadar hapis cezası görür ve bunun neticesi olarak mukabelei bilmissil vukua gelmiş ise hapis cezası 30 aydan beş seneye kadar uzatılır. Bkz. Başar Mevzuat, 756 Sayılı TCK, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-2.htm#142> (Erişim:08.11.2018), s.1.

¹³⁷ O dönemde, 1632 sayılı ve 22.05.1930 tarihinde kabul edilmiş olan, Askerî Ceza Kanunu yürürlükte dir.

Askerî Ceza Kanunu, **Madde-148**, "Askerî şahıslardan;

A) Siyasî bir partiye üye olmak için müracaat eden veya herhangi bir suretle siyasî partilere girenler,
B) Siyasî amaçla toplantı yapan veya aynı amaçla siyasî gösterilere katılanlar,
C) Siyasî amaçla nutuk söyleyen, demeç veren, yazı yazan veya telkinde bulunanlar,
D) Siyasî toplantılara resmi veya sivil kıyafetle katılanlar,
E) Herhangi bir sebeple yalnız veya toplu olarak siyasî mahiyette beyanname hazırlayan, hazırlanmış beyannameyi imzalayan, imzalatan veya yayın organlarına ulaştırılan veya dağıtanlar,
Fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu cürümler, seferberlikte işlenirse ceza iki misli olarak hükmolunur." Şeklinde dir.

- 5- Ordu mensûbu olmaları bakımından Askerî Ceza Kânûnunun [148]'inci maddesi gereğince yasak bir faaliyet olan siyasî makâleler yazmak ve bu yazılarla propaganda yapmak,
- 6- Büyük Millet Meclisi'nin ve Hükûmetin manevi kimliğine hakaret ve toplumun millî değerlerini kışkırtacak şekilde iki şahıs arasındaki dava konusunu abartmak için gösteri düzenlemek,
- 7- Türk Ceza Kânûnunun [143]'üncü maddesine¹³⁸ aykırı olarak “Memlekette izinsiz Türkistan Birliği” adına faaliyette bulunmak.

Yukarıda belirtildiği üzere sanıkların yargılanacakları suçlar ve bu suçlara karşılık gelen cezalar oldukça ağır ithamlardır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu suçların cezalarını, yargılananlar arasında askerî personel de olduğu için gerek Türk Ceza Kânûnu'ndan gerek Askerî Ceza Kânûnu'ndan ve bunların bağlı bulunduğu diğer usul ve esaslara bağlı olarak (Örneğin, Askerî Ceza Kânûnu, Askerî Muhakeme Usulü Kânûnu, Umumi Muhakeme Usulü Kânûnu, Matbuat Kânûnu, Tecemmüat Kânûnu, Adliye Harc Tarifesi Kânûnu vd. gibi) değerlendirmeye alacaktır. Ancak son kısımda kesinleşmiş cezaları ilan edilirken de görüleceği üzere Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi heyetinin bu cezaları verirken sanıkların iyi hallerini çok göz önünde bulundurmadığı, aksine cezaları uygun bir kılıf bulunarak belirli oranlarda, genelde altıda bir oranında arttırdıkları, yani cezaları katmerleyerek sanıkları mahkûm ettikleri görülecektir. Bu davalarda yargılananların çoğu devlet memurudur. Hatta içlerinde yüksek dereceli memurlar dahi bulunmaktadır. Dolayısı ile sanıkların kamu görevlisi olmaları Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin cezaları katlayarak vermesini kolaylaştırmıştır.

¹³⁸ TCK, **Madde-143**, Türkiye'de sakin bir Türk veya ecnebi harp zamanının gayride düşman bir devlete veya memurlarına doğrudan doğruya veya bilvasıta mühimmat veya Türkiye devletini mutazarrır kılabilecek sair vesait tedarik ve ita eylerse bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm olur ve bundan başka kendisinden iki yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır cezaya nakdi alınır.

2.2. HAZIRLIK SAFHASI VE HÜKÜMLER

Davanın hazırlık safhasında, son tahkikât kararının özeti altı maddede açıklanmıştır. 28 Mayıs 1944 tarihli ve 16167 sayılı bu karar özetine göre adı geçen şahısların tutuklanmasına karar verilmiştir.

- 1- Profesör Zeki Velidi Togan'ın teşebbüsüyle¹³⁹ Temmuz sene 1941'de hâlen Almanya'da bulunan Bayan Nuriman Karadağlı'nın Taksim'deki apartmanında (Almanya'nın yanında harbe girmeyen hükümetimizi ânî bir darbe ile devirmek üzere husûsî merâsimle yemin ederek) gizli cemiyet kurmak sûretiyle ittifak eden ve faaliyetlerine muhtelif şekillerde ve yakalanıncaya kadar devam eden maznûnlardan Profesör Zeki Velidi Togan¹⁴⁰, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer, Hamza Sadi Özbek, Nurullah Barıman'ın Türk Ceza Kânûnunun 171. maddesinin 2'nci fıkrasına¹⁴¹ tevfikân;

¹³⁹ Bkz., Ek-3, TTK, 25/6-1B, Belge No:59, s.1.

¹⁴⁰ Zeki Velidi Togan hakkında mahkemede kullanılmış bilgilere göre; “Sanığın siyasî hayatı ve faaliyeti 1916 yılında Rusya’da başlamış, Ufa vilâyetinin mümessili bulunmuş 1917 senesinde başlayan Rus Bolşevik İnkılâbında Başkurdistan ve Taşkent Kongrelerine iştirâk etmiş bu bölge muhtâriyetini te'mine çalışmış ve Taşkent'teki Müslümanlar Merkez Teşkilâtının umûmî kâtibi olmuş ve Bolşeviklerle cereyân eden savaşlarda Başkurdistan ordusunu idâre etmiş ve Kerenski Hükümetinin teşekkülünde Orenburg'da Kazakistan ve Başkurdistan Hükümetlerinin vücûd bulmasına gayret ederek bunların dâhiliye ve harbiye şubelerini idare etmiş ve 1918'de yurtlarının Bolşevikler tarafından işgâlinde müstevlî kuvvetlerce tevkîf olunarak sevk olunurken kaçmaya ve kurtulmaya muvaffak olarak müttefikleri Beyaz Ruslarla birlikte savaşa devam etmiş ise de müttefiklerinin Kızıl Ruslara yani Bolşeviklere mağlûb olunca orduları odularıyla Bolşevik cephesine geçmiş ve 1920 yılında istişâre maksadıyla arkadaşları ile Moskova'ya çağırılarak orada alıkonulmuş ve burada iken Türkistanlılarla gizli toplantılar yapmış ve bu zamanlarda Başkurdistan'ın Askerî Komiserliğini yapmış ve Bolşeviklerle arası açılması yüzünden Moskova'dan Türkistan'a kaçarak kıyâm eden basmacıları millî bir ordu şekline sokarak bu teşekkülün başkanlığını üzerine alarak mücadele devam etmiş ve merhûm Enver Paşa'nın Türkistan'da icâd eylediği yeminli cemiyeti te'sis ve tanzîmiyle 1921 tarihinde iki bin kadar milisci Türkler tarafından vâki' yemin merâsimine iştirâk ederek ve Enver Paşanın vefâtından sonra 1922 yılında mahallî millî birlik a'zâlarıyla yapılan gizli kongrede [Türkistan dâhilinde mücadeleye nihâyet verilmeyip bu uğurda hâricde mücadele edilmesi] kararlaştırılması üzerine kendisine Türkistan'ı hâric memleketlerde temsil salâhiyeti verilerek [İran, Afganistan yoluyla Hindistan'a gelmiş ve burada icrâ-yı faaliyetine müsâ'ade edilmediğinden Mısır tarihiyle Fransa'ya] gitmiştir. Paris'te Mustafa Çokayoğlu ile istişârede bulunduktan sonra Berlin'e geçmiş ve 1924 yılında Mustafa Çokayoğlu'nu Berlin'e çağırarak hâmil bulunduğu (Türkistan Millî Birliği) 'ni Avrupa'da temsil vekâletini buna devretmiştir. Sanık 1925 yılında tekrar Berlin'e gelerek Doktor Rıza Nurla görüşmüş ve bunun Türkiye'ye gelmesi yolundaki teklif ve isrârî karşısında ve bu sırada Londra'daki Cambridge Üniversitesine gelmesi teklifâtı Profesör Mister Braun tarafından teklifâtı bulması üzerine kura keşidesine başvurulmuş neticede Türkiye'ye gelmesi tecellî edinince Te'lif ve Tercüme Heyetine a'zâ olmak üzere 1927'de Türkiye'ye iltihâk etmiştir.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:61, s.3.

¹⁴¹ TCK, Madde-171; 125, 131, 133, 146, 147, 149 ve 156'ncı Maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere birkaç kişi aralarında gizlice ittifak ederlerse bunlardan her biri aşağıda yazılı cezaları görür.

1-Yukarıdaki fıkrada yazılı ittifak 126, 128, ve 156'ncı Maddelerde yazılı cürümlerin yapılmasına dair ise sekiz seneden on beş seneye kadar ağır hapis cezasına hükmolunur.

- 2- Aynı maksatlarla hükûmeti yine merkezden ânî bir darbe ile devirmek için husûsî merâsimle yemin etmek sûretiyle gizli [Görem] adını verdikleri cemiyeti esâslı bir sûrette 1941 senesi sonlarında teşkîl eden faaliyetlerine yakalanıncaya kadar devam eden Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, İsmet Rasin Tümtürk, Hikmet Tanyu, Nurullah

2-Bu ittifak 146 ve 147'nci Maddelerde gösterilen cürümlerin icrasına müteallik ise dört seneden on iki seneye ve 149'uncu Maddede gösterilen cürümlerin icrasına aid ise üç seneden yedi seneye kadar ağır hapis cezası verilir.

Cürmün icrasına ve kanuni takibata başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekilenler ceza görmezler.

Burada bahsi geçen, 146, 147 ve 149. Maddeler ise Devlet Kuvvetleri Aleyhinde Cürümler başlığı altında ve şu şekildedir;

TCK, **Madde-146**, Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkûm olur.

65'inci Maddede gösterilen şekil ve suretlerle gerek yalnızca gerek birkaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat ve veyahut yafta talik veya neşriyat icra ederek bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi idam cezası hükmolunur.

TCK, **Madde-147**, Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyliyenlere idam cezası hükmolunur.

TCK, **Madde-149**, Her kim Hükümet aleyhine halkı silah ile isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlendirilerek mukateleye teşvik ederse on beş senden aşağı olmamak üzere ağır hapse konur.

Eğer bu teşvik neticesi olarak isyan veya kıtal zuhur etmişse buna sebebiyet veren veya asilere kumanda eden kimseler idam olunur.

Bu cürümlere yalnız iştirak etmiş olanlar altı seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse konulur.

NOT: Bu maddelerde geçen idam cezaları aşağıda açıklanan tarih ve sayılı kanun değişikliği ile müebbet hapis cezasına çevrilmiştir;

TCK, **Madde-146**, Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men e cebren teşebbüs edenler, "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezasına mahkûm olur.

65 inci maddede gösterilen şekil ve suretlerle gerek yalnızca gerek birkaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat veyahut yafta talik veya neşriyat icra ederek bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezası hükmolunur.

(Ek fıkra: 06/07/1960 - 15/1 md.) Birinci fıkrada yazılı suça ikinci fıkrada gösterilenden gayri surette iştirak eden fer i şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar ağır hapis ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyet cezası hükmolunur.

TCK, **Madde-147**, Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyliyenlere "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezası hükmolunur.

TCK, **Madde-149**, (DEĞİŞİK MADDE:29/06/1938 - 3531/1 md.) Her kim Hükümet aleyhine halkı silah veya uyuşturucu yahud boğucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak suretile isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlendirilerek mukateleye teşvik eylesse yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılır.

Eğer bu teşvik neticesi olarak isyan veya kıtal zuhur etmişse buna sebebiyet veren veya asilere kumanda eden kimseler hakkında "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezası verilir.

Bu cürümlere yalnız iştirak etmiş olanlar altı seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılırlar. Birinci fıkrada yazılı silahlar ve diğer maddeler yalnız bir yere depo edilmiş olsa dahi isyan silahlı sayılır. Bkz., <http://www.turkhukuk sitesi.com/mevzuat.php?mid=8312> (Erişim: 19.11.2018) s.1.

Bariman, Fehiman Altan, Hamza Sadi Özbek, Yusuf Kadıgil haklarında Türk Ceza Kânûnununun 171'inci maddesinin 2'nci fıkrasına tevfikân

- 3- Teşkilât-ı Esâsiye Kânûnununun 88'inci maddesinin¹⁴² [Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk kabul olunur] şeklindeki ırk tefrîkisini açıkça redd eden hükmüne rağmen Irkçılık ve Turancılık propagandası yaptıkları sabit olan Profesör Zeki Velidi Togan, Doktor Hasan Ferid Cansever, Hüseyin Namık Orhun, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Bariman, Zeki Özgür, Cihat Savaş, Muzaffer Eriş, Hamza Sadi Özbek, Necdet Sancar, Orhan Şaik Gökyay, Hikmet Tanyu, Fazıl Hisarcıklı, Saim Bayrak, İsmet Rasin Tümtürk'ün Türk Ceza Kânûnununun 142'nci maddesine tevfikân cezalandırılmaları, aynı fiili ordu mensûbiyeti bulunduğu halde ordu dâhilinde izinsiz mecmû'a neşr ederek ve siyasî makâle yazarak işlemek cür'etinde bulunan Doktor Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu, Üsteğmen Alparslan Türkeş'in Askerî Ceza Kânûnununun [148]'inci maddesine tevfikân ve hareketlerinin vehâmeti sebebiyle aynı kânûnun 32'nci maddesi¹⁴³ nazara alınarak bu fiili ordu mensûblarına karşı işleyen Nihal Atsız hakkında Askerî Ceza Kânûnununun 148'inci maddesi nazara alınmak, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, Nurullah Bariman, Hamza Sadi Özbek, İsmet Rasin Tümtürk, Zeki Özgür, Hikmet Tanyu'nun ayrı kasd-ı cürmlerle işlenmiş müte'addid fiillerinden dolayı ta'yîn olunacak cezalarının Türk Ceza Kânûnununun [70]'inci maddesine¹⁴⁴ tevfikân ictimâ'ı;

¹⁴² O dönemde 1924 Anayasası yürürlükte ve **Anayasanın 88. Maddesi**, "Türkiye'de din ve ırk ayırılmaksızın vatandaşlık bakımından herkese 'Türk' denir. Türkiye'de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye'de yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye'de dünyaya gelip memleket içinde oturan ve erginlik yaşına vardığında resmi olarak Türk vatandaşlığını isteyen yahut Vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür. Türklük sıfatının kaybı kanunda yazılı hallerde olur" şeklindedir.

¹⁴³ ACK, **Madde-32**, Aşağıda yazılı hallerde Askerî öğrenciler hakkında, Askerî mahkemeler veya adliye mahkemelerince; asıl ceza ile birlikte Askerî öğrencilik hukukunu kaybettirme cezası da verilir. Bu husus mahkeme hükmünde belirtilmemiş olsa dahi, Silahlı Kuvvetlerden çıkarmayı gerektirir.

A)Taksirli suçlardan verilen cezalar hariç olmak üzere ölüm, ağır hapis veya üç aydan fazla hapis cezasına hükümlülük halinde,

B)30 uncu maddenin birinci fıkrasının (B) bendinde yazılı hallerde.

Taksirli suçlardan verilen cezalar hariç olmak üzere, Askerî mahkemelerce üç ay veya daha az hapis cezası ile birlikte Askerî öğrencilik hukukunu kaybettirme cezası da verilebilir.

Bu ceza ayrıca bir hükme gerek kalmaksızın;

A)Askerî öğrencilik sıfatının,

B)Muvazzaf Askerî personel yetiştiren Askerî okullara girme hakkının,

Kaybedilmesi sonuçlarını doğurur.

¹⁴⁴ TCK, **Madde-70**, Bir ağır hapis diğeri hapis cezalarını müstelzim iki cürüm işleyen şahıs hakkında aşağıdaki kaidelere göre ceza verilir.

1-Ağır hapis bir seneden fazla olmaz. Ve bu da hapis cezası müddetinin üçte birinden az olur ise hapis cezası müddetinin yarısına muadil bir müddet zammedilmek suretiyle hapis cezası tertip olunur.

2-Diğer hallerde hapis cezasının üçtebirine müsavi bir müddet ilavesi ile ceza mecmuu otuz seneyi geçmemek şartıyla ağır hapis cezası tayin olunur.

İkiden fazla cürüm içtima ettiği takdirde bir neviden cezayı müstelzim olanları hakkında 69 uncu madde de yazılı kaide tatbik edilir. Sonra icabına göre bu madde de beyan olunan hallerden birine tevfikân muamele olunur.

- 4- Nihal Atsız'ın şehâdet ve vesâ'ik ile sâbit olan hükûmetin, Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetlerini alenen ve çok ağır bir sûretde tahkirinden dolayı Türk Ceza Kânûnunun [159]'uncu maddesine¹⁴⁵ tevfiikan;
- 5- Nümâyîş tertîb ve tanzîm ve tatbîk ederek hükûmet merkezinde dâhili ve hârici emniyeti ihlâl edici hareketlerde bulunmak sûretiyle millî menfa'atlere zarar veren maznûn Nihal Atsız, Cemal Oğuz Öcal, Cabbar Şenel, Said Bilgiç'in Türk Ceza Kânûnunun 161'inci maddesine¹⁴⁶ tevfiikan cezalarının ta'yîni ve bu sûretle ayrı kasdlar ile müte'addid fiiller işleyen maznûn Nihal Atsız hakkında aynı kânûnun [70]'inci maddesi hükmünün nazara alınması,
- 6- Sayın Reis-i Cumhurbaşunun gıyablarında tecâvüzâtta bulunan, devletin emniyet kuvvetlerini tahkîr eden diğer maznûn Saim Bayrak hakkında Türk Ceza Kânûnunun 158/2,¹⁴⁷ 159, 79,¹⁴⁸ 70'inci maddeleri hükümlerinin tatbîki sûretiyle cezalandırılmalarına, gayr-ı mevkûf maznûnlardan Yusuf Kadıgil'in

¹⁴⁵ TCK, **Madde-159**, Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin Askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vukubulmuş addolunur.

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen sövenler 15 günden 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

¹⁴⁶ TCK, **Madde-161**, (Değişik madde: 20/11/1962 - 121/1 md.) Harb esnasında ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak veya halkın maneviyatını kırarak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis yayan veya nakleden veya millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Eğer fiil:

1-Propaganda ile veya askerlere tevcih olunarak işlenmişse,

2-Suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma neticesi yapılmışsa verilecek ceza 15 seneden eksik olmamak üzere ağır haptir.

Eğer fiil; düşmanla anlaşma neticesi işlenmiş ise cezası müebbet ağır haptir.

Harb zamanında düşman karşısında milletin mukavemetini tehlikeye maruz kılacak şekilde kambioların tedavül kıymetini düşürmeye veya resmi veya hususi kıymetli evrakın piyasası üzerinde bir tesir yapmaya matuf hareketlerde bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis ve üç bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Eğer fiil suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma neticesi yapılmışsa ağır hapis cezası on seneden ve düşmanla anlaşma neticesi işlenmişse onbeş seneden aşağı olamaz.

- Kanunun cürüm saydığı neşriyatı nakil etmek başlı başına bir cürüm olup, faili aynı cezaya tabidir. Nakil olunan bu gibi neşriyatın muhteviyatı tasdik olunmadığına veya ihtiyatla nakil edildiğine yahut mesuliyeti başka bir kimsenin tamamıyla deruhte eylediğine dair bir kayıt ilavesi naklini mesuliyetten varestede kılamaz.

¹⁴⁷ TCK, **Madde-158**, Reisicumhura muvacehesinde hakaret edenler ve reisicumhur aleyhine tecavüzkarane neşriyatta bulunanlar üç seneden aşağı olamamak üzere ağır hapse konulur.

-Reisicumhurun aleyhinde gıyabında lisanen tecavüzatta bulunanalar bir seneden üç seneye kadar hapis olunur.

¹⁴⁸ TCK, **Madde-79**, İşlediği bir fiil ile kanunun muhtelif ahkamını ihlal eden kimse o ahkamdan en sedit cezayı tazammun eden maddeye göre cezalandırılır.

tevkîfine duruşmanın 7/9/(1)944 tarihinde 1 Numaralı Örfî İdare Mahkemesinde bakılmak üzere son tahkîkâtın açılmasına ve halen Almanya'da bulunan Nuriman Karadağlı ile kocası Ahmet Karadağlı ve ikâmetgâhı tesbit edilemeyen Heybetullah haklarındaki davanın tefrîkine verildiğini mutazammındır.¹⁴⁹

Yukarıda belirtilen sebeplerden ve Türk Ceza Kânûnu ile Askerî Ceza Kânûnu'nun ilgili maddeleri gereğince sanıkların tutuklu yargılanmasına karar verilmiş ve zanlıların hangi suç ya da suçlar ile yargılanacakları belirtilmiştir. 7 Eylül 1944'ten 29 Mart 1945 tarihine kadar devam edecek olan bu ilk Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin hüküm özetinde yargılamadaki suçlar aşağıda belirtilmiş başlıklarda detaylandırılmıştır.

2.2.1. Zeki Velidi Togan ve Doğu Türkistan Türk Birliği Gizli Cemiyeti

31/08/1944 ve 16449 numaralı iddianâmeye göre, sanıklardan Profesör Zeki Velidi Togan ve suç arkadaşları Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Heybetullah İdil, Hamza Sadi Özbek hükûmeti yıkma amacı ile gizli bir cemiyet ve ittifak suçları incelenmiş ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesince bu gizli cemiyetin başkanının Zeki Velidi Togan olduğuna, diğer üyelerinin de Türkistanlı yörüklerden olup, İstanbul'da bulunan Ahmet Karadağlı, eşi Nuriman Karadağlı (İran asıllı), Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Türkistanlı Türklere Heybetullah İdil'den oluşan toplam yedi kişilik bir kurum olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu gizli cemiyetin başkanı Zeki Velidi Togan¹⁵⁰ ise, toplamda üç başlıkta incelenen konulardan suçlu bulunmuştur.¹⁵¹ Bu başlıklar şunlardır;

¹⁴⁹ Bkz., Ek-3, TTK, 25/6-1B, Belge No:59, s.1.

¹⁵⁰ Zeki Velidi Togan, hakkında detaylı bilgi için "İstanbul Üniversitesi Türk Tarihi Profesörlüğünde 1932 yılı Ağustos'una kadar kaldıktan sonra Ankara'da toplanan tarih kongresinde vâki' münâkaşalar neticesinde bu vazifesinden istifa ederek Viyana'ya gitmiş ve oradaki üniversitede doktorasını yaptıktan sonra Almanya'ya giderek Bohn ve Göttingen üniversitelerinde İslam İlimleri Profesörlüğü yaptığı sıralarda Millî Eğitim Bakanlığı'nın daveti üzerine 1939 yılında tekrar Türkiye'ye gelerek eski vazifesini deruhde eylemiştir. Türkiye dâhilindeki faaliyeti temâdi ederek gizli kurul kadrosu on iki kişilik olarak tesbitle bunu Berlin'de talebe olarak tahsilde bulunan Ahmet Can Okay, İbrahim Arifhan, Mecit Can Okay, Buharalı Efdal ile tamamlanmış bunlarda (1)923-(1)929 da Türkiye'ye gelmişler ve 1939 yılı Cumhuriyet Bayramından 9/8/1941 tarihine kadar faaliyete devam etmiş ve bir aralık a'zâ olarak Hacı Hadi Eyyaşan (?), Ahmet Karadağlı, Mehmet Firuzi, İlhan Musabay, Fikret Musabay iltihâk eylemişlerdir ki bu son faaliyetleri ve teşekkülleri için cemiyetler kânûnunun hükümleri dairesinde me'zûniyet-i resmiye almamıştır. Rus-Alman harbinden esir düşen ve Alman kamplarında bulunan Türk ırkı esirlerine talîfâtta bulunmak ve Almanlar'ın bunlara tatbik

a-Almanya'nın yanında ve Ruslar aleyhinde İkinci Dünya Savaşına girmeyen Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini yıkmak için, özel bir törenle yemin ettirerek, gizli bir cemiyet kurmak ve yakalanıncaya kadar bu işi devam ettirmek,

b-Devletin Anayasa ile belirlenmiş ana vasıflarına aykırı olarak, millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak amacıyla propaganda ve sözlü beyanlarda bulunmak,

c-Türkiye Cumhuriyeti'nde izinsiz olarak, Türkistan Millî Birliği adına faaliyette bulunmak.

1927'de Türkiye'ye gelen Zeki Velidi Togan, 1927-1932 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Türk Tarihi profesörlüğü yapmıştır. Ankara'da Tarih Kongresi'nde (2-11 Temmuz 1932) yaşanan tartışmalar üzerine istifa ederek Viyana'ya gitmiş olsa da 1939'da tekrar Türkiye'ye gelmiştir. Özbeklerin Zeki Velidi'ye destek olmaması üzerine Togan, bu durumdan büyük üzüntü duymuş ve Rusya hakimiyetindeki Türkleri bir araya getirecek bir cemiyet kurmuştur. Yeni kurmuş olduğu cemiyetin adı Doğu Türkistan Birliği Kurumu'dur. Bu cemiyet aynı zamanda resmi bir teşekkül olan Türkistan Gençleri ve Kültür Birliği ile de bağları koparmadan çalışmayı hedeflemektedir. Bu cemiyete katılım yemin ile olmaktadır. Üzerinde Türk bayrağı, Kurân-ı Kerim, Türkistan matbu bayrağı bulunan bir masada Kurân üzerine el konularak başkan tarafından yemin ettirilir ve bu yeminde şu ifadeler vardır;

“Kafkasya'dan Çin Seddi'ne kadar uzanan yerlerde yaşayan Türkler Doğu Türkî ismi altında tek bir millî varlık olmaları ve bunların millî emellerinin

eylediği usûlleri yakından tedkik etmek aynı zamanda Alman siyaseti lehine kazanmak maksadıyla Almanya'ya gitmek tasavvurunda bulunmuş ise de bu arzusu Hâriciye Bakanlığı müsteşarı ile Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak tarafından tasvib edilmemiş ve adı geçen kurumdaki a'zâlardan Özbeklerin kendisine karşı cephe aldıklarını ve bu birliğe kendisinin başkan seçilmemesine karar verdiklerini görünce bundan ziyâdesiyle müte'essir olduğu ve cemiyette bu ayrılıkların kendisini dil-gîr ettiği ve bu i'tibârla kendisinin ayrı çalışmak ve elemanlar elde etmek kararını vermiş olduğu anlaşılmıştır. Bu karar üzerine yeniden Doğu Türk Birliği Kurumu te'sis olunurken mevcûd ve resmî bir teşekkül olan (Türkistan Gençleri ve Kültür Birliği) ile de münâsebetlerin kesilmemesi ve idâmesi kararlaştırılmış ve [Üzerinde Türk Bayrağı, Kurân-ı Kerim, Türkistan'ın matbû' bayrağı] bulunan bir masada Kurân-ı Kerim üzerine el konularak başkan tarafından yemin ettirilmek usûlü ihdâs olunur ki bu yemininde [Kafkasyadan Çin Seddine kadar uzanan yerlerde yaşayan Türkler Doğu Türkî ismi altında tek bir millî varlık olmaları ve bunların millî emellerinin tahakkuku uğrunda tek milli, edebi dil ve millî medeniyet etrafında toplanmaları uğrunda çalışacaklarına ve bu yolda icâb ederse ölmeye hazır olduğuna] müte'allık ve mütedâ'ir bulunduğu tebâriiz eylemektedir.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:62, s.4.

¹⁵¹ Bkz., Ek-4, TTK, 25/6-1B, Belge No:60, s.2.

tahakkuku uğrunda tek milli, edebî dil ve millî medeniyet etrafında toplanmaları uğrunda çalışacaklarına ve bu yolda icâb ederse ölmeye hazır olduklarına..."¹⁵²

Zeki Velidi Togan tarafından kurulmuş olan Doğu Türk Birliği Kurumu'nun resmîleşmesi için valiliğe başvurulmuş hatta bu iznin kolayca alınması için İstanbul Valisi'nin yakînen tanıdığı Dr. Hasan Ferid Cansever'den yardım istenmiştir. Ancak valilik bu kurum için izin vermemiştir. Yemin edilerek girilen bu gizli cemiyet işi, bu izin alınamayınca hükümsüz kalmış ve daha önceden edilen yeminlerin de bir anlamı kalmadığı Zeki Velidi Togan'ın ifadesinde belirtilmiştir. Ayrıca sanık Zeki Velidi Togan'ın avukatı Yusuf Ziyaeddin Karaca da bu yemin işinin ve gizliliğin sadece muhalif grupların tepkisini çekmemek ve olası teşebbüslerden ve öldürülmek korkusundan olduğunu açıklamıştır.¹⁵³ Bunu hükûmet aleyhinde bir eylem olarak görmenin engellenmesi bu ifadeden anlaşılmaktadır.

Bu gizli cemiyet işinde adı geçen Ahmet Karadağlı ve eşi Nuriman Karadağlı Almanya'da oldukları için Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi onlara bu safhada ulaşamamış ve haklarındaki iddiaları geçici olarak ertelemiştir.

2.2.2. Reha Oğuz Türkkan

Reha Oğuz Türkkan ise, bu gizli cemiyet konusunda adı geçen önemli şahıslardan biridir. Doğu Türkistan Birliği'ne üye olan Türkkan, gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle askerliğini yapmamıştır. Yakalanıp tutuklandığı zaman ise Ankara Hukuk Fakültesi'nde hukuk doktorası yapmaktadır. Türkkan, Togan'ı Ankara Kitapseverler Kurumu dolayısıyla tanımaktadır. Yine bu gizli cemiyette adları geçen Bayan Nuriman Karadağlı'nın oğlu Fikret Musabay ise Nurullah Bariman'ın sınıf arkadaşısıdır. Annesi ile Fikret Musabay bir gün Bozkurt Mecmuası'na giderler, Nurullah Bariman aracılığı ile Reha Oğuz Türkkan ile tanışırlar. Bayan Nuriman onları evine davet eder. Zeki Velidi Togan'da o gün Bayan Nurimanların evindedir ve tanışmış olurlar. Bu toplantılarda Zeki Velidi Togan gençlere Doğu Türk Birliği

¹⁵² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:63, s.5.

¹⁵³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:64, s.6.

Devleti'nde eleman olarak görev alıp alamayacaklarını sorar. Bu soruyu Nurullah Barıman ve Reha Oğuz Türkkın olumlu yanıtlar. Bunun üzerine yemin ederler.¹⁵⁴

Yeminden sonra Zeki Velidi Togan, kendilerine “alâmet-i temsil” olarak mühürlenmiş bir kumaş parçası göstererek, kendisinin Türkistanlıları dışarıda temsil etmek üzere seçildiğini ve atandığını söyler. Türkiye’de muhacir olarak bulunan dış Türklerin kendi aralarında ihtilâfa düştüğünü, Ahmethan¹⁵⁵ adında birinin bu muhacirler arasında “Türkistan Gençler Birliği” adında bir kurum oluşturduğunu ve kendisinin Ahmet Can ile ihtilâflı olduğunu ilave eder.¹⁵⁶

Hem Zeki Velidi Togan hem de cemiyetin diğer üyeleri, duruşmalarda bu gizli cemiyetin hükûmeti devrime amacı olmadığını ve bu cemiyetin Almanlar’ın esir aldığı Türkistanlı Türklere yardım cemiyeti olduğunu iddia etmişlerdir. Bu hayır cemiyeti için, Doğu Türk Birliği mefkuresi için Türkistanlı muhacirlere bu fikirleri aşlamak amacıyla, Bayan Nurimanların evinde toplantılar yapılmasına karar vermişlerdir. Bu toplantılardan ikincisine, Reha Oğuz Türkkın tarafından Cihat Savaş Fer de getirilip yemin ettirilmiştir. Aynı toplantıda Heybettullah İdil de yemin etmek suretiyle cemiyete katılmıştır. Katılımcıların ifadesine göre bu toplantılarda hükûmeti devirmek fikri mevzu bahis bile değildir.¹⁵⁷ Zaten Bayan Nuriman’da hükûmet darbesi faraziyesinin sadece Cihat Savaş Fer’in hazırlık tahkikâtında ifadesinde var olduğunu söylüyor. Sanıklara yapılan baskı ve işkenceler, gerçek ifadelerinin kayda geçirilmemesi, duruşmalarda son söz hakkının verilmemesi gibi cebr unsurları dikkate alınacak olursa, sadece Cihat Savaş Fer’in böyle bir ifade vermiş olması, üstelik bu ifadenin hazırlık tahkikâtında alınmış olması ifadenin gerçekliğini ya da işin içinde baskının olup olmadığı şüphesini akla getirmektedir. İlerleyen duruşmalarda verilen ifadelerde Cihat Savaş Fer’in akıl sağlığını yitirecek kadar sıkıntı yaşaması, duruşmalarda sürekli gözyaşı dökmesi aslında sanıkların ne

¹⁵⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:66, s.7.

¹⁵⁵ Burada bahsi geçen Ahmethan adlı kişinin diğer belgelerde Ahmen Can olarak yazıldığını ve kullanıldığını görmekteyiz. Ahmethan’dan kasıt, Zeki Velidi Togan ile arasını açık olan ve rakip durumunda bulunan Ahmet Can Okay’dır. Belgeler Askerî Hakîm Tuğgeneral M. Kemal Kalkan’ın notlarına sadık kalarak yorumlandığı için burada da aynı şekilde bırakılmış ve değiştirilmemiştir.

¹⁵⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:67, s.8.

¹⁵⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:68, s.9.

kadar zor koşullarda bırakıldıklarının ve sağlıklı, en azından insan haklarına uygun bir yargılama süreci yaşamadıklarının kanıtıdır.

Bayan Nuriman, Hamza Sadi Özbek'e yazdığı bir mektupta; "Türkiye'de dış Türkler arasında anlaşmazlık olacağını, Kırgızlar, Kazaklar ve Başkurların makul insanlar olduğunu, ancak Özbekler ve Tatarların entrikacı olduğunu, bunlardan fayda gelmeyeceğini, Zeki Velidi'ye Başkurdistan'a gitmesinin bu entrikalar yüzünden daha faydalı olacağını" söylediği görülmektedir.¹⁵⁸ Ayrıca Zeki Velidi Togan'ın avukatının da belirttiği üzere, Togan'ın zaten cemiyet üyesi iken, aynı amacı taşıyan başka bir cemiyeti kurması ya da üyeliğinin mantıksızlığı ifade edilmiştir. Bu durumda Togan'ın sanık olduğu başka bir gizli cemiyet olan, Görem cemiyetinin de hükûmeti devirme amacı olamayacağı açıklanmak isteniyor. Zeki Velidi Togan aslında, Türkistan'ın kurtulup, Şarki Türkistan, Kırgız ve Kazaklardan teşekkül, Doğu Türk Birliği Siyasî Konfederasyonu için uğraşiyor. Bunun için Türk hükûmetinden izin almaya çalışsa da başarılı olamıyor. Böyle bir hedefi varken Görem Cemiyetine aynı amaçlarla katılmış olması avukatına göre gayet mantıksız ve kabul edilemez bir iddiadır.¹⁵⁹

2.2.3. Cihat Savaş Fer

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde sanık Cihat Savaş Fer¹⁶⁰ hakkında hem gizli cemiyete üye olmak hem de hükûmeti devirmek amacından yola çıkılarak

¹⁵⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:69, s.10.

¹⁵⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:70, s.11.

¹⁶⁰ Cihat Savaş Fer'in, duruşmadaki ifadesinden anlaşıldığı üzere; "1334 yılında Almanya'da doğmuş, sanık olarak yakalandığı zaman İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi 4. sınıf talebesinden bulunmuştur. Aynı zamanda Ankara Erkek Lisesinin 1938 yılı me'zûnlarından. Reha Oğuz Türkkan'ın anlatmasıyla gıyâben tanıdığı Profesör Zeki Velidi Togan'ı Kitap Sevenler Kurumu'nun şubesi açıldığı zaman şahsen tanışmıştır. Bir gün sanık arkadaşlarından Nurullah Bariman'ın Zeki Velidi Togan'ın gizli teşkilâtı olduğunu, bunlarla birleşeceklerini ve beraber gitmelerini söylemesi üzerine 1941 veya 1942 senesi bir yaz günü öğle üzeri Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Bariman ile birlikte Taksim'de ta'limhânedeyi Bayan Nuriman'ın apartmanına gitmişler ve hüküm gerekçesinin Profesör Zeki Velidi Togan'a müte'allık kısmında da tafsilen izâh kıldığı vechle Bayan Nuriman ve bayanını kocası Ahmet Karadağlı ile oğulları İlhan ve Fikret ve Zeki Velidi'nin ve İslam Heybetullah adında bir şahsın da hazır bulunduğu bu apartmanda ayrı bir odada Zeki Velidi Togan tarafından kendisine ve Heybetullah'a yemin ettirilmiştir.

Yemin merâsimi Profesör Zeki Velidi Togan'ın kısmında olduğu vechle yapılmıştır. Müte'âkiben teşkilâtın gâyesi üzerinde vâki' konuşmalara nazaran Türkiye Rusya'dan çekindiği için bu faaliyete müzâheret göstermeyeceği düşüncesiyle gizli çalışılacağı, ketûm davranılacağı, teşekküle daima

sorgulamalar ve tahkikât yapılmıştır. İfadelerden de anlaşıldığı üzere, sanıklardan Cihat Savaş Fer, hazırlık tahkikâtı sırasında Savcı Kazım Alöç tarafından alınan ifadesinde bu cemiyetin hükûmeti devirme amacı olduğunu söylemiş, daha sonra yaptığı açıklama ve ifadelerinden bu sözleri savcının baskısı veya hilesi ile söylediği anlaşılmıştır.¹⁶¹ Cihat Savaş Fer ile ilgili bir başka yaşanan olay da şudur; Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş'e tutuklu iken duvara vurarak, Mors Alfabeti ile birşeyler anlatmak istiyor. Ancak, Eriş mors alfabeti bilmiyor. Sonra yemekte iken Eriş'e mors alfabeti şifresi veriyor ve bu şekilde duvara vurmak sureti ile konuşuyorlar. Bunu yanlarında bulunan diğer tutuklu ve yeminli şahit Hüseyin Yalçınlar Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde anlatarak, kendisinin Muzaffer Eriş ve Cihat Savaş Fer'in ne konuştuklarını anladığını, Nurimanların evindeki toplantıyı ve Zeki Velidi Togan bahsini ifade etmiştir.¹⁶² Ayrıca yine bu yeminli şahit Yalçınlar'a göre bu gizli cemiyetlerinin amacı; Türkiye'nin Rusya'dan çekinmesi yüzünden çok gizli çalışmak, cemiyete daima eleman toplamak, fikirlerini herkese yaymak, bugünkü hükûmeti tarihi büyük fırsatları kaçırdığı için bir ayaklanma ile devirerek yerine milliyetçi bir hükûmet kurmaktır. Bunun için gerekirse Zeki Velidi Togan esirleri teşkilatlandırmak için Almanya'ya gidecektir.¹⁶³

2.2.4. Nurullah Bariman

Nurullah Bariman¹⁶⁴ ifadelerinde, Doğu Türk Birliğini bildiğini, toplantıda yemin ettiğini, şahsen Turancı olduğunu, Rusya'daki Türkleri kendi ırkından bildiği için çok heyecanlandığını o yüzden tereddütsüz bir şekilde yemin ettiğini söylemiştir. Zeki Velidi Togan'ın bu yemin töreninden sonra Bariman'a mendil büyüklüğünde

eleman toplanılacağı ve Hükümetten müsâ'ade ve müzâheret görülünce maksadın açıklanacağı ve Almanya'nın müzâheret gösterip göstermeyeceği hakkında müsbet bir şey bulunmadığı ve (Doğu Türkistan Birliği) için Türkiye'den eleman toplanarak yardım maksadıyla oraya gönderileceği ve (Rus-Alman) harbi dolayısıyla Almanlar' tarafından esir edilen Türklerin teşkilâtlandırılacağı husûslarının bu konuşma ve gâye konuları olduğu duruşma safahâtında ki mazbût ifadelerinde belirlemektedir.", Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:71, s.12.

¹⁶¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:72, s.13 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:73, s.14.

¹⁶² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:73, s.14 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:74, s.15.

¹⁶³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:75, s.16.

¹⁶⁴ Nurullah Bariman "Bu sanığın duruşmalardaki ifadelerine göre 1334 senesinde İstanbul'da doğduğu Yüce Ülkü Lisesinde ikmâl-i tahsilden sonra yüksek tahsile devam ettiği ve gazetecilik yaptığı ve 1942 yılında yedek subaylıkla hizmete celb edildiği tevkîfi zamanına kadar (...) 10270 Askerî posta numarolu birlikte piyade subayı bulunduğu anlaşılmıştır.", Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:76, s.17.

bir kumaş parçası göstererek, kendisine bu kumaş parçası ile Doğu Türklerini dışarıda temsil etme hakkının verildiğini ve halen bu zümrenin temsilcisi olduğunu, reislik görevinin kendisinde kalması gerektiğini ancak Türkiye’de Türk Kültür Birliği’nin mensupları arasında ayrılık olduğunu, bunu yapanın yani ayrılık ve dağılmanın sebebinin ise Ahmet Can Okay olduğunu anlattığını söylemiştir.¹⁶⁵ Devamında da Ahmet Can Okay’ın riyasetten atılıp yerine kendisinin geçirilmesi görevini Zeki Velidi Togan’ın verdiğini söylemiştir. Bu ifadelerden Doğu Türkistan Birliğini kurmak için çeşitli mücadeleler ve ihtilaflar olduğunu, bu konuda önemli kişilerin birbiri ile rekabet içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Nurullah Bariman, 21/02/1945 tarihli savunmasının gizli cemiyet ve ittifak kısmında;

“Zeki Velidi Togan’ı ne sûretle tanıdığını, Bayan Nuriman’ın apartmanındaki toplantıları, konuşma konularını anlattıktan sonra Cihat Savaş Fer’in tıbb-ı adliye sevkî icâb eden bir muvahhiş aklı ile ma’lûl olduğunu çünkü normal akıllı bir şahsın bu kadar hezeyânda bulunacağını kabul edilemeyeceğini ve bütün davanın bu bir tek ifadeye istinâd ettirilemeyeceğini ve kendileri gibi yedi şahsı ile bu işin başarılamayacağı ve 171’inci maddenin 2’nci fıkrası ile tecziyelerinin imkânı olmadığını, yaptığı yeminin ilk şartı hükümetten izin almak, ikinci şartı da Doğu Türkistan’ın istiklâline kavuşmuş olması bulunduğunun bunlar mevcûd olmayınca kendisinin de bu yemin dolayısıyla herhangi bir ta’ahhûde girmiş olmasının mevzû’u bahs olamayacağını nitekim 26/8/1941 tarihinden sonra Zeki Velidi’yi kendisinden Bozkurt Mecmû’asına yazı yazmak maksadıyla yalnız bir defa görüp 1942 Mayıs’ından sonra ise kat’iyyen bir daha ne mûmâ ileyhi ve ne de yemin etmiş olan yedi kişiden herhangi birini ne görmüş ve ne de bunlardan herhangi biri ile mektuplaşmış bulunmadığını ve yemini hiç bir cürm kasdı olmaksızın yapmış olduğunu kabul etmek icâb ettiğini ve binâenaleyh hakkında Türk Ceza Kânûnununun 45¹⁶⁶ ve 171’inci maddesinin son fıkrasının tatbiki lâzım geldiğini ileri sürmektedir.”¹⁶⁷

Şeklinde ifade vermiş ve Zeki Velidi Togan ile nasıl tanıştığını açıklamıştır. Yemin işinde de hiçbir kastının olmadığını dile getirmiştir.

¹⁶⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:77, s.18.

¹⁶⁶ TCK, **Madde-45**, Cürümde kasdin bulunmaması cezayı kaldırır. Failin bir şeyi yapmasının veya yapmamasının neticesi olan bir fiilden dolayı kanunun o fiile ceza tertip ettiği ahval müstesnadır. Kabahatlerde kasıt sabit olmasa bile herkes kendi fiil veya ihmalinden mesuldür.

¹⁶⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:78, s.19.

2.2.5. Heybetullah İdil

Heybetullah İdil¹⁶⁸ ile olan gelişmeler ve olayların içine müdâhil oluşu ise şöyledir; Heybetullah İdil, Zeki Velidi Togan ile Başkurdistan'da tanışmış ve Türkiye'ye geldiğinde de görüşmeye devam etmiştir. Nurullah Bariman ise ifadesinde Heybetullah İdil'i hiç tanımadığını ilk kez gördüğünü söylemiştir. Birbirini daha önceden tanıyan Zeki Velidi Togan ile Heybetullah İdil, İstanbul'da karşılaşır ve Togan ona yardım cemiyetinden bahseder. Aynı gün Bayan Nuriman'ın evindeki toplantıya İdil de davet edilmiştir. Heybetullah İdil bu toplantıda Zeki Velidi Togan tarafından "Kazanlıların Mümessili" diye takdim edilir. Nurimanların evindeki toplantıda yemin ettikten sonra Heybetullah İdil bu yemin işine çok takılır ve pişmanlık duyar. Türk hükûmetinin böyle birşeyi olumsuz karşılayacağını düşünür ve ertesi gün Zeki Velidi ile görüşerek bu yemin işinden affını ister. Yine ifadelerinde verdiği bilgilere göre, İdil bu cemiyetin gizli olduğunu düşünmemekte ve Ankara'daki Kitap Severler Kurumunu da bilmemektedir.¹⁶⁹

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi; Zeki Velidi Togan'ın hatıra defterini delil olarak saymış, Heybetullah İdil'in ismine Zeki Velidi Togan'a ait bu hatıra defterinde rastlamış ve bunun İdil'in Togan'a Rusya'da memleketin kurtulması için çalışacağına söz vermiş olduğundan ileri geldiğine kanaat getirmiştir.¹⁷⁰ Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin bu gizli cemiyet işi hakkındaki delillerinden bu ifadeler dışındaki ikinci kısımda ise Dr. Hasan Ferid Cansever'in evinde ve muayenehanesinde bulunan belgeler yer almaktadır. Bu belgeler arasında Tutsak Türk İlleri Birliği başlıklı bir yazı bulunmaktadır ve Zeki Velidi Togan bu yazının, CHP'de eğitim gördükten sonra İran'a giden Behram adında biri tarafından yazıldığını söylemiştir. Zeki Velidi Togan her ne kadar yazı hakkında başka ifadede

¹⁶⁸ Heybetullah İdil, "Muhakeme esnasında dâhil-i fi'd-da'vâ kılınmış olan sanık 1313 senesinde Rusya'nın Ufa şehrinde doğmuş ilk, orta ve lise tahsillerini Rusya'da yapmış, husûsî şekilde mu'allimlik imtihanını vermiş ve askerlik vazifesini yedek subay olarak (1)917-(1)919 (...) memleketinde yapmıştır. 1340 yılında kendi arzusuyla Türkiye'ye hicretle tâbi'yyetimize geçen bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti demir yolları inşâatı etüd işlerinde çalışmaktadır." Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:78, s.19.

¹⁶⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:79, s.20 ve TTK, 25/6-1B, Belge No:80, s.21.

¹⁷⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:81, s.22.

bulunmuş olsa da Hasan Ferid Cansever, evinde yapılan aramalarda ele geçirilen bu belgenin Togan tarafından hazırlık tahkikatında kendisine verildiğini söylemiştir.¹⁷¹

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu bir yardım cemiyeti olsa dahi, bu tür cemiyetlerde yemin olayının ve gizlilik esasının olamayacağına kanaat getirdiğinden bu cemiyet hakkında menfi düşünmüştür. Aynı şekilde yemin ettirilen gençlerin Türkistan'da ne idare ne de kültür elemanı olamayacak düzeyde, lise öğrencisi gençler olması ve yemin işinin keyfiyetini, Zeki Velidi'nin bunu nasıl düşünemediğini, Heybetullah İdil'in ise daha önceden Rusya'da Basmacılık yaptığını ve bunun bir gizli ittifak olduğuna kanaat getirdiğini belirtmiştir.¹⁷² Aynı şekilde yine Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, gençlerin ve cemiyetin hükûmeti devirmek iddiasında olmadıklarına da inanmamaktadır. Hatta bunlar sadece Zeki Velidi'ye yemin etmiş olamazlar diye görüş belirtmiştir.¹⁷³ Burada enteresan olan Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin, gençler hakkında onların Türkistan'da kültür elemanı ya da idareci olamayacak kadar küçük olduklarını belirtmesine karşılık; hükûmeti yıkmak iddiası söz konusu olunca yaşlarının küçük olmasının bu isnat ve iddiaya bir engel teşkil etmeyeceğini varsaymasıdır. Mahkemenin bu tutumu, sanıkların aleyhine netice veren açık bir tezattır.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu menfi sonuca ulaşırken Sovyetlerin, Zeki Velidi Togan hakkında "idealisttir, bizim düşmanımızdır" iddiasını göz önünde bulundurmıştır.¹⁷⁴ Çünkü o dönemin hükûmeti, İkinci Dünya Savaşında tarafsızlığı seçmiş ve gizliden de Almanya'yı desteklemiş olmakla beraber Rusya'dan da çekinmektedir. Dolayısıyla Zeki Velidi Togan Türk-Rus ilişkilerini zedeleyecek kadar kritik bir isimdir. Hatta Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi Togan hakkında, onu Enver Paşa'ya benzetmekten dahi geri durmamıştır. Zeki Velidi Togan'ı Türkistan'da Enver Paşa'dan öğrendikleri şeylere başvurarak Birinci Dünya Savaşında Türkiye'de oynadığı rolü taklit ve tekrar etmekle suçlamıştır.¹⁷⁵

¹⁷¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:83, s.23.

¹⁷² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:84, s.24.

¹⁷³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:85, s.25.

¹⁷⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:85, s.25.

¹⁷⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:85, s.25.

Elde edilen ifadeler ve bilgiler ışığında Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, 09/08/1941 ile 15/09/1941 tarihleri arasında gizli cemiyet ittifakının kurulduğuna kanat getirmiştir. Zeki Velidi Togan, büyük fırsatlar kaçırın hükûmetin savaşa girmeyeceğine emin olmuş, devlet erkanı ile yaptığı görüşmelerde Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, onun bu gizli ittifak için gençlerden yani, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer ve Nurullah Barıman'dan yararlanacağını düşünmüştür.¹⁷⁶ Dolayısıyla Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer, Nurullah Barıman'ın fiillerini sabit görmüş ve kurtarılmak istenen bölgelerin, bugün Türkiye'nin dost olduğu bir ülkenin yani Sovyet Rusya'nın himayesinde olması bakımından devletlerarası ilişkileri bozma ihtimali yüzünden bu durumu "Millî menfaatlere zarar verecek" tehlikeli bir durum olarak değerlendirmiştir.

"İlgili sanık ve müdâfi'lerinin Türk Ceza Kânûnununun 171, 168,¹⁷⁷ 147, 170¹⁷⁸ ve 169'uncu¹⁷⁹ maddeleriyle 171'inci dolayısıyla [125, 131, 133, 146, 147 ve 149 ve 156]'nci maddeler¹⁸⁰ üzerine yaptıkları şerh ve tafsilât dinlenilmiş ise de konuya

¹⁷⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:86, s.26.

¹⁷⁷ TCK, **Madde-168**, Her kim, 125, 131, 146, 147, 149 ve 156'nci maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur.

- Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır.

- 64 ve 65 inci maddelerde beyan olunan hal haricinde her kim, böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya esliha ve cephaneye veya elbise tedarik ederse üç seneden beş seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır.

¹⁷⁸ TCK, **Madde-170**, Hükümet tarafından ihtar vukuundan evvel veya vukuunu müteakip cemiyeti ve çeteyi dağıtanlar veya bunun teşekkülünden gaye olan cürmün işlenmesini men edenler keza cemiyet ve çetenin teşekkülüne iştirak etmemiş veya bunlar üzerinde bir kumandayı haiz olmamış olmakla beraber Hükümet memurlarının veya zabıta kuvvetlerinin ihtarından evvel veya onu müteakip cemiyet ve çeteden mukavemet göstermeksizin çekilerek silahlarını terk ve teslim edenler veya taharriyata başlandıktan sonra töhmette şeriki olanları tevkîf ettirmek esbabını istihsal edenler hakkında ceza verilmez.

¹⁷⁹ TCK, **Madde-169**, 64 ve 65 inci Maddelerde beyan olunan hal haricinde her kim, böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya esliha ve cephaneye veya elbise tedarik eder veya her ne suretle olursa olsun hareketlerini teshil ederse üç seneden beş seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır.

¹⁸⁰ TCK, **Madde-125**, (DEĞİŞİK MADDE:11/06/1936 - 3038/1 md.) Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin hakimiyeti altına koymağa veya Devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa matuf bir fiil işliyen kimse "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezası ile cezalandırılır.

TCK, **Madde-131**, (DEĞİŞİK MADDE:11/06/1936 - 3038/1 md.) Askerî olan veya Devletin müsellah kuvvetlerinin hizmetine tahsis edilmiş bulunan gemileri, hava vasıtalarını, nakil vasıtalarını, yolları müesseseleri, depoları ve diğer Askerî tesisatınlar henüz ikmal edilmemiş olsalar bile kısmen veya tamamen velev muvakkat bir zaman için olsun tahrib eden veya kullanılmıyacak bir hale getiren kimse sekiz seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

esas olan [171]’inci maddede zikr edilen [husûsî vâsıtalar] tabiri tahdîdi değil geniş bir mana taşımakta ve hükûmeti devirmek ve saire maksadlarla silahlı cemiyet ve çete teşkîli hariç her türlü teşebbüse şâmil bulunmaktadır.

Binâenaleyh silah gibi maddi bir cebr hâricinde kalan her türlü vâsıtalar bu çerçevede dâhilindedir. Hükûmeti devirmeye teşebbüs ve hareketin ise herhangi bir te’sîr ve bir cebr mahsûlü olacağına göre bu maksadla yapılan hareketlerde, fiilin vukû’u ve inkişâf şekli bakımından cebr mefrûzdur. Hükûmeti devirmek maksadıyla gizli ittifak yapılmış ve bi’t-tabî’ bunun ne sûretle ve ne zaman yapılacağı tedârik edilecek elemanın miktarına, zamanın imkân ve müsâ’adesine bağlı bulunmuştur. Bu müceb-i sebeplere göre Zeki Velidi Togan’ın hükûmeti devirmeye ma’tûf gizli ittifakı ve bunlardan Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer, Nurullah Barıman’ın bu fiilleri sâbit görülmüştür.¹⁸¹

Kurtarılması ve istiklâllerine kavuşturulması istenilen bu ülkelerin hâlen komşu ve dost bir devletin hâkimiyet ve idaresi altında bulunduğu düşünülmediği takdirde bu hareket ve faaliyet dolayısıyla ve bilhassa bu teşebbüslere Türkiye’de geçilmiş bulunulması noktasında Türkiye ve komşu devlet siyasetlerinde ve karşılıklı iyi niyetlerinde bir aksü’l-amel vücûda getirilmesi şüphe ve ihtimâlinin mevcûdiyeti ve bu sebeple bu faaliyetin millî menfaatlere zarar verecek tehlikeli bir durum arz eyleyeceği bakımından duruşma sırasında ayrıca meydana çıkan bu yeni fiil ve

Aşağıdaki hallerde "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezası verilir:

1-Fiil, Türkiye ile harp halinde bulunan bir Devletin menfaati için işlenmiş olursa,

2-Fiil, Devletin harp hazırlıklarını veya harp kudret ve kabiliyetini veya Askerî hareketlerini tehlikeye koymuş ise.

Fiil bunları elinde bulunduran veya muhafazası veyahut nezareti ile mükellef olan kimsenin kusuru neticesi vukua gelmiş veya sadece kolaylaşmış olursa o kimse hakkında bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur.

TCK, **Madde-133**, Her kim Türkiye Devletinin harbe yarıyan mevaddına ve hava kuvvetlerine ve kale ve istihkamlarına ve Askerî hareketlerle ameliyata ve tersane ve limanlarına ve harp gemilerine ait vesika ve vaka veya resim ve planları ve sair malûmatı bir diğerine tevdi, tebliğ veya neşretmek yahutda kolaylaştırmak suretiyle devletin emniyetinemüteallik Askerî sırları ifşa ederse bir seneden üç seneye kadar ağır hapis veyahut hapis cezasıyla mücazat olunur. Ve bundan maada kendisinden üç yüz liradan aşağı olmak üzere ağır cezayı nakdi alınır.

İş bu sır, bir ecnebi devlete veya onun memurlarına ifşa olunmuş ise failin göreceği ceza beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis veya hapis ve dört yüz elli liradan aşağı olmamak üzere ağır cezayı nakdidir.

İş bu fiil Türkiye Devleti ile bir ecnebi devlet arasında cari olan dostane münasebeti bozmuş veya Türkiye ile muharebe halinde bulunan bir devlete veya memurlarına karşı vakı olmuş ise cürmü işliyen on beş seneden aşağı olmamak üzere hapse mahkûm olur.

Cürmü işliyen kimse, bu gibi resim ve plan veya vesikaları muhafaza eden bir memur bulunduğu veya memuriyetinden dolayı bu sırları öğrendiği yahut cebir ve desise ile onları elde etmiş veya onlara vakıf olmuş bulunduğu takdirde cezası üçte bir miktarı arttırılır.

TCK, **Madde-156**, Reisicumhur hakkında suikaste bulunanlarla buna teşebbüs edenler fiilleri teşebbüsü tam derecesinde ise idam cezasıyla, nakıs ise müebbet ağır hapis ile, cezalandırılır.

NOT: Madde 156, aşağıdaki şekilde tadilata uğramıştır.

Reisicumhur hakkında suikasitte bulunanlarla buna teşebbüs edenler fiilleri teşebbüsü tam derecesinde ise "ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) cezasıyla, nakıs ise müebbet ağır hapis ile, cezalandırılır.

¹⁸¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:87, s.27.

hâdise dolayısıyla Türk Ceza Kânûnunun 161'inci maddesinin tatbiki lüzûmlu bulunmaktadır."¹⁸²

Türk Ceza Kânûnunun, "Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler" kısmında, 161. maddenin 3531 sayılı kânûnun 23.05.1938 tarih ve Başvekalet Kararlar Müdürlüğü 6/2165 sayılı hükûmet teklifinde bu kayıt "millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimseler" şeklindeki halini korumuştur. Ancak Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, bu maddenin değişme şeklinde "millî menfaatlere zarar vererek" kaydındaki "c" harfinin "r" harfi şeklinde bir mürekkep hatası olarak geçmiş olması ihtimali kuvvetli görmüş ve bunu bir basım hatası olarak değerlendirmiştir. Halbuki o dönem basılan kitaplarda ve eldeki TCK'da 161. madde "vererek" şeklinde yazılmıştır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu maddenin esaslı bir tetkik ve tefsire muhtaç olduğunu kabul etmekle beraber bu 161. maddeyi sanıklar üzerinde "verecek" ibaresini baz alarak uygulamaya koymuştur.¹⁸³ Burada biraz kasıtlı olarak sanıklar üzerindeki cezayı arttırmak ve onları ağır maddeler ile yargılamak isteği baskın gibi görünmektedir. Elbetteki mahkemenin bu tutumu Askerî Yargıtay'ın kararı bozması ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi sürecinde yumuşayacak ve değişecektir. Ancak şu an böyle değildir.

Yine mahkemede 161.Madde hakkında;

"Ma'a-mâ-fih ilgili sanıklara ayrıca bu maddenin tatbiki icâb edip etmeyeceği cihetine gelince:

İlgili sanıklar adlî âmir tarafından bu madde ile tecziyeleri talebi ile mahkememize sevk edilmedikleri gibi duruşma sırasında meydana çıkan bu yeni fasıl dolayısıyla Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun 190'inci maddesi¹⁸⁴ gereğince ne iddi'â makamı ne de ilgili sanıklar ayrı bir talepte bulunmamışlardır.

Esasen Türk Ceza Kânûnunun 173'üncü maddesi¹⁸⁵ mücebince ve Askerî Ceza Kânûnunun 48'inci maddesinin¹⁸⁶ [b] fıkrasına tevsîkan Millî Müdâfa'a

¹⁸² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:88, s.28.

¹⁸³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:88, s.28.

¹⁸⁴ Askerî Muhakeme Usulü Kanunu, 22.05.1930 yılında, 1631 sayı ile yürürlüğe girmiş olan kanundur. **Madde-190**, Maznunun, iddia olunan suçtan başka, diğer bir suç ile de maznuniyeti duruşma sırasında anlaşılırsa müddeinin talebi ve maznunun muvafakati üzerine her ikisi birlikte hükmolunmak üzere suç duruşulacak olan suçla birleştirilir. Yeni suç ağır ceza işlerinden olur veya askerî mahkemenin salâhiyeti haricinde bulunursa bu hüküm tatbik edilmez.

¹⁸⁵ TCK, **Madde-173**, (Değişik madde: 29/06/1938 - 3531/1 md.)

Bakanlığının ta'kîbât-ı mütâla'asına bağlı bulunan bu fiili hakkında da alınmış bir izin olmadığından ilgili sanıklar hakkında ayrıca bu maddenin tatbiki sûretiyle tecziyelerine kânûnî imkân görülememiştir. Ma'a-mâ-fih her şeyden evvel tatbikât bakımından bu madde esaslı bir tedkik ve tefsîre muhtaçtır."¹⁸⁷ Şeklinde bir kararın alındığını görmekteyiz.

Zeki Velidi Togan'ın kurum başkanı olarak devletin Anayasa ile muayyen olan ana vasıflarına aykırı ve millî hissiyatı sarsmak ve zayıflatmak için propaganda ve medh ve istihanda bulunmak suçu hakkında ise mahkemede delil olarak 20/09/1940¹⁸⁸, 16/10/(kuvvetli ihtimalle 1940)¹⁸⁹, 24/12/1941, 10/01/1943, 20/09/1940 tarihli mektupları kullanılmıştır. Bu mektuplarda genelde Zeki Velidi Togan'ın o dönem yayınlanan Bozkurt Mecmuası'nı yönetme isteği ve yönlendirmeleri vardır. Bozkurt kapanmadan yaşasın ve fikir ve idealini gençliğe aşılansın diye sürekli görüş belirten Togan, Bozkurt'un Atatürkçü makale yayınlamasını istememektedir buna engel olmuştur.¹⁹⁰ Yine mektuplarında, Yahudileri, Pertev Boratav'ı düşman olarak görmüştür.¹⁹¹ Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi ise Zeki Velidi Togan'ın bu mektuplarından, Irkçılık-Turancılık fikirlerine vakıf olduğunu anlamış onu ve ekibini Anayasa'nın 88, 69 ve 92. maddelerine aykırı davranmakla suçlamıştır;

"Bu sonucun kânûnî mevzû'âtına gelince: Anayasanın [88 ve 69 ve 92]'nci maddeleri¹⁹² ve bunların eski diğer halleri ve zabt cerîdeleri münderecâtını ve

127'nci maddenin 3 ve 4'üncü fıkralar ile 138 inci maddenin 4'üncü fıkrasında ve 128, 143 ve 161 inci maddelerde yazılı cürümler hakkında takibat yapılması Adliye Vekaletinden izin verilmesine bağlıdır.

Ceza Kanununa göre harb zamanı tabirinde harb ilan edilmeksizin fiili muhasama dahil olduğu gibi eğer harb vukua gelmişse seferberlik zamanı da dahildir.

Birinci babda yazılı cürümler için hükmolunacak ağır hapis cezalarına, tertib edilen ceza müddetinin üçte birinden aşağı ve o müddeti geçmemek üzere tayin olunacak bir mıntakada ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezası da ilave olunur.

¹⁸⁶ ACK, **Madde-48**, (Değişik; 12/5/1941 - 4026/1 md.)

A)Askerî suçların takibi şikâyete bağlı değildir.

B)Askerî kazaya tabi olupta TCK mucibince takibi Adliye Vekilinin izinine bağlı suçlar hakkında izini, Millî Müdafaa Vekili tarafından verilir.

¹⁸⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:89, s.29.

¹⁸⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:90, s.30.

¹⁸⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:91, s.31.

¹⁹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:91, s.31.

¹⁹¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:92, s.32.

¹⁹² Anayasa (1924), **Madde-88**, Türkiye'de din ve ırk ayırılmaksizin vatandaşlık bakımından herkese "Türk" denir. Türkiye'de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye'de yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye'de dünyaya gelip te memleket içinde oturan ve erginlik yaşına

*tasarıların muhteviyâtı, hudûdlarımızın çok geniş ülkelere uzadığı zamanlardaki (memur, subay, asker) olarak vazife gördükleri serhadlerde, memleketlerde evlenen veya evli olarak geldikleri yerlerde çocukları doğan Türklerin çocukları ve nesilleri öz Türk olarak tanımamak bunlara gayr-ı Türk damgasını yapıştırmak millî varlığı, tarihi ve ecdâdı inkâr ile müsâvî olacağı, şimdiye kadar değerli hıdmet ve liyâkatleri neticesinde yüksek makamlar işgal eden şahısların bazıları hakkında, siyâsî muhâsamalarının kuru istinâdlarına bakarak tesâlüb bakımından bir ırk karışıklığı içinde bulduklarını iddi'â eylemek ve bu iddi'âyı tarihi şahsiyetlere kadar teşmîl etmek, tarihi ve millî mefâhir ve kahramanlarımızı başka milletler hesabına mâl kaydetmekten başka bir sûretle tefsîr edilemeyeceği bi'n-netice sanıkların iddi'â ettikleri, mektup, yazı, basın vâsıtalarıyla neşr ve ta'mîme uğraştıkları ve mücerred Irkçılık üzerine mü'esses milliyetçilik tez ve prensibi kânûn-ı vâzî'anın maksadına yani bugünkü milliyetçilik nizâmına aykırı olduğu gibi Türk ırkından olmayanlara karşı tatbiki istenilen mu'âmeleler bakımından da Anayasa'nın [69 ve 92]'nci maddelerine de zıd ve devletçe Kurtuluş Savaşı'ndan beri ta'kîb edilen iç siyasetimize tamamen muhâlefet ve Türklük câmi'asını bozguna uğratması tehlikesi i'tibârıyla da tamamen zararlı bulunacağı buna başkaca bir bütün keyfiyeti teşkîl eder.*¹⁹³

Mahkemede Zeki Velidi Togan'ın Türkistan Millî Birliği'ne dair cezası hakkında ise;

Profesör Zeki Velidi Togan'ın Türkiye Cumhuriyeti yurdunda izinsiz "Türkistan Millî Birliği" adında faaliyette bulunmak suçuna ve şeriklerine gelince Türk Ceza Kânûnununun 143'üncü maddesi şümûlünde bulunan bu suç hakkında iddi'ânâme talep olmamasına rağmen duruşma esnâsında açıklanmış ve belirilmiş bir konu olmasına bakmadan Askerî Ceza Kânûnununun 190 maddesi¹⁹⁴ gereğince mahkemece bir karara bağlanmamış ve hazırlık tahkîkâtı da yapılmamış olan bu hâdisenin ayrıca tedkîki ve talep-i vechle bir karara bağlanması Askerî Mahkeme Usûlü Kânûnununun sarâhat ve talebi karşısında imkânsız görülmüştür¹⁹⁵.

vardığında resmi olarak Türk vatandaşlığını isteyen yahut Vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür. Türklük sıfatının kaybı kanunda yazılı hallerde olur.

Anayasa (1924), **Madde-69**, Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayrıksız kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır.

Anayasa (1924), **Madde-92**, Siyasî hakları olan her Türkün, yeterliğine ve hakedişine göre, Devlet memuru olmak hakkıdır.

¹⁹³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:94, s.34.

¹⁹⁴ ACK, Cezanın kaldırılması ve değiştirilmesi hakkında, **Madde-190**, (Değişik: 22/12/1934 - 2632/8 md.; Mülga: 11/12/1935 - 2862/14 md.; Yeniden Yürürlük: 29/1/1936 - 2908/1 md.; Mülga: 31/1/2013-6413/45 md.)

¹⁹⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:96, s.36.

2.2.6. Gizli Görem Cemiyeti

Bu gelişmelerin dışında mahkemede, La Reppublica Gazetesi yazarı Reha Oğuz Türkkkan'ın lisede iken kurduğu Gizli Görem Cemiyeti üzerinde durulmuştur. Türkkkan, Ankara Gazi Lisesi onuncu sınıfta iken kendi sınıf arkadaşları olan Ceyhun Atıf Kansu, Cihat Savaş Fer, onuncu sınıftan Hikmet Tanyu, Bülend Kandiyeli, Orhan Erdener, İlhan Kut ile anlaşmış ve Görem adını verdikleri bu gizli cemiyeti 1938'de kurmuştur¹⁹⁶. Bu arada Filiz Mecmuası'nı çıkarmakta ve Türkçülük hakkında yayın yapmaktadırlar. Liseden sonra da Bozkurt ve Ergenekon mecmualarını çıkaracaklardır. Amaçları; memleketin tam bir inkılap hamlesi içinde bulunmasına rağmen, gençliğin bu inkılap duygularına ve memleket meselelerine duyarsız ve alakasız görünmesi nedeniyle tehlikeli buldukları bu durumu düzeltmek için ideolojilerini yayarak bunu gençliğe aşılamaştır.

Görem gizli cemiyeti faaliyetlerine devam ederken, Reha Oğuz Türkkkan, Ceyhun Atıf Kansu'ya Çerkezlik ithamında bulunur ve araları açılır.¹⁹⁷ Ceyhun Atıf Kansu Görem'den ayrılır. Hikmet Tanyu ise bu meseleyi ifadesinde, Türkkkan ve Kansu arasında Görem Cemiyeti'nin başkanı olma mücadelesi ve çekişmesi olduğunu belirtmiştir. Başkanlık için birbirlerinin memleket ve kökenlerini gizliden araştırma eğilimi içindedirler. Amaçları köylere varıncaya kadar¹⁹⁸ tüm halkı örgütlemek, böylece halkı da hükûmeti de idealist bir hale getirmektir. Bu arada Reha Oğuz Türkkkan ile Cihat Savaş Fer'in arası çok iyidir. Türkkkan'nın hedefleri büyüktür; mesela bir on beş sene kadar sonra siyasî bir teşkilata (Örneğin; Serbest Cumhuriyet Fırkası gibi) dönüşmeyi hedeflemektedir¹⁹⁹ yani Görem'i siyasî partiye dönüştürme ideali içerisinde. Ancak işler düşündüğü gibi gitmeyince ve arkadaşları ile bazı sorunlar yaşayınca Reha Oğuz Türkkkan Görem'i kapatmaya karar verir ve cemiyeti dağıtır. Bunu arkadaşlarından Hikmet Tanyu ifadesinde de söylemiştir. Ayrıca,

¹⁹⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:97, s.37.

¹⁹⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:98, s.38.

¹⁹⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:99, s.39.

¹⁹⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:100, s.40.

“Yine ilgili sanıklardan Cihat Savaş Fer’in duruşmada mazbût beyânâtında da bu lisede müteşekkil (Görem) kurumu hakkında gereken îzâhât verilirken bu Görem’in Irkçılıktan gayri milliyetçiliği yaymak, Türk gençliği bu maksada uygun olarak yetiştirmek ve îcâb eden zemini hazırladıktan sonra herhangi bir sûretle hükûmeti devirmek milliyetçilik fikrini güden ve kendi maksadlarına uygun yeni bir hükûmet kurmak husûsunu maksad ve gâye edindiğini, duruşmada alınan ifadelerin ise hiç bir te’sîr ve tazyîk neticesi olmadığına ve dolayısıyla cebr ve tazyîk iddi’alarına rağmen hazırlık tahkîkâtı ifadelerini de te’yîd eylemiş bulunmasına nazaran kânûnî unsur bakımından Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesinin ikinci fıkrasına uyan ve cezası dört seneden on iki seneye kadar ağır hapis olan bu fiil hakkındaki dava mürûr-ı zamanı Türk Ceza Kânûnunun (102)’nci maddesi²⁰⁰ bu lise Göremi’nin Ankara Kitap Sevenler Kurumu Bozkurtçular Göremi isimleri altında ve birincisinde yalnız faaliyeti, sonuncusunda da buna inzimâmende yine hükûmeti devirmek maksad ve gayesi etrafında faaliyetine devam sûretiyle fiilin müteselsil bir suç hâlini alması bakımından inkitâ’ ve müteselsillerde nazar-ı dikkate alınarak aynı kânûnunun 103’üncü maddesi²⁰¹ gereğince de henüz tamamlanmamış bulunmakla beraber bu lise Göremi’nin diğer mensuplarından Bülent Kandiyeli, Ceyhun Atıf Kansu ve Orhan Erdener, İlhan Kut, Adil Sağıroğlu adlarındaki şahısların bu cemiyetten ayrılmış bulunmaları ve Reha Oğuz Türkkân’ın bunları toplayarak bu Göremi dağıttığını bunlara söylemiş bulunması hasebiyle bunlara bu fiillerinden dolayı mevzû’ bahs Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesinin son fıkrası mücebince ceza verilemeyeceği gibi yine bu bakımdan adli âmir Sıkıyönetim Komutanlığının son tahkîkât kararlarında bu fiil dolayısıyla bir ceza talep ve Bülent Kandiyeli, Ceyhun Atıf Kansu ve Orhan Erdener, İlhan Kut, Adil Sarıoğlu (Sağıroğlu) suçlu sıfatıyla mahkemeye sevk edilmemiş bulunduğu mahkemece bunlar üzerinde durulmamış ve ayrıca ifadelerinin tespiti lüzûm görülmemiştir.

Yalnız ilgili sanıkların devam ede gelen Irkçılık ve hükûmeti devirmek fikrinin te’yîdi bakımından ve bunun daha mekteb sıralarında iken bir gâye edinildiğini

²⁰⁰ TCK, **Madde-102**, (DEĞİŞİK MADDE:29/06/1938 - 3531/1 md.)Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme da’vâsı:

1-Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) ve müebbet ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerde yirmi sene,

2-Yirmi seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezasını müstelzim cürümlerde on beş sene,

3-Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

4-Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis yahud sürgün veya hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müstelzim cürümlerde beş sene,

5-Bir aydan ziyade hafif hapis veya otuz liradan ziyade hafif para cezasını müstelzim fiillerde iki sene,

6-Bundan evvelki bendlerde beyan olunan mikdardan aşağı cezaları müstelzim kabahatlerde altı ay geçmesile ortadan kalkar.

Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis" (DEĞİŞİK İBARE KANUN NO:5218/1 RGT:21.07.2004 RG NO:25529) veya müebbet yahud muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurd dışında işlenmesi halinde da’vâ müruru zamanı yoktur.

²⁰¹ TCK, **Madde-103**, Müruru zamanın başlangıcı tamamiyle icra olunmuş cürüm ve kabahatler hakkında fiilin vukuu gününden ve teşebbüs olunan veya icra ve ikmal olunamayan cürümler hakkında son fiilin işlendiği tarihten ve mütemadi ve müteselsil cürümler hakkında dahi temadi ve teselsülün bittiği günden itibaren ibar olunur.

göstermesi hasebiyle bu cihetin bu şekilde ayrı bir bahis hâlinde özleştirilmesi muvâfık mütâla'a kılınmıştır."²⁰²

Lise Gizli Görem'i dağıldıktan sonra, Reha Oğuz Türkkkan Ergenekon ve Bozkurt Mecmuaları ile Türkçülük ve Irkçılık fikirlerini yaymaya çalışmıştır. Cihat Savaş Fer ve Hikmet Tanyu'da kendisine fikir arkadaşlığı yapmıştır. Ancak bu mecmualar uzun soluklu olamayacaktır. Çünkü Ergenekon, 4. Sayısından sonra hükûmet tarafından kapatılacaktır. 12/02/1939'da faşizmin tehlikeli olduğu hakkında bir makale neşrettirilerek mecmua kapatılır. Bozkurt da 1939'da yayın hayatına başlamış olsa da kapatılır ancak beraat kararından sonra 28 Mayıs 1940 tarihinde tekrar yayına başlar.²⁰³

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin incelemeye aldığı bir diğer teşkilat da Ankara'da kurulan Kitapseverler Kurumu'dur. Bu kurum İçişleri Bakanlığı'nın izni ile 11.10.1939 tarihinde kurulmuştur.²⁰⁴ Kuruma üye olmak için halis Türk ırkından olmak gerekmektedir. Üyelik kayıtları bizzat Reha Oğuz Türkkkan tarafından yapılır. Onun araştırması ve onayı olmadan kimsenin üyeliği alınmaz. Kurumun liseler kolu başkanı Nurullah Bariman, üniversiteler kolu başkanı ise İsmet Rasin Tümtürk'tür. Ayrıca Tümtürk İstanbul şubesi başkanıdır. Kurum mensupları arasında milletvekili, doktor gibi üst tabakadan birçok şahsiyet vardır. Ancak ilerleyen zamanlarda kurumun amaç ve faaliyetleri hükûmet tarafından iyi karşılanmamış ve CHP Genel Başkanlığı'nın teklif ve ısrarı ile bu kurum halkevlerine bağlanmıştır. Tarih aralığı olarak ise Ankara Kitap Severler Kurumu'nun 11/10/1939'dan 27/04/1940'a kadar faaliyet gösterdiğini söylemek mümkündür.²⁰⁵ Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi ise bu kurumun Lise Göremi ve Bozkurtçular Göremi ile bağlantılı olduğuna kanaat getirmiştir.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin son tahkikât kararına göre, Reha Oğuz Türkkkan'ın kurduğu bu gizli cemiyet yani Bozkurtçular Göremi; Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, İsmet Rasin Tümtürk, Hikmet Tanyu,

²⁰² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:102, s.41.

²⁰³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:103, s.42.

²⁰⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:103, s.42.

²⁰⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:104, s.43.

Hamza Sadi Özbek, Muzaffer Eriş, Fehiman Altan, Zeki Özgür ve Yusuf Kadıgil'den oluşmaktadır.²⁰⁶

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu gelişmelerin dışında Reha Oğuz Türkkan'ın uydurmuş olduğu hayalî kahraman üzerinde de durmuş ve incelemeye almıştır. Türkkan'ın uydurduğu Doktor Avni Motun adlı biri vardır ve kendi yaptıklarını sanki Motun adlı hayal ürünü yapmış gibi lanse etmektedir. Kendini bu şekilde gizleme ihtiyacı duymuştur. Duruşma zabıtnamelerinde Reha Oğuz Türkkan'ın bunu itiraf ettiğini ve amaçları arasında hükûmet darbesi yapma amacının da olduğunu görmekteyiz.²⁰⁷ Türkkan, Motun adında bir şefleri olduğunu, cemiyetlerinin istihbarat, basın, araştırma ve yayın kollarının bulunduğunu, amaçlarının tıpkı Masonlar gibi mevcut fikir ve işlerinin gizlice toplanarak üyelerini seneler boyunca önemli görevlere yükseltmek ve fikirlerine inanmayanlara yer vermemek, bu arada Türkçülük neşriyatı da yaparak inanan kitleyi çoğaltmak ve nihayetinde hükûmet darbesi yapmak amacıyla olduklarını ifade etmiştir. Türkkan'ın Avni Motun'u deşifre etmesinin nedeni artık onu saklayacak imkânının kalmamasındandır.²⁰⁸

Duruşmada yeminli olarak dinlenen Ziya Özkaynak²⁰⁹ da Avni Motun hikayesini Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde anlatmıştır. Ayrıca ifadesinde,

²⁰⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:105, s.44.

²⁰⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:106, s.45.

²⁰⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:106, s.45.

²⁰⁹ Ziya Özkaynak'ın yeminli ifadesi; [*Gazi Terbiye Enstitüsü'nde talebe iken Ankara'da intişâra başlayan Ergenekon Mecmû'ası'nı Reha Oğuz Türkkan adında birinin çıkardığını ve öğretmenlerinden Hüseyin Namık Orhun'un "Reha Oğuz ile görüşerek bu sûretle fikirlerini anlaması"*] yolunda vâki' teklifi üzerine onu ziyaret ve konuşmak maksadıyla hânesine gitmiş ise de bu gencin evvelen kendisini tanıtmayıp onun teklifi üzerine yaptıkları gezintilerden sonra asıl hüviyeti ve Reha Oğuz Türkkan olduğunu bildirdiğini söyledikten sonra Reha'nın Doktor Avni Motun hikâyesini ve sanıklardan Hüseyin Namık Orhun ile tanışma sûretini, konuşmalarını anlatmış ve on beş gün kadar sonra Reha'yı tekrar evinde ziyaretinde Reha'nın gizli teşkilâtları olduğunu Sarıkışla subaylarını elde ettiklerini fakat Muhâfız Alayı subaylarını elde edemediklerini, bu güç olmakla beraber buna çalıştıklarını, bunları da elde edince Büyük Millet Meclisi binasını sararak meb'ûslara isti'fânâmelerini yazdıracaklarını ve bu Hükümet darbesi ile ve bütün Türkleri birleştirerek yeni bir Hükümet kuracaklarını köylünün, memleketin kalkınmasını bir anda te'mîn edeceklerini, cemiyetlerine yemin ile girildiğini ve aralarında hücre usûlünün tatbik edilip her hücrede beş kişi bulunduğunu ve ancak bunların birbirlerini tanıyıp diğer hücrelerde bulunanları tanımadıklarını ve bu gizli teşkilâtdan Ankara'da, İzmir'de ve İstanbul'da şubeleri bulunduğunu söylediğini ve bir aralık elinde bulunan Fransız mecmû'alarında mevcûd bir Hükümet darbesine ait resimleri kendisine gösterip bunlar hakkında îzâhât verirken "bunlar kadar bile olamıyoruz" dediğini, Reha Oğuz Türkkan'ın bu sözlerini ve hareketlerini Hüseyin Namık Orhun'a şifâhen anlattığı, Reha Oğuz

Reha'nın gizli teşkilatları olduğunu, Sarıkışla subaylarını elde ettiklerini, fakat muhafız alayı subaylarını elde edemediklerini, buna uğraştıklarını, onları da elde edince Büyük Millet Meclisi binasını sararak bakanlara istifalarını yazdıracaklarını ve bu hükûmet darbesi ile bütün Türkleri birleştirerek yeni bir hükûmet kuracaklarını, köylünün memleketin kalkınacağını, cemiyetlerine yemin ile girildiğini, hücre usulünün uygulandığını, her hücrede beş kişinin bulunduğunu, hücre içindekileri tanıyıp diğer hücredekileri tanımadıklarını, Ankara, İzmir ve İstanbul'da şubeleri olduğunu, hükûmet darbesi için yabancı bir devletten silah alabileceklerini ancak bu devletin hangi devlet olduğunu söylemediğini belirtmiştir. Amme şâhidi Tahsin Argun ve yine amme şâhidi olarak dinlenmiş Hüseyin Yalçınlar da Reha Oğuz Türkkân aleyhinde ifade vermişlerdir.²¹⁰

Hükûmeti devrime iddialarına ilave olarak Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nce bu gizli cemiyetin amaçları Nurullah Barıman'ın ifadesinde farklı bir boyut daha kazanmıştır. Çünkü bu ifadedeki 'Türk Ulusunun Anayasası' ve 'Kurultay Anayasası' adlı yazılarının olması işleri daha da çıkmaza sokmuş ve adeta darbe ve yeni anayasa planları netlik kazanmıştır. Nurullah Barıman'ın hazırlık tahkîkâtındaki ifadesinde ve incelemelerde, bu kurumun 19/02/1940 gün ve 159 sayılı yazıda basılmış mühürlerde²¹¹ ve araştırma neticesinde ele geçen rozetlerde, işaret ve üç oklu yay remzi ve İsmet Rasin Tümtürk'ün yazdığı Türk Ulusunun Anayasası ve Kurultay Anayasası yazıları ve iki kanun tasarısının hazırlanmış olması cemiyet üyelerinin amaçlarını ve ne için hazırlandıklarının göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin kanaatine göre;

“Bütün bu şâhidlerin ta'nı hakkında sanık Reha Oğuz Türkkân'ın dermiyân eylediği müdde'ayât ise Umûmî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun 52'nci maddesinde²¹²

Türkkân ile olan bu konuşmalarını ve onun gizli cemiyet sanıklarından Nihal Atsız'a birkaç mektupla bildirdiğini, Reha Oğuz Türkkân'la konuşmaları sırasında mûmâ ileyhin Hükümet darbesi için yabancı bir devletten silah alabileceklerini söylediğini ve fakat bu devletin hangi devlet olduğunu tasrih etmediğini] Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:107, s.46.

²¹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:106, s.45. ve TTK, 25/6-1B, Belge No:107, s.46.

²¹¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:109, s.48.

²¹² Umûmî Muhâkeme Usûlü Kânûnu, **Madde-52**, Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

her ne kadar [tahkîkât mevzû' u olan vak'alara iştirâkden veya yataklıktan maznûn veya bu sıfatlardan biri ile mahkûm olanlar] ibâreli bir kayd-ı sarîh varsa da her iki şâhid hakkında evvelce sanık sıfatıyla yapılan hazırlık tahkîkâtında bu suçla ilgili ve iştirâkleri görülmediğinden tahkîkâta mahal olmadığına karar verildiğinin bunların sanık sıfatı kalkmış olmasına karşı bu karardan sonra âmme şâhidi sıfatıyla ve yeminle dinlenilmiş olmaları; kânûnun emr ve talebi noktasından tamamen yerindedir.”²¹³

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin bu gizli cemiyet hakkında değerlendirdiği deliller arasında 5/11/1942 tarihli (Gökbörü) mecmûası nüshasında 'Bizim Tablomuz' başlıklı ve Reha imzalı makale de yer almaktadır.²¹⁴ Bu makalede öne sürülen yeni Türkçülük prensipleri arasında: "İrkçılığı, ırkçı milliyetçilik bağı millet içinde kan aramak ve milliyetçilikte; aynı soydan gelen aynı Türk kanı nisbetini taşıyan, tarihte uzun müddet birlikte yaşamış olan aynı seciyede, aynı âdet ve ananelere sahip, aynı dil ile konuşan topluluğu (siyasî sınır) din ve ülkü ayrılıkları düşünülmeden – Türk milletinden sayılması" esası vardır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu tanımı şu şekilde yorumlamıştır;

"Hatta bir müddet Türk tarihini birlikte yaşamış olan Arnavudlar, dönmeler ve saire [Türklerle melezleşmedikleri takdîrde] Türk milletinden sayılamazlar. Türklerle melezleşmeleri bile evlatlarını Türk yapmaz demektedirler. Yine bunlara göre: [Millete husûsiyet veren o millet efrâdının taşıdığı kandır. Biz kandan biyolojik kan değil, ırka tekâbü'l eden bir ma'nâ anlıyoruz. Bu Boşnak benim gibi konuşmakla Hazreti Muhammed'i benim gibi peygamber tanımakla benim gibi düşünemez. Benden sayılamaz. Ben benim dilimle konuşan ve benim gibi duâ eden bir Boşnağı veya Arnavudu benden addedemem] fikir ve kanaatinin telkîni yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

Gerek muhtelif tahkîkât safhalarında ilgili sanıkların birbirini mütemmim cevapları gerekse neşriyât sahasında belirttikleri düşünceler [Bozkurt Gizli Göremi'nin ikinci cebhesi olan İrkçılık] faaliyetini ve bu husûsdaki kasd ve hedefi açıkça göstermiş bulunmakta ve bu fiil tezâhür ve tahakkuk eden teşekkülüne göre ve kânûnî unsurlar bakımından da Türk Ceza Kânûnunun (3531) sayılı kânûnla mu'addel [141]'inci²¹⁵ maddesinin:

1-Dinlenme sırasında on beş yaşını bitirmemiş olanlar veya akıl ve fehim kuvvetlerinin tekemmül edememesinden veya zayıf bulunmasından dolayı yeminin mahiyet ve ehemmiyeti hakkında kafi bir fikir sahibi olmayanlar.

2-Ceza müddetleri içinde umumi hizmetlerden memnu bulunanlar.

3-Tahkîkâtın mevzuu olan vakialara iştirakten veya yataklıktan maznun veya bu sıfatlardan biriyle mahkûm olanlar.

²¹³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:108, s.47.

²¹⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:112, s.51.

²¹⁵ TCK, Madde-141, Evvelki Maddenin muhtevi olduğu maddelerde yazılı cürümlerin ika edileceğini en doğru bir suretle haber alıpta zamanında Devlet memuruna ihbar eylemeği ihmal

[Gâyesi devletin Teşkilât-ı Esâsiye Kânûnuyla mu'ayyen olan ana vasıflarına muhâlif bulunan veya millî hissiyâtı sarsmaya veya zayıflatmaya ma'tûf bulunan cemiyetleri te'sîs eden...] ibâreli beşinci fıkrasına ve müte'âkibi altıncı kısma uyarlanmaktadır. Binâenaleyh işbu maddede yazılı fiil şekli suçlardan bulunması bakımından bu maksadla kurulan [Gizli Görem] teşekkülünün kurulması ile derhâl bir cürm hâlini alabileceği gibi ilgili mensuplarının muhtelif sebep ve bahânelerle bu teşekkülden ayrılmış bulunmalarının da hukûkî bir kıymet ve ma'nâsı olamaz. Yani, Türk Ceza Kânûnunun yukarıda zikr edilen 171'inci maddesinin son fıkrasında yazılı imkân ve müsâ'ade (141)'inci madde suçları hakkında mevcûd değildir. Yalnız Adli Âmir Sıkıyönetim Komutanlığının son tahkîkât kararlarında [Bozkurt Gizli Göremi] mensupları hakkında Türk Ceza Kânûnunun 141'inci maddesinin mevzû' bahs fıkraları gereğince tecziye emr ve talebi bulunmadığı gibi duruşma safahâtında meydana çıkan bu ikinci fiil dolayısıyla da ne iddi'a makamı ne de ilgili sanıklar tevhi'd-i dava talebinde bulunmamış olması ve Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun [190]'inci maddesi mücebince mahkemece bu yolda bir karar verilmemiş bulunması noktasında bu fiilin ayrıca hükme bağlanması kânûnen imkânsız görülmüştür.²¹⁶

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi Gizli Görem Cemiyeti'ni bu amaçları yüzünden Türk Ceza Kânûnu'nun 141. maddesine göre cezalandırmak istemişlerse de kanunen bunu bir hükme bağlayamadıkları için bu madde boşlukta kalmıştır. Benzer şekilde Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, Bozkurtçular Gizli Göremi mensuplarından Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Bariman, Hikmet Tanyu, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaş Fer, Zeki Özgür, Muzaffer Eriş adlı sanıkların Türk Ceza Kânûnunun 142'nci maddesine göre ve devletin Anayasa ile belirlenmiş olan ana vasıflarına muhâlif propaganda ve medh ve istihsânda bulunmak fiillerini şu şekilde değerlendirmiştir;

"Sanıklardan Reha'nın neşriyât yoluyla yaptığı propaganda fiili, bu neşriyâtının vukû'u tarihindeki ahkâm-ı kânûniyeye göre ve Matbû'ât Kânûnunun [3518] sayılı kânûnla değiştirilen [54]'üncü maddesinde²¹⁷ yazılı mürûr-ı zaman haddi dâhilinde bulunduğundan bu yazıları dolayısıyla yazana ceza verilemeyeceği gibi Reha'nın yazıp arkadaşlarına götürdüğü mektuplarda dahi propaganda ve medh ve istihsân cümle ve fikirleri görülmemiştir."²¹⁸

Ancak daha sonra, yalnız sanık Cihat Savaş Fer'in duruşmasındaki ifadelerine dayanarak Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi,

edenler, cürmün veya hakkında ceza verilecek teşebbüsün vukuu halinde altı aydan az olmamak üzere hapis edilir.

²¹⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:113, s.52.

²¹⁷ Matbû'ât Kânûnu, **Madde-54**, Matbuat vasıtasile yapılan suçlar altı aylık müruru zamana tâbidir.

²¹⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:113, s.52.

“Reha'nın Irkçılık hakkında bir broşür hazırladığı ve Nihal Atsızla bu mevzû'ları konuşurken ırkıyet prensiplerini nokta-i nazarına belirtmesi, Nihal'i Göztepe'deki evindeki ziyaretinde koyu bir ırkçı olduğu anlatılan Nihal'in fikirlerini medh ve istihsân eylediğini göstermekle beraber kendisinin de konuşmalarında ısrarlı bir propaganda ve telkîn mâhiyetinde açığa urduğu (vurduğu) Irkçılık husûsundaki kanaat ve düşüncelerini Nihal Atsız'a ve mecliste hazır bulunanlara söyleyerek propaganda da bulunmak sûretiyle memleketin siyasî ve hukûkî ve nizâmını yıkmak kasd ve gâyesini güttüğü sonucuna varılmış ve Görem'in Kitap Sevenler Kurumu gibi resmî bir müsâ'adeye makrûn ve sonra halkevlerine kalb ve ilhâkından sonra dahi ortadan kalkmış bir teşekkülün inkâzından böylece istifadeye kalkışılması sûretiyle bunun temâdî ettirilmediğine ve medh ve istihsân ve propagandayı te'yid eylediğine bir delil görülmüştür.”²¹⁹

Dolayısıyla mahkeme bunu bu fiilin kânûnî unsurları bakımından teşekkülünü tamam olarak kabul etmiş ve Türk Ceza Kânûnununun 142'nci maddesine uygun görmüştür.

Gizli cemiyet üyeleri yani sanıklar birbirleri ile her zaman uyumlu çalışmamış zaman zaman fikir ayrılıklarına ve küslüklere neden olmuşlardır. Küs olan bu Türkçüleri barıştırmak amacıyla, Zeki Velidi Togan'ın evinde 07/03/1944'te Zeki Özgür'ün teşebbüsü ile barış toplantısı yapılmıştır.²²⁰ Amaçları Hüseyin Namık ile Besim Atalay'ı, Reha Oğuz Türkkkan ile Nihal Atsız'ı barıştırmaktır. Ayrıca Reha Oğuz Türkkkan'ın Nurullah Barıman ve İsmet Rasin Tümtürk ile de arası açıktır.

Barış toplantısında Zeki Velidi Togan başkanlığında, Doktor Hasan Ferid Cansever, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, İsmet Rasin Tümtürk, Zeki Oğuz, Necdet Özgelen, Mehmet Külahlıoğlu bulunmaktadır.²²¹ Birbirleri arasındaki davaları kaldırmak ve birlik sağlamak için toplanmış olsalar bile yine de istenen sonucu elde edememişlerdir. Hatta toplantıların barışmak şöyle dursun, yeni anlaşmazlıklara neden olduğunu iddia eden Nihal Atsız bunu ifadesinde de dile getirmiştir. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi de aynı kanaattedir ve bu toplantıyı dağılan gizli ittifakın tekrar birleşmesi toplantısı olarak değerlendirmemiştir.

²¹⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:114, s.53.

²²⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:109, s.48.

²²¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:116, s.55.

2.2.7. Nihal Atsız

Sanıkların en meşhurlarından biri de Nihal Atsız'dır. Mahkeme Nihal Atsız²²² hakkındaki incelemeleri iki aşamada yapmıştır. Bunlardan birincisi, Nihal Atsız'ın durumu yani önceki vukûatları ve kişiliği, ikincisi ise Ankara'da yaşanan gösteridir. Bu belgelerde Ankara Nümayişi olarak geçmektedir.²²³ Nihal Atsız, Irkçılık-Turancılık ile yargılanmadan önce neşriyât suretiyle hakaret etmek suçundan dört ay hapis cezası almış, bu ceza tecil edilmiş ve hüküm henüz belgeleşmemiştir. Bahsi geçen dava Sabahattin Ali ile olan hakaret davasıdır. Burada sanık Nihal Atsız'ın diğer sanıklardan farklı olarak, Irkçılık ve Türkçülük propagandasını ordu mensuplarına karşı işlemesi, hükûmeti ve Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetini alenen ve çok ağır bir suretle tahkir etmek suçundan ayrıca gösteri düzenlemek suçundan yargılanması söz konusudur.

Önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, Sabahattin Ali ile olan hakaret davasından aldığı dört aylık ceza henüz işlenmemiş ve Irkçı yargılamalar da bunun hemen akabinde başlamıştır. Yani Irkçılık-Turancılık yargılamalarının ilk safhası Atsız-Ali davasıdır demek mümkündür. Öğretmen olan Nihal Atsız aslında, Askerî Tıbbiye Mektebinde de üç yıl kadar okumuş ancak bu okuldan Türkçü olması nedeniyle atılmıştır. Elbette ki okuldan atılışının sebebi olarak Türkçü olması kayıtlara geçmemiş, bu sebep serkeşlik olarak belirtilmiştir. Daha sonra çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği yapan Atsız, en son görev yeri olan Boğaziçi Lisesi'nde öğretmenlik yapmaktadır.²²⁴

²²² Nihal Atsız, "1905 İstanbul doğumlu olan sanık Boğaziçi Lisesi Edebiyat Öğretmenliği'nden ayrılmış ve Ankara Asliye Ceza Mahkemesi'nin [neşriyât suretiyle hakaret] suçundan dört ay hapsi ve te'eccül kararı verilmiş bu hüküm henüz belgeleşmemiştir. Tahsil hayatı ise Kadıköy Sultanisi'nin onuncu sınıftan imtihanla Dârülfünun'a girmesi ve yine imtihanla Askerî Tıbbiye Mektebine dâhil olması bu okulda üç sene kadar okuduktan sonra 4 Mart (1)925'de okuldan ihrâc edilmekle bezenmiştir. Sanık ihrâcının (Türk milliyetçisi) olmasından resmî kayıtların ise (serkeşlikten) mütevellid bulunmasından ibâret olduğu merkezindedir.", Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:123, s.61.

²²³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:123, s.61.

²²⁴ Nihal Atsız'ın duruşmadaki ifadesine göre tahsil ve meslek hayatı için ayrıca, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:124, s.62.

2.2.7.1. A-Sanığın Durumu

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ndeki ifadelerinde kendisini ifade ederken, geniş manada Türkçü ve milliyetçi²²⁵ olduğunu, Turancılık ile Türkçülüğün aynı manada olduğunu belirtmiştir. Atsız'a göre bir milletin üç ülküsü vardır. Bunlardan birincisi istiklal, ikincisi tek bir birlik meydana getirmek, üçüncüsü de cihanı istila etmektir. Ayrıca Türklüğün üç batına kadar aranması gerektiğinin ilmi bir metod olduğundan da bahsetmektedir. Yine Atsız'ın duruşmalardaki Irkçılık hakkındaki ifadelerine²²⁶ göre, milliyetçilik denince Türkçülük anlaşılmaktadır. Türk ırkı Türkiye'de hakim ırk olmak zorundadır. Türk olmayan unsurlar devlet yönetiminden temizlenmelidir. Şimdiki cumhuriyet idaresi Atsız için klasik manâda bir cumhuriyet idaresi değildir. Bu yüzden cumhuriyeti çok ağır bir surette eleştirmiş ve hakaret etmiştir.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde birçok konu hakkında ifadesi alınan Atsız, Atatürk hakkında da bazı sorulara maruz kalmıştır. İfadesinde açıkça Atatürk'ten hoşlanmadığını, kanunî olarak da onu sevmek zorunda olmadığını, Dalkavuklar Gecesi adlı eserini de Atatürk için yazmadığını beyan etmiştir. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, Nihal Atsız'ın Atatürk hakkındaki düşüncelerine de yer vermiştir.²²⁷ Şöyle ki, Atsız Atatürk'ü millî bir kahraman olarak kabul etmekte ancak cumhurbaşkanı olarak yanlış hareketleri olduğunu düşündüğü için beğenmemektedir. Kendi ifadesi ile beğenmek zorunda da değildir.

Nihal Atsız'ın ifadelerinde sadece Atatürk hakkındaki menfi düşünceleri yoktur. Kendisi aynı şekilde hatta daha beter bir şekilde cumhuriyet karşıtıdır. Çocuğunu bile cumhuriyetten korumanın yollarını aramıştır. Çocuğuna cumhuriyetin

²²⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:124, s.62.

²²⁶ Nihal Atsız'ın duruşmalarda ifade ettiği, Irkçılık hakkındaki görüşleri için ayrıca, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:125, s.63, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:126, s.64, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:127, s.65.

²²⁷ Mahkeme tarafından Atatürk hakkındaki kanaat ve düşünceleri sorulan Nihal Atsız'ın cevabı için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:127, s.65, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:128, s.66 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:129, s.67.

pespayelik yani alçaklık, aşağılık olduğunu öğrenmesini istediği yine ifadelerinden anlaşılmaktadır.²²⁸

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi kayıtlarına göre ifadelerinden anlaşılan odur ki Atsız, komünizmi memleket için yıkıcı bir tehlike olarak görmesi yüzünden, üniversite gençlerinin komünist fikirli profesörlere karşı cephe almasını istemiştir. Bazen arkadaşlarına yazdığı mektuplarda komünizme karşı gençleri örgütleyen örgütlere yer vermiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde ne sözlü ne de yazılı, arkadaşlarına yazdığı mektuplarda tahkir yollu bir kelime ya da ibare kullanmadığını mahkemede belirtmiş ve iddiaları kabul etmemiştir. Oğlu için yazdığı vasiyetnamesinde ve Necdet Sancar'a yazdığı mektupta "cumhuriyet veled-i zinalarının"²²⁹ oğlunun ahlakını bozduğundan bahsetmesi ve bu ifadeyi kullanması elbette ki cumhuriyete bir hakaret niteliğindedir. Ancak Atsız bunu ifadesinde reddetmiştir.

Aslında Nihal Atsız'ın Cumhuriyet düşmanlığının, mecliste Türk ırkından olmayanlar olduğu için, kendisini önceden üstün hissederken artık hissedememesinden geldiğini söylemek mümkündür. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ndeki ifadesinde, meclis hakkında alay eder gibi ifadeler kullandığını kabul etmekle beraber, bunun sadece kardeşine yazdığı mektuplarda ve vasiyetnamesinde olduğunu belirtmiştir. Oğluna vasiyetinde cumhuriyetin pespâyelik (serserilik) olduğunu, cumhuriyet için rahatını feda edemeyeceğini, cumhuriyet lehine propagandalardan kaçmasını, eşine yazdığı mektuplarında da milletin eski şuurunu kaybettiğini söylemiştir.²³⁰

Sanık Nihal Atsız'ın Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nce konu edilen, kendisi tarafından yapılan neşriyâta göre fikirleri ve cevapları ise;²³¹

²²⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:129, s.67 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:130, s.68.

²²⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:128, s.66.

²³⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:130, s.68.

²³¹ Nihal Atsız'ın yayınlarına göre fikirleri de mahkemede incelenmiştir. Örneğin, Atsız'a göre kan ve ırk da'vâsı yanlış değildir. Bu fikrin yanlış olduğunu iddia edenler, Türk olmayanlarla tarihi iyi bilmeyenlerdir. O zamanın Türkiye'sinin nüfusu on sekiz milyondur, bunun tamamı Türk olsa dahi, Atsız'a göre Türkiye yine az nüfuslu milletlerdendir. Mahkemede kullanılan yazılı deliller arasında, çeşitli tarihlerde yazmış olduğu mektuplar vardır. Atsız bu mektupları, Necdet Sancar, Hamza Sadi

“Türkçülüğün büyük Türk ilinde Türk ırkının kayıtsız ve şartsız hâkimiyeti ve istiklâli ile her bakımdan bütün milletlerden üstün ve ileri olması ülküsüdür. Bu ülkü geçmişte birkaç kere gerçekleşmiştir. Bu ideal ile yetişen gençlik sayesinde de yarın yeniden bu ideal hakikat olacak ve yine bu, derin bir kaynak, bugün çay yarın coşkun bir ırmak olacak ve bütün engelleri yıkacaktır.

Türklüğün kaynağı ise dörttür:

- 1- Kökü çok eski olan milliyetçilik
- 2- Tanzimatdan sonra orduya bile giremeyen milliyetçilerin hareketi
- 3- Devletimizin içindeki yabancı unsurların ihâneti dolayısıyla doğan aksü'l-amel
- 4- Türklerin iki asırdan beri çektikleri büyük sıkıntı ve geçirdikleri felâketlerin verdiği intibâh

Kan ve ırk davası yanlış değildir, bunun yanlışlığını iddi'â edenler Türk olmayanlarla tarihi iyi bilmeyenlerdir. Hâlen altmış milyonluk bir millet olduğumuz hâlde henüz birleşmiş değiliz. Bu birlik meydana gelinceye kadar ancak müstakil Türkiye Türkleriyle iş görmeye, hesaplarımızı bu kadroya göre yapmaya mecburuz. On sekiz milyonluk nüfusla Türkiye bütün nüfus Türk olsa yine az nüfuslu milletlerdendir.

Bir millet asla ahlaksız yaşayamaz. Ahlak millet yapısının temelidir. Ahlakın meydana gelmesinde en büyük sebep ırktır. Cemiyetlerin ahlakı ancak ırkının karışması ile değişebilir. Biz ırk deyince temiz kalmış hiç karışmamış bir kan anlıyoruz. Bir milleti ayakta tutanda millî şu'ûrudur. İdare işlerinin başına, mühim yerlere yabancı kan taşıyanlar gelemmez. İlim millî menfaatler emrindedir. Millî şu'ûrun uyanık olduğu yerlerde millet yabancıyı kendisinden saymaz. Yabancı kan taşıyanlar vatandaş, teba'a olsa bile yine bayağı sayılır. Ona güvenilmez. Yabancılarla evlenilmez. Hele yüksek tabakada bu evlenme hiç görülmez.”²³²şeklindedir.

Bu izahta o zamanki Türkiye Cumhuriyeti nüfusunun 18 milyon kadar olması²³³ ve dünya genelindeki Türklerin sayısının 60 milyona yakın olması dikkat çekicidir. Nihal Atsız'da bu durumu, az nüfuslu ülkelerden olmamız şeklinde yorumlamış ve tüm Türklerin henüz birleşmemesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Bu arada ahlak konusundaki fikirleri de dikkate şayandır. Çünkü bir

Özbek, Nurullah Barıman, Cemal Oğuz Öcal, Vedad Özgür, Nihal Vodina, Bedriye Atsız, Zeki Velidi Togan'a yazmıştır. Bunların dışında çeşitli yazıları da delil olarak kullanılmıştır.

²³² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:130, s.68.

²³³ Türkiye nüfusu hakkında detaylı bilgi için; “İkinci Dünya Savaşı süresince Türkiye'nin nüfusunda önemli bir artış olmamıştır. 1940 yılında toplam nüfus 17.820.950 iken bu sayı 1945 yılında 18.790.174 olmuştur. Yıllık nüfus artış hızı 1940-1945 döneminde binde 10.6 ile en düşük seviyede iken 1945'ten sonra büyük bir nüfus patlaması olmuş ve 1955-1960 döneminde binde 28.5 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.” Bkz., Ali Dikici, İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin İç Güvenliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2006, s.45.

milletin sağlam bir temele sahip olmasının ancak ahlak ile mümkün olabileceğini düşünmektedir. Ahlakı meydana getiren şey de Atsız'a göre ırktır. O'nun ırk diye kastettiği saf kan Türklerden oluştuğu için bu bakış açısı günümüz Anayasası ve Atatürk milliyetçiliği ile de taban tabana zıttır.²³⁴

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin sanık Atsız hakkında yazılı delillere²³⁵ sahip olduğunu ve şahitler dinlediğini görmekteyiz. Nihal Atsız için dinlenen şahitler; Harbokulu 2. sınıf öğrencisi Ali Bayrakçı, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 3. sınıf öğrencisi Mehmet Külahlıoğlu, Zonguldak Çelikel Lisesi'nde öğretmen Ziya Özkaynak (yeminli), Alparslan Türkeş, Yusuf Kadıgil, Profesör Zeki Velidi Togan, Doktor Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, İsmet Rasin Tümürk, Cemal Oğuz Öcal, Hamza Sadi Özbek ve Nurullah Bariman' dan oluşmak üzere toplamda on üç kişiden oluşmaktadır.

Şahitlerin ifadelerinde, Atsız'ın Atatürk'ü sevmediği, Turancı olduğu, dünyadaki bütün Türkleri birleştirmek amacıyla olduğu anlaşılmaktadır. Şahitlerden sadece Alparslan Türkeş ifadesinde, *“Atsız ırkçı ve Turancıdır, ben de tamamen onun gibi düşünüyorum”* şeklinde görüş bildirmiştir.²³⁶ Diğer arkadaşları tarafından da Nihal Atsız'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi hakkında *“hayvanat bahçesi”*, hükûmet hakkında da *“Bu namussuz hükûmet milleti uçuruma sürüklüyor, idare bozuk, ahlak bozuk, bu hükûmeti devirmeli”* şeklinde konuştuğu ifade edilmiştir. Nurullah Bariman ise, Atsız için *“hükûmeti dalkavuklara benzeterek kanı bozuktur”* dediğini söylemiştir. Bu arada Atsız ile aralarının açık olduğunu da ifadesine eklemiştir.²³⁷ Cemal Oğuz Öcal da Nihal Atsız'ın kitabında Atatürk ve İnönü isimlerinin çıkarıldığını üzülererek gördüğünü söylemiştir.

Bütün bu şahitliklerden sonra, Nihal Atsız'ın avukatı Ömer Cemil Tansı, Cihat Savaş Fer ve Reha Oğuz Türkkan'ın Nihal Atsız ile arasının açık olduğunu ve

²³⁴ Anayasa (1982), **Madde-2**, Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. Bkz., https://www.tbmm.gov.tr/ana_yasa/anayasa_2018.pdf (Erişim: 01.01.2019)

²³⁵ Nihal Atsız hakkında yazılı deliller için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:131, s.69.

²³⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:133, s.71.

²³⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:134, s.72.

birbirlerine rakip olduklarını Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin buna göre bir değerlendirme yapmasını istediklerini talep olarak dile getirmiştir. Bundan sonra Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde Ankara Nümayişi konusu incelenmiştir. Ankara gösterilerinde ise Nihal Atsız, Cemal Oğuz Öcal, Cabbar Şenel ve Said Bilgiç'in adları geçmektedir. Bu gösterilerin nedenleri arasında Nihal Atsız'ın yazmış olduğu iki açık mektup ve gençlerin heyecanlanmasını sağlayan millî duygular vardır. Nihal Atsız'ın Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ndeki ifadelerine göre bu mektupları yazma nedeni, komünistlik aleyhinde faaliyette bulunmak, bu fikrî taşıyanları açığa çıkarmak, faaliyetlerine son vermek ve bunun için hükûmetle işbirliği yapmaktır.²³⁸

2.2.7.2. B-Ankara Gösterileri

Nihal Atsız ile ilgili ikinci kısımda ise Ankara nümayişleri üzerinde durulmuş ve Sabahattin Ali ile olan davasına atıfta bulunularak detayları verilmiştir.²³⁹ Nihal Atsız'ın avukatı, Hamid Şevket İnce bu davanın sadece iki şahsın değil, iki ülkünün davası olduğunu söylemesi üzerine, Sabahattin Ali bu yorumun Nihal Atsız²⁴⁰ dahil birçok kişiye zarar verecek bir yorum olduğunu söylemiştir.²⁴¹

Gösteri düzenlemek suçu ise aslında Sabahattin Ali ile olan davası ile ilgilidir. Kendisine ait olan Orhun Mecmuası'nda Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yazdığı ve Millî Eğitim kadrolarına kasıtlı olarak komünistlerin yerleştirildiği ile ilgili yazısı yüzünden yargılanmıştır. Ankara'da Ulus meydanında ve Adliye Sarayı önünde bu dava sırasında gençliğin onu coşku ile karşılamış ve ağırlamış olması Nihal Atsız'a gösteri düzenlemek ve millî menfaatlere zarar vermek şeklinde mal edilmiştir.

²³⁸ Sanık Nihal Atsız'ın müdâfa'anâmeleri ve Avukatlarının müdâfa'aları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:135, s.73 ve TTK, 25/6-1B, Belge No:136, s.74.

²³⁹ Nihal Atsız hakkında mahkemede kullanılan mevcut yazılı deliller için Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:131, s.69 ve TTK, 25/6-1B, Belge No:132, s.70.

²⁴⁰ Nihal Atsız hakkında mahkemenin dinlediği şahitler için Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:133, s.71 ve TTK, 25/6-1B, Belge No:134, s.72. şahitlerin ifadelerinde de Atsız'ın Atatürk'ü sevmediği, Turancı olduğu, dünyadaki bütün Türkleri birleştirme isteği ifade edilmiştir. İçlerinden sadece Alparslan Türkeş ifadesinde "*Atsız bana daima Irkçı ve Turancılık tatbikâtında bulunmuştur. Ben de tamamen onun gibi düşünüyorum*" demiştir. Bu ifadeden, yargılanan şahıslar arasında ya da milliyetçi kimlikte "İrkçılık" kelimesinin kötü bir anlam ifade etmediği kanaatine varılabilir.

²⁴¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:142, s.79.

Ankara’da Nihal Atsız ve Sabahattin Ali arasında gerçekleşen bu hakaret davası öncesinde çeşitli toplantılar yapılmış ve gösteriler yapılmasına karar verilmiştir. Bu gösterilerde azmettirici olarak Nihal Atsız’ın etkisinin bulunmadığını söylemek çok mümkün değildir. Çünkü Atsız’ın böyle bir şey olacağını duyduğunda “*yapılsa fena olmaz*” dediğini ve “*çok mükemmel bir şey olacak*” dediğini Cabbar Şenel’in ifadesinde görmekteyiz. Atsız ise müdafaasında bu nümayişi hazırlamadığını beyan etmiştir.²⁴² Zaten Ankara gösterileri hakkında da Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde sadece Nihal Atsız, Cemal Oğuz Öcal, Cabbar Şenel ve Said Bilgiç’in adlarının geçtiğini belgelerden görmekteyiz.²⁴³

²⁴² Ankara Nümâyişleri hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:136, s.74. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:137, s.75. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:138, s.76. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:140, s.77. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:141, s.78. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:142, s.79. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:143, s.80. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:144, s.81. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:145, s.82. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:146, s.83. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:147, s.84. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:148, s.85. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:149, s.86. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:151, s.87. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:152, s.88. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:153, s.89. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:154, s.90. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:155, s.91. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:156, s.92.

²⁴³ Bunların haricinde kalan sanıklar; Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Necdet Sancar, Orhan Şaik Gökyay, Hüseyin Namık Orhun, Fazıl Hisarcıklılar’ın ifadeleri ve mahkemedeki durumları hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:157, s.93. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:158, s.94. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:159, s.95. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:160, s.96. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:161, s.97. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:162, s.98. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:163, s.99. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:164, s.100. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:165, s.101. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:166, s.102. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:168, s.103. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:169, s.104. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:170, s.105. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:171, s.106. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:172, s.107. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:173, s.108. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:174, s.109. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:175, s.110. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:176, s.111. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:177, s.112. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:178, s.113. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:179, s.114. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:180, s.115. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:181, s.116.

Bu belgelerde geçen Matbuat Kanunu 54.Madde üzerindeki tartışmalar için Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:163, s.99.

MK, **Madde-54**, Matbuat vasıtasile yapılan suçlar altı aylık müruru zamana tâbidir.

MK, **Madde-43**, Memurların ve bilfiil asker olanlarla ordu mensuplarının, dahilî ve haricî, siyasî mes’eleler hakkında mütaleaları, askerlik ve vazife aleyhinde tenkitleri mutazammın ve inzibat ve itaata miinafi olarak gönderdikleri makale ve mektupların derç ve neşredilmesi memnurdur. Bu memnuiyet hilâfına hareket edenler üç aya kadar hafif hapis cezası ile beraber 25 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olurlar. Neşredilen bu türlü yazıları yazmış olanların hüviyetlerini gizleyen gazete ve mecmuaların mes’ulleri bir haftadan altı aya kadar hapsolünür ve kendilerinden 50 liradan 200 liraya kadar ağır para cezası alınır.

TTK, 25/6-1B, Belge No:168, s.103’de geçen Askerî Muhakeme Usulü Kanunu için Bkz.,

AsMUK, **Madde-188**,

1-Hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre, iddianamede gösterilen suçtan ibarettir.

2-Suçun takdirinde mahkeme iddianame' ile bağlı değildir.

AsMUK, **Madde-189**,

1-Maznun suçun hukukî mahiyetinin değişmesinden, önce haber verilip de müdafaasını yapabilecek bir halde bulundurulmadıkça, iddianamede gösterilen kanunî unsurları muhtevi suçun temas ettiği kanun hükümlerinden başkası ile mahkûm edilemez. Cezanın arttırılmasını mucip hallerin ilk defa duruşma sırasında serdedilmesi halinde dahi aynı hüküm caridir.

Mahkemede Nihal Atsız hakkında değerlendirilen Irkçılık propagandası konusu, aynı zamanda onun faaliyetlerinin Türk Ceza Kânûnu'nun 80. maddesi kapsamında değerlendirilmesine ve alacağı cezanın altı da bir oranında arttırılmasına neden olmuştur. Şöyle ki;

“Nihal Atsız'ın ikinci suçu olan Irkçılık propagandası fiili de işbu hüküm gerekçesinin baş tarafında, diğer sanıklardan Profesör Zeki Velidi Togan'ın propaganda fiiline ait kısmında Türk Ceza Kânûnununun 142'nci maddesinin münâkaşa ve tahlili bahsinde kayd ve tesbît olunan kânûnî unsurlar bakımından ayrıca yine bu fiil dolayısıyla yukarıda bahsi geçen muhtelif ifadeler ve yazılı delâil ile sâbit görüldüğü gibi aynı zamanda Askerî Ceza Kânûnununun²⁴⁴(148)'inci maddesinin (b) fıkrasını ilgilendiren fiilde, bu propaganda suçunu yine yukarıda kayd ve tesbit edilmiş olduğu vechle Piyade Üsteğmen Alparslan Türkes'e, Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'na ve eskiden Deniz Gedikli Okulu'nda öğretmen bulunduğu sırada talebelerinden olup velisi de bulunduğu ve şimdi Harb Okulu talebelerinden olan Ali Bayrakçı'ya konuşmaları sırasında anlatmak sûretiyle ordu mensupları arasında işlemiş bulunması noktasında sâbit olduğu netice ve kanaatine varılmıştır.

Bu fiil hakkında da icrâ ve aynı kânûn maddesinin birkaç defa ihlâl edilmiş bulunması bakımından Türk Ceza Kânûnununun [80]'inci maddesinin²⁴⁵ tatbîki zarûrîdir.”²⁴⁶

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi; Nihal Atsız'ın bizzat kendi ifadelerinde açık ve tereddütsüz belirttiği gibi diğer sanık arkadaşlarının beyânlarına, kendi yazılarına, muhtelif mektuplarına göre Atatürk aleyhinde inatla olumsuz bir kanaat ve zihniyet sahibi olduğu kadar aynı kanaatin ve zihniyetin İnönü ve Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Hükûmeti haklarında da her yerde çeşitli vesileler ile açığa vurmaktan çekinmez bir karakter olduğu kanaatine vardığı için ilgili maddeyi bu gerekçeye dayandırarak uygulamaya koymuştur.

2-Mahkeme talep üzerine veya kendiliğinden bu tebeddülün dolayı iddia ve müdafaatı kâfi derecede ihzar için duruşmayı talik edebilir.

3-Maznun müdafaasınıkâfi derecede hazırlanmadığından (kanunun orjinalinde de böyle yazılmakta) bahsile kendisini iddianamede yazılı kanun maddesinden daha ağır bir madde hükmüne maruz bırakan veya cezayı arttıran yeni dermeyeran olunmuş hallerin mevcudiyetini beyan ederek itirazda bulunursa talebi üzerine duruşma başka bir güne bırakılır.

²⁴⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:155, s.91.

²⁴⁵ TCK, **Madde-80**, (DEĞİŞİK MADDE:02/06/1941 - 4055/1 md.) Bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmesi, muhtelif zamanlarda vaki olsa bile bir suç sayılır. Fakat bundan dolayı terettüp edecek ceza altıda birden yarıya kadar artırılır.

²⁴⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:156, s.92.

2.3. MAHKEME SAFAHATI VE HÜKÜM

2.3.1. Mahkemenin Genel Kanaati ve Netice

Hüküm özetinde, hazırlık tahkîkâtı ve sonrasında alınan ifadeler, yazılı veya sözlü deliller, yeminli-yeminsiz şahitler incelenerek Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Numaralı Mahkemesi ilgili sanıklar hakkında karara varmıştır. 7 Eylül 1944’de, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde görülecek olan dâvâda önce hazırlık tahkîkâtı yapılmış ve Irkçı-Turancı yaftası yapışacak olan şahısların tutuklu yargılanmaları için hem Türk Ceza Kânûnu’nun hem de Anasaya’nın ve Askerî Ceza Kânûnu’nun ilgili maddeleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu suçlamalar hakkında özellikle Türk Ceza Kânûnu’nun 70, 79, 171, 171/2, 142, 143, 146, 147, 149, 158, 159, 161 gibi maddelerinin çalıştırıldığını görmekteyiz.

Bu maddelerden en dikkat çekici olan ve duruşma boyunca tartışmalara neden olacak olanı, Türk Ceza Kanunu’nun 161. maddesidir. Yargılananlar bu maddenin yanlış tatbik edildiğini duruşma boyunca defalarca dile getireceklerdir. İleriki bölümlerde bu konu detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Ayrıca yanlış tatbik edilen madde sadece bu değildir. Bunu da belgelerini incelemekte bulunduğumuz Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan bir tablo şeklinde düzenlemiş ve yanlış tatbik edilen maddeleri göstermiştir. Esasen bu hataların ilgili maddeleri kasıtlı olarak sanıkların aleyhine uygulama isteğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yargılananların çoğu, çok ağır ithamlar ile suçlanmıştır. Örneğin TCK-Md.146 şöyledir;

“Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kânûnunun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilğaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olur.

65 inci maddede gösterilen şekil ve suretlerle gerek yalnızca gerek birkaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat veyahut yafta talik veya neşriyât icra ederek

bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur.”²⁴⁷

Keza aynı şekilde, TCK-Md.159

“Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükûmetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vukubulmuş addolunur.

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen sövenler 15 günden 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.” Şeklinde.

TCK-Md.161 (Değişik madde: 20/11/1962 - 121/1 md.) En çok tartışılan ve yanlış tatbik edilen maddelerden biridir ve şu hükmü içerir;

“Harb esnasında ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak veya halkın maneviyatını kırarak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis yayan veya nakleden veya millî menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Eğer fiil:

- 1. Propaganda ile veya askerlere tevcih olunarak işlenmişse,*
- 2. Suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma neticesi yapılmışsa verilecek ceza 15 seneden eksik olmamak üzere ağır hapistir.*

Eğer fiil, düşmanla anlaşma neticesi işlenmiş ise cezası müebbet ağır hapistir.

Harb zamanında düşman karşısında milletin mukavemetini tehlikeye maruz kılacak şekilde kambioların tedavül kıymetini düşürmeye veya resmi veya hususi kıymetli evrakın piyasası üzerinde bir tesir yapmaya matuf hareketlerde bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis ve üç bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır.

²⁴⁷ Başar Mevzuat, 756 Sayılı Türk Ceza Kanunu, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-2.htm#142> (Erişim:08.11.2018), s.1.

Eğer fiil suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma neticesi yapılmışsa ağır hapis cezası on seneden ve düşmanla anlaşma neticesi işlenmişse onbeş seneden aşağı olamaz.

- Kânûnun cürüm saydığı neşriyatı nakil etmek başlı başına bir cürüm olup, faili aynı cezaya tabidir. Nakil olunan bu gibi neşriyatın muhteviyatı tasdik olunmadığına veya ihtiyatla nakil edildiğine yahut mesuliyeti başka bir kimsenin tamamıyla deruhte eylediğine dair bir kayıt ilavesi naklini mesuliyetten vareste kılamaz.”²⁴⁸

TCK-Md.158,

“Reisicumhura muvacehesinde hakaret edenler ve reisicumhur aleyhine tecavüzkarane neşriyatta bulunanlar üç seneden aşağı olamamak üzere ağır hapse konulur.

-Reisicumhurun aleyhinde gıyabında lisanen tecavüzatta bulunanalar bir seneden üç seneye kadar hapis olunur.” Şeklindedir.

Bu maddelere göre yapılan yargılamalar bize şunu göstermektedir: Irkçı-Turancı yargılamalar olarak tarihe geçmiş olan bu davada, devlet bu gibi ağır suçlamalarla milliyetçilik kavramını farklı bir boyuta taşımış ve adeta bu yargılanan şahısları ve savundukları milliyetçilik anlayışını tehdit olarak görmüştür. Bunda elbette ki dönemin siyasî olaylarının etkisi büyüktür. İkinci Dünya Savaşı'na katılmamış olan, ancak ilk başlarda Almanya'yı gizliden destekleyen Türkiye Cumhuriyeti, Almanya'nın Rusya'ya karşı yenilmesi üzerine tavrını değiştirmiş, dolayısıyla Türkiye'de milliyetçi akımlara gösterilen teveccüh, Rusya çekincesinden ötürü komünist unsurlara yönelmiş ve Türkiye'de de komünizm bu vesile ile yükselişe geçmiştir.

Zaten Irkçı yargılamaların başını oluşturan Nihal Atsız'ın Sabahattin Ali ile olan davasında delil olarak gösterilen dönemin başbakanı Şükrü Saracoğlu'na yazdığı açık mektuplarda da ifade etmeye çalıştığı şey budur. Devlet eliyle Millî Eğitim'de kadrolaşma icra edilmekte ve bu kadrolara hep komünistler kasıtlı olarak yerleştirilmektedir. Hatta bundan başka, Profesör Zeki Velidi Togan'ın suçlandığı konular arasında, “Almanya'nın yanında ve Ruslar aleyhine harbe girmeyen Türkiye

²⁴⁸765 sayılı TCK, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (Erişim: 09.04.2018), s.1.

Cumhuriyeti Hükûmetini devirmek maksadıyla husûsî merâsimle yemin ettirerek gizli bir cemiyet kurmak ve bu husûsda ittifak etmek, yakalanıncaya kadar faaliyette bulunmak” en başta yer alan konudur.

Duruşmanın hüküm özetinde belirtildiği üzere, Sanık Zeki Velidi Togan ve suç arkadaşları olarak zikredilen, Ahmet Karadağlı, Nuriman Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman ve Heybetullah İdil, başkanlarının Zeki Velidi Togan olduğu ve hükûmeti devirmek maksadında bulunan bir gizli cemiyete üye olmakla suçlanmıştır. Zeki Velidi'nin, Rusya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkacağı varsayımına dayalı olarak hazırladığı planlar, tıpkı 1917'de yaşandığı gibi, savaşta yenilmesi beklenen Rusya'dan kopacak olan Türkî milletlere dayalı bir birlik oluşturma isteğine bağlıdır. Sanıklar verdikleri ifadelerde bu gizli cemiyete nasıl dahil olduklarını ya da olmadıklarını iddia edeceklerdir. O zamanki Türk hükûmetinin Rusya'yı destekliyor olması daha doğrusu savaşta Almanların yenilmeye başlaması üzerine politika değiştirmesi yüzünden bu gizli cemiyet tarafından hedef alınmasına neden olmuştur. “Hükûmeti devirmek” amacı buradan gelmektedir ve yukarıdaki açıklanan Türk Ceza Kânûnunun ilgili maddelerinden hareketle suçlanmaları da bu yüzdendir.

Cihat Savaş Fer'in vermiş olduğu ifadelerden, Almanya'nın savaşı kazanmasını müteakip Türkiye'de kurulmuş olan bu gizli cemiyet hükûmeti devirerek milliyetçi bir hükûmet kuracak ve Doğu Türkistan Birliği için gizliden eleman toplamaya devam edecek, Almanlar tarafından esir alınan Türkleri de teşkilatlandıracaktır. Hükûmet elinden büyük fırsatlar kaçırmıştır ve onlara göre milliyetçi bir hükûmet ile değiştirilmelidir. Hazırlık tahkîkâtı sorgusunda, Savcı Kazım Alöç'ün kendisine çok fazla soru sorduğunu ve bunların çoğuna evet dediğini belirten Cihat Savaş Fer, daha sonra ifadesinin yanlış alındığını iddia etmiş ve ifadesini değiştirmek talebinde bulunmuştur. Hatta kendisinin ifadesinin savcı tarafından kasıtlı olarak, verilmiş olan şekilden farklı bir şekilde alındığını Reha Oğuz Türkkan ona duvardan duvara mors alfabesi ile vurarak anlatmaya çalışmıştır. Savcılık ise bu iddiayı şâhid Hüseyin Yalçınlar'ın ifadesi ile örtbas etmiştir. Cihat Savaş Fer'in avukatı ise bu gizli cemiyetin daha sonra toplanamadığı ve amacına

ulaşamadığını, hükûmeti devirmek iddiasının ise ilk ifadesinde alındığını ve başka bir yerde geçmediğini belirtmiş ve cezalandırılmaması gerektiğini söylemiştir.

Nurullah Bariman ise verdiği ifadelerinde bu cemiyetin gizli olmadığını, hükûmeti devirmek gibi bir amacının olmadığını, zaten bunu toplamda yedi kişinin başarmasının imkânsız olduğunu belirtmiştir.

Heybetullah İdil ise, Türkistanlı Türklerdendir ve cemiyete girerken yemin konusunda epey düşünmüş, ancak yemin ettikten sonra Türkiye'nin bunu hoş görmeyeceğini düşünerek pişman olmuş ve Zeki Velidi Togan'dan yemin konusunda af dilemiştir. Cemiyetin gizli olabileceğini düşünmediğini söyleyerek Ankara'daki Kitap Severler Kurumu'nu bilmediğini belirtmiştir. Ayrıca mahkeme bu sanığın daha önceki ifadesinde (05/10/1944) Basmacı çetelerinden olduğunun anlaşıldığı kararına varmıştır. Zeki Velidi Togan'ın hatıra defterinde de Heybetullah İdil'in adının geçmesi mahkemede, Rusya'da memleketin kurtulması için çalışacağı hakkında Togan'a söz vermiş olduğunu düşündürmüştür. Heybetullah İdil'in ifadesinde ve mahkemenin onlar hakkında karara varmasında Türk Ceza Kânûnunun 161. maddesinin uygulanması uygun görülmüş ve bu maddede yapılmış olan bir basım hatası üzerinde fazlaca durulduğu görülmüştür. Bu maddenin uygulama bakımından yeniden tafsilatlıca yorumlanması ve gözden geçirilmesi gereği mahkemece kabul görmüştür ancak bu TCK-161. maddenin sanıklar üzerinde uygulanmasını engellememiştir.

İlk iddianamede Zeki Velidi Togan'ın suçları üç ana başlıkta toplanmıştır;

A- Almanya'nın yanında ve Ruslar aleyhine savaşa girmeyen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini devirmek maksadıyla özel bir törenle yemin ettirerek gizli bir cemiyet kurmak ve bu husûsda ittifak etmek, yakalanıncaya kadar faaliyette bulunmak.

B- Devletin Anayasa ile belirlenmiş olan ana vasıflarına aykırı ve millî hissiyatı sarsmak ve hafifletmek için propaganda ve medh ve istihsânda bulunmak,

C- Türkiye Cumhuriyeti yurdunda izinsiz [Türkistan Millî Birliği] adına faaliyette bulunmaktan çerçevenmiştir.

Mahkemenin kanaatine göre; Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaş Fer, Zeki Velidi Togan'ın kurulacak olan Türkistan için idare ve kültür elemanı olamazlar çünkü hepsi de lise öğrencisidir ve yaşları çok küçüktür. Bunun için gerekli olan Türkistan'daki dil ve lehçelerden ve tecrübeden yoksundurlar. Ancak bu Togan'dan etkilenmedikleri ya da ona bağlı olmadıkları anlamına da gelmez. Benzer şekilde Profesör Zeki Velidi Togan'ın Bozkurt Mecmuası'ndaki yazıları ve bu dergiyi yönettiği iddiaları da vardır. Bu dergi için yazdığı mektuplarda Türk'ün hangi durumlarda saf kan olacağı, kimlerin Türk olduğu, kimlerin olmadığı, gençlikte Bozkurt'u yaşatacak şuurun oluşturulması gerekliliği, Atatürkçü makale neşrine engel olunması gibi birçok konu hakkında yazdıkları mektuplar ve makaleler mahkemede delil olarak kullanılmıştır.

İkinci iddia olan propaganda, medh ve isthisan için Zeki Velidi Togan hiçbir zaman ırkçılığı kabul etmemiş, öğrencilerine siyasî fikirler aşlamadığını iddia etmiş olsa bile Türk Ceza Kânûnunun 142. maddesine göre yargılanmaktan kurtulamamıştır.

Üçüncü iddia olan, Türkiye Cumhuriyeti'nde izinsiz Türkistan Millî Birliği adına faaliyette bulunmak suçu hakkında ise, mahkeme bu konuda bir iddianamenin bulunmadığını ancak duruşma esnasında açıklanmış bir konu olmasını dikkate almadan, bu konunun ayrıca araştırılması ve karara bağlanması Askerî Muhakeme Usulü Kânûnunun talebi karşısında imkânsız görülmüştür.

Bu gelişmelerin dışında Hamza Sadi Özbek için, delil yetersizliği ve ilgili Türk Ceza Kânûnuna ait maddelerin bu sanık için uygulanamaması söz konusudur. Reha Oğuz Türkkan'ın lise onuncu sınıfa giderken kurduğu Gizli Görem adlı cemiyetin, hükûmeti devirmek maksadı ile kurulmuş olduğu iddiasının mahkemece kabulü ve dikkate alınması dikkate şayandır. Çünkü henüz o yıllarda çok genç olan Reha Oğuz'un ya da herhangi bir lise öğrencisinin bu amacı taşıyan bir cemiyet kurma ihtimali ya da bu hedefin başarılı olma ihtimali çok düşüktür. Buna rağmen bu suç ona ve arkadaşlarına itham edilmiştir. Sınıf arkadaşlarından Ceyhun Atıf Kansu, Cihat Savaş Fer, onuncu sınıftan Hikmet Tanyu, Bülend Kandiyeli, Orhan Erdener,

İlhan Kut da ona destek veren ve cemiyette yer alan isimlerdir. Hatta daha sonra Ceyhun Atıf Kansu ile Reha Oğuz Türkkân'ın arası açılacak, Reha Oğuz, Ceyhun Atıf'ı Çerkez olmakla suçlayacak ve Türk olmadığını iddia edecektir. Buna karşılık cemiyetin başında Reha Oğuz'dan çok Ceyhun Atıf'ın bulunması gerektiğini düşündüğünü Hikmet Tanyu ifadesinde açıklamıştır.

İlgili sanıklardan Cihat Savaş Fer, Görem hakkında verdiği ifadede, cemiyetin ırkçı olmadığını daha çok milliyetçiliği gençlik arasında yaymak istediğini, Görem cemiyetinin 1938'de kurulduğunu ve maksadlarının milliyetçiliği yaymak, Türk gençliğini bu maksada uygun olarak yetiştirmek ve îcâb eden zemini hazırladıktan sonra herhangi bir sûrette hükûmeti devirerek milliyetçilik fikrini güden ve kendi kanaatlerine uygun yeni bir hükûmet kurmak olduğunu Reha'nın bu maksadı kendi hayatı içinde tahakkuk ettirmeye çalışacağını söylemekte olduğunu bildirmiştir.

Hikmet Tanyu'nun bildirdiğine göre, Görem cemiyeti on beş sene kadar sonra siyasî bir parti olarak var olacaktır. Ancak cemiyet içindeki arkadaşlar arasındaki ihtilaf bu cemiyetin Reha Oğuz Türkkân tarafından kendisine itimad edilmediği gerekçesi ile dağıtılmasına neden olacaktır.

Lise gizli cemiyeti olan Görem'in dağılmasından sonra, Reha Oğuz Türkkân fikirlerini kendisinin neşr ettiği, Bozkurt ve Ergenekon mecmualarında anlatmaya devam etmiştir. Ancak her iki mecmua da hükûmet tarafından faşizan ve zararlı bulunduğu için kısa süre içinde kapatılmıştır. Daha sonra İçişleri Bakanlığının 11/10/1939 günlü izni ile Ankara Kitap Sevenler Kurumu kurulmuştur. Bu kuruma üye olmak için Türk ırkından gelmek gereklidir. Bizzat üyelik işlemleri Reha Oğuz Türkkân tarafından alınmaktadır. İlerleyen dönemlerde yüksek mertebelerden de birçok üye bu kuruma katılmıştır. Zamanla Kurumun çalışmaları, Kitap Sevenler Kurumu'nun gâye ve faaliyet bakımından hareketleri, hükûmetçe iyi karşılanmamış, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığının teklif ve ısrarı ve kurumun heyet-i umûmiyesi kararı ile bu unvanla kurum halkevlerine bağlanmıştır. Ankara Kitap Sevenler Kurumu 11/10/1939'dan 27/4/1940'a kadar faaliyet gösterebilmiştir. Mahkeme Bozkurt ve Ergenekon mecmuaları ile Ankara Kitapsevenler Kurumu

arasında fikir ve amaç birliği olduğuna kanaat etmiştir. Ancak bu konu hakkında herhangi bir ceza verememiştir. Bunun yerine Bozkurtçular Görem'ini ayrıca tahkik etmeye lüzum görmüştür.

Son tahkikât kararına göre Reha Oğuz Türkkân'ın kurmuş olduğu gizli cemiyet, Bozkurtçular Göremi şu şahıslardan oluşmaktaydı;

- 1- Reha Oğuz Türkkân
- 2- Cihat Savaş Fer
- 3- Nurullah Bariman
- 4- İsmet Rasin Tümtürk
- 5- Hikmet Tanyu
- 6- Hamza Sadi Özbek
- 7- Muzaffer Eriş
- 8- Fehiman Altan
- 9- Zeki Özgür
- 10- Yusuf Kadıgil

Adı geçenlerin cemiyette farklı görevler üstlendiği mahkemede belli olmuştur. Yine mahkemenin varmış olduğu kanaate göre Reha Oğuz Türkkân, Doktor Avni Motun adlı hayalî bir kahraman üretmiş ve kendini bu uydurduğu hayalî kahraman ile maskeleymiştir. Kendisi de bunu itiraf etmiş ve Masonlar gibi bir teşkilat olduğunu, ileride hükümeti devirmek gibi bir amaç güttüğünü, söylediği yalanlar ortaya çıkınca bunu mecburen açıklamak zorunda kaldığını belirtmiştir. Hatta duruşmada yeminli olarak dinlenen Ziya Özkaynak'ın ifadesine göre bu hükümet darbesi için dışarıdan bir devletten silah yardımı dahi alınabileceği söylenmiştir ancak bunun hangi devlet olacağı açıklanmamıştır.

Dava süreci öncesinde, yargılanan Türkçüler arasında da zaman zaman küslükler ve anlaşmazlıklar çıkmış, bu durum dava dosyasında Barış Teşebbüsü başlığı altında incelenmiştir. Birbiri ile arası bozuk Türkçüler arasında Nihal Atsız ile Reha Oğuz Türkkân, Hüseyin Namık Orhun ile Besim Atalay, Nurullah Bariman ile Reha Oğuz Türkkân, İsmet Rasin Tümtürk ile Reha Oğuz Türkkân vardır. Bu barış

toplantısının başında Zeki Velidi Togan bulunmaktadır ve Türkçülerin birbirine destek olmasını, birbirleri ile kavgalı olmamasını ve birbirlerine açmış oldukları davalardan vazgeçmelerini istemiştir. Bu Türkçüler arasında önce kabul edilmiş olsa da daha sonra Reha Oğuz Türkkkan bu anlaşmayı bozmuş ve hiç olmamış kabul etmiştir. Bu ilk toplantı sonunda yaşanan bir gelişmedir. Zeki Velidi Togan'ın evinde sanıkların ifadesine göre üç defa barış toplantısı olmuştur. Ancak bu toplantılardan beklenen sonuç elde edilememiştir.

2.3.2. Mahkemenin Verdiği Karar ve Sanıkların Giydiği Hükümler

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, sanıklar hakkında karara varmış ve alınan karar sanıklara mahkeme salonunda okunmuş, tebliğ olunmuştur. Sanıklar ve kesinleşen cezaları aşağıda belirtilmektedir.

2.3.2.1. Zeki Velidi Togan

Profesör Zeki Velidi Togan, Mahkemede ki iddianâmeye göre, İkinci Dünya Savaşına katılmayan Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini yıkmak amacıyla, yeminli bir gizli cemiyet kurmak ve yakalanıncaya kadar da bu faaliyetine devam etmek suçundan, Devlet aleyhinde çalışarak, millî hisleri zayıflatmak için propaganda düzenlemek suçundan ve Türkiye Cumhuriyeti'nde izinsiz olarak Türkistan Millî Birliği adına faaliyette bulunmak suçundan yargılanmıştı. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi diğer sanık ifadeleri ile ve eldeki delillerle bir karara vardı. Hüküm Fıkrasında²⁴⁹ açıklandığı üzere;

“Türk Ceza Kânûnunun 171'inci maddesinin ikinci fıkrasına tevfi kan ve kendisinin üniversite profesörü bulunması ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından kendisine gösterilen güven ve inancı sû-i istimâl ederek Türkiyeli gençleri de aralarına almak sûretiyle bilhâssa bu son harp dolayısıyla hükûmetimizin hassasiyetle ta'kîb eylediği çok sıkı tarafsızlık siyasetine de aykırı ve bunu sarsacak ve karşılıklı i'timâd ve dostlukları bozacak mâhiyetde yeminli ve gizli bir cemiyet ve ittifak kurarak buna başkanlık etmesi ve direktifler vermesi takdîri şiddet sebebi sayılarak on sene ağır hapsine ve aynı kânûnunun 173'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına tevfi kan dört sene müddetle Adapazarı'nda ikâmetle emniyet nezâreti altına

²⁴⁹ Bkz., Ek-6; TTK, 25/6-1B, Belge No:183.

alınmasına ve aynı kânûnun [31]’inci maddesi²⁵⁰ mücebince âmme hizmetlerinden mü’ebbeden mahrumiyetine ve 33’üncü madde²⁵¹ gereğince de bu müddet zarfında mehcûriyet-i kânûniye hâlinde bulunulmasına ve Adliye Harc Tarifesi Kânûnunun [50] maddesinin [10]’uncu fıkrasına²⁵² tevfikan kendisinden (3800) gurus mahkeme harcı alınmasına’’²⁵³

Yukarıda belirtildiği gibi Togan, gizli ve yeminli cemiyet kurmak, buna başkanlık etmek ve yönetmek, sebebi ile on yıl ağır hapis, buna ilaveten dört yıl süre ile de Adapazarı’nda emniyet nezaretine alınma, kamu hizmetinden ömür boyu mahrum bırakılma cezasına çarptırılmıştır.

2.3.2.2. Reha Oğuz Türkkan

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’ndeki ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla, diğer sanıklarla da yakın bir bağlantı içinde olan Türkkan, özellikle lisede iken kurmuş olduğu Gizli Görem Cemiyeti hakkında yargılanmıştır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu cemiyetin hedefinin hükûmeti yıkmak olduğu kanaatindedir. Halbuki bir lise öğrencisi için bu gerçekleşmesi neredeyse imkânsız bir iddiadır. Buna rağmen Mahkeme aşağıdaki sonuca ulaşmıştır;

“Reha Oğuz Türkkan’ın Türk Ceza Kânûnununun 171’inci maddesinin ikinci fıkrasına tevfikan ve kendisinin bu gâye ve maksat etrafında henüz lise talebesi iken kurduğu gizli lise Göremi ve daha sonraları Bozkurtçular Gizli Göremi dolayısıyla vâki’ faaliyet ve temerrüdü takdîri şiddet sebebi addiyle altı sene müddetle ağır hapsine, 1336 doğumlu olmasına ve cürm işlediği zaman henüz 21 yaşı doldurmadığı nazar-ı dikkate alınarak aynı kânûnunun 56’ncı maddesi²⁵⁴ gereğince altıda biri indirilerek beş sene ağır hapsine ve Türk Ceza Kânûnununun 173’üncü

²⁵⁰ TCK, **Madde-31**, Beş seneden fazla ağır hapse mahkûmiyet müebbeden ve üç seneden beş seneye kadar ağır hapse mahkûmiyet hükmolunan cezaya müsavi bir müddetle, hidematı ammeden memnuiyeti müstelzimdir.

²⁵¹ TCK, **Madde-33**, Beş seneden ziyade ağır hapis cezasına mahkûm olanlar ceza müdetleri zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulur. Ve emvalinin idaresinde mahcurlar hakkındaki kanunu medeni ahkamı tatbik olunur.

Beş seneden ziyade ağır hapse mahkûm olan şahsın ceza müddeti zarfında babalık hakkından ve kocalık sıfatının bahsettiği kanuni haklardan mahrumiyetinde hüküm verilebilir.

²⁵² Adliye Harc Tarifesi Kanunu, **Madde-50**, Sulh, asliye ve ağır ceza mahkemelerinde para cezasına ve hürriyeti bağlayıcı bir cezaya dair verilen hükümlerden aşağıda yazılı olan şekillerde harç alınır:

Fırka:10 -150 000 kuruştan yukarı para cezası yahut 3 seneden on seneye kadar 3 800 kr.

²⁵³ Bkz., Ek-7; TTK, 25/6-1B, Belge No:184, s.117.

²⁵⁴ TCK, **Madde-56**, Cürmü işlediği vakit on sekiz yaşını bitirmiş olup da yirmi bir yaşını bitirmemiş ve hüküm zamanında altmış beş yaşını geçmiş olanlar hakkında idam cezasına bedel 24 sene ağır hapis cezası hükmolunur.

Sair hallerde cezanın altıda biri indirilir.

maddesinin²⁵⁵ üçüncü fıkrasına tevfikan iki sene müddetle Diyarbakır'da ikâmetle Emniyet-i Umûmiye nezâreti altına alınmasına Türk Ceza Kânûnunun 142'nci maddesince münhal propaganda, medh ve istihsân fiilide hüküm gerekçesinde tespit olduğu vechle sabit görüldüğünün bu madde mücebince ve aynı takdîri şiddet sebepleri ile bir sene müddetle hapsine ve yaş durumundan ötürü Türk Ceza Kânûnunun 56 maddesi gereğince altıda biri indirilerek on ay hapsine ve Türk Ceza Kânûnunun 70'inci maddesi mücebince bu cezaları birleştirilerek cem'an beş sene beş ay ağır hapsine Türk Ceza Kânûnunun 31 maddesi gereğince mü'ebbeden âmme hizmetlerinden mahrûmiyetine ve 33'üncü maddeye tevfikan bu ceza müddeti içinde kânûnî mehcûriyet hâlinde bulundurulmasına ve iki sene müddetle Diyarbakır'da Emniyet-i Umûmiye nezâretinde bulundurulmasına ve Harc Tarifesi Kânûnunun 50 maddesi uyarınca 3800 guruş mahkeme harcı alınmasına"²⁵⁶

Kurduğu Gizli Lise Göremi ve sonradan da Bozkurtçular Gizli Göremi yüzünden altı sene ağır hapis, yaşı dikkate alındığı için, bu cezanın bir yıl düşürülerek beş sene ağır hapsine, buna ilaveten iki sene Diyarbakır'da emniyet nezaretinde tutulmaya, propaganda medh ve istihsan suçundan bir yıl hapsine, bunun yaş durumundan on ay hapsine indirilmesine, bu cezalarının birleştirilerek beş sene beş ay ağır hapsine, kamu hizmetinden ömür boyu mahrum bırakılma cezasına çaptırılmıştır.

2.3.2.3. Cihat Savaş Fer ve Nurullah Bariman

Her iki sanık da yeminli gizli cemiyete üye olmaktan, Hükûmeti devirmeye çalışmaktan, bunun için çeşitli gizli toplantılara katılmaktan yargılanmaktadırlar. Tıpkı diğer sanıklar gibi suçları da birbiri ile bağlantılıdır.

*"Türk Ceza Kânûnunun 171'inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince dörder sene müddetle ağır hapsine ve aynı kânûnun 173'üncü maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca Cihat'ın Uşak'ta Nurullah'ın Kırşehir'de birer buçuk sene müddetle zâbit nezâreti altında ikâmetlerine ve aynı kânûnun 31'inci maddesine tevfikan dörder sene müddetle âmme hizmetlerinden mahrûmiyetlerine ve Adliye Harc Tarifesi Kânûnunun 50 maddesince her ikisinden ayrı ayrı üç bin sekiz yüz guruş mahkeme harcı alınmasına"*²⁵⁷

²⁵⁵ Bkz., Ek-7; TTK, 25/6-1B, Belge No:184, s.117.

²⁵⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:185, s.118.

²⁵⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:185, s.118.

Cihat Savaş Fer ve Nurullah Barıman hakkında Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi aynı cezayı vermeyi uygun bulmuş ve dörder sene ağır hapis ile bir buçuk sene emniyet nezaretinde tutulmalarına, kamu görevinden ömür boyu değil de sadece dörder sene mahrum bırakılmalarına karar verilmiştir.

2.3.2.4. Heybetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek

Türkistanlı Türklere olan Heybetullah İdil, Türkiye'ye gelmeden önce de Zeki Velidi Togan'ı tanımaktadır. Türkiye'de de görüşmektedirler. Zeki Velidi Togan ona yardım cemiyetinden bahseder. Heybetullah İdil'de Almanya'da esir bulunan Türkistanlı Türklere yardım etme işini kabul eder. Bunun üzerine Zeki Velidi onu Kazanlıların Mümessili ilan eder. Bundan sonra da beraber çalışırlar. Ancak İdil'de yemin ederek bu cemiyete girmiştir ve bundan daha sonra pişmanlık duyar. Ayrıca Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde delil olarak kullanılan Zeki Velidi Togan'ın hatıra defterinde de adı geçmektedir.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi heyetini, bu gizli cemiyetin yardım cemiyeti olduğuna ve adı geçen gençlerin de kültür elçisi gibi çalıştığına inandıramazlar. Hatta bu esnada Mahkeme, Zeki Velidi Togan'ı Enver Paşa'ya benzetmekten, onun Türkistan'da öğrendiklerini Türkiye'de uygulamaya çalışacağını ve Birinci Dünya Savaşı'nda Enver Paşa'nın Türkiye'de oynadığı rolün aynısını oynayacağını iddia etmekten dahi geri durmaz.

Bu gizli cemiyet işi ve yemin işi özellikle Heybetullah İdil'in kafasını çok karıştırması ve yemin ettikten sonra, ertesi gün Togan'dan bu yemin işinden affını istemesi Mahkeme heyetini kendisi ve Hamza Sadi Özbek hakkında aşağıdaki kararı almasını sağlamıştır ki; zaten Hamza Sadi Özbek'in yemin ettiği ile ilgili bir delil yoktur, haklarında:

“Aynı gizli ittifak mensuplarından Heybetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek'in cürmün icrâsına ve kânûnî ta'kîbâta başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekildikleri sonucuna varıldığından iddi'â makamının da isteğine uyularak Türk Ceza

*Kânûnunun 171'inci maddesinin son fıkrası mücebince bu fiillerinden dolayı bunlara ceza verilmesine mahall olmadığına*²⁵⁸ Şeklinde bir karar çıkmıştır.

Gizli cemiyet kurmak suçundan Heybetullah İdil ve Hamza Sadi Özbek ceza almamışlardır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi takibata başlamadan önce bu ittifaktan çekildikleri kanaatine varmıştır ve onları bu suçtan azletmiştir.

2.3.2.5. Fehiman Altan

Sanık Fehiman Altan'ın da başlıca yargılanma nedeni gizli cemiyete üye olmak suçudur. Ancak Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi onun bu cemiyete girişinin ve yemin ettirilmesinin zorla olduğuna inandığı için aşağıdaki kararı almıştır;

*“Reha Oğuz Türkkân ve suç arkadaşları Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Yusuf Kadıgil, İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu'nun hüküm gerekçesinde etraflıyla kayıt ve tespit edilmiş olduğu vechle [Bozkurtçular Gizli Görem Teşekkülü] ve dolayısıyla hükümeti devirmeye ma'tûf ve Türk Ceza Kânûnunun 171'inci maddesinin ikinci fıkrasını münhal²⁵⁹ Gizli ittifak suçları sabit görülmüş ise de yine hüküm gerekçesinde gösterildiği gibi cürmün icrâsına ve kânûnî ta'kibâta başlanmadan evvel hepsinin bu gizli ittifaktan çekildikleri ve bu sebeple bu gizli Görem teşekkülünün dağıldığı netice ve kanaatine varıldığından bunlardan Hamza Sadi Özbek'in ve Nurullah Bariman, Yusuf Kadıgil haklarında iddi'â makamının isteğine uygun olarak diğerleri hakkında re'sen Türk Ceza Kânûnunun 171'inci maddesinin son fıkrası mücebince bu fiillerinden dolayı bunlara ceza verilmesine mahall olmadığını, aynı gizli ittifak mensuplarından Fehiman Altan'ın bu gizli Görem teşekkülüne kendisine kerhen yaptırılan bir yemin ile girdiği ve fakat bundan sonra hiç bir faaliyetlerine iştirâk eylemediği ve mevzû' bahs 171'inci maddenin ikinci fıkrasındaki fiili te'yîd edecek bir harekette dahi bulunmadığı görülerek ve dolayısıyla kasd unsurunun da mefkûdiyyeti bakımından berâ'etine*²⁶⁰

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi heyeti Fehiman Altan'ın Gizli Görem Cemiyeti'ne zorla yemin ettirilerek katıldığını ve cemiyetin hiç bir eylemine katılmadığını göz önünde bulundurarak onu bu suçtan aklamış ve hakkında beraat kararı vermiştir.

²⁵⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:185, s.118.

²⁵⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:185, s.118.

²⁶⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:186, s.119.

2.3.2.6. Necdet Sancar

Nihal Atsız gibi öğretmen olan Necdet Sancar, millî fikirleri açısından kardeşi Nihal Atsız gibi düşünmektedir. Nihal Atsız da zaten bu Turancı yargılamaların baş karakteri olduğu için Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin aldığı kararda zorla da olsa Necdet Sancar için bir ceza çıkardığını alınan kararda görmek mümkündür;

“Türk Ceza Kânûnununun 142'nci maddesini münhal ve devletin Anayasa ile mu'ayyen ana vasıflarından biri bulunan Türk Milliyetçiliği hakkında Anayasa'nın ta'rîfine aykırı ve dolayısıyla memleketin siyasî ve hukûkî bir nizâmını yıkmak için propaganda yapmaktan sanıklı Necdet Sancar'ın bu fiili, hüküm gerekçesinde kayd ve izâh edilmiş olmadığı vechle sabit görüldüğünden taleb-i vechle ve Türk Ceza Kânûnununun 142'nci maddesine tevfikân ve kendisinin bilhâssa öğretmen olması takdîri şiddet sebebi sayılarak bir sene müddetle hapsine ve hüküm gerekçesinde tespit edildiği gibi bu suçu işlemek ve kararının icrâsı cümlesinden olarak kânûnun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk Ceza Kânûnununun [80]'inci maddesine tevfikân bu ceza altıda bir nispetinde artırılarak cem'an bir sene iki ay müddetle hapsine, Adliye Harc Tarifesi Kânûnununun [50]'inci maddesinin [8]'inci fıkrası²⁶¹ mücebince [2000] gurusu mahkeme harcının kendisinden alınmasına”²⁶²

Nihal Atsız'ın öz kardeşi olan ve Atsız'ın yargılanmasında da adından sıkça söz edilen Necdet Sancar hakkında mahkemenin aldığı karar enteresandır. Çünkü Sancar'ın Türk milliyetçiliğinin Anayasanın tarifine aykırı olduğu ve bunun da mahkeme tarafından ülkenin siyasî ve hukukî düzenini tehdit edecek bir boyutta değerlendirildiği, öğretmen olması nedeniyle Sancar'ı bu konularda onu daha tehlikeli görmek ve cezasını altıda bir oranında arttırmak suretiyle toplamda bir sene iki ay hapis cezasına çarptırılmasını anlamlandırmak hukukî açıdan çok mümkün değildir. Ancak artık konunun siyasî bağlantılarının olduğu verilen karardan anlaşıldığı üzere, inkâr edilemez bir boyut almıştır.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde diğer sanıklar olarak adı geçen ve benzer fiillerden sorumlu tutularak suçlanan bu şahıslar hakkında aşağıdaki karar verilmiştir;

²⁶¹ AHTK, **Madde-50, Fırka 8** - 50 001 kuruştan 75 000 kuruşa kadar yahut 1 seneden 2 seneye kadar 2 200 kr.

²⁶² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:186, s.119.

“Zeki Velidi Togan, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Yedek Tabib Hasan Ferid Cansever, Hüseyin Namık Orhun, Orhan Şaik Gökyay, Fazıl Hisarcıklılar’ın bu propaganda ve medh ve istihsân fiilleri Türk Ceza Kânûnununun 142. maddesinin²⁶³ muhtelif fıkralarında yazılı kânûnî unsurların yokluğu ve dava dosyasında da bu ciheti te’yîd eden başkaca delillerin de bulunmaması bakımından sabit görülemediğinden berâ’etlerine”²⁶⁴

Ayrıca mahkeme kararının aynı maddesinin devamında yukarıda adı geçen şahısların propaganda, medh ve istihsan suçlarından delil yokluğundan beraat etmeleri söz konusudur.

2.3.2.7. Alparslan Türkeş

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nin cezasını arttırma yoluna gittiği sanıklardan biri olarak göze çarpan Alparslan Türkeş; asker olması ve kendi ifadelerinde belirttiği gibi sıkıntılı bir sorgulama süreci geçirmesi nihayetinde aşağıdaki cezaya çarptırılmış ancak ordudan atılmamıştır. Mahkeme heyeti askerî görevine devam eden Türkeş’in, 1960 yılında albay olarak darbe yapacağını ve hükûmeti yıkacağını bilse idi muhtemelen bu karara varmazdı. Ancak aşağıda almış olduğu ceza, ordudan atılmayı gerektirmemektedir;

“Muvazzaf Piyade Üsteğmeni Alparslan Türkeş’in mevzû‘ bahs propaganda fiili kânûnî unsurlar bakımından Askerî Ceza Kânûnunun [148]’inci maddesinin [B] fıkrasını değil Türk Ceza Kânûnunun 142’nci maddesini ihlâl eylediğinden hüküm gerekçesinde varılan netice ve kanaate göre sabit görülen bu fiil dolayısıyla mûmâ ileyhin Türk Ceza Kânûnunun [142]’nci maddesine tevfiikan ve Türk ordusuna mensup muvazzaf bir subay oluşu takdîri şiddet sebebi sayılarak sekiz ay hapsine ve hüküm gerekçesinde tespit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrâsı cümlesinden olarak kânûnunun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk Ceza Kânûnunun 80 maddesine tevfiikan altıda biri olan kırk günün evvelki cezaya ilavesiyle cem’an dokuz ay on gün hapsine: Adliye Harc Tarifesi Kânûnunun 50 maddesinin (7)’nci fıkrasına²⁶⁵ tevfiikan 1700 gurus mahkeme harcının kendisinden alınmasına”²⁶⁶

²⁶³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:186, s.119.

²⁶⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:187, s.120.

²⁶⁵ AHTK, **Madde-50, Fırka 7** - 25 001 kuruştan 50 000 kuruşa kadar yahut 6 aydan 1 seneye kadar 1 700 kr.

²⁶⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:187, s.120.

Yargılandığı dönemde piyade üsteğmen olan Alparslan Türkeş, propaganda suçundan Askerî Ceza Kânûnu'nun değil de Türk Ceza Kânûnu'nun ihlali nedeniyle yargılanmıştır. Cezası da altıda bir oranında arttırılarak sekiz aydan, toplamda dokuz ay on günlük hapse çıkarılmıştır.

2.3.2.8. Fethi Tevetoğlu

Sanık Fethi Tevetoğlu, o dönem yargılanan asker isimlerden biridir ve muvazzaf doktordur. İfadelerinde her ne kadar yazdığı makalenin eşine ait olduğunu, kendisinin yazmadığını, yayıneviniin sahibinin de kendisi olmadığını belirtmiş olsa da aşağıdaki cezaya çaptırılmıştır;

“Siyasî maksatla yazı yazmaktan sanıklı Muvazzaf Tabib Fethi Tevetoğlu'nun bu fiili, hüküm gerekçesinde etraflıyla kayd ve izâh edilmiş olduğu vechle sabit görüldüğünden bu sûretle tecrîmine ve Askerî Ceza Kânûnunun [148]'inci maddesinin [A] fıkrası mücebince ve yazılar neşrettiği makalelerin devletin anayasa ile mu'ayyen ana vasıflarından biri olan Türk Milliyetçiliği hakkında anayasanın ta'rîfine aykırı mevzû'ları muhtevî ve dolayısıyla memleketin siyasî ve hukûkî bir nizâmını yıkmak kasd ve gâyesinin de sezilmiş bulunması ve bu sebeple Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun bir Türk ordusu mensubu ve subay bulunmasına rağmen kendisini memlekette bir şûrîş ve nifak unsuru hâline sokması cihetleri takdîri şiddet sebebi sayılarak on ay hapsine ve bu suçu işlemek kararının icrâsı cümlesinden olarak kânûnunun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk Ceza Kânûnunun [80]'inci maddesinde tevfikan bu ceza altıda bir nispetinde artırılarak tutarı olan [50] günün evvelki cezaya ilavesiyle on bir ay yirmi gün hapsine Harc Tarifesinin [100] maddesi²⁶⁷ mücebince kendisinden harc alınmamasına²⁶⁸

Fethi Tevetoğlu da siyasî makale yazmak suçundan tıpkı Necdet Sancar'da olduğu gibi Türk Milliyetçiliği'nin ve Anayasa'nın bu tanımına aykırı davranmaktan,

²⁶⁷ AHTK, **Madde-100**, Şûrayı Devlette açılacak idarî da'vâlardan bu kanunda yazılı hukuk işlerinden alınan peşin harç ile kaydiye, tebliğ, tezkere ve ilâm harcı alınır. Sayfa: 3988 (Resmî Gazete) 16 Haziran 1934 Vergi ve resimlere ait bulunan da'vâlar, kıymeti muayyen olmıyan da'vâlardan alınacak maktu harca tâbidir. Memurin Muhakematı Kanununa göre yapılacak itirazlarla bu itiraz üzerine verilecek kararlardan ceza işlerinden alınacak harçlar alınır. Askerî mahkemelerin Türk Ceza Kanunu ile Askerî Ceza Kanununun 3'üncü babının 8 inci faslına tevfikan hükmettiği cezalarla herhangi bir karara karşı yapılacak itiraz veya kanun yollarına müracaat hallerinde ceza işlerinden alınacak harçlar alınır. Askerî efrattan hiçbir harç alınmaz. Askerî ihtisas mahkemelerinde görülen da'vâlar için bu kanunun ceza işlerinde alınacak harçlar alınır.

²⁶⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:187, s.120.

ülkedeki siyasî ve hukukî düzeni yıkmaktan yargılanmış ve cezası altıda bir oranında arttırılarak on ay hapis cezası, on bir ay yirmi güne çıkarılmıştır.

2.3.2.9. Nihal Atsız

Yargılamaların baş aktörlerinden olan Nihal Atsız'ın dört farklı kategoride cezalandırıldığını görmekteyiz. Verilen bu cezalar ve gerekçeleri aşağıdaki gibidir;

- A-** *“Büyük Millet Meclisinin, hükûmetin ma‘nevî şahsiyetini alenen tahkîr fiili hüküm gerekçesinde etrafiyla kayd ve îzâh edilmiş olduğu üzere sabit görüldüğünden Türk Ceza Kânûnunun bu fiile uyan [159]’uncu maddesine tevfi kan ve kendisinin bir öğretmen oluşu, hükûmet erkânına karşı daima menfi bir cephe alışı ve hüküm gerekçesinde de belirtildiği vechle şimdiki hükûmet idaresini ve bu arada Cumhuriyet rejimini hor görmesi ve Büyük Millet Meclisi hakkında da çok ağır bir tahkîr kelimesi kullanması takdîri şiddet sebebi sayılarak üç sene ağır hapsine ve yine hüküm gerekçesinde tespit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının icrâsını cümlesinden olarak kânûnun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmiş bulunması hasebiyle de Türk Ceza Kânûnunun [80]’inci maddesi mücebince bu ceza üçte bir nispetinde arttırılarak dört sene müddetle ağır hapsine,²⁶⁹*
- B-** *İstanbul’da karısına, kız ve erkek talebelerinden bazılarında yazdığı mektuplarda Ankara nümayişlerine âmmenin telaş ve heyecanını müceb olacak şekilde mübalağalı sûretde ve maksad-ı mahsûsa müstenid havâdis ve haberler yapması ve nakletmesi ve bu mektuplarda bu havâdis ve haberlerin başkalarına da naklini ve yayınlanmasını istemesi keyfiyeti de hüküm gerekçesinde etrafiyla îzâh ve münakaşa edildiği vechle sabit görüldüğünden Türk Ceza Kânûnunun [161]’inci maddesinin birinci fıkrasını münhal bu fiil dolayısıyla beş sene ağır hapsine bu fiilin sulh zamanında işlenmiş bulunması noktasından aynı maddenin son fıkrası gerekçesine bu cezanın yarısı indirilerek iki buçuk sene ağır hapsine;*
- C-** *Türk Ceza Kânûnunun 142’nci maddesini münhal ve devletin anayasası ile mu‘ayyen ana vasıflarından biri bulunan Türk Milliyetçiliği hakkında anayasanın ta‘rîfine aykırı ve dolayısıyla memleketin siyasî ve hukukî bir nizâmını yıkmak için konuşarak ve yazdığı mektuplar ile muhtelif şekil ve sûretde propaganda yaptığı da hükmün gerekçesinde gösterildiği gibi sabit görüldüğünden ve bu fiil ayrıca diğer sanıklardan Piyade Üsteğmen Alparlan Türkeş’e, Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu’na ve eskiden Deniz Gedikli Okulu’nda öğretmen bulunduğu sırada talebelerinden olup bizzat velisi bulunduğu²⁷⁰ve şimdi Harp Okulu talebelerinden olan Ali Bayrakçı’ya konuşmaları sırasında anlatmak sûretiyle ordu mensupları arasında da*

²⁶⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:188, s.121.

²⁷⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:188, s.121.

işlediğinden Türk Ceza Kânûnunun 79'uncu maddesi de göz önünde tutularak evvelen Türk Ceza Kânûnunun 142'nci maddesine tevfi kan ve kendisinin bir öğreten olması takdîri şiddet sebebi addiyle bir sene hapsine ve Askerî Ceza Kânûnunun [148]'inci maddesinin [B] fıkrası gereğince bu ceza yarı nispetinde artırılarak bir buçuk sene hapsine ve yine hüküm gerekçesinde de tespit edildiği gibi bu suçu işlemek kararının cümlesinden olarak kânûnun aynı hükmünün birkaç defa ihlâl edilmiş olması hasebiyle Türk Ceza Kânûnunun [80] maddesine tevfi kan bu cezanın altıda biri olan üç ayın evvelki cezaya ilavesiyle bir sene dokuz ay hapsine.²⁷¹

Türk Ceza Kânûnunun [70]'inci maddesi mücebince bu cezalardan evvelen ağır hapis cezaları 69'uncu madde gereğince birleştirilerek dört sene yirmi ay ağır hapis cezasına [142]'nci maddeye tevfi kan verilmiş olan bir sene dokuz ayın yarısı olan on ay on beş günün ilavesiyle cem'an dört sene, otuz ay, on beş gün ağır hapsine;

Türk Ceza Kânûnunun 173'üncü maddesine tevfi kan üç sene müddetle Adana'da ikâmetle Emniyet-i Umûmiye nezâreti altına alınmasına.

Türk Ceza Kânûnunun 31 maddesi mücebince mü'ebbeden âmme hizmetlerinden mahrûmiyetine aynı kânûnun 33'üncü maddesine tevfi kan ceza müddeti içinde kânûnî mehcûriyet hâlinde bulundurulmasına.

Adliye Harc Tarifesi Kânûnunun 50 maddesinin 10 fıkrasına tevfi kan (3800) gurus mahkeme harcı alınmasına;

- D-** *Ankara nümayişlerinde Nihal Atsız'ın bu nümayiş hazırlayanlardan Cemal Oğuz Öcal ve Cabbar Şenel ile yakın ilgisi bulunduğu sezilmekle beraber bu nümayişlere takaddüm eden Kadastro Okulu toplantısında ve nümayişlerin ihzârı maksadıyla diğer yüksek okullar talebeleriyle yapılan toplantılarda da birleştirâki görülmemesine ve bu nümayiş mürettiblerinden ve buna iştirâk edenlerden Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal haklarında mahkemece varılan netice ve kanaate ve bunlara ait filin icrâ ve tezâhür bakımından 3 Mart 1328 tarihli tecemmü'ât hakkındaki kânûna muvakkaten altıncı maddesine uygun görülmesine ve kendisinin Ankara'ya ilk muvâsalatında da kalabalık ve evvelce hazırlanmış bir kitle tarafından karşılanması dolayısıyla bu nümayiş fiillerinin²⁷²kendisi daha Ankara'ya gelmeden oradakiler tarafından tasarlanmış bulunduğunun anlaşılması bulunmasına göre nümayiş mürettibleri arasında bulunmayan ve bu nümayişlere de bi'l-fil iştirâk eylemeyen Nihal Atsız'ın bu fiilden berâ'etine"²⁷³*

Şeklinde bir kararın alındığını görmekteyiz. Bunu diğer suçlar hakkında alınan kararlar izlemektedir.

²⁷¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:189, s.122.

²⁷² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:189, s.122.

²⁷³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:190, s.123.

2.3.2.10. Diğer Suçlar

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde görülen bu davaların Duruşma Hâkimi Osman Cevdet Erkut, Savcı Kazım Uluç (Alöç), Adlî Âmir ise Kırgızlı Sabit Noyan'dır. Mahkeme heyeti "Diğer Sanıklar" şeklinde kategorize ettiği kişiler hakkında topluca genel bir karara varmak için bu suçları aşağıdaki gibi değerlendirmiştir.

"Yine Ankara nümayişleri fiili dolayısıyla sanıklı bulunanlardan Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal'ın bu fiilleri hüküm gerekçesinde kayd ve tafsîl edildiği vechle sabit görülmüş olmakla beraber iddi'â makamının esas hakkındaki mütâla'a ve iddi'âsında bu iki sanık hakkında bu fiilleri dolayısıyla tatbikini istediği Türk Ceza Kânûnunun [161]'inci maddesi fiilin tezâhürü ve kânûnî unsurları bakımından hiç bir vechle bu fiile uyar görülmemiş ve bilakis mahkemece varılan netice ve kanaata göre ve icrâ ve tezâhür bakımından bu fiil bütün kânûnî unsurlarıyla 3 Mart 1328 tarihli tecemmu'ât hakkındaki kânûna muvakkaten altıncı maddesini ihlâl eder bulunmuş olduğundan her iki suçlunun bu madde mücebince ve [Nihal Atsız – Sabahaddin Ali] arasında vâki' ve Nihal'in suçu bulunduğu bir davası dolayısıyla ve umûmî efkârı Nihal Atsız lehine kazanmak maksadıyla bu harp senelerinde birçok yabancı elemanların da bulunduğu Türkiye'nin başkenti olan Ankara'da pervasız bir sûrette bu nümayişlerin yapılması ve herhangi bir te'sîr binasına kadar devam ettirilmesi ve bu arada Büyük Millet Meclisi'ne de gidilmek istenilmesi cihetleri takdîri şiddet sebebi addiyle ve bilhâssa nümayişçilerin kendilerinden değil, ancak zâbitanın fiili müdahalesi ile cebren dağıtılmış bulunmaları da nazara alınarak her iki suçlunun on birer ay müddetle hapislerine ve Adliye Harc Tarifesi Kânûnunun 50 maddesinin yedinci fıkrası gereğince her ikisinden ayrı ayrı bin yedişer yüz guruş mahkeme harcı alınmasına, bu nümayişlere bi'l-fiil iştirâki sabit görülmeyen Said Bilgiç'in iddi'â makamının talebi vechle berâ'etine;

Duruşmada meydana çıkan ve esas hakkındaki iddi'â ve mütâla'ada Türk Ceza Kânûnunun (143)'üncü maddesine tevfikân tecziyeleri lüzûmu ileri sürülen, memlekette izinsiz Türkistan Birliği adına faaliyette bulunmak fiili dolayısıyla Profesör Zeki Velidi Togan ve bu birliğe a'zâ olarak yemin etmek sûretiyle girdiği iddi'â olunan Hamza Sadi Özbek'in bu fiilleri dolayısıyla Askerî Usûlün [190]'inci maddesi gereğince ne iddi'â makamınca ve ne de²⁷⁴ bizzat sanıklar tarafından duruşma sırasında bir [Tevhîd davası] talebi vâki' olmamış ve mahkemece de müsbet veya menfî bir karar verilememiş ve yine kânûnunun emr ve talebi açıklığı dâhilinde bu fiiller hakkında hazırlık tahkîkâtı yapılarak son tahkîkât kararı ile mahkemeye de sevk edilmemiş bulunması bakımından bu fiiller dolayısıyla bu sanıklar hakkında ceza ta'yînine imkân bulunmadığına;²⁷⁵

²⁷⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:190, s.123.

²⁷⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:191, s.124.

Bazı sanıkların duruşma sonunda müdâfa'aları sırasında iddi'â makamına karşı bazı tecâvüzü beyân ve müdâfa'alarda bulunmaları noktasında savcının bunlar hakkında kânûnî gereğinin yapılması isteğine gelince:

Bu yazılı müdâfa'aların heyetimizce incelenmesinde bu cihet (Tecâvüz ve hakaret şeklinde) değil, ancak sanıklı buldukları fiillerin mâhiyet ve cezalarının ağırlığı bakımından ruhlarında uyandırdığı bir aksü'l-amel neticesi şiddetli bir tenkîd mâhiyetinde görülmüş bulunduğu yazılı müdâfa'alarındaki bu gibi kayıtların Türk Ceza Kânûnunun [486]'nci maddesi²⁷⁶ talebi dâhilinde silinerek ortadan kaldırılmasına ve ayrıca bir mu'âmele yapılmasına da lüzûm olmadığına:

Sanıkların hepsi mevkûf bulduklarından Türk Ceza Kânûnunun [40]'uncü maddesi²⁷⁷ mücebince mevkûfiyet müddetlerinin mahkûmiyetlerinden mahsûbuna ve haklarında berâ'et ve ceza verilmemesi kararı verilen sanıkların da başka bir fiilden ötürü mevkûfiyet ve mahkûmiyetleri olmadığı takdirde tahliyelerine 29 Mart 1945 tarihinde söz birliğiyle ve kâbil-i temyîz olarak karar verilerek savcı ve zabıt kâtibi huzuruyla açık olarak okunmak sûretiyle bütün sanıklara tebliğ olduğu merkezindedir."²⁷⁸

Mahkemenin yukarıda vermiş olduğu karardan, diğer sanıklar ve diğer suçlar olarak değerlendirdiği kararlardan; Cabbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal'ın on birer ay hapis cezasına çarptırıldığını, Said Bilgiç'in beraat ettiğini, Hamza Sadi Özbek'in herhangi bir ceza almadığını görmekteyiz. Ayrıca mahkemenin, sanıkların

²⁷⁶ TCK, **Madde-486**, Bir da'vâ esnasında iki taraf veya vekilleri canibinden da'vâ hakkında mahkemeye verilen evrak ve iradolunan müdafaatın muhtevi olduğu elfazı tahkiriyyeden dolayı takibat icra olunmaz. Şu kadar ki mahkeme kanunen muayyen olan inzibati tedbirlerden maada bu lafızları havi bulunan evrakın tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasını emir ve mütecevizün aleyhin talebiyle kendisine tazminat itasına hükmedebilir.

²⁷⁷ TCK, **Madde-40**, Hüküm katiyet kesbetmeden evvel vukubulan mevkufiyet ceza mahkûmiyetlerinden indirilir.

Eğer mahkûm hakkında sürgün cezası hükümlenmiş ise bir günlük mevkufiyet üç günlük sürgüne mukabil sayılır.

Eğer cezayı nakdi tertip olunmuş ise tenzil, 19 uncu maddede gösterilen hesaba göre yapılır.

TCK, **Madde-19**, Ağır cezayı nakdi, bir liradan aşağı olmamak üzere tayin olunacak bir meblağın Devlet hazinesine tediyesinden ibarettir.

Bu cezaya mahkûm olan kimse kendisine tebliğ olunacak ihbarname tarihinden itibaren iki ay zarfında mahkûm olduğu parayı vermez ve verememesi aczinde mütevellit bulunduğu tahakkuk ederse bir gün hapis bir liraya ve bir liranın küsuruna bedel olmak üzere ödenmemiş olan cezayı nakdi hapse tahvi olunur.

Cezayı nakdinin hapse tahvili kararı mahkeme ilamında münderiç olmasa dahi tediyeden imtina veya tahsil ve istifasında imkansızlık tahakkuku halinde hükmü vaki müdde-i umumilikçe bu maddeye tevfikân ve hapsen infaz olunur.

Mahkûm mahpus kaldığı her gün için yukarıdaki fıkra mucibince bir lira tenzil olunduktan sonra baki kalan parayı öderse cezayı nakdi makamına kaim olan hapis cezasını icraya mahal kalmaz.

Cezayı nakdiye bedel hüküm olunan hapis cezası bir seneyi tecavüz edemez.

Kendi talebi üzerine mahkûm cezayı nakdiden mütevellit veya hafif hapis yerine Hükümet ve devairi belediyece icra edilen ameliyatı nafiada istihdam olunabilir. Bu suretle iki günlük hizmet bir gün mahpusiyet makamına kaim olur.

²⁷⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:191, s.124.

duruşmalar esnasına heyecanlanıp iddia makamına karşı sözlü saldırılarını, Savcılık makamı her ne kadar cezaya dönüştürmek istemiş ve kanunen gereğinin yapılmasını talep etmişse de bunun gerçekleşmediğini anlamak mümkündür. Mahkeme bu sözlü saldırıları, sanıkların ruhi durumu ile alakalandırmış ve cezalarının ağırlığına bağlamış, bunun dışında bu konu hakkında sanıklar için yeni bir işlem yapmayı gereksiz görmüş ve kanuni bir işlem başlatmamıştır.

İstanbul Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, 29 Mart 1945'te bu kararlarını açıklamış ve mahkemeyi sonlandırmıştır. Bu şekilde Irkçı-Turancı Yargılamalar'ın birinci evresi tamamlanmış ve dosya Askeri Yargıtay'a devrolmuş, ikinci mahkeme süreci başlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGILAMAYA İTİRAZLAR

3.1. TEMYİZ EDİLEN KARARLAR

Sanıkların Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin haklarında vermiş olduğu kararı temyiz etme süreçlerinden ve bu temyiz sebeplerinden önce, Askerî Temyiz Mahkemesi'nden ve Adli Âmirlik müessesesinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkede her alanda kalkınmak için yapılan hamleler içerisinde askerlik adliyesinde de yenileşme süreci başlamış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin, Avrupa kanunlarından alınmak suretiyle düzenlenmiş olan adli kanunları ile uyumlu olmayan, Askerî Ceza Kanunumuzun yeni baştan düzenlenmesi gereği ve özellikle usul kanununda askerlik adliyemizde hiçbir kanun mevcut bulunmadığından, askerî muhakemelerin usulüne dair bir kanuna ihtiyaç kendini göstermiştir. Bu eksiklik nihayet 22 Mayıs 1930 tarih ve 1631 sayılı “Askerî Muhakeme Usulü Kanunu”nun yürürlüğe girmesi²⁷⁹ ile “Askerî Temyiz Mahkemesi” teşkilat²⁸⁰ ve temyiz usulünün esaslı bir suretle tayin ve tespit edilmiş olması ile giderilmiştir.

Bu kanun ile Divan-ı Harp kaldırılarak yerine Askerî Mahkemeler kurulmuş oldu. Askerî Muhakeme Usulleri Kanunu hazırlanırken de 1898 tarihli “Alman Askerî Muhakeme Usulleri Kanunu” ve 1928 tarihinde “Fransız Askerlik Adliyesi Kanunları”ndan da birçok hükümler alınarak uyarlandığı gibi, diğer taraftan da Türk Hukuk sisteminden “Umumi Ceza Muhakeme Usulleri Kanunu”nun koyduğu hükümler örnek alındı. Böylece Ek-19'da belirtilen şemadaki teşkilatlanma şekline geçilmiş olundu.

²⁷⁹ Kara Kuvvetleri Komutanlığı, “*Askerî Temyiz Mahkemesi Tarihçesi*”, KKK.Yayımları, E.U. Basımevi, Ankara 1956, s.2. (1726'dan naklen).

²⁸⁰ 1631 sayılı yeni Kanuna göre Askerî Temyiz Mahkemesi teşkilatının şeması için, agm., s.3, Bkz., Ek-19.

Oluşturulmuş olan bu yeni hukukî aynı zamanda da askerî teşkilatın mekân olarak durumu için; 1923 yılında Konya'dan²⁸¹ İstanbul'a nakledilen Askerî Temyiz Mahkemesi, İstanbul'da bir müddet çalıştıktan sonra 1930'da Ankara'ya alınarak Millî Savunma Bakanlığı'nın binasına yerleşmiştir.²⁸² İlerleyen yıllarda Askerî Temyiz Mahkemesi'nin görev ve çalışma alanlarının daha genişlediğini görmekteyiz. Çünkü 30 Mayıs 1938 tarih ve 3410 sayılı Kanun ile Askerî Temyiz Mahkemesine, idarî davalara bakmak yetkisi de verilmiştir. Bu tarihten sonra Askerî Temyiz Mahkemesi fiilen hem Umumi Temyiz Mahkemesi'nin ve hem de Devlet Şurası'nın görevine ait işlerde askerlere ait kısmına bakmakla görevlendirilmiş oluyordu.

Askerî Temyiz Mahkemesi'nin görev ve yetki alanı ile ilgili önemli bir gelişme de İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile yaşanmıştır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti bu savaşı millî varlığı ve bütünlüğü için tehdit olarak algılayacak ve kendisini korumak için yeni tedbirler almak zorunda hissedecektir. Şöyle ki; millî birliği ve yurt bütünlüğünü yıkmayı hedef tutan hıyânet, casusluk ve sabotaj gibi fiil ve hareketlere karşı daha sıkı tedbir almak lüzumunu gördüğünden ve bu maksatla 27 Ağustos 1940 tarih ve 3914 sayılı kanunla Askerî Ceza Kanunu'nun 'Hıyânet' başlığı altındaki faslında toplanan ve "harb hıyâneti, millî müdafaaya hıyânet ve millî müdafaaya aleyhine hareketler, millî mukavemeti kırmak, millî müdafaaya vasıtalarını tahrip" suçlarını ihtiva eden 55/59 uncu maddeleri değiştirerek²⁸³ bu maddelerdeki suçların cezalarını ağırlaştırarak bunu sağlamak isteyecektir.

Askerî Temyiz Mahkemesi'nin yaşadığı başka bir önemli değişiklik de 28 Ağustos 1940 tarih ve 3951 sayılı Kanunla da 1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanunu'nun 30 uncu maddesinin değiştirilerek, Askerî Ceza Kanunu'nun 55/59'ncü maddeleriyle 148 inci maddesinin "B" fıkrasında yazılı suçları Türk topraklarında işleyen sivil ve asker bilimum şahısların muhakemelerinin, Askerî mahkemelerde yapılacağı hükmünün konulması olmuştur. Bu kanuna bağlı olarak Genel Kurmay Başkanlığı, 17 Eylül 1940 tarih ve Adli Müşavirlik 3396 sayılı emriyle, bahsi geçen kanun hükümlerini uygulama yetkisine sahip üç mahkemeyi belirlemiş ve

²⁸¹ 1923'de Konya'da kurulmuş olmasının nedeni 2.Ordu Komutanlığı'nın merkezi olmasından dolayıdır.

²⁸² Bkz., agm., s.4.

²⁸³ Bkz., agm., s.4.

görevlendirmiştir. Bunların merkezleri de Ankara, Erzurum ve Diyarbakır olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak, Askerî Temyiz Mahkemesi'nin Turancı yargılamalar ile alakalı olan kısmı ise yine devletin mevcut durumla alakalı olarak almış olduğu yeni bir karar yüzündendir.

Anayasa'nın 86. maddesi gereğince; İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli il hudutları içinde 23 Kasım 1940 tarihinden itibaren bir ay süre ile Sıkıyönetim ilan olunmasına dair Bakanlar Kurulu tarafından alınan karar yayınlanmış ve bu karar, bundan sonra iki defa üçer ay ve ondan sonra da altışar ay uzatılmak üzere 6 ilde yürürlükte olan sıkıyönetim idaresi 22 Aralık 1947 Pazartesi günü 'sıfır' saatten itibaren sona ermiştir.²⁸⁴ Bu arada sıkıyönetim ilan edildikten sonra, sıkıyönetim bölgeleri için sıkıyönetim mahkemeleri de kurulmuştur. Toplamda üç tane olan bu mahkemeler; İstanbul, Çorlu ve Çanakkale'dedir. Her biri kendi bölgelerindeki davalardan sorumludur. Tarihe ırkçı olmamasına rağmen, İrkçılık-Turancılık yargılamaları olarak geçen bu yargılamalar da İstanbul'da bulunan sıkıyönetim mahkemelerinde görülmüştür.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde görülmüş olan bu Türkçü-Turancı yargılamalar 29 Mart 1945'de karara bağlanmıştır. Alınan kararlar mahkemede sanıklara tebliğ edilmiştir. Sanıkların temyiz yolu açıktır ve davayı temyize gideceklerdir. Aslında sıkıyönetim mahkemelerinde alınmış olan kararlarda temyiz yolu kapalıdır ancak;

“22.5.1940 tarih ve 3832 sayılı Örfî İdare Kanununun 9 uncu maddesi “örfi idare (sıkıyönetim) altına alınan mahallerde teşkil olunan askerî mahkemelerde, Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 250/256'ncı maddeleri hükümleri hariç olmak üzere seferberliğe ait hükümler tatbik olunacağını” zikretmektedir ki, bu istisnaya göre, Askerî Muhakeme Usulü Kanununun “seferber olan Askerî mahkemelerin hükümleri hakkında Temyiz yolu kapalıdır” maddesi tatbik edilmediğinden, sıkıyönetim mahkemelerinin hükümleri de temyize tabi tutuldu ve Askerî Temyiz Mahkemesi, bu Davaları ile meşgul oldu.”

Yukarıda bahsi geçen AsMUK'nun ilgili maddesi tatbik edilmediğinden temyiz yolu kapatılmamış ve sanıklar bu yüzden haklarında verilmiş olan kararı

²⁸⁴ Bkz., agm., s.5.

temyize gidebilmişlerdir. Normal şartlar altında, Türkiye'nin içerisine çekilmek istendiği ancak uzak kalmayı tercih ettiği İkinci Dünya Savaşı'nı ve hemen hemen her şeyi kendi aleyhinde tehdit olarak algılayan ve yok etmeye çalışan İnönü yönetimini düşünecek olur isek, sıkıyönetim mahkemelerinden alınmış bir karara karşı çıkmanın imkânsızlığını da beklemek doğal olurdu. İzah edildiği üzere bu maddenin uygulamaya konulmamış olması sanıklara temyiz hakkını verdi.

Temyiz sürecinde sanıkların bazı talepleri kabul edilirken, reddedilen temyiz raporları da olmuştur. Hatta reddedilen kısmın daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Diğer sanıkların temyiz özetleri hakkında bilgi vermeden önce bunların sanıklara ve başvuru tarihine göre sıralamasını belirtmek daha uygun olacaktır;

1-Reha Oğuz Türkkkan,

Temyiz Talebi (09/04/1945)

Ek Temyiz Lâyihası (24/04/1945)

2-Cemal Oğuz Öcal,

Temyiz lâyihası (24/05/1945)

3-Fethi Tevetoğlu

Esas Temyiz Lâyihası (10/04/1945)

Ek Temyiz Lâyihası (17/04/1945)

4-Cabbar Şenel

Esas Temyiz Lâyihası (10/04/1945)

Ek Temyiz Lâyihası (18/04/1945)

5-Nurullah Bariman

Esas Temyiz Lâyihası (08/04/1945)

Ek Temyiz Lâyihası (18/04/1945)

6-Cihat Savaş Fer

Esas Temyiz Lâyihası (11/04/1945)

1.Ek Temyiz Lâyihası (01/05/1945)

2.Ek Temyiz Lâyihası (müdâfi'si yapmıştır) (18/06/1945)

7-Necdet Sancar

Esas Temyiz Lâyihası (11/04/1945)

Ek Temyiz Lâyihası (18/04/1945)

8-Nihal Atsız

Esas Temyiz Lâyihası (09/04/1945)

1.Ek Temyiz Lâyihası (18/04/1945)

2.Ek Temyiz Lâyihası (02/05/1945)

3.Ek Temyiz Lâyihası (05/05/1945)

9-Zeki Velidi Togan

Esas Temyiz Lâyihası (11/04/1945)

1.Ek Temyiz Lâyihası (18/04/1945)

2.Ek Temyiz Lâyihası (müdâfi'si yapmıştır) (18/04/1945)

3.Ek Temyiz Lâyihası (26/04/1945)

10-Adlî Âmirin Temyîz Tasarısı

Esas Temyiz Lâyihası (24/04/1945)

1.Ek Temyiz Lâyihası (27/05/1945)

2.Ek Temyiz Lâyihası (07/07/1945)

11-Savcılığın Tebliğnâmeleri,

12-Sanıkların Adlî Amirin Temyîz Tasarılarına Karşı Verdikleri Cevaplar;

1-Cabbar Şenel'in Cevabı (03/08/1945)

2-Cihat Savaş Fer'in Cevabı (18/09/1945)

3-Reha Oğuz Türkkân'ın Cevabı (18/09/1945)

4-Zeki Velidi Togan'ın Cevabı (25/08/1945)

5-İsmet Rasin Tümtürk'ün Cevabı (18/09/1945)

6-Fethi Tevetoğlu'nun Cevabı (04/09/1945)

7-Cemal Oğuz Öcal'ın Cevabı (03/09/1945)

8-Alparslan Türkeş'in Cevabı (05/10/1945) tarihlidir.

3.1.1. Reha Oğuz Türkkân

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin 29 Mart 1945'te almış olduğu kararlara yapılan itirazlarda, hazırlanan temyiz raporlarında detaylı ve hukukî bir üslup kullanan, kendisi de o dönemde hukuk doktorası yapmakta olan Reha Oğuz

Türkkan²⁸⁵, temyiz raporunda neredeyse ilgili tüm iddiaları çürütmüş ve Mahkemeden beraat etmesini, bu mümkün değilse de tutuksuz yargılanmasını istemiştir. Reha Oğuz Türkkan iddia makamının aldığı karara göre, gizli cemiyet kurmak ve Bozkurt Gizli Görem teşkilatlanması suçundan beraat etmiştir. Ancak Zeki Velidi Togan ile iş birliği içerisinde olup, hükümeti yıkmak amacıyla olan bir gizli ittifaka katıldığı için TCK-171/2 maddesi gereğince 5 yıl ağır hapis cezası almıştır. Bunlarla beraber TCK-142. maddesine karşı da medh ve istihsan yüzünden on ay hapis cezası da bu maddeden suçlarına eklenmiştir. Toplamda 5 yıl 5 ay ceza verilmiştir.

Reha Oğuz Türkkan'ın ilk temyiz talebi 09/04/1945'de gerçekleşirken, ek temyiz raporunu 24/04/1945 tarihinde vermiştir. Hukuk tahsili yapmakta olan Reha Oğuz Türkkan'ın temyiz başvurusundaki ifadeleri dikkat çekicidir. Örneğin;

*“Mahkeme kendi kararına göre [Anayasanın ana vasıflarından biri olan Türk Milliyetçiliği hakkında anayasanın ta'rifine aykırı bir fikir gütmüş olduğum] yazılıdır. Bu cümle pek gariptir. Çünkü anayasanın hiçbir yerinde ve hiçbir maddesinde Türk Milliyetçiliğinin ta'rifi yoktur. Mevcûd olmayan bir ta'rife nasıl aykırı bir fikir güttüğüm sübût bulmuş add olunur. Kıyâsen ceza hükmü alınabilir mi.”*²⁸⁶

Şeklindeki temyiz raporundan Anayasada halihazırda bir milliyetçilik tanımı bulunmadığından ve kendisinin nasıl olur da bu konuda suçlu bulunmuş olduğunu anlamadığından bahsetmiştir.

Bu milliyetçilik hususundan önce ilk temyiz başvurusunda kendisini savunmaya, Nuriman Karadağlı'nın evindeki toplantılara katılmasından itibaren başlamıştır. Bu toplantılarda yaşanan yemin işinin, gizli bir örgüt kuruluşu şeklinde değil de Rusya'nın savaşı kaybetmesinden sonra Türkistan'da kurulacak Türk devleti için misyonerlik yapma yemini olduğunu belirtmiştir. Yani bu yemin, mahkemenin

²⁸⁵ Reha Oğuz Türkkan'ın temyiz talebi ve ek temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:192, s.125., Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:193, s.126.Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:194, s.127. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:195, s.128. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:196, s.129. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:197, s.130. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:198, s.131. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:199, s.132. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:200, s.133. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:201, s.134.

²⁸⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:196, s.129.

iddia ettiği gibi hükümeti yıkma amacı olan gizli bir cemiyete üye olma ile alakalı değildir. O dönemde Türkistan konusunda etkin ve popüler olan Zeki Velidi Togan ve Bay ve Bayan Nuriman Karadağlı gibi isimler, Türk aydınlarından bu tarz beklentiler içine girmişlerdir ve Türkkan da milliyetçi bir vatansever olarak bu isteği kabul etmiştir. Hatta Türkistan'a gitme işinde Türkiye'nin de izninin alınması gerektiğini vurgulamıştır. Zeki Velidi Togan, mahkemede bu yemin işini farklı anlattığı için de ona kırgınlığını ve irtibatı tamamen kestiğini de ayrıca belirtmiştir.

Bu açıklamalarından sonra da gerek hazırlık tahkikatında gerek sonraki ifadelerinde, alınan ifadelerin zorla ve baskı ile olduğunu, hatta alınan ifadenin kendi ifadesi dahi olmadığı ithamlarında bulunmuştur. Bunu sadece Reha Oğuz Türkkan değil, diğer sanıklar da dile getirmiştir. Tarihin ilk ve tek ırkçı yargılaması bu ithamı adli mekanizmaya atfederek; işkenceler, baskılar, iftiralarla dolu bir “baskı ve şiddet ile alınan ifadeler” sayfası açmıştır. Bunda daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi dönemin siyasî otoritesinin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Yani yargı bağımsız değil, ifadeler taraflı, sanıklar baskı altında ve şartlar adil değildir.

Türkkan, propaganda, medh ve istihsan suçu yüzünden TCK-142. maddeye göre hüküm giymiştir fakat;

“Bu madde ancak;

- 1- Anayasa ile mu'ayyen olan ana vasıfları veya millî haysiyeti sarsmak veya hafifletmek için bunlar aleyhinde propaganda yapmak.*
- 2- Yabancı rejimler lehinde propaganda yapmak. Suçları bir arada iken çalıştırılabilir demektedir.*

Dolayısıyla TCK-142. Madde burada usulsüz kullanılmıştır. Her iki maddeyi de bir arada kapsayacak bir suç işlenmemiştir. Irkçılık ve Turancılık hiçbir halde bu maddeye göre değerlendirilemez”

Savında bulunmuştur. Bunun dışında temyiz raporlarında Reha Oğuz Türkkan'ın hükmün bozulmasını istediği ve kendini aklamak için görüşlerini dayandırdığı maddeler şunlardır; Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun 243/A maddesi²⁸⁷, Askerî Yargılama Kânûnunun 183/1, 168, 179, 180, 182, 175 ve 200,

²⁸⁷AsMUK, Madde-243,

201²⁸⁸ ile 238.maddesi²⁸⁹ ile 186.maddesi²⁹⁰ Umûmî Usûlün 62'nci maddesi²⁹¹dir.

1-Hükme esas olarak tespit edilen vakalara tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı o hüküm bozulmuş ise, askerî temyiz mahkemesi, aşağıda yazılı olan hallerde, bizzat davanın esasına hükmeder:

A: Vakanın daha ziyade tenvirine hacet kalmaksızın yalnız beraete veya tahkikatın tatiline yahut asgarî ve azamî haddi olmayan bir ceza ile mahkûmiyete mütedair bir karar verilmesi icap ediyorsa;

B: Temyiz müddei umumîliğinin iddiasına mutabık olarak kanımda yazılı cezanın en aşağı derecesinde tatbik etmeği muvafık görürse;

C: Kanun yanlış tatbik edilmiş ise;

2-Sair hallerde askerî temyiz mahkemesi işi yeniden tetkik ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan askerî mahkemeye veya o derecede diğer bir askerî mahkemeye gönderir.

3-Askerî temyiz müddei umumîsi, bu dört nevi karara karşı otuz gün içinde itiraz edebilir, fakat karar tashihini istiyemez.

²⁸⁸AsMUK, **Madde 183-1**, 1-Delillerin ikame ve münakaşası bittikten sonra, iddiasını beyan etmek üzere söz müdeii umumiye ve ondan sonra maznuna verilir. Müddeii umumiye maznun cevap vermek hakkını haizdir. Son söz maznunundur.

AsMUK **Madde-168**, 1-Müddei umumî ve maznun tarafından gösterilen şahitlerle ehli hibrenin dinlenmelerini ve istizahını azadan biri veya müddei umumî veya müdafî isterlerse bunların sual sormalarına müsaade edilir. Müdafî sualleri ancak duruşmayı idare eden hâkim vasıtası ile sorabilir.

2-İcapsız olan veya taallûku bulunmayan suallerin sorulmasını duruşmayı idare eden hâkim menedebilir.

3-Bir sualin sorulması caiz olup olmadığına tereddüt edilirse mahkeme bir karar verir.

AsMUK **Madde-179**, Maznunun müstantık tarafından alınan veya mahkeme zaptında münderiç bulunan ifadeleri okunabilir. Maznunun eski ifadesi ile yenisi arasında bir aykırılık görülür ve duruşmayı kesmeksizin başka suretle tespit ve izalesi mümkün olmazsa alınmış ifadesi okunabilir.

AsMUK **Madde-180**, 178 ve 179 uncu maddelerde yazılı hallerde maznun ve müddeii umuminin talebi üzerine okunma keyfiyeti sebepleri ile beraber zapta yazılır.

AsMUK **Madde-182**, Şahidin ve ehli hibrenin veya şeriki cürmün dinlenmesinden veya herhangi bir varakanın okunmasından sonra, bunlara karşı, maznunun bir diyeceği olup olmadığı sorulur.

AsMUK **Madde-175**, Sübut sebepleri olarak kullanılacak senetler ve sair evrak duruşma sırasında okutturulur.

Evvelce verilmiş olan mahkûmiyet ilâmları ve siciller veya pilân, keşif, zabıtnameler dahi okunur.

AsMUK **Madde-200**, 1-Duruşma için bir zabıtname tutulur. Bu zabıtname reis ve zabıt kâtibi ve muhakemeyi idare eden askerî adli hâkim tarafından imza olunur.

2-Muhakeme zabıtnamesi:

A: Duruşmanın icra kılındığı yer ve tarihi;

B: Hâkimlerin, müddei umuminin, zabıt kâtibinin ve varsa tercümanın adlarını;

C: İddianamede tavsif edildiği gibi suçun ne olduğunu;

D: Maznunların, müdafilerin, davacıların adlarını;

E: Şahitlerin, ehli hibrenin, müddei şahsinin adlarını ve hangilerine yemin ettirildiğini;

F: Duruşmanın açık mı veya esbabı mucibesinin beyan ile gizli mi yapıldığını ihtiva eder.

AsMUK **Madde-201**, 1-Zabıtname kısaca duruşmanın cereyan ile neticelerini ve muhakeme usulünün esaslı merasimine riayet olduğunu vuzuhla gösterir. Duruşma esnasında okunan evrak ve vesikaların neden ibaret olduğunu ve dermeyan edilen iddiaların hülâsalarını ve verilen kararla hüküm fıkrasını ihtiva eder.

2-Müddei umuminin, maznun ve müdafinin, şahitler ve ehli hibrenin ve davacının sözlerinden en mühimleri zapta geçirilir.

3-Duruşma sırasında en mühim aykırılıklar da zapta geçirilir.

4-Duruşma sırasında ehemmiyetli görülen keyfiyetler ve ifadeler ve iddialar da aynen zapta yazılır.

5-Zaptın okunduğu ve yazılan hususa tam tasdik edildiği veya ne gibi itirazlar serdedildiği zabıtnameye geçirilir.

6-Hâkimlerin müddei umumî ile maznun ve müdafinin muhakeme usullerine riayet edilmediği veya usulde hata edildiği hakkındaki iddianamelerinin zapta geçirilmesini talepte hakkı vardır.

3.1.2. Cemal Oğuz Öcal

Cemal Oğuz Öcal²⁹² 24/05/1945 tarihli ve tek temyiz raporunda sadece beraatini istemiş, detaylı bir belgelendirme ya da açıklama yapmamıştır.

3.1.3. Fethi Tevetoğlu

Fethi Tevetoğlu²⁹³, 10/04/1945 tarihli esas temyiz raporu ile 17/04/1945 tarihli ek temyiz raporunu Mahkemeye sunarak ilgili temyiz raporlarında; sürekli olarak suçsuz olduğunu dile getirmiş, bir Türk subayı olarak akıl almaz bir zulüm yaşadığını ve gerek ilk ifadelerinde gerekse sonraki süreçte sürekli olarak Askerî Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ihlal edildiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda siyâsî makale yazmak suçunu da kabul etmemiş ve mahkemede delil olarak kullanılan siyâsî içerikli makalelerin eşi tarafından neşredildiğini söylemiştir.

Fethi Tevetoğlu iddia makamına yaptığı bu itirazlarda, Usûlün 106. maddesinin²⁹⁴ ihlalini dile getirerek, diğer hususlarda da itirazda bulunmuştur.

²⁸⁹ AsMUK, **Madde-238**, 1-Temyiz talebi müddetinde, verilmemiş veyahut 234'üncü maddede gösterilen şekilde yapılmamış ise askerî temyiz mahkemesi bunların reddine karar verir.

2-Askerî temyiz mahkemesi gösterilen temyiz sebeplerini kabule şayan görmezse yine reddeder.

3-Askerî Temyiz Mahkemesi temyiz talebini kabule şayan gördüğü takdirde, lüzum görür veya diğer taraf talep ederse, temyiz arzuhal ve lâyhalarının birer suretini diğer tarafa tebliğ eder. Diğer taraf bir hafta zarfında yazı ile cevap verebilir. Eğer bu diğer taraf maznun ise, bir askerî adli hâkime yapacağı bir beyan ile ve bir zabıt varakası ile cevap verebilir.

²⁹⁰ AsMUK, **Madde-186**, Mahkemeler irat ve ikame edilen delilleri duruşma ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder.

²⁹¹ Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, **Madde-62**, Şahit dinlenmezden evvel hakim kendisine davayı anlatır, maznun hazır ise onu da gösterir ve şahit, şahitlik edeceği vakıalara ait bildiği şeyleri söylemeğe davet olunur. Şahit şahitliğini ederken sözü kesilmez. Şahitlik ettiği hususu tenvir ve ikmal etmek ve malûmatının müstenit olduğu halleri layıkıyla takdir edebilmek için şahide sual sorulabilir.

²⁹² Cemal Oğuz Öcal'ın temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:202, s.134.

²⁹³ Fethi Tevetoğlu'nun esas temyiz ve ek temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:202, s.134 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135.

²⁹⁴ AsMUK, **Madde-106**, 1-Tevkif edilen şahıs tevkîfhaneye konulduğunun nihayet ertesi günü zan altında bulunduğu husustan dolayı sorguya çekilerek tevkîf müzekkeresi aleyhine itiraz hakkı olduğu kendisine bildirilir.

2-Âmiri adli mevkufiyet halinin devamına lüzum olup olmadığını re'sen tetkik eder. Bu tetkik tevkîf tarihinden itibaren 30 gün içinde yapılmak lâzımdır. Bu tetkik neticesinde âmiri adli maznunu serbest bırakmadığı takdirde yeni baştan ne zaman tetkikat yapacağını da kararlaştırır. Bundan sonra vaki olacak tetkikler 3 haftadan az ve 2 aydan fazla olmıyan mehiller için de yapılmalıdır.

3.1.4. Cabbar Şenel

Esas temyiz raporunu 10/04/1945’de veren ve buna 18/04/1945’de ek temyiz raporu ekleyen Cabbar Şenel,²⁹⁵ Askerî Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 145 ve 146. maddelerinin ihlalden bahsederek savunmasına başlamıştır. Cihat Savaş Fer için ise avukatı her zaman onun Reha Oğuz Türkkân’ın gölgesinde kaldığını belirterek temyize başvurmuşlar ve buna ilaveten iki adet ek temyiz layihası hazırlamışlardır. Duruşma sonunda diğer sanıklara olduğu gibi Cabbar Şenel’e de son söz hakkı verilmemiştir.

Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun 145 ve 146’ncı maddeleri²⁹⁶, Askerî Usûlün 182. maddesi²⁹⁷, Usûlün 183. maddesi²⁹⁸, Umûmî Usûlün 52/3 maddesi²⁹⁹ Cabbar Şenel’in temyiz raporlarında üzerinde durarak kendisini savunduğu maddelerdendir.

²⁹⁵ Cabbar Şenel’in esas temyiz ve ek temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:205, s.136. ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.

²⁹⁶ AsMUK, **Madde-145**, 1-Askerî şahıslardan olan maznunlar tayin olunan zamanlarda askerî mahkemelerde bulundurulacaktır. Maznuna 135’inci madde mucibince son tahkikatın açılması kararının tebliğde duruşma günü arasında alay mahkemelerinde üç gün ve diğer askerî mahkemelerde bir hafta geçmek lâzımdır.

2-Duruşmanın başlayacağı gün nihayet bir gün evvel maznuna tebliğ olunur. Bu muamelâtın yapıldığı muhakeme dosyasına kayıt olunur.

3-Birinci ve ikinci fıkrada yazılı mühletler maznunun muvaffakat ile azaltılabilir.

4-Seferberlikte bu fıkralar tatbik olunmayabilir.

AsMUK **Madde-146**, 1-Askerî şahıslardan olmıyan maznunlar duruşmaya celpname ile çağırılır. Gayri mevkuflar bir maznuna yapılacak celpnameye mazereti olmaksızın gelmediği halde tevkîf olunacağı veya cebren getirileceği yazılır.

2-Mevkuflar olan maznunlar 73 maddeye tevfiқан duruşma gününün tebliği suretile çağırılır. Yukarıki madde mucibince celpnamenin tebliğde duruşma günü arasında en aşağı bir haftalık bir müddet bulunmak icap eder.

3-Seferberlikte maznuna celpname tebliğine hacet yoktur. Maznun hale göre celp ve ihzar olunur.

²⁹⁷ AsMUK, **Madde-182**, Şahidin ve ehlihibrenin veya şeriki cürmün dinlenmesinden veya herhangi bir varakanın okunmasından sonra, bunlara karşı, maznunun bir diyeceği olup olmadığı sorulur.

²⁹⁸ AsMUK, **Madde-183**, 1-Delillerin ikame ve münakaşası bittikten sonra, iddiasını beyan etmek üzere söz müdeii umumiye ve ondan sonra maznuna verilir. Müddeii umumiye maznun cevap vermek hakkını haizdir. Son söz maznunundur.

2-Maznun namına bir müdafî tarafından müdafaada bulunulsa bile müdafaatına ilâve edecek başka bir şey olup olmadığı maznundan sorulur.

²⁹⁹ CMUK, **Madde-52/3**, Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

1-Dinlenme sırasında on beş yaşını bitirmemiş olanlar veya akıl ve fehim kuvvetlerinin tekemmül edememesinden veya zayıf bulunmasından dolayı yeminin mahiyet ve ehemmiyeti hakkında kafi bir fikir sahibi olmıyanlar.

2-Ceza müddetleri içinde umumi hizmetlerden memnu bulunanlar.

3-Tahkikatın mevzuu olan vakıalara iştirakten veya yataklıktan maznun veya bu sınıflardan biriyle mahkûm olanlar.

3.1.5. Nurullah Bariman

İddia makamına esas temyiz raporunu 08/04/1945 tarihinde sunan Nurullah Bariman³⁰⁰, 18/04/1945 tarihinde de buna ek bir temyiz raporu daha sunmuştur. Nurullah Bariman, Zeki Velidi Togan ile ilişkisinin derecesinin araştırılmadan hakkında karara varıldığını, hükümeti devirmek gibi bir amacının asla olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca bu yargılama sürecinde sanıkların birbirleri ile olan küslüklerinin başladığını ve şiddetlendiğini de ifadelerinden anlamak mümkündür. Hükümeti devirmek amaçlarının olduğunu dahi bilmediğini belirtmiştir.

Usûlün 86. maddesi,³⁰¹ Usûlün 62. maddesinin D fıkrası,³⁰² Askerî Usûlün 102. maddesinin 2. bendi³⁰³ Nurullah Bariman'ın raporlarında bahsettiği ve ihlal edildiğini düşündüğü maddelerdendir.

³⁰⁰ Nurullah Bariman'ın esas ve ek temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz, TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:207. Bkz. TTK, 25/6-1B, Belge No:208, s.138.

³⁰¹ AsMUK, **Madde-86**, 1-Âmiri adli bir ihbar ile veya herhangi, bir suretle bir suçun vukuunu öğrenir öğrenmez, dava açılmasına lüzum olup olmadığına karar vermek üzere, bir hazırlık tahkikatı yapılmasını emreder.

2-Hazırlık tahkikatına alaylarda bir zabiti adli ve mafevk makamlarda bir askerî adli hâkim memur edilir. Basit işlerde disiplin âmirleri vasıtasile yapılacak tahkikat kâfidir.

3-Maznun cürmü itiraf etmiş olsa bile, zati vak'anın tahkiki muktazidir.

4-Âmiri adli ihbar üzerine takibata lüzum görmezse, bu bapta verilen karar sebepleriyle birlikte dosyasına konur.

5-Yapılan hazırlık tahkikatı hukuku âmme davasının açılmasını haklı göstermeğe kâfi değilse âmiri adli tahkikata mahal olmadığına karar verir ve bu karar sebepleri ile birlikte dosyasına konur.

6-4 ve 5 numaralardaki kararlar suçtan zarar gören varsa ona tebliğ olunur. Suçtan zarar gören kimse bu karar aleyhine tebliğden on beş gün içinde mafevk âmiri adli nezdinde itiraz edebilir. Mafevk âmiri adlinin kararı kâfidir.

³⁰² AsMUK, **Madde-62**, Hâkim aşağıda yazılı olan hallerde hâkimlik vazifesini yapmaz:

A: Suçtan kendisi zarar görmüşse;

B: Sonradan kalksa bile maznun veya mağdur ile aralarında evlilik veya vasayet rabitası bulunmuş veya bulunuyorsa;

C: Maznun veya mağdurun ne-septen veya sebepten usul veya fûruu veya bunlarla evlât edinme rabitası veyahut maznun veya mağdur ile aralarında üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) nesepten veya kendisi ile sihriyetten hasıl olan evlilik kalmasa bile ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sebepten civar hısımlığı olursa;

D: Aynı davada âmiri adli olmuş, ilk tahkikatta müstantiklik, mağdur veya maznun müdafiliğini yapmış veya âmir sıfatile vak'a hakkında rapor vermiş bulunuyorsa;

H: Aynı davada şahit veya ehli hibre sıfatile dinlenmiş ise.

³⁰³ AsMUK, **Madde – 102**, 1-Maznun evvelce sorguya çekilmiş olsa bile ilk tahkikat esnasında dahi behemehal sorguya çekilir.

2-Sorgunun iptidasında, kendisine isnat edilen suçun neden ibaret olduğu maznuna anlatılır.

3-Sorgu, maznunun kendi lehine olup söyleyeceği delillere mani olmamalıdır.

4-Maznunun birinci sorgusunda kim olduğu ve şahsî halleri hakkında dahi malûmat alınır.

3.1.6. Cihat Savaş Fer

11/04/1945 tarihinde esas temyiz tasarısını veren Cihat Savaş Fer³⁰⁴, buna ilave olarak, 01/05/1945’de birinci ek temyiz raporunu, 18/06/1945 tarihinde de ikinci ek temyiz raporunu teslim etmiştir.

Cihat Savaş Fer, Ahmet ve Nuriman Karadağlı çiftinin çocuklarının Türkiye’de bulunmasına rağmen mahkemece şahit olarak çağırılmamalarını ve dinlenilmemelerini yolsuz bulmuştur. Kendi ifadesi ile,

“Rus-Alman savaşındaki inkişâf nasıl dünyayı heyecana sokmuş ise Türkçüleri de heyecanlandırmış ve bu hâl Türkçüleri Türkiye aleyhine değil Rusya’da esir olan Türk unsurları lehine Ruslar aleyhine muharrik olmuştur. Bunun hakikat olarak düşünülmemesi insâf ve adalete uymaz.”³⁰⁵

Diyerek Rus-Alman Savaşı’nın, Türkiye her ne kadar tarafsızlığını ilan etmiş olsa da tüm dünyayı heyecanlandığı gibi bizde de Türk milliyetçilerini heyecanlandırmış ve bu durumun mahkemece göz ardı edilmiş olmasını adaletsiz bulmuştur.

Cihat Savaş Fer’in suçsuzluğunu ispatlamak için, çok hukukî olmayan ancak sert bir üslup seçtiği yazışmalardan anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer sanıkların ifadelerinden anlaşıldığı üzere de Fer’in duruşmalarda ağlaması, kendini ifade edememesi, akıl sağlığı ile ilgili problemleri ya da bu problemlerin kaynağının hazırlık tahkikatında ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nde alınan ifadelerden mi kaynaklı olduğu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Baskı altında alınan ifadeleri ya da görmüş olduklarını iddia ettikleri işkencelerin bu duruma neden olduğu düşünülmektedir. Profesör Zeki Velidi Togan, esas temyiz tasarısının ikinci maddesinde Cihat Savaş Fer konusuna özellikle değinmektedir.³⁰⁶

³⁰⁴ Cihat Savaş Fer’in esas temyiz raporu ile birinci ve ikinci ek temyiz raporları hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:209. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:210, s.139. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:211, s.140. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:212, s.141. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:213, s.142.

³⁰⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:211, s.140.

³⁰⁶ Detay için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:227, s.152.

Usûlün 239 maddesi³⁰⁷ gereğince temyizde belirttiği hususların yapılmasını arz etmiştir.

3.1.7. Necdet Sancar

Esas temyiz raporunu 11/04/1945'te ve ek temyiz raporunu da 18/04/1945'te mahkemeye sunmuş olan Necdet Sancar'ın³⁰⁸ esas temyiz tasarısında, usule göre sorgulamanın ilk 24 saat içinde olması gerektiği ancak bunun gerçekleşmediği belirtilmiştir.

“Örfî İdârenin tahkîkât hâkimi ile salâhiyetsiz kimseler tarafından anayasanın 73³⁰⁹, Türk Ceza Kânûnununun 243'üncü³¹⁰ maddelerini büyük bir cesâretle çiğnemiştir. Hazırlık tahkîkâtındaki sözlerim, maksatlarım aynen değil sorgu hâkim ve şeriklerinin arzularına uygun olarak zabta geçirilmiş ve ma'rûz kaldığım şiddet ve ısrar yüzünden imzalatılmıştır. Duruşmada söylemek istediğim birçok husûslar söylenmemiş, söylenenlerden bir kısmı da zabta başka türlü geçirilmiştir.”³¹¹

İddialar, Necdet Sancar'ın yargılamalar konusundaki haksızlıklardan bahsettiği özellikle işkence konusundaki maddelerdir. Duruşmada alınan ifadelerin olduğundan farklı şekilde kayıtlara geçirilmesi iddiası da yine mahkeme hakkındaki ciddi ithamlardandır. Necdet Sancar, mahkemece verilen bir sene iki aylık hapis

³⁰⁷ AsMUK, **Madde-239**, Ağır cezaya müteallik hükümlerde Askerî Temyiz Mahkemesi tetkikatını maznunun temyiz arzuhalindeki talebi üzerine veya dilerse re'sen duruşma icrası suretile yapar. Duruşma gününden maznuna veya müdafine haber verilir. Maznun duruşmada hazır bulunabileceği gibi, vekâletnameyi haiz bir veya birkaç müdafî ile kendisini temsil ettirebilir. Maznun mevkuf ise veya Askerî Temyiz Mahkemesinin bulunduğu mevkide bulunmıyorsa, bizzat ispatı vücut etmek talebinde bulunamaz.

³⁰⁸ Necdet Sancar'ın esas ve ek temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:214, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:215, s.143. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:217, s.145.

³⁰⁹ 1924 Anayasası, **Madde-73**, İşkence, eziyet, zorluluk ve angarya yasaktır.

³¹⁰ TCK, **Madde-243**, (Değişik madde: 05/01/1961 - 235/2 md.)

(Değişik fıkra: 26/08/1999 - 4449/1 md.) Bir kimseye cürümlerini söyletmek, mağdurun, şahsi davacının, davaya katılan kimsenin veya bir tanığın olayları bildirmesini engellemek, şikayet veya ihbarda bulunmasını önlemek için yahut şikayet veya ihbarda bulunması veya tanıklık etmesi sebebiyle veya diğer herhangi bir sebeple işkence eden veya zalimane veya gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamelelere başvuran memur veya diğer kamu görevlilerine sekiz yıla kadar ağır hapis ve sürekli veya geçici olarak kamu hizmetlerinden mahrumiyet cezası verilir.

Fiil neticesinde ölüm vukua gelirse 452'nci, sair hallerde 456'ncı maddeye göre tertip olunacak ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

- Bir kimse hakkında sahabet fikrine veya garaza müsteniden kanun hilafında hüküm ve karar verdiği sabit olan hakimler, üç aydan üç seneye kadar hapis ve muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezasına müstahak olur.

³¹¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:215, s.143 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144.

cezasını bu şekilde temyiz sürecine taşıırken, Usûlün 183'üncü maddesine³¹² ve Usûlün 176 maddesine³¹³ aykırı davranıldığını temyiz raporlarında belirtmiştir. Ayrıca Necdet Sancar'ın temyiz raporunu bitirirken netice kısmında belirttiği yorum önemlidir;

“Suç yok dava yaratmak zihniyeti var. Ma'rûz sebeplerden ötürü hükmün bozulmasını ve davamızın başka bir mahkemeye nakl ve tevdi'ini istihâmdan ibâretdir.”³¹⁴

Necdet Sancar'ın bu yorumu diğer sanıklarca da kabul edilen bir görüştür. Ayrıca temyiz raporlarında belirtilen talepler arasında davanın başka mahkemeye nakli de beklentiler arasındadır ve sadece Sancar'a özgü bir talep değildir.

3.1.8. Nihal Atsız

Biri esas olmak üzere, toplamda dört farklı temyiz raporu sunan Nihal Atsız,³¹⁵ bu raporlarından esas temyiz raporunu 09/04/1945'te, birinci ek temyiz raporunu 18/04/1945'te, ikinci ek temyiz raporunu 02/05/1945'te, üçüncü ek temyiz raporunu de 05/05/1945'te sunmuştur.

Nihal Atsız, duruşmalardaki yolsuzluğu kanunun ilgili maddeleri ve bunların ihlali ile yapıldığını belirterek, bu esnada isteklerinin yerine getirilmediğini savunmuştur. Sanığın bu esnada dahi kitap ya da gazete talebinde bulunması ve bunun yerine getirilmediğini temyizde dile getirmesi ilginçtir. Bundaki amacı, hazırlık tahkikatı sırasında ve daha sonraki süreçte kendilerine neden yargıldıkları ve suçlarının ne olduğu hakkında bilgi verilmemiş olması ve bunu gazeteden öğrenme isteği olabilir. Elbette ki bu durum da usulsüzdür, ne ile suçlandıklarının

³¹² AsMUK, **Madde-183**, 1-Delillerin ikame ve münakaşası bittikten sonra, iddiasını beyan etmek üzere söz müdeii umumiye ve ondan sonra maznuna verilir. Müddeii umumiye maznun cevap vermek hakkını haizdir. Son söz maznunundur.

2-Maznun namına bir müdafî tarafından müdafaada bulunulsa bile müdafaatına ilâve edecek başka bir şey olup olmadığı maznundan sorulur.

³¹³ AsMUK, **Madde-176**, Bir vak'anın delili yalnız bir şahidin şahsî malûmatına kalırsa bu şahit duruşma esnasında dinlenir. Evvelce alınmış ifadesi şifahi şهادet yerine geçmez.

³¹⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:217, s.145.

³¹⁵ Nihal Atsız'ın esas ve üçü ayrı ek temyiz raporu olmak üzere, toplamda dört temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:219, Bkz., Ek-8; TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:221, s.147. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:222, s.148. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:224, s.150.

kendilerine hiç değilse söz ile tebliği gerekmektedir. Aynı durumu sanıkların çoğu yaşamıştır, ancak Nihal Atsız kadar şiddetli yaşayan bir diğer isim de Alparslan Türkeş'tir. Nihal Atsız da dahil olmak üzere aslında diğer bütün sanıkların Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi hakkında ve duruşmalardaki, dava sürecindeki usulsüzlükler hakkında yaptıkları iddialar son derece ciddi ithamlardır. Bunu temyiz raporlarında belirttikleri maddelerden anlamak mümkündür.

Nihal Atsız'ın esas temyiz tasarısının sonunda Mahkemeden isteği şu şekildedir;

“Hâkim, savcuyu reddelediğimizden ve hükmün hazırlık tahkîkât safhalarındaki hataları belirttiğimizden ve askerî cezaevine nakledilinceye kadar Emniyet Müdürlüğü binasında geçen yedi buçuk aylık müddet içinde güneşsiz, havasız, dar, pis gayr-ı insani bir hücrede yaşayarak sıhhatimden ve hayatımdan gâib etmem adalet, vatandaşlık, insanlık ile kâbil olmadığına şerefli bir Türk olduğum gözetilerek tahliyemin icrâsını ve gayr-ı mevkûf bulundurulmaktığımdan ibâretidir.”³¹⁶

Sanıklar arasına işkence konusunu sıklıkla dile getiren Atsız olmuştur. Nihal Atsız'ın birinci ek temyiz tasarısı 12. maddesinden anlaşılacağı üzere, sanıklar işkenceye maruz kalmış ve bu işkenceler tutanakla kayda geçirilmemiştir. Savcı ve duruşma hâkimi bu konuda ikna edilememiştir. Hatta Atsız bunu İsmet Rasin Tümtürk'ün kendi eli ile yazdığı savunması okunursa anlaşılacaktır şeklinde yine bu maddede belirtmiştir.³¹⁷

“Milliyetçilik ve Irkçılık birbirinden farklı mevzulardır. Eğer bu suç ise bu konuda yapılan derslerin ve kürsülerin, kitapların da ortadan kaldırılması, ilgili şahısların da aynı şekilde yargılanması gerekir” diyen Atsız, birinci ek temyiz tasarısı 26. maddesinde,

“Büyük Millet Meclisi İkinci Reisi Şemseddin Günaltay'a varıncaya kadar bu yolda ciltler dolusu yazı ve kitap yazanların basanların, bastıranların satanların tecziyesi lâzım gelir”³¹⁸ demiştir.

³¹⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146

³¹⁷ Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:221, s.147.

³¹⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:221, s.147.

Benzer şekilde hâkimlerin tarihi ve ecdadı tanısalar dı fikirlerinin çok başka olacağını aynı ek temyiz tasarısında dile getirmiştir. Bunlar cüretkâr ifadelerdir ve Mahkeme Heyetince de hoş karşılanmayacaktır.

Nihal Atsız,'ın temyiz raporlarında Usûl Kânûnunun 106.,³¹⁹Askerî Usûlün 107. maddesi,³²⁰ Usûlün 208. maddesi,³²¹ Usûlün 89. maddesi,³²² Usûlün 152, 161, 164. maddesi³²³ üzerinde durduğu ve bu maddelerin uygulamaya koyulmadığı veya yanlış tatbik edildiği görülmektedir.

³¹⁹ AsMUK, **Madde-106**, 1-Tevkif edilen şahıs tevkîfhaneye konulduğunun nihayet ertesi günü zan altında bulunduğu husustan dolayı sorguya çekilerek tevkîf müzekkeresi aleyhine itiraz hakkı olduğu kendisine bildirilir.

2-Âmiri adlî mevkufiyet halinin devamına lüzum olup olmadığını re'sen tetkik eder. Bu tetkik tevkîf tarihinden itibaren 30 gün içinde yapılmak lâzımdır. Bu tetkik neticesinde âmiri adlî maznunu serbest bırakmadığı takdirde yeni baştan ne zaman tetkikat yapacağını da kararlaştırır. Bundan sonra vaki olacak tetkikler 3 haftadan az ve 2 aydan fazla olmıyan mehiller için de yapılmalıdır.

³²⁰ AsMUK, **Madde-107**, 1-Tevkif edilen kimse mümkün olduğu kadar mahkûmlardan ayrı bir yere konur ve ayrı bir odada bulundurulur.

2-Mevkuf hakkında ancak tevkîf ile gözetilen sayeyi ve tevkîfhanenin intizamını temin edecek kadar takyidatta bulunulur.

3-Mevkuf tevkîfhanenin intizam ve emniyetini bozmamak ve tevkîfhanedeki gaye ile uygun olmak şartı ile servet ve vaziyetine göre kendi masraf ile istirahat ve meşgalesini tanzim edebilir. Bu ahkâma riayet şartile okumak ve yazmaktan menedilmez.

4-Mevkuf tevkîfhanede ancak ciddi bir tehlike teşkil ettiği ve bilhassa diğer mevkufların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihar ve kaçmağa teşebbüs ettiği veya bu hususlarda hazırlıkta bulunduğu takdirde demir vurulabilir. Şu kadarki duruşmağa serbest çıkarılır.

5-Bu tedbirler ancak âmiri adlînin kararile alınır. Acele hallerde başkalarının alacağı tedbirler hemen âmiri adlînin tasvibine arz olunur.

³²¹ AsMUK, **Madde-208**, Mevkuf bulunan maznun müdafî ile her zaman görüşebilir; muhabere edebilir. Müdafîin bilmesi tecviz edilmıyen hususlar hakkındaki muhabereleleri âmiri adlî men edebilir ve maznun müdafîi ile görüşürken bir askerî adlî hâkim veya zabiti adlî bulundurulur.

³²² AsMUK, **Madde-89**, Yapılan hazırlık tahkikatı hukuku âmme davasının açılmasını haklı göstermeğe kâfi ise âmiri adlî ilk tahkikatın açılmasını emreder. Bu tahkikatın icrasına memur edilen bir zabiti adlî veya askerî adlî hâkim müstantık sıfatile maznunun yalnız aleyhine olan hususları değil lehine olan cihetleri de arar ve gaip olmasından korkulan delillerin toplanmasına çalışır.

³²³ AsMUK, **Madde-152**, 139'uncu maddede beyan olunan duruşma hükme iştirak edeceklerin huzur ile ara vermeksizin cereyan eder. Müddei umumîlik vazifesini görecek bir askerî adlî hâkim ve alay mahkemelerinde zabiti adlî ile zabıt kâtabininin dahil bulunmaları şarttır.

AsMUK, **Madde-161**, 1-Mahkemede duruşma alenî olur. Ancak umumî adabı ve emniyeti muhafaza maksadile veya askerliğe bir zararı dokunması melhuz olması sebebi ile duruşmanın bir kısmının veya tamamının gizli olmasına mahkeme karar verebilir.

2-Duruşmanın gizli olması ve sebepleri alenî olarak tefhim edileceği gibi hüküm de alenen tefhim olunur.

3-Mahkemelerin hususî kararı ile aleniyetin kaldırılmasını mucip sebepler alenen tefhim edilmıyebilir. AsMUK, **Madde-164**, Duruşmada muvazzaf askerî şahıslardan maznundan aşağı rütbede, maznunlar müteaddit ise en büyüğünden aşağı rütbede olanların hazır bulunmasına müsaade edilmez. Vak'adan müteessir olan Askerî n rütbesi ne olursa olsun duruşmada hazır bulunabilir. Fakat mahkeme disiplin sebeplerinden dolayı bunu da çıkarabilir.

3.1.9. Zeki Velidi Togan

Profesör Zeki Velidi Togan,³²⁴ biri esas temyiz raporu ve 11/04/1945 tarihli olmak üzere, buna ek olarak da üç temyiz raporu ile toplamda dört kalemde bu Mahkemenin kararına itiraz etmiştir. Birinci ek temyiz raporu 18/04/1945, ikinci ek temyiz raporu (avukatı tarafından aynı gün) 18/04/1945, üçüncü ek temyiz raporu de 26/04/1945 tarihlidir.

Turancı yargılamaların arasında en önemli isimlerden biri olan Zeki Velidi Togan, on sene ağır hapis ve dört sene de Adapazarı'nda ikâmet cezası almıştı. Yargılamalarda da diğer sanıklarla bağlantılı olarak, hükümeti yıkmak amacıyla gizli bir cemiyet kurmuş olması iddiası hakkındaki en önemli iddialardandı. Ayrıca bu gizli cemiyete üyelik ancak yemin ile olabiliyordu. Hatta uyguladığı yöntemi Enver Paşa'nın taktiklerine benzetenler dahi olmuş bu ithamla da suçlanmıştı.

Zeki Velidi Togan bu gizli cemiyet işini temyiz raporlarında bunun bir yardım cemiyeti olduğunu savunarak reddetmiştir. Ayrıca bu Togan'a göre Türkiye ile Rusya arasındaki dostluğu bozacak bir gelişme değildir. Bu iddia yolsuzdur.³²⁵ Enver Paşa hikayesinin ise başlı başına hurafe olduğunu, Mahkeme'nin Enver Paşa aleyhinde yazmış olduğu yazılarını hiç dikkate almadığını belirtmiştir.

Sanık Zeki Velidi Togan'ın üçüncü ek temyiz tasarısının sonuç bölümünde tam 23 madde ile hakkındaki iddiaları cevaplamış ve çürütmeye çalışmış olduğunu görmekteyiz. Mahkemenin çok sabit bir fikirde yardım cemiyeti işini kabul etmediğini ve bunu hep gizli ve hükümeti yıkma amacı taşıyan bir cemiyet olarak kabul ettiğini, bu konuda Doktor Hasan Ferid Cansever'in ve İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ın şahit olarak dinlenilmesini istedikleri halde Mahkemenin bunu dikkate almadığını, cemiyet kurma ve yemin işinin 1941 Temmuz'u itibarıyla iflas etmiş bir

³²⁴ Zeki Velidi Togan'ın esas ve üçü ayrı ek temyiz raporu olmak üzere, toplamda dört temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:225, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:226, s.151. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:227, s.152. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:228, s.153. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:229, s.154. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:230, s.155. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:232, s.157. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:234, s.158. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:235, s.159. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:236, s.160.

³²⁵ Detaylar için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:227, s.152.

düşünce olduğunu bu son temyiz ekinde dile getirmiştir. Ayrıca diğer sanıklarda olduğu gibi mahkemenin değiştirilmesi isteği Zeki Velidi Togan'da da vardır.

3.2. ADLİ AMİRLİĞİN TEMYİZ TASARISI

Yukarıda sanıkların Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararlarına itirazları olan temyiz raporlarından bahsedilmişti. Bu temyiz raporlarına Mahkeme Âmir-i Adlîsi³²⁶ tarafından biri esas olmak üzere toplam üç kalemde cevap verilmiş ve sanıkların temyiz sebeplerinin çoğu reddedilmiştir. Adlî Âmir'in esas temyiz raporu 24/04/1945 tarihli iken, birinci ek temyiz raporu 27/05/1945, ikinci ek temyiz raporu 07/07/1945 tarihlidir.

Adlî Âmir'in esas temyiz raporu özetinde ilk maddeyi Irkçılık propagandasının oluşturduğunu görmekteyiz. Bu konuyu doğrudan TCK 142. madde ile bağdaştırarak, Irkçılık propagandasının bu maddeye aykırı bir eylem olduğunu savunarak raporuna başlayan Mahkeme Adlî Âmiri; Türklüğün ırkçı bir kavram olmadığını, aksine bütün ırkları birleştirecek kabiliyette bir kavram olduğunu savunmaktadır.³²⁷

Mahkeme Adlî Âmiri'nin üzerinde durduğu ikinci önemli husus da Ankara'da yaşanan gösteri olayıdır. Bu gösteriyi düzenleyenler, Adlî Âmir'e göre alelade bir topluluk değildir. Başkentini asayişini ve güvenliğini tehlikeye sokacak, halkın millî duygularını sömürerek onlarda bir telaş ve heyecan uyandıracak, hükümet aleyhine insanları örgütleyecek, eğitim ve görgüleri yerinde olan sanıkların planlayarak yaptığı bir gösteridir.³²⁸

Diğer sanıkların ve şahitlerin de ifadesi ile, Nihal Atsız'ın da bu gösteriyi tertipleyenlerden biri olduğuna kanaat getirilmiştir. Cabbar Şenel, Cemal Oğuz Öcal bu gösteride özellikle adı geçen ve Atsız'ın bu gösteriyi teşvik ettiğini söyleyen

³²⁶ Adlî Amirin hazırladığı temyiz tasarıları hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., Ek-9; TTK, 25/6-1B, Belge No:237. Bkz., Ek-10; TTK, 25/6-1B, Belge No:238, s.161. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:239, s.162. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:240, s.163. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:241, s.164. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:242, s.165. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:243, s.166.

³²⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:238, s.161.

³²⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:239, s.162.

isimlerdendir. Mahkeme Adlî Âmîri, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Bariman, Cihat Savaş Fer, Nuriman Karadağlı ve Ahmet Karadağlı'nın Temmuz 1941'de bu gizli ittifakı kurduklarını, şu an 1945'te bulunduğu için de Reha Oğuz'un çoktan yirmi bir yaşını geçtiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla Reha Oğuz Türkkan'ın suçu işlediği dönemdeki yaşı değil de şimdiki yaşı mahkeme tarafından baz alınmış ve Türkkan'ın bu temyiz raporunda belirttiği gerekçesi reddedilmiştir.³²⁹

Mahkeme Adlî Âmîri'nin esas temyiz raporu 7. maddesinde İsmet Rasin Tümtürk'ün üzerinde durulmuş ve onun hakkında mahkemenin yaptığı tahkikatta; İsmet Rasin'in Reha Oğuz'la Kitap Sevenler Kurumu'nda tanıştıklarını, İsmet Rasin'in Türkkan'a kafa şekli ve yüz hatlarından Türk ırkından olup olmadığını anladığını söylediğini ve Reha'ya Türk olmadığını yüzüne karşı ve arkadaşlar arasında söylediğini ve fizyonomi ile ırk tespit edebildiğini söylediği tespit edilmiştir. Ayrıca duruşma zabıtnamesinde İsmet Rasin Tümtürk'ün Türk Milletinin Anayasası ve Kurultay Anayasası gibi çalışmalarının bulunması da söz konusudur. Buna rağmen beraat kararı alan İsmet Rasin hakkındaki hükmün bozulması isteği bu temyiz raporundadır.³³⁰

3.3. SAVCILIĞIN TEMYİZ SONUCUNU SANIKLARA TEBLİĞİ

Sanıkların temyiz raporları incelenmiş ve savcılık Adlî Âmîr'in temyiz raporu sonucunu sanıklara tebliğ etmiştir.³³¹ Bundan sonra sanıklar da kendilerine tebliğ edilen ve çoğu kabul edilmeyen temyiz kararlarına tekrar cevap vereceklerdir. Savcılığın tebliğine göre bu temyiz sonuçları şu şekildedir:

Zeki Velidi Togan için Savcılıktan gelen sonuç:

“11/4/1945 Tarihli temyîz lâyhasında:

³²⁹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:241, s.164.

³³⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:242, s.165.

³³¹ Savcılığın hazırladığı tebliğnâmeler hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz.,Ek-11; TTK, 25/6-1B, Belge No:244. Bkz., Ek-12; TTK, 25/6-1B, Belge No:245, s.167. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:247, s.168. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:248, s.169. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:249, s.170. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:250, s.171. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:251, s.172. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:252, s.173. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:253, s.174. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:255, s.175.

Bayan Nuriman'ın evindeki toplantılarda gizlilik hali mahkemenin takdîriyle kabul ve ittifâkın herhangi bir yardım maksadıyla mı yoksa siyasî emeller ile hükümeti cebren iskât gâyesiyle mi vâki' olduğu ve bu ittifâkın başında kendisinin bulunduğu yine mahkemenin takdîriyle ta'ayyün eylemiş olduğuna ve ileri sürülen müdâfa'a delillerini kabul ve hâdisede teşdîd sebeplerini ta'yîn etmek mahkemeyi ilgilendiren bir hakk olduğundan lâyihadaki [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9] numaralı bendlerdeki sebepler;

Bu sanığın avukatı Ziyaeddin Karaca tarafından yazılan 18/4/1945 tarihli temyîz lâyhâsında:

Gerek maddi hâdisenin sübût şekline ve gerek delillerin takdîrine ve ittifâkın devamına dair ve gizli ittifak bakımından ileri sürülen ve cümlesi yine mahkemenin takdîr hakkına ta'aruz mâhiyetinde görülen [1, 2, 3, 4] numaralı bendlerdeki temyîz sebepleri ve cezayı aşağı hudûddan uzaklaştırılması mahkemenin hakkına ta'alluku bakımından şiddet sebeplerine karşı olan diğer [1, 2, 3, 4] numaralı temyîz sebepleri;

Ve aynı sebebe binâen ayrıca yazılan [1 ve 2] numaralı temyîz sebepleri;

Mümeyyizin 18/4/(1)945 tarihli temyîz istid'âsında:

Hüküm gerekçesine göre kararın indî mütâla'a ve tezâdları ihtivâ eylediğini ve duruşma zabıtnâmesine ve tedkîk edilen dosya mündericâtına göre de dosyaların okunmadığına ve bu davada mahkeme reisinin Adli Âmirlik yaptığına ve duruşma hâkiminin bu dava hakkında rapor vermiş olduğuna mütedâir i'tirâzlar:

Mümeyyizin 26/4/1945 tarihli ek lâyhâsında:

Mahkemenin şahsına olan nazar ve münâsebetine ve darbe-i hükümet isnâdına ve mahkemenin bu husûsda ehemmiyet verdiği noktalara ait [1 ve 2] numaralı temyîz sebepleriyle yeminin hükümsüz kalmış olmasına ve cemiyetin dağıldığına dair nokta-i nazarlara hüküm fıkrası kâfi derecede tahlîli ve cevabı ihtivâ eylemiş bulunmasına göre de [4] numaralı temyîzi ve mahkemenin tarafsızlığına müstenid olarak ileri sürülen muhâkeme usûllerine ait i'tirâzlarda dahi Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnu muvâcehesinde bir usûlsüzlük görülmemiş olması hasebiyle [2] numaralı temyîz sebebi.

Yerinde görülmemiştir reddine."³³² Şeklinde dir.

Profesör Zeki Velidi Togan'ın 11/4/1945 tarihli esas temyiz tasarısında³³³ ilk 9 maddede; Nuriman Karadağlı'nın evindeki toplantıların gizli olmadığı, Cemiyet işinin de gizli olmadığını ve bu cemiyetin bir yardım cemiyeti olduğunu hatta hükümetten izin almak amacıyla Doktor Hasan Ferid Cansever'i aracı kılarak Vali Lütfü Kırdar'a başvurulduğu, toplantılardaki konuşmalarda hükümeti yıkmak ya da hükümet aleyhinde her hangi bir şeyin olmadığı, Cihat Savaş Fer'in ifadesinin baskı

³³² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:245, s.167.

³³³ Zeki Velidi Togan'ın temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:225. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:226, s.151. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:227, s.152. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:228, s.153. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:229, s.154. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:230, s.155. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:232, s.157. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:234, s.158. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:235, s.159. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:236, s.160.

altına iken verilmiş bir ifade olduğu ve dikkate alınmaması gerektiğini, Karadağlı ailesinin çocuklarının ifadesine başvurulmadığı, Doğu Türkleri için yardım cemiyeti kurulmasının Rusya ile Türkiye'nin arasını bozacak bir gelişme olmadığı ifade edilmişti. Ancak mahkemeden gelen temyiz sonucunda bunların dikkate alınmadığını görmekteyiz.

Zeki Velidi Togan'ın avukatı Yusuf Ziyaeddin Karaca'nın 18/4/1945'de vermiş olduğu temyiz raporunun ilk dört maddesinde; gizli cemiyet kurulmasındaki delillerden hiç bahsedilmemiş olması, hazırlık tahkikatındaki yolsuzluk, hükümeti yıkma amaçlı bir cemiyetin kurulmamış olması, yine bu konuda Cihat Savaş Fer'in ifadesinin açıklanması, amacın sadece Türkistan'a gitmek ve esirlere yardım etmek olduğu söylenmişti. Burada mahkeme, avukatın bu açıklamalarını reddetmiş ve konuyu mahkemenin takdir hakkına bağlamıştır.

Aynı raporda, Zeki Velidi Togan'ın evindeki toplantının amacının küs olan Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkkan'ın barıştırılması olduğundan, Togan'ın profesör olarak bu ülkeye hizmetlerinin, iyi halinin mahkemece hiç dikkate alınmaması, isminin lekelenmek istenmesi, mahkemenin tarafsız olmaması, gerek hazırlık tahkikatında gerek son tahkikattaki ifadelerinin daima değiştirilerek zabta geçirilmesi, duruşmanın idaresinin sadece duruşma hâkimine ait olmaması,³³⁴ hükümeti devirme isteğinin olmadığı ve bunun kendisi için büyük bir iftira olduğunu,³³⁵ hükümete kızgın olmadığını, mahkemenin Enver Paşa hakkındaki yazılarını okumuş olmadığını ve diğer mevzuları dile getirmişti. Ancak Mahkemenin temyiz sonucundan bunların da tamamının “mahkemenin takdir hakkıdır” gerekçesiyle reddedildiğini anlamaktayız.

³³⁴ Togan'ın bu konuyu; 18/4/1945 tarihli ek temyiz tasarısında 6.maddede şu şekilde dile getirerek, kendisinin bir profesör olarak duruşma hakimi tarafından nasıl azarlanarak susturulduğunu açıklamıştır; “*Duruşmanın idaresi duruşma hâkimine ait iken mahkeme başkanı, mahkeme a'zaları hatırlarına gelenleri sorar hafif celselerde açık veya dolayısıyla te'sir ve telkinâtdan geri kalmazlardı. Duruşmalarda sanıkların bazı şühûdun sözlerine karşı söz istediğimde hâkim hemen asabileşerek [Profesörsünüz ama nasıl söz söylenmesini bilmiyorsunuz] hakaretiyle söz vermedi. Bütün müdâfa'a hakkımı iptal eylemekten çekinmedi. Bu i'tibârla mahkeme kararı tarafgîrliğin bir şâheseri olmuştur.*” Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156.

³³⁵ Togan'ın yorumu; “Bana darbe-i hükümet isnâdı bir iftira bir bühtân, bir kizb-i mahzdır. Ben Türkiye'ye ancak iyilikler dilerim.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156.

Reha Oğuz Türkkkan'ın Savcılıktan gelen temyiz sonucu;

“9/4/1945 tarihli temyîz lâyihasında

Cihat Savaş Fer'in hazırlık tahkîkâtındaki ifadesinin ve diğer delillerin kabul veya adem-i kabulü mahkemeye ait bir hak olduğundan buna ta'arruz mâhiyetinde görülen [1 ve 2] numaralı temyîz sebepleri,

Hükümeti iskâta ma'tûf defalar hükümde ber-tafsîl-i îzâh eylemiş olması sebebiyle [3] numaralı temyîz sebebi;

Suçun muhâl olduğuna ve ittifakın kalmadığına dair [4 ve 5] numaralı temyîz sebepleriyle hüküm gerekçesi muvâcehesinde Irkçılık ve Turancılığın anayasaya muhâlefetine ait kısımları;

Mümeyyizin 24/4/1945 tarihli ek lâyihasında

Duruşma zabıtnâmesine göre usûle ait [A] harfi ve usûle dair yazılı bulunan [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10] numaralı temyîz sebepleri:

Mahkemenin geniş takdîr salâhiyetlerine ta'arruz mâhiyetinde görülen [B] harfi altında esâsa ait [1,2] numaralı temyîz sebepleri ve [C] harfi ile deliller nâmu altında yazılı [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12] numaralı temyîz sebepleri ve [Ç] harfi ile asıl deliller adı altında yazılı [1, 2, 3, 4, 5, 6] numaralı temyîz sebepleri ve muhâl suç başlığında yazılı suçluların suç işlemedeki kâbiliyetlerine dair ve hükümde memlekette iştişâşı ve ihtilâl çıkarmağı tazammun eden ayaklanma ile hükümeti cebren iskâta karar vermenin kanûnî mâhiyetde cebr unsûrünü ihtivâ eylediği tebârüz ettirilmiş bulunmasına nazaran muhâl suç başlığı altındaki temyîz sebebinin bu kısmı yine gerekçeli hükümde tebellür ve tahakkuk ettirilen cürm unsuru karşısında ittifâktan ayrılma husûsuna ve propagandaya müte'allik [1, 2, 3, 4, 5, 6] numaralı temyîz sebepleri;

Yerinde görülmemiştir bunların reddine.”³³⁶ Şeklinde açıklanmıştır.

Reha Oğuz Türkkkan, 9/4/1945 tarihli esas temyiz raporunda³³⁷ belirttiği temyiz sebepleri arasında; gizli ittifak kurması, yemin etmesi, Almanların İkinci Dünya Savaşı'nı kazanacağına inanması, Nuriman Karadağlı ve Türkistan'da görevlendirilmesi, Zeki Velidi Togan'ın Türkkkan aleyhinde ifade vermesi ve bu ifadenin onu üzmesi, ifadelerinin alınışındaki şekil ve şartların göz önüne alınmaması, mahkemenin taleplerini usulsüz reddetmesi, propaganda ve medh ve istihsan yapmadığı, bu iddiaları kanunların ilgili maddelerine dayandırarak çürütmesi, 24/4/1945'deki ek temyiz raporunda da; duruşmaya verilen dilekçelerin kabul edilmemesi ve şâhide soru sorma hakkının kullanılmasına meydan ve imkân

³³⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:247, s.168.

³³⁷ Reha Oğuz Türkkkan'ın temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:192, s.125. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:193, s.126. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:194, s.127. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:195, s.128. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:196, s.129. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:197, s.130. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:198, s.131. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:199, s.132. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:200, s.133. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:201, s.134.

verilmemesi, delillerin mahkemece kabul edilmemesine itirazı, asıl delillerin kıymeti ve derecelerini belirtmesi, lehte olan delilleri belirtmesi gibi hususlar vardır. Ancak mahkeme heyeti bunları kabul etmemiş ve lehte olan deliller haricinde tüm maddelerini reddetmiştir.

Cihat Savaş Fer'in temyiz sonucu;

"11/4/1945 tarihli temyîz lâyhasında:

*Hüküm gerekçesi muvâcehesinde Bayan Nuriman'ın evinde yapılan yeminin gâyesi Türkiye Cumhuriyeti aleyhine olmadığına mütedâir [1] ve [8] numaralı temyîz sebepleri ve Zeki Velidi Togan ve gizli ittifakla münâsebetinin devam etmediğine mütedâir [8], [9], [10] numaralı temyîz sebepleri ve şahidlerin verdiği ve vereceği ifadeleri kıymetlendirmek bunların lüzûmunu kabul ve adem-i kabulünü takdîr etmek mahkemenin takdîrine müte'allık bir keyfiyet olduğundan [2, 3, 4, 5, 6] numaralı temyîz sebepleri yerinde görülmemiştir reddine."*³³⁸ Şeklinde.

Cihat Savaş Fer hakkında mahkeme heyetinin temyiz sonucunu sadece 11/4/1945 tarihindeki esas temyiz raporu³³⁹ için hazırladığını, sanığın 1/5/1945 tarihinde verdiği birinci ek temyiz raporunun ve avukatının 18/6/1945'de verdiği ikinci ek temyiz raporunun dikkate alınmadığını ve bahsedilmediğini görmekteyiz. Mahkeme bunu hangi sebebe dayanarak dikkate almamıştır bilinmemekle birlikte, süreyi geçirmiş olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Bunların dışında Cihat Savaş Fer'in temyiz raporunda Nuriman Karadağlı ile olan münasebetlerindeki yemin olayının Türkiye'nin aleyhinde olduğuna dair en ufak delilin olmamasından, şahitlerden ve Rus-Alman Savaşı'nın etkilerinden bahsetmekte olup bunlar da mahkeme tarafından açıklanan sonuca göre reddedilmiştir.

Nurullah Bariman'ın temyiz sonucu;

"8/4/1945 tarihli temyîz lâyhasında:

Hüküm gerekçesine ve hükümeti iskât işinin bir ayaklanma ile yapılacağı kararlaştırılmış olmasına göre sanığın Profesör Zeki Velidi Togan'ı az tanımı

³³⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:247, s.168.

³³⁹ Nurullah Bariman'ın temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:207. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:208, s.138.

olduğuna ve siyasî fikirlerini anlamadığına ve istediği yeminin Türkistan istiklâline ma'tûf olup hükümeti devirmek maksadıyla yapılmamış olduğuna yapılan yeminin hükümsüz kaldığına Cihat'la Reha'nın ayrılmış bulunduğuna, ittifakı yapanların hükümeti devirmeğe kudreti olmadığına ve devirmek işinin tertibâtı gösterilmemiş olmasına, ittifâkın dağıldığına ve hakkında Türk Ceza Kânûnu'nun 171'inci maddesinin son fıkrasının tatbik edilmesi icâb edeceğine ve Zeki Velidi Togan'ın hükümeti devireceğinden haberdâr olmadığına mütedâir [1, 2, 3] ve [8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16] numaralı temyîz sebepleri;

Ve şâhidlerin şehâdeti takdîr-i mahkemeye ait olması dolayısıyla [4, 5, 6] numaralı temyîz sebepleri;

Mümeyyiz 18/4/(1)945 tarihli ikinci temyîz lâyhasında:

Hazırlık tahkikâtındaki ifadeye kıymet vermek ve bunu kabul etmek mahkemenin hakkı ve bunu hükmün herhangi bir noktasında göstermek ve yazmak vazifesi olmakla [A] harfli temyîz sebepleri.

İncelenen dosyada bu davada mahkeme reisinin Adli Âmirlik yaptığına ve buna müte'allık bir mu'âmeleyi ifâ ettiğine ve duruşmayı idare eden hâkimin bu dava münâsebetiyle vak'a raporu vermiş olduğuna dâir en ufak bir delil ve işaret görülmemiş olmakla [B] harfli temyîz sebepleri;

Yapılan tahkikât hazırlık tahkikâtı olduğuna ve Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnu'nun [102]'nci maddesi³⁴⁰ ise ilk tahkikât safhalarına ait bulunmasına göre Sıkıyönetim Kânûnu'nun [9 ve Askerî Usûl Kânûnu'nun 99] maddeleri gereğince ilk tahkikâtın icrâsına da lüzûm olmadığına göre [1, 2] numaralı temyîz sebepleri;

Cihat Savaş Fer'in aklî hâletinin bozukluğu kendisi tarafından iddi'â ve rapor îbrâz edilmediğine göre [3] numaralı temyîz sebebi.

Şehâdetin takdîri mahkemeye ait bulunması sebebiyle şâhid Hüseyin Yalçın ve Halim Sabit Şibay adlı şâhidlere müte'allık [4] ve [13] numaralı temyîz sebepleri:

Hüküm gerekçesine göre [5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17] numaralı temyîz sebepleri

Yerinde olmadığından reddine."³⁴¹ Şeklinde açıklanmıştır.

Nurullah Bariman 8/4/1945 tarihinde ilk temyiz raporunu sunmuş ve mahkemenin Zeki Velidi Togan ile arasındaki ilişkinin tespit edilmeden ceza verilmesini, Karadağlıların evinde yemin edileceğini bilmediğini, Doğu Türkistan'a gidip orada faaliyette bulunmak için hükümeti yıkma gibi bir planlarının olmadığını, şahitlerin ifadelerinin yanlış yorumlandığını, Cihat Savaş Fer'in Savcı Kazım Alöç'ün etkisinde kaldığını, 1941 Ağustos'u itibariyle Karadağlı ailesi ve Zeki Velidi Togan ile herhangi bir bağının kalmadığını, Reha Oğuz Türkkân ve Cihat Savaş Fer ile 1942'de kavgalı olduklarını ve Görem'den ayrıldığını, bu küslüğu mahkemenin

³⁴⁰ AsMUK, **Madde-102**, 1-Maznun evvelce sorguya çekilmiş olsa bile ilk tahkikat esnasında dahi behemehal sorguya çekilir.

2-Sorgunun iptidasında, kendisine isnat edilen suçun neden ibaret olduğu maznuna anlatılır.

3-Sorgu, maznunun kendi lehine olup söyliyeyeği delillere mani olmamalıdır.

4-Maznunun birinci sorgusunda kim olduğu ve şahsî halleri hakkında dahi malûmat alınır.

³⁴¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:248, s.169.

kabul ettiğini ancak buna rağmen barışmaları durumunu Görem'e geri dönüş olarak yorumladığını halbuki bunun kanıtının olmadığını, maddi manevi aciziyet halinde olmalarına rağmen hükümet darbesi yapabilecek ya da bunu hedefleyecek olmalarının maddi kanıtlarının ispatını istediğini, mahkemenin Heybetullah İdil'in Zeki Velidi Togan'ın ifadesinden yararlanarak Görem'den ayrılmasını kabul ettiğini ancak kendisinin ayrılması fiilen sabitken bunu kabul etmediğini, 18/4/1945 tarihli ek temyiz raporunda da içerik olarak benzer bu konulara 17 madde daha ilave ederek durumunu belirtmiştir. Ancak mahkemenin temyiz sonucundan bunların reddedildiğini görmek mümkündür.

Nihal Atsız'ın temyiz sonucu;

“9/4/1945 tarihli temyîz lâyihasında:

Hazırlık tahkîkâtı; evrakına nazaran tahkîkâtın bu işe me'mûr edilen askerî adli hâkim tarafından yapıldığı anlatıldığına ve bu tahkîkâtda ilgili me'mûrların bulundurulmasında askerî usûle göre kânûnî bir mahzûr olmayacağına ve bu tahkîkât safhasında tevkiî şeklinde, kitap ve gazete verilmemiş olmasını, tahkîkâtın icâb ettirdiği tedbirlerin alınmasında ve tahkîkât safhasında avukatlarla görüştürülmemiş olmasında bir usûlsüzlük görülmemiş ve tarafların birisi olan müdde'î-i umûmîninde bî-taraflığı mevzû' bahs olamayacağı sebepleriyle [1, 2, 3, 4, 5, 7, 13] numaralı temyîz sebepleri:

Sıkıyönetim Kânûnunun [9] ve Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun 145/4 maddeleri gereğince son tahkîkât kararıyla duruşma arasında geçmesi icâb eden bir haftalık müddetin geçmesine lüzûm olmadığı cihetle [6] numaralı temyîz sebebi:

Dava dosyası ve duruşma zabıtnâmelerine göre [8, 9, 10, 11, 12, 14, 15] numaralı temyîz sebepleri:

18/4/1945 tarihli temyîz lâyihasında:

Yukarıda izâh edilen sebeplere binâen sanığın hazırlık tahkîkâtında usûlsüzlük başlığı altında ileri sürülen [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15] numaralı temyîz sebepleri:

Hüküm fıkrasında tafsîlen izâh edilen hüküm gerekçesine göre [24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42] numaralı temyîz sebepleri:

Askerî Ceza Kânûnunun [48] 'inci maddesinin [B] fıkrası mücebince [Askerî kazâya tâbi' olup Türk Ceza Kânûnunu mücebince Ta'kîb-i Adliye Vekilinin iznine bağlı suçlar hakkında izin Millî Müdafaa Vekili tarafından verilebileceği] tasrih edilmiş olmasına ve bu dava için gerekli müsâ'adelerin de Millî Savunma Bakanlığınca verilmiş olmasına göre [39] numaralı temyîz sebebi:

2/5/1945 tarihli dilekçesinde:

Suçlarda ve suçlar arasında görülen irtibat sebebiyle dava hâdiseleriyle beraber bir küll hâlinde mahkemeye sevk edilmiş ve böylece kabul ve tedkîk edilmiş

bulduğuna ve Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun³⁴²188/2 maddesi gereğince suçun takdirinde mahkeme iddi'ânâme ile bağlı bulunmadığına nazaran [1] numaralı temyiz sebebi:

Dava Sıkıyönetim Mahkemesi salâhiyeti dâhilinde bulunduğuna ve hükümde fikir kargaşalığına gösterir bir vaz'iyet görülmemiş olduğuna nazaran [2] numaralı temyiz sebebi;

Mahkeme işkence meselesini hüküm fıkrasının baş tarafında incelemiş ve müceb-i sebeplerle redd eylemiş ve bu sebep hükmün bozulmasını icâb ettirmemiş olması hasebiyle [3] numaralı temyiz sebebi;

3/5/1945 tarihli ek temyiz lâyihasında:

Zabıt kâtiblerine karşı önceden bir redd ve i'tirâz yapılmamış olduğuna ve bu cihete hükmün bozulmasını icâb ettirecek ve hükme mü'essir olacak bir sebep olmadığına göre [1] numaralı temyiz sebebi;

Yukarıda izâh edilen sebeplere göre [2 ve 7] numaralı temyiz sebepleri:

Mahkemenin takdirine ta'alluku yönünden [3, 4] numaralı temyiz sebepleri;

Hüküm gerekçesine göre [5, 6] numaralı temyiz sebepleri;

Yerinde görülmediğinden reddine³⁴³ Şeklinde

Nihal Atsız, 9/4/1945 tarihli esas temyiz raporunda³⁴⁴ hazırlık tahkikatının baştan aşağı yolsuz yapıldığını iddia ederek, ilgili kanun maddelerini öne sürüp kararın düzeltilmesini talep etmiştir. Mahkemenin hazırlık tahkikatı hakkındaki iddialarına Atsız'ın esas temyiz tasarısının 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 13. maddelerinin usule aykırı bir durum olmadığı gerekçesi ile reddedildiğini sonuçta görmekteyiz. Bu maddelerde konu, Atsız'ın işkence konusunu dile getirmesi,³⁴⁵ Askerî Muhakeme Usulü kanununa aykırı hükümler, suçluya son söz verilmemesi, her celsede zabıtların okunmaması, duruşmada savcının yaptığı tahriklere mahkeme heyetinin sesini çikarmamasıdır.

³⁴² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:249, s.170.

³⁴³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:250, s.171.

³⁴⁴ Nihal Atsız'ın temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:219., Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:221, s.147. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:222, s.148. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:224, s.150.

³⁴⁵ Nihal Atsız, işkence ve kendi ifadesinin kayıtlara geçirilmemesi konusunu esas temyiz tasarısında 4 ve 5. Maddelerde şu şekilde ifade ettiğini görmekteyiz; "Hazırlık tahkikâtında arzu edilen şekilde ifade vermek için hatır ve hayale gelmez işkence ve ta'zib usûlleri tatbik edildi. Hazırlık tahkikâtı zabınâmelerine derc edilen ifadeler kat'iyen benim değil müstantık hâkim Kazım Aluç istediği şekilde yazdırmış bana okunmamıştır." Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

Ayrıca yine esas temyiz raporunun netice kısmında da bu konuya atıflar vardır; "Hâkim, savcıcı reddylediğimizden ve hükmün hazırlık tahkikât safhalarındaki hataları belirttiğimizden ve Askerî cezaevine nakledilinceye kadar Emniyet Müdürlüğü binasında geçen yedi buçuk aylık müddet içinde güneşsiz, havasız, dar, pis gayr-ı insani bir hücrede yaşayarak sıhhatimden ve hayatımdan gâib etmem adalet, vatandaşlık, insanlık ile kâbil olmadığuma şerefli bir Türk olduğum gözetilerek tahliyemin icrâsını ve gayr-ı mevkûf bulundurulmağımдан ibâretidir." Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

Bunların dışında mahkemenin Nihal Atsız'ın esas temyiz tasarısında dikkate almadığı ve sadece reddederek geçiştirdiği on beşinci madde vardır. Bu maddede Nihal Atsız temyize giderken şunu istemiştir;

“Mahkeme Başkanı Tümgeneral Yusuf Ziya Yazgan ile duruşma hâkimi Osman Cevdet Erkut usûl-i kânûnun 62 maddesinin D fıkrası gereğince davamıza bakacak heyetde bulunamazlar çünkü başkan hazırlık tahkîkâtımızda Ankara'da bulunan Örfî İdare komutanı olan adlî âmire vekâlet ediyordu. Osman Cevdet'te bu adlî âmirin tahkîkât ve ta'kîbât idaresi mu'âmelâtı şubesinin başkanlığını yapıyorlardı.”³⁴⁶

Ancak mahkemenin yukarıdaki temyiz sonucundan bu konu hakkında herhangi bir açıklama yapmadan direk reddettiğini görmekteyiz. Temyiz raporunun netice kısmında hâkimi ve savcuyu reddettiğini söyleyen Nihal Atsız hakkındaki kararın bozulması için ek temyiz raporları ile hakkını aramaya devam etmiştir. Ancak bu raporlardan da beklediği sonucu aldığını söylemek mümkün olmayacaktır. Nihal Atsız'ın temyiz raporları tümüyle reddedilecektir. Örneğin; 18/4/1945 tarihli ek temyiz tasarısında, diğer sanıkların temyiz raporlarında belirttiklerinden farklı olarak 39. maddede³⁴⁷ bu tür fiiller hakkında takibat yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı'ndan izin alınması gerektiğini ancak mahkeme kararında bu iznin Millî Savunma Bakanlığı'ndan alındığını iddia eden Atsız'ın bu temyiz sebebinin de yukarıdaki rapora göre reddedildiğini görmekteyiz. Mahkeme bu iznin Millî Savunma Bakanlığı'ndan da alınabileceğini söylemiş ve bu maddeyi de diğerleri gibi reddetmiştir.

Necdet Sancar'ın temyiz sonucu;

“[11/4/(1)945] tarihli temyîz lâyihasındaki:

Dosya ve duruşma zabıtânâmesine ve hüküm gerekçesine ve mahkemece takdîr edilen delillere ve izhâr olunan kanaate ve yukarıda yazılan sebeplere binâen [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10] numaralı temyîz sebepleri;

18/4/1945 tarihli temyîz lâyihasında:

³⁴⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

³⁴⁷ Nihal Atsız'ın 18/4/1945 tarihli birinci ek temyiz tasarısı 39. Maddesi; *“Türk Ceza Kânûnunun (160'ıncı maddesinde [Bu kabil fiiller hakkında ta'kîbât icrâsı için Adalet Bakanının izni olmasını] şart koşulmuştur. Mahkeme kararında bunun Millî Savunma Bakanlığında izni alındığını gösteriyor. Bu bakanlık Adalet Bakanlığıdır. Not: Savcı kararı görmüş fakat 4026 kanûna mu'addel Askerî Ceza 48 noya sarâhat-ı karar”* Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149.

[1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8] numaralı temyiz sebebi;
Yerinde görülmediğinden: reddine”³⁴⁸ Şeklindedir.

Necdet Sancar, 11/4/1945 tarihli esas temyiz raporunda³⁴⁹ tutuklandıktan sonra 24 saat içinde sorgulanmadığını, diğer sanıkların da temyiz raporlarında dile getirdiği gibi, Sancar’ında bütün hazırlık tahkikatının kanun ve usullere aykırı olarak ve çığnenerek yapıldığını ifade ettiğini, ifadelerinin değiştirildiğini, dilekçelerinin mahkemede okunmadan reddedildiği, son söz hakkının verilmediği gibi hususların olduğunu görmekteyiz. Ancak mahkeme tarafından hem esas temyiz raporundaki hem de 18/4/1945 tarihli ek temyiz raporundaki bütün maddelerin reddedildiğini yukarıdaki sonuçtan anlamak mümkündür.

Cabbar Şenel’in temyiz sonucu;

“10/4/1945 tarihli temyiz lâyihasında:

Yukarıda gösterilen sebeplere binâen [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13] numaralı temyiz sebepleri;

13/4/1945 tarihli temyiz lâyihasında:

Dermeyân olunan bütün temyiz sebepleri.

Yerinde görülemediğinden cümlesinin: reddine”³⁵⁰ Şeklindedir.

Cabbar Şenel de diğer sanıklar ile hemfikir olarak 10/4/1945 tarihli esas temyiz tasarısı³⁵¹ ile hazırlık tahkikatının yirminci yüzyıla yakışmayacak bir tarzda yapıldığından bahsederek temyiz maddelerini açıklamaya başlamış, son söz hakkının kendisine verilmediğinden ve gösteriler ile bir alakasının olmadığından bahsetmiştir. Ancak mahkeme yukarıdaki sonuca göre Cabbar Şenel’in esas ve ek temyiz tasarılarındaki bütün maddeleri reddetmiştir.

Fethi Tevetoğlu’nun temyiz sonucu;

“10/4/1945 tarihli temyiz lâyihasında:

³⁴⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:250, s.171.

³⁴⁹ Necdet Sancar’ın temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:214. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:215, s.143. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:217, s.145.

³⁵⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:250, s.171

³⁵¹ Cabbar Şenel’in temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:205, s.136. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.

*Yukarıdaki sebeplere binâen gerek usûle gerekse vazife ve salâhiyete müte'allık [1, 2, 3, 4, 5] numaralı temyiz sebepleri;
17/4/1945 tarihli ek temyîz lâyihasında:
Aynı sebeplerden ötürü [1, 2, 3, 4, 5] numaralı temyîz sebepleri.
Yerinde görülmediğinden cümlesinin: reddine”³⁵² Şeklindedir.*

Fethi Tevetoğlu'nun 10/4/1945 tarihli esas temyiz raporundaki³⁵³ beş madde ve 17/4/1945 tarihli ek temyiz raporundaki beş maddenin tamamı mahkeme tarafından reddedilmiştir. Tevetoğlu temyiz raporlarında, sorgusunun tutuklanmasından yirmi iki gün sonra yapılmasını, asılsız iddialar ile suçlanmasını, reddolan dilekçesini, Kopuz Mecmuası'ndaki durumunu ifade ederek hakkındaki kararın düzeltilmesini istemiştir. Ancak bu mahkemece kabul edilmeyerek reddolunmuştur.

Cemal Oğuz Öcal'ın temyiz sonucu;

“24/5/1945 tarihli temyîz dilekçesinde

Hükmün hangi noktalarına i'tirâz ettiğini göstermemiş olmakla bu bâbdaki temyîz teledinin: reddine”³⁵⁴ Şeklindedir.

Cemal Oğuz Öcal, 25/4/1945 tarihinde esas temyiz raporunu mahkemeye sunmuştur. Ayrıca ek temyiz raporu da vermemiştir. Bu esas temyiz raporunda da hakkında verilmiş olan kararın hangi hükmüne itiraz ettiği belirtilmemektedir.³⁵⁵ Dolayısıyla mahkeme bu açık uçlu temyiz talebini reddetmiştir.

Yukarıda açıklanan kararlar mahkemece verilmiş ve sanıklara temyiz sonuçları olarak savcılık tarafından tebliğ edilmiştir. Bu kararlarda sanıkların talepleri reddedilmiş ve mahkeme bir ara karar³⁵⁶ olarak, duruşma isteklerini kabul etmiş, yeni duruşmanın da 16 Ekim 1945 Salı günü saat 15:00'de yapılmasına, 7 Ağustos 1945'te karar vermiştir.

³⁵² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:251, s.172.

³⁵³ Fethi Tevetoğlu'nun temyiz raporlarının tüm maddeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:202, s.134. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135.

³⁵⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:251, s.172.

³⁵⁵ Cemal Oğuz Öcal'ın temyiz raporu için Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:202, s.134.

³⁵⁶ Mahkemenin almış olduğu bu ara karar hakkında detaylı bilgi için Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:255, s.175.

3.4. SANIKLARIN TEBLİĞ EDİLEN TEMYİZ SONUÇLARINA CEVAPLARI

3.4.1. Cabbar Şenel'in Cevabı

Cabbar Şenel³⁵⁷ kendisine tebliğ edilen temyiz sonucuna cevaben, Ankara gösterileri hakkında üç önemli sorun üzerinde durmuştur. Bu sorunlardan birincisi; kamu şâhidi olarak dinlenen Osman Yüksel'in ifadesinin hukukî bir değer taşımadığını tekrar belirtmiş olması, ikincisi; Sıkıyönetim Komutanlığı'nın adeta Nihal Atsız'ı suçlamak için, Atsız'ın eşine yazdığı mektupları delil sayması, üçüncü olarak da Sıkıyönetim Komutanlığı'nın yine delil olarak saydığı Fazıl Hisarcıklı'nın Nihal Atsız'a yazdığı mektuptan bahsetmesidir. Hatta bu mektup hakkında Sait Bilgiç'in de savunmasında bu mektuptan bahsettiğini söylemiştir. Tekrardan hakkında beraat kararı verilmesini talep etmiştir.

Savcılık buna 12/09/1945 gün ve 2250 sayılı tebliğnamesi ile şu cevabı vererek istekleri reddetmiştir;

“Sanığın bu dilekçesinde yazılı husûslar mahkemenin delâili takdîr hakkına sataşma olduğuna ve kânûn maddesinin uygulamasında bu yanlışlık giderilmediğine göre yerinde görülmemiştir. Reddine karar verilmesi merkezindedir.”³⁵⁸

3.4.2. Cihat Savaş Fer'in Cevabı

Cihat Savaş Fer³⁵⁹ cevabında, Görem Cemiyeti'nin amaçları arasında Irkçılık ve Turancılığın bulunmadığını, bunun kanunî bir yolla kanıtlanması gerektiğini istemektedir. Aynı şekilde kendisinin propaganda yaptığını gösteren herhangi bir

³⁵⁷ Cabbar Şenel'in cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:256, s.176.

³⁵⁸ Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:256, s.176.

³⁵⁹ Cihat Savaş Fer'in cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:257, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:258, 177. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:259, 178. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:260, 179. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:261, 180.

delilin bulunmadığını belirtmektedir. Delillerin bulunmayışı konusunu mahkemenin hüküm gerekçesinin 105. sayfasında belirterek kabul ettiğini söylemektedir.³⁶⁰

Görem Cemiyeti'nin faaliyetinin Ankara gösterilerine kadar sürdüğü hakkında hiçbir delilin olmadığını ifade ederek bunu cevabında kanıtlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla Adli Âmir'in temyiz tasarısında bu hususa dair itirazları hiçbir esasa dayanmamaktadır ve dikkate alınmamalıdır yorumunu yapmıştır.

Cevabındaki bir diğer husus da mahkemece propaganda maddesini incelemesi ve 141 ve 142. maddelerin komünizm, anarşizm, nihilizm gibi devletin esas teşkilatına ve milliyet prensiplerinin temel özelliklerine karşı olan bu cereyanlar ile kendi faaliyetlerinin bu hususlara en ufak benzerlik göstermediğini savunmasıdır. Bu konu hakkında mahkemece yanlış değerlendirilmelerini, savcının haklarında sakat mantık yürütmesi ve yanlış düşüncelerine bağlamaktadır. Mahkemeden savcının bu sakat mantığına ve düşüncesine itimat etmemesini talep etmektedir.

Bunların dışında Cihat Savaş Fer'in tespit ettiği ve mahkemeye sorduğu önemli bir husus daha vardır. Diğer bazı sanıkların da cevaplarında belirttiğini gördüğümüz bu konu, Adli Âmir'in 24 Nisan 1945 tarihli temyiz raporuna ek olarak 17 Temmuz 1945'de gönderdiği ek temyiz raporunun mahkemece, hangi kanun maddesine dayanarak kabul edilmesidir. Mahkeme heyeti burada önemli bir usul hatası yapmıştır. Çünkü temyiz için verilen süre, kararın açıklanması ile birlikte bir aylık bir süredir. Kararın 29 Mart 1945'de açıklanması ile 17 Temmuz 1945'de ek temyiz talebinin kabul edilmesi doğru değildir.

Savcılığın Cihat Savaş Fer'in bu cevabına yorumu şöyle olmuştur:

“Gerek adli amir Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yapılan temyize ve gerekse sanığın temyiz tasarılarına karşı düşüncelerimizi bundan önceki

³⁶⁰ Cihat Savaş Fer'in bahsettiği ve mahkemenin kabul ettiği ifade; “[Diğer sanıklardan Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu, İsmet Tümtürk, Cihat Savaş Fer, Zeki Özgür ve Muzaffer Eriş'in Irkçılık propagandası yaptıklarına ve bunun medh ve istihsânında bulduklarına dair ne son tahkikât kararında ve ne de esâs hakkındaki müâla'a ve iddi'aları sürülmüş bir delil bulunmadığı gibi mahkemece duruşma safhasında ve yazılı deliller arasında açık olarak okunan mektuplarda da böyle bir kayd ve ibâreye de tesâdüf edilmemiştir.]” ifadesidir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:258, 177.

tebliğnâmede ve eklerinde açıklamış ve istemlerimizi sunmuştuk. Sanıklardan Cihat Savaş Fer'in adlî amirin temyizine karşı bu defa gönderdiği cevap lâyhasına savcılıkça ayrıca yapılacak bir işlem olmadığı merkezindedir.

18/9/1945 + 2250”³⁶¹

Yani Mahkeme bu iddiaları da cevaplamak şöyle dursun dikkate dahi almamıştır. Bunu verilen cevaptan anlamak mümkündür.

3.4.3. Reha Oğuz Türkkan'ın Cevabı

Cihat Savaş Fer'in cevabında belirttiği süresi geçen ve kabul edilen Adlî Âmîrliğe ait ek temyiz tasarısının usulsüz olarak kabul edilmesi olayını, Reha Oğuz Türkkan'ın³⁶² da cevabında ilk sıraya yerleştirdiğini ve bu konuyu detaylı bir şekilde incelediğini görmekteyiz. Bunun dışında Türkkan, Adlî Âmîr'in Bozkurt Göremi'nin dağılmadığı iddiası üzerinde durmuş ve bu iddiayı yersiz bularak, iddianamede hiçbir delilin mevcut olmadığını dile getirmiştir.

Son tahkikat kararında geçen “yakalanıncaya kadar faaliyetlerine devam etmişlerdir” ifadesi kanıtlanmamış ve mahkeme bu iddiayı sağlam delillere bağlamamıştır. Türkkan'ın cevabının üçüncü maddesinin C ve Ç bendlerine bağlı kalarak³⁶³; “Halbuki mahkeme madem Görem'in mecmua çıkarmak için iş birliği yapan arkadaşlardan oluşan bir teşekkül değil de gizli bir cemiyet olduğuna inanmaktadır o halde bunu ispat etmelidir.” yorumuna ulaşmamız mümkündür. Cevabının devamında, bunun böyle olduğu varsayılsa bile ırkçı amaçlı bir gizli cemiyete de benzeyen bir tarafı yoktur demektedir.

Reha Oğuz Türkkan'ın cevabında belirttiği diğer husus yaş meselesidir. Normalde mahkemenin suçun işlendiği yaşı göz önünde bulundurması gerekirken, tutukluğu esnasında geçen yaşı dikkate alınmıştır. Bu da usulsüz bir uygulamadır.

³⁶¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:261, 180.

³⁶² Reha Oğuz Türkkan'ın cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:262, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:263, s.181. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:264, s.182. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:265, s.183. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:266, s.184. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:267, s.185.

³⁶³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:265, s.183.

Savcılığın bu cevap tasarısı hakkındaki düşünceleri şu şekildedir;

“Gerek adli amir Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yapılan temyiz ve gerekse bu sanığın temyiz lâyhalarına karşı düşüncelerimiz bundan önceki tebliğnâmede ve eklerinde açıklanmış ve istemlerimizi sunmuştuk. Sanıklardan Reha Oğuz Türkkân’ın adli amirin temyizine karşı bu defa gönderdiği cevap tasarısına savcılığa ayrıca yapılacak bir işlem olmadığından dosyasına konulmasına ve gerekenin Yargıtayca yapılmasına mütedâirdir.

18/9/1945+2250”³⁶⁴

Savcılık herhangi bir değişikliğe gitmeyecektir. Önceki verdiği cevabı aynen geçerli görmüştür.

3.4.4. Zeki Velidi Togan’ın Cevabı

Cihat Savaş Fer ve Reha Oğuz Türkkân’ın da cevaplarında belirttiği bir konu olan, mahkeme Adli Âmiri’nin ek temyiz raporunu verirken, sürenin bir ay olmasına rağmen yaklaşık 3,5 aylık bir zaman ihlalden sonra teslim etmesi ve bu ek temyiz raporunun kabul edilmesi konusunu Zeki Velidi Togan³⁶⁵ da cevabında öncelikli olarak belirtmiştir. Ayrıca Zeki Velidi Togan’ın buna başka bir ilavesi daha vardır. Togan’ın iddiasına göre mahkeme bazı raporları sanıklar süreyi geçirmese dahi, zamanında teslim edilmedi diyerek reddetmiştir.³⁶⁶ Togan bunu asılsız bulmaktadır.

Zeki Velidi Togan’ın cevabında açıkladığı bir diğer husus, aslında tamamen başka bir olay üzerine yazdığı bir yazının³⁶⁷ ve sözünün hiçbir alakası olmamasına

³⁶⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:267, s.185.

³⁶⁵ Zeki Velidi Togan’ın cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:268, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:269, s.186. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:270, s.187.

³⁶⁶ Zeki Velidi Togan’ın bu iddiası için ayrıca Bkz., “*Ek lâyhalarımın kânûnî müddetden sonra verilmiş olduğuna müte’allık i’tirâzlar yersizdir. Çünkü 11 Nisan 1945 tarihli lâyhama verirken daha hüküm gerekçesi bize verilmemişti. Asıl lâyhama 29 Mart (1)945 tarihli kararın tam on beş gün sonra yani 11 Nisan 1945 günü akşamı bize verildiği ve hüküm gerekçesini okuduktan sonra yazılan ve 26 Nisan (1)945 tarihinde Bayezid Posta Merkezi vasıtasıyla ta’ahhüdlü olarak 25799/83 numarolu makbuz mukâbilinde istid’â pulu yapıştırılmış, tarih atılmış, imzalanmış, harç pulu ilsâk edilmiş bulunduğu hâlde sunulmuştu. Binâenaleyh bundan sonra ve temyizdeki müdâfa’adan önce müte’addid ek lâyhalar sunulacağı avukatlarımıza anlattıkları gibi emsâli vâki’ tatbikâtda bunu mü’eyyiddir. Nitekim adli amir bizzat kendisi dahi böyle yapmış bulunur.*” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:269, 186.

³⁶⁷ Varlık vergisi hakkında Doçent Enver Ziya’dan duyduğu sözler üzerine yazdığı mektupta, “Düşman kuvvetlidir. Milliyetçiler birbirleriyle uğraşmamalıdır” tavsiyesinden bahsediyor. Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:269, s.186.

rağmen, mahkemece ırkçı bir yorum olarak kabul edilmesidir. Mahkemenin yemin olayında kendisine müdafaa hakkı vermemiş olmasını da dile getirirken savcı ve tahkikat hâkimi Kazım Alöç'ün "Mesele aydınlanmıştır, şahitlerin dinlenmesine gerek yoktur" sözünün buna neden olduğunu belirtmiştir.

Nuriman Karadağlı'nın evindeki toplantılarda, Türkistan kurulursa ve Türk hükümeti müsaade ederse oraya ekibini götürebileceğini de tekrar izah eden Togan, mahkemenin kendisini Türkiye'deki Turancıların şefi olarak göstermesinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirmiştir.

Savcılığın Zeki Velidi Togan'ın bu cevap tasarısı hakkındaki düşünceleri şu şekildedir;

"Gerek adlî amir tarafından yapılan temyîze gerekse bu sanığın temyîz tasarısına karşı düşüncelerimiz bundan önceki tebliğnâmede ve eklerinde açıklanmış ve istemlerimizi sunmuştuk.

*Sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın adlî amirin temyîz tasarılarına karşı bu defa gönderdiği cevap lâyihasına savcılıkça ayrıca yapılacak bir işlem olmadığı merkezindedir. 28/9/(1)945+2250"*³⁶⁸

Diğer sanıklara verilen cevaplarda da görüldüğü üzere mahkeme aynı cevabı Zeki Velidi Togan'a da vermiş ve daha önceki işlemlerden başka yapılacak bir işlem yoktur diyerek konuyu kapatmıştır.

3.4.5. İsmet Rasin Tümtürk'ün Cevabı

Beraat etmiş sanıklardan İsmet Rasin Tümtürk³⁶⁹, Adli Âmirliğin kararı bozması üzerine yeniden yargısı başlamıştır. Avukatı Kenan Öner'in hazırladığı cevabın ikinci maddesinin A bendinde, en başta dile getirilen konu aslında milliyetçilik kavramının Anayasa'daki yerini ve önemini, Türk tarihinde her zaman kıymetli olduğunu açıklayan şu yorum olmuştur;

³⁶⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:270, 187.

³⁶⁹ İsmet Rasin Tümtürk'ün cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:271. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:272, s.188. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:273, s.189.

“Sıkıyönetim adlı amirinin lâyhada ileri sürdüğü nokta-i nazar adlı bir tahakkümün memleketde tatbîkini istemekten başka bir maksada mahmûl olamaz. Çünkü:

Anayasa Kânûnununun 88’inci maddesinin açık cümlesi ve Millî Eğitim Bakanlığınca devlet hesabına devlet matba’amızda basılarak üniversitede okutturulan Türk İnkılâb Tarihi tadrîsâtı karşısında Türklük sıfatının vatandaşlık bakımından kaydına takayyüd edilmiş olması adlı amirin tezinin aksini ispata kâfidir.”³⁷⁰

Mahkemelerde yargılanmakta buldukları milliyetçilik konusu, o kadar farklı yerlere çekilmiştir ki, adeta neredeyse bu konuda fikir beyan eden ya da milliyetçi olduğunu iddia eden herkes sanki çok kötü bir suç işliyormuş algısı yaratılmak istenmiştir. Halbuki bizim temel görevlerimiz arasında olan vatan millet sevgisi, Anayasa’ya da 1937 yılı itibariyle geçmiş olan Atatürk ilkeleri, bu ilkelerin arasındaki milliyetçilik ilkesi bu fikrin yanlışlığının ispatıdır. Avukat Kenan Öner de yukarıdaki beyanında üniversitelerde okutturulan, Atatürk İlkeleri dersine gönderme yaparak konuyu izah etmek istemiştir.

Avukat Kenan Öner’in müvekkili için hazırladığı cevapta bir diğer iddiası da dava dosyasının kendilerinden gizlenmiş olması ve müvekkilinin hazırlık tahkikatında verdiği ifadeyi bilmemesidir.³⁷¹

Savcının bu cevap tasarısı hakkındaki görüşü şu olmuştur;

“Adli amir Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yapılan temyizle karşı düşüncelerimizi bundan önce hükümlü dosyaya bağlanan tebliğnâmede açıklanmış ve istemlerimizi sunmuştuk. Bu defa da berâ’et eden sanıklardan İsmet Rasin Tümtürk’ün vekili Avukat Profesör Kenan Öner tarafından adli amirin temyizine karşı gönderdiği cevap lâyhasına savcılıkça ayrıca yapılacak bir işlem olmadığı merkezindedir. 18/9/1945+2250”³⁷²

³⁷⁰ Detaylı bilgi için Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:272, s.188. Ayrıca yukarıda bahsi geçen Adli Âmirin İsmet Rasin Tümtürk hakkındaki kararı için, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:242, s.165.

³⁷¹ Sanıkların ifadelerinin gizlendiği gibi, Hazırlık Tahkikatında sanıklara uygulanan işkenceler de bu davanın en tartışmalı konularındandır. Sanıkların özgürlüklerine kavuştuktan sonraki hayatlarında yazmış oldukları hatıralarında da bunu görmek mümkündür. Davanın seyrini değiştirecek olan işkencelerin yapılması bir yana, sanıkların baskı ile yalan beyana zorlanması ve ifadelerinin kendilerine ait olmaması, Savcı Kazım Alöç’ün hükümete yaranmak amacıyla ya da Hükümetin talimatıyla, işkenceleri yaparak ve ifadelerini çarpıtarak bu zulmü onlara reva görmesidir.

³⁷² Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:273, s.189.

3.4.6. Fethi Tevetoğlu'nun Cevabı

Fethi Tevetoğlu'nun³⁷³ cevabında mahkemenin 29 Mart 1945 tarihinde 575/588 sayılı kararı ile on bir ay yirmi gün hapse mahkûm edildiğini ve cezasını doldurduğunu, hakkında usulsüz ve yersiz bir karar verildiği için belirtilen günlerdeki temyiz raporları ile bunu temyiz ettiğini belirtmektedir. Savunmasında bizzat bulunma talebini dile getiren Fethi Tevetoğlu'na savcılığın görüşü şu şekilde olmuştur:

“Tabib Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu'nun duruşmada bizzat bulunmak için gününün kendisine bildirilmesine dair dilekçesi bağlıdır. Mahkûm olduğu ceza derecesine göre duruşma gününün tebliğine de mahall olmayacağını ve gereken cevabın verilmesini arz ederim. 26 Eylül 1945+2250”³⁷⁴

Görüldüğü üzere savcılık duruşma gününü kendisine tebliğ etmeye lüzum görmemiş ve kendi savunmasında bulunmasını engellemiştir.

3.4.7. Cemal Oğuz Öcal'ın Cevabı

Cemal Oğuz Öcal,³⁷⁵ Adli Âmîrliğin temyiz tasarısına karşı sunduğu cevap tasarısında öncelikli olarak, kendisinin Irkçılık ya da Turancılık ile yargılanmadığını ve bu konu yüzünden sanık olmadığını belirterek, kendisinin sadece Ankara gösterileri yüzünden sanıklı bulunduğunu açıklamıştır. Bu arada bir dilekçe ile mahkeme kararının adresine gönderilmesini ve bunun için gerekenleri yapmış olmasına rağmen³⁷⁶ bu cevabın gelmediğini ve kasıtlı olarak bunun yapıldığını

³⁷³ Fethi Tevetoğlu'nun cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:274 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:275, s.190.

³⁷⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:275, s.190.

³⁷⁵ Cemal Oğuz Öcal'ın cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:276. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:277, s.191. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:278, s.192. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:279, s.193. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:280, s.194.

³⁷⁶ Cemal Oğuz Öcal bu durumu şu şekilde izah etmiştir; “29 Mart sene (1)945 tarihli hükmün tefhîm ve mevkûfen mahkûmiyetimi idrâk ederek tahliyem icrâ kılındıktan sonra hükmü temyiz edeceğimi müddeti içinde dahi tasarımı mahkemeye sunacağımı 31/3/(1)945 gün ve 2085/575 sayılı kaydiye ile sunduğum dilekçede arz etmiş ve ayrıca mahkemenin zabıt kâtibine, mahkeme kararının adresime gönderilmesi için hem i'âdeli posta ücretini hem de karar bedelini nakden ve peşinen verdiğim hâlde gerekçeli hüküm bu güne kadar tarafıma gönderilmemiştir.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:277, s.191.

düşünmektedir. Öcal'ın burada mahkemeden böyle bir zarar beklemesini özellikle hazırlık tahkikatı esnasındaki baskı ve işkencelere dayanarak düşünmüş olacağını bekleyebiliriz. Ancak taleplerinde mahkemenin el koyduğu özel eşyaları, kitapları, gazete ve mecmuaları gibi evraklarının iadesini talep etmesi de mahkeme açısından düşünüldüğünde henüz yargı sonuçlanmadığı için elbette ki kabul edilemezdir.

Daha sonraki açıklamalarında da Ankara gösterilerinin kötü bir niyetle yapılmadığını, memleketin günden güne büyüyen bir komünizm propagandası tehlikesi altında bulunduğunu, kendisinin Kemalist bir öğretmen olduğunu, Ankara gösterilerinde tek rolünün 3 Mayıs 1944 günü bu gösteriye katılmaktan ibaret olduğunu, bu konuda suçluluğunu belirtecek en ufak delilin olmadığını, bu gösteriyi asıl düzenleyenlerin Cabbar Şenel ve Said Bilgiç olduğu halde kendisinin aleyhinde şahitlik yapanların verdiği ifadeler yüzünden kendisinin zor durumda bırakıldığını ve olayın üzerine kaldığını ifade etmiştir.³⁷⁷ Ayrıca yine Öcal'ın bu cevabındaki ifadesine göre Nihal Atsız bile bu gösteri işinden aklanmış, bu suçtan beraat etmiştir. Bu gösteri suçu Mahkeme'nin belirttiği niyetle yapılmış olsa dahi, Türkiye Cumhuriyeti kanunların bunu bir suç saymamaktadır.

Savcılığın Cemal Oğuz Öcal'ın bu cevap tasarısı hakkındaki düşünceleri şöyledir:

“Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yapılan temyîze karşı düşüncelerimizi tebliğnâmede açıkca belirtmiş ve istemlerimizi arz etmiştik. Bu defada sanıklardan Cemal Oğuz Öcal tarafından adli amirin temyîzine karşı gönderdiği cevap tasarısına karşı yapılacak bir işlem bulunmadığı merkezindedir.

29/9/(1)945+2250”³⁷⁸

Diğer sanıklarda olduğu üzere, Cemal Oğuz Öcal için de mahkemenin tavrı değişmemiş ve mahkeme, yapılacak herhangi bir işlem bulamamıştır.

³⁷⁷ Detaylı bilgi için Bkz., “Sanık şahid sıfatıyla aleyhime ifade verenler benim (3-4) gün için Ankara’da Sebat Oteli’nde kendisini misâfir ettiğim Nihal Atsız’ın yanında kalmaklığımı bir fırsat bilmişler ve bu fırsattan vicdansızca istifâdeye kalkışmışlardır. Sanki kendileri Nihal Atsızla hiç görüşüp konuşmamışlar gibi her şeyi benim üzerime atmışlardır. Hâlbuki bizzat Nihal Atsız nümayiş suçundan berâ’et etmiştir.”, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:279, s.193.

³⁷⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:280, s.194.

3.4.8. Alparslan Türkeş'in Cevabı

Alparslan Türkeş³⁷⁹ o dönemde üsteğmendir. Yargıtay önünde savunmasını bizzat kendisi yapmak istemiştir. Çünkü maddi durumu avukat tutmaya müsait değildir. Bunun için izin ve davanın toplanma gününün ve yerinin bildirilmesini talep etmiştir. Mahkeme sanığın, Mahkeme Adli Âmiri'nin temyiz tasarısına cevabının duruşma günü ve saatine kadar gelmediğinden incelemelerini önceki tasarısı ve savcılığın tebliğnamesindeki düşünceleri çerçevesinde gerçekleştirmiştir.

Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Numaralı Mahkemesi'nin bu işlemleri tamamladıktan sonra sözlü izah ve savunma dileklerini kabul etmiş, Adli Âmiri'nin temyiz tasarılarının usulen tebliğ edilmesine ve duruşmanın 16 Ekim 1945 Salı günü saat 15:00 de yapılmasına 7/8/1945 tarihinde oy birliği ile karar vermiştir.³⁸⁰

3.5. MAHKEMENİN ASKERİ YARGITAY'A DEVRİ

3.5.1. Temyiz Tasarılarının Askerî Yargıtay'da İncelenmesi

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin kararlarını sanıklara tebliğ etmesinden sonra sanıklar temyiz yoluna giderek haklarında verilmiş olan ve haksız olduğuna inandıkları hükmü bozmak için çalışmışlardır. Temyiz raporlarının Adli Âmirlik sonrası Askerî Yargıtay'da incelenmesi ile Turancı yargılamalarda birinci mahkeme evresi, 7 Eylül 1944'te başlamış ve 29 Mart 1945'te sona ermiş oldu.

İkinci evre olarak niteleyebileceğimiz bu dönemde, Askerî Yargıtay, temyiz tasarılarını inceleyerek, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin aldığı kararı bozmuş ve 23 Ekim 1945 tarihinde karar alarak, davayı Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne devretmiştir.

³⁷⁹ Alparslan Türkeş'in cevabı hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:281, Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:282, s.195. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:283, s.196.

³⁸⁰ Raportör; Askerî Yargıtay adli üyelerinden, Tuğgeneral Muavini, 325-35 sicil nolu Yargıç, M. Kemal Kalkan'dır.

Askerî Yargıtay; Korgeneral Fuat Erden başkanlığında, Askerî Adliye Tümgeneral Hulusi Alpagut, Askerî Adliye Tuğgeneral İsmail Berkok, Adli Üye Tuğgeneral Muavini Yargıç Abdurrahman Toksöz, Adli Üye Tuğgeneral Muavini Yargıç M. Kemal Kalkan eşliğinde toplanarak, temyiz tasarılarını³⁸¹ değerlendirmiş ve şu sonuçlara varmışlardır:

Askerî Yargıtay temyiz dosyalarını incelemesinin sonucunda, Mahkeme Adli Âmîri'nin temyiz tasarısının bazı maddelerini aynen kabul ederek reddetmiş, bazı maddelerini de sanıkların haklı olduğu ve ilgili kanun maddeleri gerekçesi ile uygun bulmuş ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.³⁸² Önceki

³⁸¹ Askerî Yargıtay'ın temyiz raporu hakkında detaylı bilgi için, ayrıca Bkz., Ek-13; TTK, 25/6-1B, Belge No:10, s.1. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:11, s.2. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:12, s.3. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:13, s.4. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:14, s.5. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:15, s.6. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:16, s.7. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:17, s.8. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:18, s.9. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:19, s.10. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:20, s.11. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:21, s.12. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:22, s.13. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:23, s.14. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:24, s.15. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:25, s.16. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:26, s.17. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:27, s.18. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:28, s.19. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:29, s.20. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:30, s.21.

³⁸² Askerî Yargıtay'ın bahsi geçen ve TTK, 25/6-1B, Belge No:10, s.1. ile TTK, 25/6-1B, Belge No:30, s.21. arasında açıklanmış bulunan temyiz raporunda kararın gerekçeleri olarak sıralanan ve açıklanmasının faydalı görüldüğü bazı kanun maddeleri şunlardır;

AsMUK, **Madde-191**, Kararın müzakeresi ve reylerin toplanması, duruşmayı idare eden, askerî adli hâkim tarafından yapılır. Vazife ve salâhiyet ve müruru zaman gibi mütekaddim meseleler esas fiilden evvel cezanın tahdidine tatbik edilecek kanun maddesinin tayin ve takarrüründen ve müçtemi cezaya münferit cezaların tayininden, fer'i cezalara aslî cezanın tayininden sonra, karar verilir.

AsMUK, **Madde-231**, 1-Temyiz ancak hükmün kanuna muhalif olması sebebine müstenit olur.

2-Bir kanunun veya bir Askerî nizamname hükmünün tatbik edilmemesi veyahut yanlış tatbik edilmesi kanuna muhalefettir.

3-Aşağıdaki hallerde kanuna mutlaka muhalefet edilmiş sayılır:

I-Askerî mahkemenin kanun dairesinde teşekkül etmemiş olması;

II-Hâkimlik vazifesine iştirakten kanunen memnu olan bir hâkimin hükme iştirak etmesi;

III-Makbul bir şüpheden dolayı hakkında ret talebi vaki olup ta bu talep kabul olunduğu halde hâkimin hükme iştirak etmesi veyahut bu talep kanuna mugayir olarak reddedilmek suretile hâkimin hükme iştirak ettirilmesi;

IV-Askerî mahkemenin kanuna mugayir olarak davaya bakmağa kendisini vazifeli veya salahiyetli görmesi;

V-Müddeii umumî veyahut kanunen vücudu lâzım diğer bir şahsın gıyabında duruşma yapabilmesi;

VI-Şifahi bir duruşma neticesi olarak verilen hükümde alenî muhakeme kaidesinin ihlâl edilmesi;

VII-Hükmün esbabı mucibeyi ihtiva etmemesi;

VIII-Hüküm için mühim olan noktalarda mahkeme kararile müdafaa hakkının tahdit edilmesi;

IX-Hükmün, askerî bir nizamnamenin yanlış tatbikine müstenit olması;

AsMUK, **Madde-202**, Duruşmanın nasıl yapılacağı hakkındaki kanunî merasime riayet edilip edilmediği ancak zabıtname ile ispat olunabilir. Zabıtnamenin bu kısımlarına karşı yalnız sahtelik iddiası yapılabilir.

AsMUK, **Madde-231**, 1-Temyiz ancak hükmün kanuna muhalif olması sebebine müstenit olur.

2-Dir kanununun veya bir Askerî nizamname hükmünün tatbik edilmemesi veyahut yanlış tatbik edilmesi kanuna muhalefettir.

3-Aşağıdaki hallerde kanuna mutlaka muhalefet edilmiş sayılır:

I-Askerî mahkemenin kanun dairesinde teşekkül etmemiş olması;

II-Hâkimlik vazifesine iştiraktan kanunen memnu olan bir hâkimin hükme iştirak etmesi;

III-Makbul bir şüpheden dolayı hakkında ret talebi vaki olup ta bu talep kabul olunduğu halde hâkimin hükme iştirak etmesi veyahut bu talep kanuna mugayir olarak reddedilmek suretile hâkimin hükme iştirak ettirilmesi;

IV-Askerî mahkemenin kanuna mugayir olarak davaya bakmağa kendisini vazifeli veya salahiyetli görmesi;

V-Müddeii umumî veyahut kanunen vücudu lâzım diğer bir şahsın gıyabında duruşma yapabilmesi;

VI-Şifahî bir duruşma neticesi olarak verilen hükümde alenî muhakeme kaidesinin ihlâl edilmesi;

VII-Hükümün esbabı mucibeyi ihtiva etmemesi;

VIII-Hüküm için mühim olan noktalarda mahkeme kararile müdafaa hakkının tahdit edilmesi;

IX-Hükümün, askerî bir nizamnamenin yanlış tatbikine müstenit olması;

AsMUK, **Madde-234**, Temyiz eden taraf, hükmün hangi cihetine taaruz ve neden dolayı bozulmasını talep eylemekte olduğunu esbabı mucibeli lâyihasında beyan eder. Temyiz için istinat edilen sebeplerde, muhakeme usulüne müteallik hukukî bir kaideye mi, yoksa kanunî diğer hükümlere mi muhalefet edilmiş olmasından dolayı itiraz edildiği gösterilir ve kanuna muhalif vakıalar izah edilir.

AsMUK, **Madde-241**, Askerî temyiz mahkemesi temyiz arzuhal ve lâyihasında iradolunan hususlar ile, temyiz talebi usule ait noksanlardan dolayı olmuş ise, temyiz arzuhalında bu cihete dair beyan edilecek vakıalar hakkında tetkikler yapabileceği gibi, hükme tesiri olacak derecede kanuna muhalefet edilmiş olduğunu görürse, talepte mevcut olmasa bile, bu hususu tetkik eder. 234'üncü maddede gösterilen müstenedattan başka, temyiz müddeasını teyit için yeniden müstenedat göstermeğe lüzum yoktur. Bununla beraber böyle müstenedat arzulunmuş ise kabul olunur.

AsMUK, **Madde-196**, 1-Maznun mahkûm olursa, hükmün esbabı mucibesinde, mahkemece suçun kanunî unsurları olmak üzere sabit ve muhakkak sayılan vak'alar gösterilir. Eğer delil başka vakalardan çıkarılmış ise bunlar dahi hükümde söylenir.

2-Duruşma sırasında ceza kanununda muayyen olup cezanın kaldırılmasını veya tahfif veya teşdidini mucip olacak mahiyetteki hallerin vücudu serdedilmiş ise hükmün esbabı mucibesinde bu hallerin sabit addedilip edilmediği gösterilir.

3-Bundan başka mahkûmiyete dair hükmün esbabı mucibesi ceza kanununun tatbik olunan maddesini veya ceza miktarının tayinine hâkimi sevkeden halleri muhtevi olur.

4-Ceza kanunu umumî surette daha hafif bir cezanın tatbikını, esbabı (muhaflife veya az vahim bir halin vücuduna bağlı kılmışsa bu sebeplerin vücudu kabul veya reddolunduğu takdirde, hükmün esbabı mucibesi bunlara müteallik kararları dahi gösterir.

5-Beraet halinde, hükmün esbabı mucibesi maznunun isnat olunan suç işlediğinin sabit olmamasından mı yoksa sabit ve mütehakkık sayılan suçun kanunda bir mahkûmiyeti istilzam edemediğinden mi beraetine hükmolunduğunu gösterir.

AsMUK, **Madde-11**, Askerî mahkemeler müstakilve yalnız kanuna tabidir.

TCK, **Madde-1**, (Değişik madde: 11/06/1936 - 3038/1 md.) Kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz. Suçlar; cürüm veya kabahattir.

TCK, **Madde-2**, İşlendiği zamanın kanununa göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Eğer böyle bir ceza hüküm olunmuşsa icrası ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar. Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşir olunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur.

TCK, **Madde-51**, Bir kimse haksız bir tahrikin husule getirdiği gazap veya şedit bir elemin tesiri altında bir cürüm işler ve bu cürüm idam ve müebbet ağır hapis cezasını müstelzim bulunursa fail on iki seneden az olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur. Sair hallerde irtikap olunan failin cezası yarısına kadar indirilerek verilir.

Tahrik ağır ve şiddetli olursa idam ve müebbet ağır hapis yerine yedi seneden on iki seneye kadar ağır hapse konulur.

Sair cezalar, ağır hapis hapse ve müebbeden hidematı ammeden memnuiyeti muvakkat memnuiyete tebdil edilmek üzere yarısında dörtte üçüne kadar indirilir.

ACK, **Madde-190**, (22/5/1930 tarih ve 1632 Sayılı Kanun'un hükmüdür.)

bölümde sanıkların ve Adli Âmir'in temyiz raporlarından ve raporların tamamının reddedilmesinden bahsedildiği için yinelemeye düşmemek adına burada sadece Askerî Yargıtay'ın kararı bozarken, sanıkları haklı bulduğu ve sanıklar lehine kabul ettiği temyiz maddeleri açıklanmıştır.

Askerî Yargıtay'ın raporunun III numaralı bendine göre;

“Yargıçların ve mahkemelerin hükmü sağduyunun da doğrudan doğruya kabul ettiği sonuçlara ve gerçeğe uygun delillere dayanması ve olayların böylelikle açıklanması ve kendilerine arz olunan delillerin mâhiyeti serbest-i takrîr hakkına göre hüsn-i sûretle ve tarafsızca incelemesi ve ona göre kararını vermesi ve Muhâkeme Usulleri Kânûnunun koyduğu kâ'ideler adaletin ve hak ve hakikatın aydınlatmasına âmil ve hâdim bulunduğundan ve kânûn nazarında yargı hakkı ile

Cezayı veren amir veya mafevkın talebi üzerine, daha yüksek disiplin amiri kaldırabilir veya değiştirebilir.

Medeni Kanun, **Madde-1**, O dönemde yürürlükte olan medeni kanun, 17.02.1926 tarih, 743 sayılı kanundur ve mülga edilmiştir. Günümüzde güncel versiyonu yürürlükte. 743 sayılı haline göre, Kânûn-u Medeni, **Madde-1**, Kanun, lafziyle veya ruhiyle temas ettiği bütün meselelerde mer'idir. Hakkında kanuni bir hüküm bulunmayan meselede hakim örf ve adete göre, örfü adet dahi yok ise kendisi vazı kanun olsaydı bu meseleyle dair nasıl bir kaide vazedecek idiyse ona göre hükmeder.

Hakim hükümlerinde, ilmi içtihatlardan ve kazai kararlardan istifade eder. Şeklinde. (<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-kanunu-medenisi-743#> Erişim: 12.11.2018, s.1.)

AsMUK, **Madde-241**, Askerî temyiz mahkemesi temyiz arzuhal ve lâyihasında iradolunan hususlar ile, temyiz talebi usule ait noksanlardan dolayı olmuş ise, temyiz arzuhalında bu cihete dair beyan edilecek vakıalar hakkında tetkikler yapabileceği gibi, hükme tesiri olacak derecede kanuna muhalefet edilmiş olduğunu görürse, talepte mevcut olmasa bile, bu hususu tetkik eder. 234'üncü maddede gösterilen müstenedattan başka, temyiz müddeasını teyit için yeniden müstenedat göstermeğe lüzum yoktur. Bununla beraber böyle müstenedat arz olunmuş ise kabul olunur.

Madde-242, Askerî temyiz mahkemesi aleyhine temyiz olunan hükmü hangi cihetten kanuna muhalif görmüş ise o cihetten bozar; hükmün bozulmasına sebep olan kanuna muhalefet keyfiyeti bu hükme esas olarak tespit edilen vakalarda olmuş ise, bu muameleler dahi, bozulur.

Madde-243, 1-Hükme esas olarak tespit edilen vakalara tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı o hüküm bozulmuş ise, askerî temyiz mahkemesi, aşağıda yazılı olan hallerde, bizzat davanın esasına hükmeder:

A: Vakanın daha ziyade tenvirine hacet kalmaksızın yalnız beraete veya tahkikatın tatiline yahut asgarî ve azamî haddi olmayan bir ceza ile mahkûmiyete mütedair bir karar verilmesi icap ediyorsa;

B: 'Temyiz müddei umumîliğinin iddiasına mutabık olarak kanımda yazılı cezanın en aşağı derecesinde tatbik etmeği muvafık görürse;

C: Kanun yanlış tatbik edilmiş ise;

2-Sair hallerde askerî temyiz mahkemesi işi yeniden tetkik ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan askerî mahkemeye veya o derecede diğer bir askerî mahkemeye gönderir.

3-Askerî temyiz müddei umumîsi, bu dört nevi karara karşı otuz gün içinde itiraz edebilir, fakat karar tashihini istiyemez.

AsMUK, **Madde-246**, Hüküm cezanın tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı maznun lehine olarak bozulmuş ise, bozulan cihetlerin temyiz talebinde bulunmamış olan veya başka cihetlerden temyiz etmiş olan diğer maznunlara da tatbiki kabil bulunursa, bu maznunlar dahi. Temyiz talebinde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından istifade ederler.

AHTK, **Madde-53**, Temyiz Mahkemesince, temyiz istidası reddedilirse maktuan 400 ve temyiz olunan hüküm bozulduğu takdirde maktuan 500 kuruş ve hükmün tasdiki halinde asliye mahkemesince kaç kuruş ilâm harcı alınmışsa o miktar harç alınır.

iddi'â hakkı tamamen müstakil ve tarafların hakları da eşit olduğundan ve bilhassa savunma haklarının mutlaka tamamen hüsn-i cereyânı ve bunun herhangi bir sebeple tahdîd ve kasrı ve bozulması değil muhâfazası muhâkeme usûlü konularının ana prensiplerini teşkîl ettiğinden ve mahkemelerin yalnız kânûnuna tâbi' olacakları da Askerî Yargılama Usulü Kânûnunun 11'inci esâs maddesinde³⁸³ açıkça gösterildiğinden ve ceza uygulamasında dahi Askerî Ceza Kânûnunun birinci ve ikinci maddelerinde³⁸⁴ bildirildiği ve ana kânûn olan Türk Ceza Kânûnunun birinci ve ikinci maddelerinde³⁸⁵ ana düstur olarak konulmuş prensipler vechle hareket edilmesi gerekli bulunduğundan ötürü:

I-Mahkeme adlî âmirinin:

A- Sanıklardan Reha Oğuz Türkkân'ın ve arkadaşlarının³⁸⁶[Görem] ve [Bozkurt] teşekkülleri hakkındaki olayların mahkemeye sevk tarzına nazaran yeni bir suçları olmayıp aynı olayın vasıflarında ve unsurlarında tagayyür görülmüş olmasından ibaret bulunmasına nazaran mahkemece zühûlen bunun ayırt edilmiş olmasına müte'allık [4] numaralı temyiz itirazı³⁸⁷:

B- Soruşturma kararının 31'inci sahifenin 3 numaralı bendinde Muvazzaf Tabip Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu ile Muvazzaf Üsteğmen Alparslan Türkeş haklarında

³⁸³ AsMUK, **Madde-11**, Askerî mahkemeler müstakil ve yalnız kanuna tabidir.

³⁸⁴ ACK, **Madde-1**, Türk Ceza Kanunu'na göre cürümler ve cezalar hakkında umumi suretle cari olan esaslar bu kanunda hilafı yazılı olmadıkça Askerî cürümler ve cezalar hakkında da tatbik olunur.

1-Bu kanunun ölüm, ağır hapis ve hapis cezalarıyla cezalandırdığı suçlar Askerî cürümlerdir.

2-Bu kanunun kısa hapis cezasıyla cezalandırdığı suçlar Askerî kabahatlerdir.

ACK, **Madde-2**, Askerî şahısların Askerî olmayan suçları için Türk Ceza Kanunu hükümleri tatbik olunur.

³⁸⁵ TCK, **Madde-1**, Kanunun sarahaten cezalandırmadığı fiil için kimseye ceza verilmez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz. Kanunun cezalandırdığı fiiller cürüm veya kabahattir.

TCK, **Madde-2**, İşlendiği zamanın kanununa göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Eğer böyle bir ceza hüküm olunmuşsa icrası ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.

Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşir olunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur.

³⁸⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:22, s.13.

³⁸⁷ Reha Oğuz Türkkân'ın 4 numaralı temyiz itirazı: "Mahkemenin fiili kabul sûreti bile ortada bir suç olmadığını göstermediği gibi münhal ve muhal suçlar vasıflarını hâiz bulunması yönünden henüz Türk şivesine intibâk edemeyen Profesör Zeki Velidi ile İran tebe'asından ve Tibbiye Mektebi talebesinden bulunan Ahmet Karadağlı, diğeri de Çin tebe'ası olan Bayan Nuriman, henüz Hukuk Fakültesinde talebe bulunan Cihat Savaş Fer, Mühendis Mektebi talebesinden olan Nurullah Barıman'ın darbe-i hükümet kahramanı gösterilirse bu husûsa işlenmez suçlardan gayri bir mana atf ve izâfesi mümkün müdür. Gerek Türk Ceza Kânûnunun aslı olan İtalya Ceza Kânûnu şerhinde gerekse ceza hukûku profesörlerimizin tefsîrleri doktrinler, muhâkeme icthâdları bunu mü'eyyiddir. Kânûnumuz elverişli vâsıtı olmadığı takdirde suça teşebbüs cezası bile verilemeyeceğini saman çırpı ile kasa açmak kabîlinden (işlenemez suç) addetmektedir. Binaenaleyh elverişli vâsıtalar tamamen yok olduğundan dördü talebe, biri kadın olan şu altı kişinin ordusu, topu, tüfengi, matbû'âtı, zâbitası sağlam olan hükümeti devirmeyi kastetmeleri tam manasıyla muhal bir suç olur. İşte mahkemenin kabul şekliyle dahi tecziyemize imkân yoktur." Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:195, s.128.

Askerî Ceza Kânûnunun 31'inci maddesinin³⁸⁸ hükümde nazar-ı dikkate alınması istenildiği halde son kararda bu noktanın redd veya kabul cihetinin zühûlen meskût bırakılarak bu bâbdaki maksadın belirtilmemiş olmasına dair 31 Temmuz 1945 tarihli ikinci ek temyîz tasarısındaki müstakil istemi.

Savcılığın tebliğnâmesindeki düşünce vechle kabule değer bulunmuş.”

Askerî Yargıtay'ın bu kararına göre Reha Oğuz Türkkkan'ın bu temyiz maddesinin uygun bulunmuş olduğunu, Görem ve Bozkurt teşekkülleri hakkındaki olayların mahkemeye sevk tarzından haklı görüldüklerini anlamaktayız. Askerî Yargıtay'ın ikinci olarak kabul ettiği gelişme şudur;

“2- Savcılığın 8 Haziran 1945 tarih ve 1945 sayılı esâs tebliğnâmesinde kendiliğinden ileri sürülen:

[Sanıklardan Nihal Atsız ve ilgililer için âmmenin telaş ve heyecanına müceb olacak şekilde asılsız ve mübâlağalı veya maksad-ı mahsûsa müstenid havâdis ve haberler yapmak eyleminden dolayı uygulanan Türk Ceza Kânûnunun 161'inci maddesinin³⁸⁹ bazı kitaplarda [millî menfa'atlere zarar verecek herhangi bir faaliyet] ibaresindeki [verecek] kelimesinin resmî gazetede ve başbakanlığın yayınladığı kânûn metinlerinde [vererek] olduğu ve kânûnun bu kelimesi değişinceye kadar bu şekilde uygulanması ve bu unsurun aranılması ve gözetilmesi zarûri olacağı cihetle mahkemenin bazı fikirler³⁹⁰ve düşünceler serdiyle kânûnun hatalı olarak çıkışından bahisle resmî metn ve ibarede olmayan kelime ile zühûlen hüküm vermesi] yolundaki sebepler yerinde ve yargıtayın genel kurul inanları dahi bu merkezde bulunmuş olduğundan gerek doğrudan doğruya bu madde ile gerekse bu maddeye atıfta bulunan diğer maddeler ile vâki' uygulamaya dahi şâmil olmak kaydıyla vârid görülmüş;”³⁹¹ şeklindedir.

Bir sonraki maddesinde Askerî Yargıtay, Reha Oğuz Türkkkan'ın bazı temyiz maddelerini kabul edecektir. İlgili madde şöyledir:

“3- Sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan'ın esâs temyiz tasarısının: (A-C) bendinin Yargıtay inanından bâhis (E) fıkrası³⁹² ile (aleyhde delilsizliğe mukâbil

³⁸⁸ ACK, **Madde-31**, Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma cezasının niteliği, hükümlünün Silahlı Kuvvetlerle ilişkisinin kesilmesidir. Bu ceza, ayrıca bir hükme gerek kalmaksızın;

A) Askerî rütbe ve memuriyetlerin kaybedilmesi,

B) Subay, astsubay, uzman jandarma ve Devlet memuru olarak tekrar Türk Silahlı Kuvvetlerine kabul edilmeme, sonuçlarını doğurur.

³⁸⁹ TCK-161. Madde hakkındaki sıkıntı önceki bölümde izah edilmişti.

³⁹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:22, s.13.

³⁹¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:23, s.14.

³⁹² Reha Oğuz Türkkkan'ın esas temyiz tasarısında belirttiği bahsi geçen E fıkrası şu şekildedir; “Askerî Yargıtay sudûru da'vâsını naks ederken [Tek bir şahid ifadesinin hâdiseyi ispata yarar mâhiyetde olmadığını mutlaka bunu te'yid edici yeni delillerin aranmasını] îzâh ederken buna güzel bir ders verdiği halde bu sebeple nazara alınmamış.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:193, s.126.

müdâfa'a) başlıklı (II) işaretli bendinin şâhidlere ait (E) fıkralı³⁹³ ve Türk Ceza Kânûnunun (171)'inci maddesine ait (III) işaretli, teşebbüs ve elverişli vâsitalardan bâhis (IV)³⁹⁴ işaretli temyiz sebepleri; Yine bu sanığın ek temyiz tasarısının; Usûle müte'allık ve umûmî usûlün 62'nci maddesine ma'tûf (A) bendindeki [1-10] numaralı temyiz sebepleri,³⁹⁵ Delillerin takdîr ve kabulü başlıklı ve [C] işaretli bendinde yeminin zaman-ı vukû'undan bâhis [10] numaralı temyiz sebebi;³⁹⁶ Asıl delillerin kıymet ve dereceleri başlıklı ve [Ç] işaretli bendinde Halim Sabit Şibay ile Hüseyin Yalçın ve Cihat Savaş Fer'e müte'allık [1, 4, 5] numaralı³⁹⁷ ve lehde olan deliller başlıklı ve [D] işaretli bendinde soruşturmanın genişletilmesine müte'allık [2] numaralı³⁹⁸ temyiz sebebi; Mahal-i suç başlıklı ve [E] işaretli bendinde Türk Ceza

³⁹³ Bahsi geçen E fıkrası; "Gerek ben gerekse Profesör Zeki Velidi Togan duruşmada tevsî'-i tahkîkât talebinde bulunmuş ve o tarihlerdeki yemin ve faaliyetlerden haberdar olan [İlhan Musabay, Dilnûvâz, Nilüfer, İsmail Soysallı] gibi şâhidlerin dinlenilmelerini istediğim halde hakk-ı müdâfa'ımıza ri'âyet edilmemiş bunlar mahkemece reddedilmiştir. Yeminden sonra bu münâsebetle Ankara'da Genel Kurmay karargâhında Mareşal Fevzi Çakmak nâmına görüştüğüm Kurmay Yedek Yüzbaşı Şefik, Memduh Şevket Esental, Vali Lütü Kırदार, Mareşal Fevzi Çakmaklar istimâ'ına dair Zeki Velidi tarafından vâki' talebe iştirâk eylediğim halde bu da usûlsüz reddedilmiştir." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:194, s.127.

³⁹⁴ İlgili temyiz maddesi şudur; "Mahkemenin fiili kabul sûreti bile ortada bir suç olmadığını göstermediği gibi münhal ve muhal suçlar vasıflarını hâiz bulunması yönünden henüz Türk şivesine intibâk edemeyen Profesör Zeki Velidi ile İran tebe'asından ve Tıbbiye Mektebi talebesinden bulunan Ahmet Karadağlı, diğeri de Çin tebe'ası olan Bayan Nuriman, henüz Hukuk Fakültesinde talebe bulunan Cihat Savaş Fer, Mühendis Mektebi talebesinden olan Nurullah Bariman'ın darbe-i hükümet kahramanı gösterilirse bu husûsa işlenmez suçlardan gayri bir mana atf ve izâfesi mümkün müdür. Gerek Türk Ceza Kânûnunun aslı olan İtalya Ceza Kânûnu şerhinde gerekse ceza hukûku profesörlerimizin tefsîrleri doktrinler, muhâkeme ictihâdları bunu mü'eyyiddir. Kânûnumuz elverişli vâsita olmadığı takdirde suça teşebbüs cezası bile verilemeyeceğini saman çırpı ile kasa açmak kabûlünden (işlenmez suç) addetmektedir. Binaenaleyh elverişli vâsıtalar tamamen yok olduğundan dördü talebe, biri kadın olan şu altı kişinin ordusu, topu, tüfengi, matbû'âtı, zâbitası sağlam olan hükümeti devirmeyi kastetmeleri tam manasıyla muhal bir suç olur. İşte mahkemenin kabul şekliyle dahi tecziyemize imkân yoktur." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:195, s.128.

³⁹⁵ Reha Oğuz Türkkan'ın ek temyiz tasarısında bahsi geçen ilgili madde; "A- Usûle müte'allık [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10] numarolu bendlerde Askerî Yargılama Kânûnunun 183/1, 168, 179, 180, 182, 175 ve 200, 201 maddeleri ahkâmının ihlâlinden hak-ı müdâfa'aya ta'alluk edip duruşmada bulunmuş dilekçelerin kararsız redd edilmesinden ve kabul edilmemesinden, sanık ve şühûdun ifadelerinin zabta geçirilmişse de bî-tarafâne hareket olunamamasından ve 114 madde delâletiyle umûmî usûlün 62'nci maddesinin şâhide sual sorma hakkının isti'mâline meydan ve imkân verilmediği." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:197, s.130.

³⁹⁶ İlgili temyiz maddesi; "10-Yeminlerin Zeki Velidi Togan'ın Ankara seyahatinden dönüşünde oluşu şeklindeki mahkemenin âfâkî kanaati adı geçen hatıra defterleri ve bizzat adı geçen ifadeleriyle sabit iken ve vâki' seyahatlerin belirli tarihlerinden beş ay evvel yeminin cereyanı tebârüz eylediği halde mahkemenin kendi mantıksızlığı ile hükmüne bundan bir netice ve münâsebet çıkarmaya çalıştığını." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:199, s.132.

³⁹⁷ İlgili maddeler; "1-Hüseyin Yalçınlar'ın hazırlık ve son tahkîkât safhalarında vâki' şehâdeti Zeki Velidi ittifakı içinde hiçbir şeyi ispat etmediği halde mahkemece hilâfinin iltizâm edildiği: 4-Halim Sabit Şibay'ı âmme şâhidi olarak huzûren dinlenirken maalesef Zeki Velidi'nin lehinde olan kısım zabta geçirilememiş, her ikimizin vâki' itirazları haşîn bir şekilde susturulmuştur. 5-Cihat Savaş Fer'in hazırlık tahkîkâtındaki ifadeleri birer birer tarafımızdan redd ve ta'lil edildiği mahkemece âfâkî olarak bu reddlerimiz kabul edilmediği yalnız işkence iddi'alarımıza cevap vermekle iktifâ edildiği" Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:199, s.132.

³⁹⁸ İlgili madde; "2-Tevsî'-i tahkîkât taleplerimizin reddi." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:199, s.132.

Kânûnunun [171]’inci maddesiyle elverişli vâsıtadan bâhis [1, 2] numaralı³⁹⁹ temyiz sebepleri ve cebr unsurları başlıklı ve [F] işaretli⁴⁰⁰ bendli temyiz sebebi;⁴⁰¹ Propaganda, medh ve istihsân başlıklı [H] işaretli bendinde Türk Ceza Kânûnunun [142] ve [141]’inci maddelerine ma’tûf [1] ve [3] numaralı⁴⁰² temyiz sebepleri vârid görülmüş⁴⁰³ şeklindedir.

Askerî Yargıtay’ın Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nin aldığı bu karara binaen, Sanık Reha Oğuz Türkkân’ın esas ve ek temyiz tasarılarında dile getirdiği karar itirazlarını, mahkeme Adli Âmîri’ne göre daha insafli bir boyutta değerlendirdiği dipnotlarda verilmiş olan temyiz maddelerinden de anlaşılmaktadır. Reha Oğuz Türkkân’dan sonra Askerî Yargıtay raporunun 4. maddesinde Fethi Tevetoğlu’ndan bahsedecektir.

“4- Sanıklardan Muvazzaf Tabip Yüzbaşı Fethi Tevetoğlu’nun 10 Nisan 1945 tarihli esâs temyiz tasarısında soruşturmanın genişletilmesine müte’allık (V) işaretli bendindeki bu nev’ soruşturmada bâhis [A ve B] fıkralı temyiz sebepleri⁴⁰⁴ ve 17

³⁹⁹ İlgili maddeler şunlardır; “1-Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesinde mevzû’ bahs fiil hakkında aynı mahkeme 12/4/(1)945 gün ve 15/26 sayılı i’lâmla diğer beş sanık hakkında berâ’et kararı vermekle tezimi fiilen kabul etmiyor hem onlarda hem de vaz’iyyet-i kânûniyye ve hukûkiyye aynıdır. 2-Burada elverişli vâsıta diye kânûnun madde metnindeki vâsıtaların yokluğu ve olanlarla gâyenin imkân hudûdları dâhiline girmemesi bakımından mahal-i suç anâsırıyla bâriz ve müncelî iken düşünülmemiş ve hakîki bir suç gibi mahkûmiyet kararı verilmiştir.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:200, s.133.

⁴⁰⁰ İlgili madde; “Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesinde mevzû’ bahs unsurların tekemmül etmesi tamamlanması lâzımdır. Anayasa kânûnunda bahsedilen [Husûsî vâsıtalar]’dan kasd [Neşriyat, propaganda ve saire olamaz. Çünkü bunlarda cebren hükümetin iskâti mevzû’ bahs olamaz. Nihayet meb’ûsları iknâ’, milleti iknâ’, sûretiyile hükümeti devirmek kasdı [171]’inci maddenin tehdit kelimesine giremez. Çünkü hükümet devirmek, vatandaş olmak hasebiyle her Türk’ün kânûnların himâyesinde bulunan bir hakîkatdir. Kabinenin devrilmesi başkana türlü izâh edilebilir. Onun için husûsî vâsıtaların cebren iskâta ma’tûf vâsıtalar olması kânûn unsuru ve şartıdır. Hâlbuki böyle bir vâsıtanın nasıl te’mîni düşünülmediği veya böyle bir kasdın mevcûdiyeti hüküm gerekçesinde kat’iyyen ispat edilememiştir. Bu i’tibârla unsur-ı maddî ve kânûnî fıkdanından ötürü bu maddenin medâr-ı hükme ittihâzı yolsuzdur.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:200, s.133.

⁴⁰¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:23, s.14.

⁴⁰² İlgili maddeler şunlardır; 1-Irkçılık fikrinin anayasaya muhâlif olmaması ve Türk Ceza Kânûnunun 142’nci maddesinin yanlış tatbik edilmesi ve ceza kânûnunun suç saymadığı bir fiil için kıyasen ceza tatbikinin Türk Ceza Kânûnunun 1 ve 2’nci maddelerine aykırıdır. 3-Bu kısımda aleyhimde olan delâilden olarak mahkeme benim Türk Ceza Kânûnunun 141’inci maddesinden tecziye gerekirse de mahkeme Adli Âmirliğince böyle bir talepte bulunmadığı ve tevhit-i da’vâ dahi yapılmadığı için ceza sebk edilememekte olduğunu hikâye etmektedir. Bu kadar garip bir müceb-i sebebe rastlanamaz. Bundan garip Lise Göremi’nden beri Irkçılık propagandası yaptığımdan suçum sabit görülse de mahkûmiyetim cihetine gidiliyor. Hâlbuki bu suçu işlediğime dair tek bir delil bulunmadığına ve hüküm gerekçesinde dahi gösterilemediğinden berâ’etim lâzımdır. Bu böyle vâki’ zühûl ise nakz hükmü müstelzimidir.” Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:201, s.134.

⁴⁰³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:24, s.15.

⁴⁰⁴ Fethi Tevetoğlu’nun ilgili temyiz maddesi; “A-Adaletin tenevvür ve tecellisine müte’allık dilekçem tevsî’-i tahkîkâtî mutazammın bulunduğu hâlde 3/1/(1)945 tarihli celsede redd edildi, B-Kopuz Mecmû’ası’nın [8, 9, 11, 12]’inci nüshalarında münderic yazılar refikam Gülcan Tevetoğlu tarafından yazıldığı ve neşredildiğini bildirdiğim hâlde ve keyfiyetin tenevvürü için Matbû’ât Kânûnu

*Nisan 1945 tarihli ek temyiz tasarısının [ifadelerin te'lifi, müddet aşımı] [muvâza'a keyfiyeti, bilirkişi teşkili] hakkındaki dilekten bâhis [III, IV, V] işaretli⁴⁰⁵ temyiz sebepleri vârid görülmüş;*⁴⁰⁶

Askerî Yargıtay, Fethi Tevetoğlu'nun mahkemeye sunduğu dilekçesinin kabul edilmemesini ve siyasî makale yazması hakkındaki iddia karşısında yazmış olduğu dilekçesinin reddedilmesini, Kopuz Mecmuası'nın sahibinin eşi olduğunu söylemesi ile ilgili temyiz sebeplerini kabul etmiştir. Askerî Yargıtay, Tevetoğlu'ndan sonra sanıklardan Cabbar Şenel'e ait temyiz raporunda belirtilen aşağıdaki maddeleri kabul edecektir;

*"5- Sanıklardan Cabbar Şenel'in 1 Nisan (1)945 tarihli esâs temyiz tasarısının Askerî Yargılama Usulü Kânûnunun 183'üncü maddesine ma'tûf [5] numaralı⁴⁰⁷ temyiz sebebi. Tecemmu'ât kânûnunun [3, 6]'ncı maddelerine müntehî [13] numaralı⁴⁰⁸ temyiz sebebi, 18 Nisan 1945 tarihli ek temyiz tasarısında Türk Ceza Kânûnunun [142]'nci maddesine ma'tûf [7] numaralı⁴⁰⁹ temyiz sebebi, Tecemmu'ât kânûnunun [6]'nci maddesine müntehî (8) numaralı⁴¹⁰ temyiz sebebi vârid görülmüş;*⁴¹¹

Almış olduğu bu kararda Askerî Yargıtay'ın Cabbar Şenel hakkında, son söz hakkının verilmemiş olması ile ilgili temyiz maddesini ve kanunun ilgili maddelerine

mûcebince mecmû'a başyazarı, sahibi, neşriyat müdürü ve mürettiblerle matbaa müdüründen istediğim hâlde bu dilekçem redd olundu." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135.

⁴⁰⁵ Tevetoğlu'nun sunduğu ilgili maddeler şunlardır; *"III- Kopuz Mecmû'ası'nın sahibi refikam olduğu halde husûsî mektuplardan isbaten bunun müdâfi'liği iddi'ası keyfî, indî bir harekettir. Benim için siyasî makale yazmaktan mâ'adâ bir (...) mahkemece sabit görülmeyip durumun gün gibi aşikâr olarak aydınlanması hâline rağmen hüküm verilmiştir(?) IV- Bu mecmû'ada çıkan yazıların sahip ve nâşirlerinden tahkik olmadan edebiyat, sosyoloji ve siyasetten anlar sahip-i salâhiyet bir ehl-i vukûfa tedkik ettirilmeden hele mahkemeye sevk ile açıkça münakaşa edilmeden hüküm vermek yolsuzdur. Husûsî mektupların da incelenmemesi yüzündendir. V- Suç unsuru diye ileri sürülen yazıların bana ait olmaması hasebiyle bunların Matbû'ât Kânûnunun 54 maddesinde yazılı mürûr-ı zamandan istifade edemeyeceğim hakkındaki mevzû'âtı gayr-ı kâbil-i te'lîfdir."* Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:203, s.135.

⁴⁰⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:24, s.15.

⁴⁰⁷ Cabbar Şenel'in esas temyiz tasarısında geçen ilgili madde; *"Usûl 183 maddesi buyruğunca duruşma sonunda bana son söz verilmemiştir."* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:205, s.136.

⁴⁰⁸ Cabbar Şenel'in ilgili temyiz maddesi; *"3 Mart sene 1328 tarihli Tecemmu'ât Kânûnunun [3, 6]'nci maddeleri ahkâmı tahakkuk etmediğine gerek âdiyen gerekse teşdiden ceza ta'yin edilmesine imkân yoktur."* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:205, s.136.

⁴⁰⁹ Cabbar Şenel hakkında ilgili madde; *"Örfî İdare Kânûnunun sekizinci maddesinin ikinci fıkrası ile Türk Ceza Kânûnunun 142 maddesinin anâsır-ı mâddiye ve ma'neviyesi hakkında mevcûd olmuştur(?)." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.*

⁴¹⁰ Cabbar Şenel'in ilgili temyiz maddesi; *"3 Mart (1)328 tarihli Tecemmu'ât Kânûnunun 6'ncı maddesi tezekkür edilmemiştir."* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.

⁴¹¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:24, s.15.

göre hakkındaki hükmün bozulması için vermiş olduğu ve dipnotlara açıklanan bazı temyiz maddelerini kabul ettiğini görmekteyiz. Son söz hakkının verilmemiş olması konusunun; sadece Cabbar Şenel’de değil, diğer sanıklarda da temyiz maddeleri arasında yerini almış bir konu olduğunu söylemek mümkündür. Askerî Yargıtay Cabbar Şenel’den sonra Nurullah Bariman’a geçecek ve Bariman hakkında verdiği kararda aşağıda belirtilen maddeler konusunda hükmü bozacaktır;

“6- Sanıklardan Yedek Piyade Teğmen Nurullah Bariman’ın 8 Nisan 1945 tarihli esâs temyîz tasarısının: Âmme şâhidlerine müte’allık [4] numaralı⁴¹² temyîz sebebi; Muhâbere irtibâtına mütedâ’ir [14] numaralı⁴¹³ temyîz sebebi; 18 Nisan 1945 tarihli ek temyîz tasarısının müdâfa’â safhasına müte’allık [10] numaralı⁴¹⁴ temyîz sebebi ile âmme tanıklarına ma’tûf [13] numaralı⁴¹⁵ temyîz sebebi vârid görülmüş;”⁴¹⁶

Nurullah Bariman’ın, adı geçen şahitlerin hükümet darbesi hakkında herhangi bir şey söylememiş olmalarına rağmen, mahkemenin bu bilgiyi Bariman aleyhine değerlendirmesini, 1941 yılından sonra, Zeki Velidi Togan ile hiç görüşmemesine rağmen mahkemenin buna inanmamış olmasını ve bunun aksinin ispat edilmediğini, müdaafasında bütün maddelerin mahkemece dikkate alınmamış olmasını ve yine şahitler hakkında mahkemenin yanlış kanaatten hareketle hüküm bina ettiğini, nihayetinde de Askerî Yargıtay’ın bu temyiz sebeplerini kabul ettiğini ve hakkındaki hükmü bozduğunu görmekteyiz. Sanıklardan Cihat Savaş Fer’in temyiz raporlarındaki maddelerden bazıları Askerî Yargıtay tarafından kabul edilmiştir. Bu karar Askerî Yargıtay’ın raporuna şu şekilde yansımıştır:

⁴¹² Nurullah Bariman’ın ilgili temyiz maddesi; “4-Amme şâhidlerinden Hacı Hadi Eyyaşla Halim Sabit Şibay Zeki Velidi’nin darbe-i hükümet maksadına dair kat’iyyen bir şey söylemedikleri halde bu şehadeti aleyhime yormuştur.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.

⁴¹³ Nurullah Bariman’ın ilgili temyiz sebebi; “14- Benim 1941’den sonra Zeki Velidi ile bizzat, bi’l-vâsıta ve muhâbere ile olsun temasım bulunmadığı sabit iken ve akside ispat olunmadığı halde benim bu zatla irtibatım nasıl kabul olunur.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:206, s.137.

⁴¹⁴ Nurullah Bariman’ın ilgili temyiz maddesi; “10- Bütün müdâfa’ada serde eylediğim noktalar mahkemece hüküm gerekçesinde teker teker redd ve ta’lil edilmemiştir.”, Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:210, s.139.

⁴¹⁵ Bariman’ın, temyiz sebebi; “13- Halim Sabit Şibay’ın şehâdeti Zeki Togan’ın Türkiye Hükümeti siyaseti ile alâkası olmadığını kabul etmiş ve darbe-i hükümet fikrine katılmayacağını belirtmiş olduğu halde bunun aksine kanaat getirilmiştir.”, Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:210, s.139.

⁴¹⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:24, s.15.

“7- Sanıklardan Cihat Savaş Fer’in 11 Nisan 1945 tarihli esâs temyiz tasarısının: Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesine ma’tûf [3] numaralı⁴¹⁷ temyiz sebebi; Bazı tanıkların huzûran ve istinâbe yoluyla dinlenilmesine dair [5] numaralı⁴¹⁸ temyiz sebebi, Soruşturmanın genişletilmesinden bâhis [6] numaralı⁴¹⁹ temyiz sebebi, 1 Mayıs 1945 tarihli ek temyiz tasarısının: Hükümet darbesine ait [7] numaralı⁴²⁰ temyiz sebebi; Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesine ma’tûf [14, 15 ve 24] numaralı⁴²¹ temyiz sebepleri, Âmmе şâhidlerinin şehâdetine mütedâ’ir [17] numaralı⁴²² temyiz sebebi; Yargıtay genel inânından bâhis [18] numaralı⁴²³ temyiz sebebi; Müdâfi’i avukat tarafına sunulmuş 18 Haziran 1945 tarihli temyiz tasarısının: Türk Ceza Kânûnunun 171’inci maddesine ma’tûf [B ve C] işaretli⁴²⁴ temyiz sebepleri vârid görülmüş;”⁴²⁵

⁴¹⁷ Cihat Savaş Fer’in ilgili temyiz maddesi; “3- Amme şâhidi Hacı Hadi Eyšan ile Halim Sabit Şibay’ın şehâdetlerinde Türk Ceza Kânûnunun 171/2 maddesinin hakkında tatbikini gerektirecek bir imâ bile yoktur.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:210, s.139.

⁴¹⁸ Cihat Savaş Fer’in bahsi geçen temyiz maddesi; “5- Yemin sırasında huzûrları kat’iyetle sabit olan Bayan Nuriman’ın oğlu İlhan Musabay, kızları Dilnûvaz ve Nilüfer hâlen Türkiye’de oldukları halde bizzat veya istinâbeli olarak dinletilmemesi yolsuzdur.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:210, s.139.

⁴¹⁹ Cihat Savaş Fer’in ilgili temyiz maddesi; “6- Profesör Zeki Velidi Togan’ın fikirleri ve faaliyetleri hakkında yegâne ma’lûmât verilecek durumda bulunan Mareşal Fevzi Çakmak, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Memduh Şevket Esendal gibi zevâtın tevsî’-i tahkîkât zımında şehâdetleri istenildiği hâlde mahkemece sebebini reddetmiştir.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:211, s.140.

⁴²⁰ Cihat Savaş Fer’in ilgili temyiz maddesi; “7- Hükümetin bu gibi teşebbüsleri men’ husûsundaki kat’î kararına rağmen yapılan bu teşebbüsün hükümeti devirmeye ma’tûf olacağı iddi’ası da gülünçtür. Hakikati âfâki ve mücerred tefsirlerle bambaşka maksatların izâfesi yolsuzdur. Türkistan’a gitmek projesi teferru’âtıyla izâh ve mareşale de mürâca’at edilmiştir.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:212, s.141.

⁴²¹ Cihat Savaş Fer’in ek temyiz raporunda bahsi geçen maddeler; “14- Duruşmada verdiğim ifadelerin fikr-i selîm ile tedkiki ve tahlili gerekli iken ve bunlarda Türk Ceza Kânûnunun 171/2 maddesinin tecrîm ettiği fiillerin hiçbiri bulunmadığı halde hilâf-ı hakikat ma’nâ istihrâcı yolsuzdur. 15- Hüküm gerekçesinde Nurullah Bariman’ın ifadesinden naklen bahsedilen husûslarda Türk Ceza Kânûnunun 171/2 maddesinin kânûnî unsurlarına uyar mâhiyetde hiçbir şey mevcûd olmadığı halde başka bir delil ile te’yid edilmeyen husûslara dayanılarak hüküm ittihâzı yolsuzdur. 24- Zeki Velidi Togan’ın mevcûd olduğu iddi’â edilen ittifâkın devam etmediği husûsunda mahkemenin kanaatini gösteren delil hukûken şâyân-ı iltifât değildir. Bununla mahkeme bu fiili yalnız şekli bir suç kabul etmek zarûretinde ve mecbûriyetinde kalmıştır. O hâlde ittifâkın teşekkül ettiği sıralarda dağılmış olduğuna mahkemede kanaat getirmiş bulunmaktadır. Bu sebeple Türk Ceza Kânûnunun 171/3 maddesine uyulmayarak tecrîmim yoluna gidilmesi yolsuz olup hükmün bozulmasına müceb bir sebeptir.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:212, s.141. ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:213, s.142.

⁴²² Cihat Savaş Fer’in temyiz raporunda adı geçen madde; “17- Amme şâhidlerinden Hacı Hadi Eyšan ile Halim Sabit Şibay’ın ifadeleri de lehde iken aleyhde olarak tefsîre çalışılmaktadır.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:213, s.142.

⁴²³ Cihat Savaş Fer’in ilgili temyiz maddesi; “18- Zeki Velidi Togan’ın gizli ittifakında dahi bahsi geçen husûsların delil olarak Zeki Velidi’nin Reha’ya yazdığı 10/10/(1)940 tarihli mektupla Hamza Sadi Özbek’in Zeki Velidi’ye yazdığı 15/12/(1)941 tarihli mektuplar gösterilmektedir. En nihâyet mahkeme burada iddi’âmızı kabul etmektedir. Hakikaten Askerî Yargıtay Genel Kurulu’nun [Medlûl-i külliye ihmâl ile medlûl-i cüz’iyyeistinâd ederek suç tespiti yolsuzdur] cümleli ve 23/3/(1)942 gün ve 73/68 sayılı kararı gereğince bu mektuplar tahlil ve tedkike tâbi’ tutulursa görülür ki hükümet aleyhine en ufak bir husûsun bile muhtevî bulunmadığı meydana çıkar.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:213, s.142.

⁴²⁴ Cihat Savaş Fer’in avukatının sunduğu ikinci ek temyiz tasarısının ilgili maddeleri; “B- Bu cemiyete dâhil olanlara Türk Ceza Kânûnunun 171/2 maddesinin tatbik edilebilmesi için darbe-i hükümet eyleminde cebren anlaşmanın tahakkukuna vâbestedir. Bu şekil ve sonuç duruşma sonunda

Askerî Yargıtay'ın uygun bulduğu bu maddelerden; şahitlerin Cihat Savaş Fer hakkında takibata yol açacak bir imânın bulunmadığını, dinlenilmesini istedikleri bazı önemli isimlerin Türkiye'de bulunmalarına rağmen mahkeme tarafından şahit olarak çağırılmamalarını, Profesör Zeki Velidi Togan'ı iyi tanıyan önemli isimlerin dinlenilmesi istendiğinde mahkemenin bunu reddetmesini, Türkistan'a gitme konusunun hükümeti devirmek ile asla alakasının olmayacağını, şahitlerin ifadelerinin yanlış yorumlandığını, şahitler lehte ifade verse bile bunun mahkeme tarafından aleyhte gösterilmesini, hükümet aleyhine en ufak çalışmalarının olmaması gibi maddelerinin kabule değer olduğunu ve Askerî Yargıtay tarafından da temyiz sebebi olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Cihat Savaş Fer'den sonra Askerî Yargıtay, sanıklardan Necdet Sancar hakkında verdiği kararı raporunda belirtmiştir. Şöyle ki:

“8- Sanıklardan Necdet Sancar'ın 11 Nisan 1945 tarihli esâs temyîz tasarısının: savunmaya müte'allık [7] numaralı⁴²⁶ temyîz sebebi, Soruşturmanın genişletilmesine dair [9] numaralı⁴²⁷ temyîz sebebi; Askerî Yargılama Usulü Kânûnunun (183)'üncü maddesine müntehî [10] numaralı⁴²⁸ temyîz sebebi, 18 Nisan 1945 tarihli ek temyîz tasarısının: Usûlün [176]'ncü maddesine ma'tûf [1, 2] numaralı⁴²⁹ temyîz sebepleri Bilirkişiden bâhis [5] numaralı⁴³⁰ temyîz sebebi, Vârid görülmüştür.”⁴³¹

varılan delilsiz, mesnetsiz kanaat-i mücerrede ile tahakkuk edemez. Bu i'tibârla mahkûmiyet kararı esbâb-ı kânûnî-i mücibeden ârîdir. Bu unsurların belirtilmesi mecbûrîdir.

C- Cebr unsuru mevcûd olsa bile bunun tasavvur edilen fîli edâ edebilecek kuvvet ve kudrette elverişli bir vâsita olması lâzım gelir. Ki bu da 171'inci maddenin başında gösterilmiştir. Kânûnun fıkrasında bahsedilen husûsî vâsitaların müdde'âya suçları cebren işlemeye kifâyet edebilecek nev' ve derecede olan vâsitalardır. Kullanılan ve kullanılması istenen vâsitalar işlenmesi arzu edilen suçu tahakkuk ettirmek için elverişle ve uygun olması gereklidir. Bu bakımdan tatbikâtda isâbet yoktur. Mutlaka kânûnî unsurlar tebârüz ettirilmelidir.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:215, s.143.

⁴²⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:25, s.16.

⁴²⁶ Necdet Sancar'ın adı geçen temyiz raporundaki ilgili madde; “7- Da'vâ dosyasını okumamıza müsâ'ade edilmesini nâtik dilekçemiz duruşmada okunmadan bile redd olunmuştur. Bu kânûnî müdâfa'a hakkımıza hürmetsizliktir.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144.

⁴²⁷ Necdet Sancar'ın adı geçen ilgili temyiz maddesi; “9- Bütün delillerin ikâmesinden sonra tevsî'-i tahkîkât isteği olup olmadığı taraflardan sorulmak gerekli iken buna da ri'âyet edilmemiştir.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144.

⁴²⁸ Necdet Sancar'ın ilgili temyiz maddesi; “10- Son söz bile verilmemiştir bu hâl usûlün 183'üncü maddesine muhâlifdir.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144.

⁴²⁹ Necdet Sancar'ın ek temyiz raporunda geçen ilgili temyiz maddeleri; “1- Mahkemece delil tuttuğu olay esâsen Ma'ârif Vekâletince ve savcılık tarafından da adem-i ta'kîb kararıyla neticelenmişti. Mahkeme bunda terbiye öğretmeni Hüseyin Alpar'a propaganda yaptığım sonucuna varmış ve aleyhine bir delil tutmuş ise hâdisenin önemle aydınlanması için bu öğretmenin şahid olarak huzûren dinlemesi elzamdır bu hâl usûlün 176 maddesine muhâlifdir.

2- Mahkemece delil olarak kullanılan eski talebelerimden Mehmet Külahcıoğlu'nun ifadeleri dahi asla kânûnî bir delil vâsıtası olamaz. Çünkü bu zavallı çocuk Emniyet-i Umûmiye Müdürlüğü'nde

Askerî Yargıtay'ın bu kararında temyiz sebebi olarak uygun bulunduğu konuların içeriği şunlardır: Sanıkların dava dosyasını okumalarına izin verilmemesi ve bu konudaki dilekçelerinin mahkemece reddedilmesi; soruşturmanın genişletilmesi isteğinin olup olmadığının sorulması yasal bir zorunlulukken mahkemenin bu soruyu sanıklara sormamış olması; yine diğer sanıkların da belirttiği üzere son söz hakkının verilmemiş olması; şahitliğine başvurulması istenilen şahısların Mahkemece şahit olarak tanınmaması, bu hakkın verilmemiş olması; hakkında ifade veren öğrencisinin baskı altında iken bu ifadeyi vermiş olması, bu yüzden mahkemenin bunu dikkate almaması isteğinin haklılığı; Kopuz Mecmuası'ndaki iki yazısının delil olarak kullanılamazlığı, bunun için bilirkişi talebidir. Askerî Yargıtay, Necdet Sancar'ın esas ve ek temyiz raporlarındaki yukarıda bahsedilen maddelerini uygun bularak kararı bozmuştur.

Sırada Askerî Yargıtay'ın temyiz raporunda, Necdet Sancar'ın öz kardeşi Nihal Atsız vardır. Nihal Atsız'ın Askerî Yargıtay tarafından uygun bulunan temyiz maddeleri şunlardır:

“9- Sanıklardan Nihal Atsız'ın 9 Nisan 1945 tarihli esâs temyîz tasarısının: Usûlün [208]’inci maddesine⁴³² müte’allık [7, 8] numaralı⁴³³ temyîz sebepleri;⁴³⁴ Usûlün [183]’üncü maddesine dair [9] numaralı⁴³⁵ temyîz sebebi. Soruşturmanın

mevkûf ve tazayyuk altında iken kerhen bunu söylemiş ve olayın yegâne şâhidi olan bunun huzûren dinlenmesi talep ve ısrar eylediğimiz halde mahkeme hazırlık tahkikâtı ifadesini okumakla iktifâ eylemiştir. Bu hâl usûlün 176 maddesine aykırıdır.” Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:216, s.144.

⁴³⁰ Necdet Sancar'ın ek temyiz raporunda bilirkişiden bahsettiği temyiz sebebi; *“5- Kopuz Mecmû’ası’nda intişâr etmiş iki yazım dahi delil sayılamaz. Bu yazılar bir suç olsaydı mecmû’anın mahall-i intişârı olan Samsun’daki Cumhuriyet Savcısı derhâl ta’kibât yapardı. Mahkeme ise zühûlen komünistlik aleyhdârlığımı anayasa aleyhdârlığı şeklinde kabul etmektedir. Bunun sakâmetinden sarf-ı nazar bu yazıların hukâken ve kânûnen bir suç teşkil edip etmediği bir ehl-i vukûf ma’rifetiyle bî-tarafâne tebârüz ettirilmesi elzemdir. Bunun zühûl bir sebep-i ta’kîbdir.”* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:217, s.145.

⁴³¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:25, s.16.

⁴³² AsMUK, **Madde-208**, Mevkuf bulunan maznun müdafii ile her zaman görüşebilir; muhabere edebilir. Müdafinin bilmesi tecviz edilmiyen hususlar hakkındaki muhabereyi âmiri adli men edebilir ve maznun müdafii ile görüşürken bir askerî adli hâkim veya zabiti adli bulundurur.

⁴³³ Nihal Atsız'ın temyiz tasarısında belirttiği bahsi geçen madde; *“7- Duruşma yapıncaya kadar avukatımla temâsdan men’ edilmek sûretiyle usûlün 208 maddesi hükmüne ri’âyet edilmemiştir. 8- Askerî Muhâkeme Usûlü Kânûnunun hakk-ı müdâfa’aya ta’alluk eden 208’inci maddesi ahkâmı ihlâl edilmiştir.”* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

⁴³⁴ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:25, s.16.

⁴³⁵ Nihal Atsız'ın bahsi geçen temyiz sebebi; *“9- Son söz suçluya ait olduğu hâlde usûlün 183 maddesinin sarâhatine rağmen bundan mahrûm edildim.”* Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

geniştirilmesine müte'allık [14] numaralı⁴³⁶ temyiz sebebi; 18 Nisan 1945 tarihli ek temyiz tasarısının: Usûlün [182]'nci maddesinden bâhis [17] numaralı⁴³⁷ temyiz sebebi; Türk Ceza Kânûnunun [142, 159, 161]'inci maddelerinden bâhis [24] numaralı⁴³⁸ temyiz sebebi; Propagandaya ma'tûf [35] numaralı⁴³⁹ temyiz sebebi; Türk Ceza Kânûnunun [159] 'uncu maddesine müntehî [36] numaralı⁴⁴⁰ temyiz sebebi; Türk Ceza Kânûnunun [51]'inci maddesine dair [40] numaralı⁴⁴¹ temyiz sebebi; 2 Mayıs 1945 tarihli ikinci ek temyiz tasarısının, Türk Ceza Kânûnunun [161]'inci, Askerî Usûl Kânûnunun [190]'uncü maddelerine⁴⁴² ma'tûf [1] numaralı⁴⁴³ temyiz sebebi; Maksud ve gaye sezintisine dair [2] numaralı⁴⁴⁴ temyiz sebebi; 5 Mayıs 1945 tarihinde sanığın müdâfi' avukatı tarafından verilmiş üçüncü ek temyiz tasarısının: İhtilât ve aleniyetden bâhis [B, g] işaretli⁴⁴⁵ temyiz sebepleri;

⁴³⁶ Nihal Atsız'ın bahsi geçen temyiz sebebi; "14- Adaletin tecellisi için mütemâdiyen duruşmalarda tevsi'-i tahkîkât talebinde bulunduğum halde bu yapılmamış iddi'ânâme okunmuştur." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:220, s.146.

⁴³⁷ Nihal Atsız'ın ek temyiz tasarısındaki ilgili maddesi; "17- Sanıkların sorgularını müte'âkib usûlün 182 maddesinin emreylediği formalite yapılmamış müdâfa'a hakkım ihlâl edilmiş." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:221, s.147.

⁴³⁸ Nihal Atsız'ın ek temyiz tasarısındaki bahsedilen maddesi; "24- Türk Ceza Kânûnunun 142, 159, 161'inci maddelerine müsteniden mahkemece verilen hüküm kânûna aykırıdır çünkü hakîki delillere dayanılmamıştır." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:222, s.148.

⁴³⁹ Nihal Atsız'ın ek temyiz tasarısındaki ilgili maddesi; "35- Mahkemenin benim ordu mensûblarının arasında Irkçılık propagandası yaptığım iddi'aları için mektuplarım delil gösterilir. (20-30) bin mevcûd bir subay câmi'asında iki subaya muhabbetimle mu'ârefem edilmesi buna mesned olabilir mi. Propaganda kasdı olan insan iki subaya değil iki bin ve daha fazla subaylara bunu yazmam ve yollamam lâzım. Her fenn ve ilimde bir nisbet derecesi kabul edilmiş. Adalet âlemi de bunun dışında değil." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149.

⁴⁴⁰ Nihal Atsız'ın ilgili temyiz sebebi; "36- Hükümetin ve Büyük Millet Meclisi'nin ma'nevî şahsiyetini tahkîr iddi'âsına gelince: Farz-ı muhâl olarak bu kabul edilse bile bunun biricik şartı ve esâslı unsuru (aleniyet) dir. Bu tahakkuk etmedikçe ne suç ne de ceza belirmez. Bu Türk Ceza Kânûnunun 159 maddesine dâhil bir fiildir. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 22/3/1939 gün ve 429/3245 sayılı kararıyla ta'ammüm eden içtihad için en aşağı üç kişi lâzım. Hâlbuki yazdığım mektupların muhâtablarından gayri herkese meçhûl olduğu duruşmada sabit olmuştur. Bu i'tibârla tatbîkât yanlıştır." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149.

⁴⁴¹ Nihal Atsız'ın ilgili temyiz sebebi, "40- Mahkeme Türk Ceza Kânûnunun 51 maddesini nazar-ı dikkate almamıştır." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:223, s.149.

⁴⁴² AsMUK, **Madde-190**, Maznunun, iddia olunansuçtan başka, diğer bir suç ile de maznuniyeti duruşma sırasında anlaşılırsa müddeii umuminin talebi ve maznunun muvafakati üzerine her ikisi birlikte hükmolunmak üzere suç duruşulacak olan suçla birleştirilir. Yeni suç ağır ceza işlerinden olur veya askerî mahkemenin salâhiyeti haricinde bulunursa bu hüküm tatbik edilmez.

⁴⁴³ Nihal Atsız'ın ikinci ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; "1- İddi'ânâme ve son tahkîkât kararında Türk Ceza Kânûnunun [161] maddesinden cezalandırılmaklığım istenmiş duruşma neticesinde bu suç sabit olmamış mücerred iki üç mektubum yüzünden zoraki bir ceza vermiştir. Mahkeme mademki duruşma esnâsında böylelikle yeni bir suçun vukû'unu belirtmiştir o hâlde Askerî Ceza Kânûnunun 190 maddesine göre hareket edilmesi lâzımdı. Buna muhâlefet edilmiştir." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:224, s.150.

⁴⁴⁴ Nihal Atsız'ın ikinci ek temyiz tasarısına göre ilgili temyiz maddesi; "2- Hâkimler heyeti kararı verirken fikir ve kanaat kargaşalığı içinde idi. Çünkü hüküm gerekçesinde bunun akisleri vardır. Mahkeme bir taraftan [Bunun kültüre dayanan mühim, fikrî ve ma'nevî bir zevk ve heyecan yaratan hâdiseler] demekle sanıkların yüksek ülküler peşinde koşan insanlar olduğunu kabul ediyor diğer taraftan da [Memleketin dâhili ve hârici siyaseti ahengine mü'esser bir vâkı'a yaratmak ile ilgili şahsî düşünce ve amaçlarına ulaşmak maksud ve gâyesinin sezildiğini] ifade ediyor. Ceza Kânûnu sezintiye değil vâkı'aya ve vâkı'anın suç hâline ceza verir. Bu yöndeki hata nakz-ı hükmü yolsuzdur." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:224, s.150.

⁴⁴⁵ Nihal Atsız'ın avukatı tarafından verilen üçünü ek temyiz tasarısının ilgili maddeleri; "g- Mektupların delil olabilmesi için ihtilât unsurunun tekevvününü bu nihâyet üç kimsenin muttali' ve

*Kânûn maddesinin lafz ve anlamından bâhis [5] numaralı⁴⁴⁶ temyîz sebebi Nümâyîş olayından bâhis [7] numaralı⁴⁴⁷ temyîz sebebi varid görülmüş;*⁴⁴⁸

Askerî Yargıtay, duruşmaların en önemli ve en kritik ismi olan Nihal Atsız'ın esas temyiz tasarısına ilaveten üç temyiz tasarısı ile birlikte toplamda dört adet temyiz raporunu incelemiş ve yukarıda bahsedilen maddelerini uygun görerek kabul etmiştir. Bu kabul edilen temyiz maddelerinin içeriğine baktığımızda; Sanık Nihal Atsız'ın avukatı ile görüştürülmemesi, hakk-ı müdafaanın engellenmesi, son söz hakkından mahrum edilmesi, soruşturmanın genişletilmesini istemesine rağmen buna mahkemenin itibar etmemesi, müdafa hakkının ihlal edilmesi, TCK'nun ilgili maddelerine göre verilen hükmün kanunsuzluğu, ordu mensupları arasında Irkçılık propagandası yaptığının asılsız oluşu, hükümeti ve TBMM'ne hakarete bulunduğu kanıtsız oluşu, TCK'nun 51. maddesinin dikkate alınmaması, hakkında TCK'nun 161. maddesinin hatalı uygulanışı, mahkeme heyetinin kararı verirken kavram kargaşası içinde oluşu ve net olmayışları, milliyetçilik kavramının Atatürk İlkelerinden biri olduğunun göz ardı edilmesinin haksızlığı, eşine ya da öğrencilerine yazdığı mektupların özellikle Ankara gösterileri olayından aklandıktan sonra hakkında delil olarak kullanılmasının anlamsızlığını görmekteyiz.

En başından beri çok ağır ithamlarla yargılanan öğretmen Nihal Atsız'ın, Askerî Yargıtay tarafından hakkındaki bu temyiz maddelerinin kabul edilmesi, askerî yargının davanın ilk başında sergilediği sert tutumun biraz daha değiştiğinin

muhâtab bulunması kânûnen gereklidir. Bu hâl duruşmada sabit olmadığına göre ceza verilmesi yolsuzdur.

B- Hele vasiyetnâmemiz herhangi bir delil mâhiyetini kat'ıyyen arz etmez. Çünkü ne aleniyet ne intişâr ne de utlâ' hâli yoktur. Bunun hilâfi iltizâm nakz-ı hükmü yolsuzdur.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:224, s.150.

⁴⁴⁶ Nihal Atsız'ın üçüncü ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; “5- Bütün şu ma'rûzâtımıza ilâveten tedkiki gerekli bir nokta daha devletin anayasası maddelerinin hudûd ve şümûlü ve ma'nâsıdır. Son ta'dilâtla anayasa [Cumhuriyetçilik, Devletçilik, Laiklik, İnkılâpçılık, Halkçılık, Milliyetçilik] umdeleri alırken bunların hudûd ve şümûllerini sarâhâten ta'yîn etmemiştir. Bunu itmâm edecek bir tefsîr ve bir karar dahi yoktur. Bu i'tibârla bu umdeler sonradan alınmasına göre diğer maddelerde mevcûd takyîdâtı da bertaraf etmiştir. Binaenaleyh tatbikât-ı kânûniyyede ilk evvel kânûn maddesinin lafzı ve sonra lafzın ma'nâsı gelir bu sebeple mahkemenin mütâla'a serdiyle karar vermesi yolsuzdur.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:226, s.151.

⁴⁴⁷ Nihal Atsız'ın üçüncü ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; “7- Nümâyîşten berâ'et ettirildikten sonra zevceye veya talebeye nümâyîşlerden ve mahkeme safahâtından bâhis mektup yazmaktan ceza verilmesinde hiç isabet yoktur. Çünkü suç yoktur. Kasd-ı muhsûs dahi yoktur. Kasd olmayınca ceza mevzû' bahs olamaz.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:226, s.151.

⁴⁴⁸ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:26, s.17.

göstergesidir. Bir sonraki mahkeme aşamasında ise bu tavrın daha yumuşadığını söylemek mümkündür. Askerî Yargıtay'ın raporundaki son isim, Profesör Zeki Velidi Togan'dır. Hakkında verilen karar aşağıda belirtilmiştir:

“10- Sanıklardan Zeki Velidi Togan'ın 11 Nisan 1945 tarihli esâs temyiz tasarısının: Suçun sübütuna, vasfına ve sonuç i'tibârıyla tebrîye müte'allık ve şühûdun huzûran dinlenilmesine dair [1, 2, 8] numaralı⁴⁴⁹ temyiz sebepleri; 18 Nisan 1945 tarihli birinci ek temyiz tasarısının: Savunma haklarından bâhis [2] numaralı⁴⁵⁰ temyiz sebebi,⁴⁵¹ Sanığın avukatı Ziya Karaca tarafından verilen 18 Nisan 1945 tarihli ikinci ek temyiz tasarısının, Gizli cemiyetden bâhis (III) numaralı⁴⁵² temyiz sebebi; Cezasını teşdîdinden bâhis [VII] numaralı⁴⁵³ temyiz

⁴⁴⁹ Zeki Velidi Togan'ın temyiz tasarısına göre bahsi geçen maddeler; “1- Bayan Nuriman'ın evinde iştirâkimle vâki' olan iki ve benden başka bir ki cem'an üç konuşmada asla gizlilik olmadığı, Türkistanlıların kendi dertleri ve esirlere yardım meseleleri ve yardım cemiyeti kurmak, onun nizâm-nâmesini müzâkere edildiği diğer sanıklar tarafından mütefikan anlatıldığı ve toplantıların ikincisinde bulunan âmme şâhidi Hacı Hadi Eysan tarafından keyfiyet te'yid edildiği, yardım cemiyeti için müsâ'ade isteyerek Doktor Hasan Ferit Cansever vâsıtasıyla, sonra da bizzat benim ve Ahmet Karadağlı ve bunun eşi Bayan Nuriman Karadağlı tarafından Vali Lütfi Kırdar'a mürâca'at edildiği, meselenin Memduh Şevket Esendal ile Azerbaycanlı Hacızâde Mirza Gökgüle ve Birinci Millet Meclisi üyelerinden Soysallıoğlu İsmail Subhi, bildirildiği hazırlık ve son tahkikâtındaki ifadelerimle mufassalan anlatıldığı halde bunların hiç birine i'tibâr edilmemiş ve bunların doğru olup olmadığını adı geçenlerin huzûren istimâ'ını da duruşmada istemekliğime rağmen mahkemece redd edilmiştir.

2- Bu konuşmalarda darbe-i hükümetin kararlaştırılmış olduğuna yegâne delil olarak da bu konuşma ve toplantıların ikincisine iştirâk eden ve Türkistan'a gidip çalışmak için yemin eden Cihat Savaş Fer'in ilk - yani hazırlık - tahkikâtında söylediği hezeyânlardır. Bu ifadenin ise Emniyet Müdürlüğü'nün işkenceleri altında nasıl ve ne gibi şerâit altında verildiği duruşmalarda meydana çıkarılmış ve bizzat bu zâtın 11/9/(1)944 tarihli duruşmada durmadan akan gözyaşları ile bu bühtânı redd eylediği ve hazırlık tahkikâtı zabtındaki bu sözlerin kendi sözleri olmadığı mufassalan izâh kılındığı hâlde bunlar hiç kâle alınmamış meşhûddan Hacı Hadi Eysan, Heybetullah İdil bu toplantılarda konuşulan mevzû'un Türkiye Cumhuriyetine asla temas etmediği ve Halim Sabit Şibay'ın konuşmanın ancak Türkistan'a aidiyetini sarâhaten söylediği ve zabta geçirildiği hâlde yine nazara alınmamıştır. Bununla beraber müdâfa'a şâhidi olarak Bayan Nuriman'ın oğlu İlhan Musabay, kızları Dilnûvaz ve Nilüfer'in ve Profesör Abdulkadir İnan, Mühendis Saret(?), Doktor Mehmet Firuzi, Öğretmen Tahir Bagatay Karabay, Öğretmen Kaşgarlı Aziz Türkes, Türk Kültür Birliği İdare Memuru ve Üyesi İhsan Bay'ın celb ve istimâ'ını istediğim hâlde mahkeme kabul etmemiştir.

8- Benim bulunduğum toplantılarda ri'yâset etmediğimi tamamen ispat eylediğim hâlde mahkeme bana ta'alluk eden her şeye kendilerince [Vâzihan ma'lûm] saydığından redd etmek ve şâhidlerimi celb etmemek formalitesini düstûr ve rehber tutmuştur.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:226, s.151. ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:227, s.152.

⁴⁵⁰ Zeki Velidi Togan'ın birinci ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; “2- Karara karşı redd ve müdâfa'alarını düzenlemek için 6/4/(1)945 tarihli arzuhâl ile da'vâ dosyasının, hatıra defterlerimin ve diğer vesikaların tarafımdan okunmasına müsâ'ade edilmesini istediğim hâlde buna imkân verilmedi.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:228, s.153.

⁴⁵¹ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:26, s.17.

⁴⁵² Zeki Velidi Togan'ın avukatı tarafından verilen ikinci ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; “III- Hükümeti devirmeye ma'tûf gizli bir cemiyet teşkil edilmemiştir. Çünkü mahkeme kendi kanaatini Cihat Savaş Fer'in sözlerinden istihsâl ve istihrac etmiştir. Hâlbuki bu zât hazırlık tahkikâtındaki ifadelerin elîm cebr ve tehdîdden mütevellid olduğunu duruşmada bizzat izâh eylemiş ve bu mahkemece redd ve ta'lil olunmadan yalnız hazırlık tahkikâtı ifadesini tercih etmiştir. Tercih bilâ-müreccah ise hâiz değildir.” Şeklinde. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:229, s.154.

sebebi, Savunma tanıklarına müte'allık [netice] işaretli⁴⁵⁴ temyiz sebebi, Sanığın 26 Nisan 1945 tarihli üçüncü ek temyiz tasarısının; Şühûdun celbine dair [5] numaralı⁴⁵⁵ temyiz sebebi; Tanıkların şehâdetlerine karşı vâki' ma'rûzûtdan bâhis [6] numaralı⁴⁵⁶ temyiz sebebi; Hükümet darbesi eyleminde gerekli ve yetkili tanıkların dinlenilmemiş olmasından bâhis [9] numaralı⁴⁵⁷ temyiz sebebi; Sovyetler'e karşı tarz-ı mesâ'iden bâhis [10] numaralı⁴⁵⁸ temyiz sebebi,

⁴⁵³ Aynı ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; "VII- Hükümde ceza teşdîdini müceb sebepler de hâdiselere uygun değildir. Çünkü üniversite profesörü olmak, hükümetin kendisine gösterdiği inancı sû-i isti'mâl etmiş olmak, hükümetin tarafsızlık siyasetini iğlâka teşebbüs eylemiş bulunmak, gizli cemiyete başkanlık yapmak gibi noktalar esâsen zât-ı da'vâda [Bi-eyyi-hâlin] mevcûd olmakla beraber mahkemenin bunları şiddet sebebi göstermesi de yerinde değildir belli başlı bozma sebebidir." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:229, s.154.

⁴⁵⁴ Aynı ek temyiz tasarısının netice işaretli bendi; "Netice: 1- Bütün yazılı mürâca'atlarımız mahkeme bunları okumadan hatta eline bile almadan laf ile redd etmiştir. 2- Tespit gurubu münâsebetle müdâfa'a şahidi olarak ikâme eylediğimiz yüksek şahsiyetler dinlenmemiştir." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:229, s.154.

⁴⁵⁵ Zeki Velidi Togan'ın üçüncü ek temyiz tasarısının ilgili maddesi; "5- Gerek hazırlık gerekse son tahkîkât safhalarında ifadelerim daima değiştirilerek zabta geçirilmiştir. İstimâ'ını istediğim esâs ve ek temyiz tasarılarının isimlerini saydığım şühûdun celb ve istimâ'ına mahkeme yanaşmamış (Mesele anlatılmıştır) şühûdun istimâ'ına hâcet yoktur kavlı-i mücerred ile redd eylemiştir. Şâhid Hacı Hadi Eysan'ın duruşmadaki ifadesine bizzat duruşma hâkimi bile müdâhele ve te'sirden çekinmemiştir. Şâhid Halim Sabit Şibay'ın şehâdeti de muharref olarak zabta geçirilmiştir. Bunlar bu zâtın İslam Ansiklopedisi'nde çalışmasına dahi almamışlardır Nurullah Bariman'ın, Hamza Sadi Özbek'in ifadeleri dahi duruşma hâkimi tarafından bi'l-iltizâm zabta tersi geçilmekle bi-tarafıktan uzaklaşmıştır." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156.

⁴⁵⁶ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "6- Duruşmanın idaresi duruşma hâkimine ait iken mahkeme başkanı, mahkeme a'zâları hatırlarına gelenleri sorar hafî celselerde açık veya dolayısıyla te'sir ve telkînâtdan geri kalmazlardı. Duruşmalarda sanıkların bazı şühûdun sözlerine karşı söz istediğimde hâkim hemen asabileşerek [Profesörsünüz ama nasıl söz söylenmesini bilmiyorsunuz] hakaretiyle söz vermedi. Bütün müdâfa'a hakkımı iptal eylemekten çekinmedi. Bu i'tibârla mahkeme kararı tarafgirliğin bir şaheseri olmuştur.", Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156.

⁴⁵⁷ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "9- Hükümete karşı kızıp darbe-i hükümete hazırlanmış bir ercafedir. Ben kızmadım. Çünkü Almanya'ya seyahatim Mareşal Fevzi Çakmak ve Hâriciye Bakanlığı Müsteşar Genel Sekreteri Bay Numan Menemencioğlu taraflarından tasvib edilmişti. Bunların şehâdetini istedim mahkeme kabul etmedi. Hâlbuki ben bu konuyu mahkemede bütün tafsîlâtıyla ve delâil ile izâh etmişim. Bu mevzû'a müte'allık hatıra defterimdeki notlarım dahi 6/12/(1)944 günlü duruşmada okundu. Münfa'il olmamı icâb ettiren bir hâl olsaydı bu hatıralarımda yazılı olurdu. Bu hatıra defterlerinin vehleten müsâderesinden haberdâr olmadığım gibi müsâdereden sonra dahi elime geçmedi ki ibârelerinde tahrîfât yapayım. Mahkeme Türkiye hükümetinin tarafsızlık siyasetine kızarak onun aleyhinde bir şeyler düşünmüş olmam değil, onun bu siyasetini tenkîd mâhiyetinde bile olsa başkalarına bir söz söylediğimi iddi'â edecek olsa yine bir delil bulamaz ve tahlîl eylediğim hükme değiştirme ve tarih münâkaşası gibi çürük esâslara dayanan tahminlerden ve sû-i zandan ileri gidemez. Esâsen her ne sebeple olursa olsun hükümetin benim Almanya'ya seyahatimi tensib etmemesi benim hükümete kızdığımı tazammun etmez böyle bir mantıka inanmak lazım gelse [Hükümetine kızanın bir darbe-i hükümet tasarlamış olması] vecdine inanmak icâb eder. Bunun takdîrini Yargıtay'ın yüksek irfânına bırakırım." Şeklinde dir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:231, s.156.

⁴⁵⁸ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "10- Ruslara karşı beslediğim hisler Türkiye'nin millî hükümetine karşı bir sû-i kasd teşebbüsü için sebep olmaz. Ben bir tarihçi sıfatıyla Rus milletinin başına getirdiği felaketleri teferru'âtıyla bilirim. Rus milletinin başına gelecek büyük bir gâile neticesinde za'îf düşüceği zaman Türk milletinin kalkınma zamanı olacağına da inanırım. Rus milleti bugün satvetinin en yüksek noktasına erişmiş veyahut erişmekte olmasının da onun zavallının başı olacağına kâni'im. Bundan mahkemenin garip kanaati gibi [Sovyetler aleyhinde sinsî sinsî çalıştığımı çıkarmak] doğru olamaz. Çünkü gerek alenî gerekse hafî duruşmalarda bütün bu mevzû'u ben mufassalan aydınlattım. Mahkeme bir fikr-i sâbit vehîm hâlinde bunları hep ters zihniyetle zabt etmiş. Bütün ifadelerimde ancak hakîkati anlatarak [1929-1940 Arasında Türkistan'ın Vaziyeti] unvanlı

Almanlar'dan yardım görülmesine müte'allık [11] numaralı⁴⁵⁹ temyiz sebebi, Türkistan Kültür Birliğinden bâhis [12] numaralı⁴⁶⁰ temyiz sebebi Doğu Türk meselelerinden bâhis [15] numaralı⁴⁶¹ temyiz sebebi Olayların önemli tanıklarının mutlaka huzûran dinlenilmesinden bâhis [18 ve 19] numaralı⁴⁶² temyiz sebepleri; Vârid görülmüş;"⁴⁶³ Şeklindedir.

Askerî Yargıtay'ın yukarıda belirtilen ve Zeki Velidi Togan'a ait temyiz maddeleri, esas ve üç ek temyiz raporundan oluşmak üzere toplamda dört kaleimde sunulmuştur. Bunlardan sadece yukarıda dipnotlarda açıklananlar kabul edilmiş diğer

eserim ve [Yeni Türkistan] dergisindeki makalelerim, yardım cemiyeti tasarıları birer bürhândır. Benim Ruslara ve bilhâssa komünizme karşı beslediğim hislerin Türkiye'nin iç işlerine karışmış olmaklığıma veya karışmak mü'esser olduğunu zannetmek çürük bir fikirdir." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:232, s.157.

⁴⁵⁹ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "11- Almanlar'dan büyük yardımlar umduğum ve bunu ta'lîmhânedeki Bayan Nuriman'ın hanesindeki konuşmalar üzerine te'siri hakkındaki zanlar dahi birer ercafedir. Bunların duruşmalarda tafsîlen ve müdellelen redd ve cerh etmiş, her üç temyiz tasarımda hülâseten belirtmişim. Çünkü Almanlar' tarafından kabul edilen tez bizim [Doğu Türklük Birliği] tezi değildi ve çünkü Doğu Türkistan'ın [Şarkî Türkistan], [Garbî Türkistan] ve [İdil - Ural] şeklinde üç bölgeye ve ülkeye ayırması Alman siyasetinin esâsı olarak kabul eylemiş, buna göre ayrı ayrı [Türkistan], [Tatar] lejyonları ve komiteleri kurulmuştur. Hâlbuki mahkeme teskîm kanaatine ve neticesine varmak için bunları karara meskût geçmiştir. Benim hatıra defterimdeki [Yirmi beş seneden beri güttüğümüz gâye tahakkuk ediyor] cümlesi Rusya'nın inhilâlîni umduğumu tebâüz ettirir. Bu ise Almanlar'a değil, Rusya'nın çökmesine bağlanan ümüddir." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:232, s.157.

⁴⁶⁰ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "12- Türkiye millî hükümetine karşı nazarımın ta'ayyün etmesinde merhûm Enver Paşa ile ittihâdcılarda âmil olamaz. Çünkü mahkeme merhûm Enver Paşa'nın aleyhinde olan yazılarını da okumamış veyahut okumuş olsalar da bi'l-iltizâm veya zühûlen ihmâl eylemiş, daha doğrusu hesaplarına gelmediğinden ötürü yanlış bir mütâla'a serd etmişlerdir ve çünkü bunlar benim hatıra defterimdeki kayıtlara tamamen tezdad teşkil eder. Bu kayıta Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa ile ta'allukâtından Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet Paşa'nın 1941 senesi hâdiselerinde İstanbul'da benim düşmanlarım olan Tatarcı yani [İdil - Uralcı] 'lar ve Sardlar yani [Dar Türkistancılar] 'ı tutarak Türkistan Kültür Birliği meselelerinin karışmasına sebep olduklarından şikâyet etmişlerdir. Hâlbuki bunun ne demek olduğunu 6/12/(1)944 duruşmasında mahkeme benden sormadı ve anlamadı." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:232, s.157.

⁴⁶¹ Aynı temyiz tasarısının ilgili maddesi; "15- Türkistan meselelerini kavrayamamak yüzünden hükümet darbesi isnâdlarına karışan garip bir mütâla'a hüküm gerekçesinde göze çarpar. Mahkeme Doğu Türk meselelerini muhâcîrler ve onların arasındaki fikir farklarını ve gurup mücâdele ve entrikalarını kavramakta zorluk çekildiği duruşmalarda çok defa görüldü. Kavramadığı bir mevzû'la i'tâsî hükümün dahi ne kadar adaletten uzak kalacağı bâriz bir hakikattir. Hamza Said Özbek'in 6/11/(1)941 mektubu ki kültür birliği cümlesine mahkeme Türkistan millî birliği sözü ilâve edilerek hükümet darbesi maksadı istimzâc ve istinbâta kalkışmış ve benim riyâsetime mâl ederek istediği gibi ahkâm çıkarmaya yeltenmiştir. Bu mektupta adı geçen Tahir Şakir Çağatay, Osman Hocacılar, Çogaycılar, unvanları ve bunların (Gömek) cemiyeti ve Veli Kayum nâm rehber ve eserât hakkında sende müstenid hakîki tafsîlât olduğu hâlde mahkemeyi girdiği ve saplandığı yanlış yolundan çıkarmak kâbil olamamıştır." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:234, s.158.

⁴⁶² Aynı temyiz tasarısını ilgili maddeleri; "18- Bu mevzû'un evvel ve âhir yegâne şahid ve ârifî olan Doktor Hasan Ferid Cansever ve İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ın huzûren dinlenilmesini ısrarla ve defa'âtle istediğimiz hâlde mahkeme buna yanaşmamıştır. 19- Mahkeme İsmail Suphi Soysallıoğlu ve Hacîzâde Mirza Gökgüle'yi huzûren dinlemesini mütemâdiyen ısrar eylediğim hâlde yanaşmamıştır. Bu yapılsa idi ancak o zaman mahkeme benim bu iki zâta cemiyetin hakiki maksadını söylemeyip gizlediğimi iddi'â edebilirdi. Evvelen ne söyleyip söylemediğim tahakkuk etmeli sonra gizlemek ve açıklamak neticesi çıkarılmalıdır." Şeklindedir. Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:235, s.159.

⁴⁶³ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:27, s.18.

temyiz sebepleri reddedilmiştir. Zeki Velidi Togan da tıpkı Nihal Atsız ve diğer sanıklar gibi ağır ithamlara cevap vermek ve kendisini savunmak durumunda kalmıştır. Bu yüzden açıklamaları ve temyiz maddelerinin izahı uzundur. Kendisi için Askerî Yargıtay'ın temyiz sebeplerini kabul etmiş olması önemlidir.

Zeki Velidi Togan'a ait ve Askerî Yargıtay'ca kabul edilmiş bu temyiz tasarılarının içeriğine göre şunları söylemek mümkün olacaktır:

Nuriman Karadağlı ve Ahmet Karadağlı'nın evinde yapılan ve toplamda üç kez olan, toplantılarda asla gizlilik olmadığını, amaçlarının Türkistanlılara yardım etmek olduğunu, bu yardım cemiyeti için hükümetten izin alınmasına uğraşıldığını hatta bu izin için Vali Lütfi Kırdar'a müracaat edildiğini, bu toplantılarda hükümeti yıkma planından sadece Cihat Savaş Fer'in hazırlık tahkikatında bahsedildiğini, bu ifadenin de zaten savcılık tarafından zorla, baskıyla ve işkence altında iken alındığını, bazı isimlerin şahit olarak dinlenmesi talebinde bulunmasına rağmen bunun mahkemece kabul edilmediğini, yine mahkemede karara karşı red ve diğer belgelerinin tarafınca okunmasına müsaade edilmediğini, hükümeti yıkmak amacıyla asla bir gizli cemiyet teşkil edilmediğini, bunun mahkemenin kanaati olduğunu belirtmiştir.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin, Zeki Velidi Togan'ın profesörlük makamında olmasını ve bulunduğu faaliyetlerin, Türk hükümetinin kendisine olan güvenini ve inancını sarstığını söylemiş olmasına temyiz raporunda yer vermiş ve bu iddiayı kabul etmemiştir. Togan, mahkemenin bütün yazılı müracaatlarını da reddetmiş olmasından rahatsızdır. Aynı şekilde şahit olarak mahkemeden dinlenilmesini istedikleri yüksek dereceli isimlerin de dinlenilmemiş olduğunu dile getirmektedir. Hazırlık ve son tahkikat esnasındaki ifadelerinin de hep değiştirilerek zabta geçirildiğini, duruşmalarda soru sormak istediğinde bu söz hakkının verilmediği gibi hâkim tarafından da azarlandığını, bütün savunma haklarının bu şekilde sabote edildiğini, hükümete kızgın olmadığını, Almanya seyahatinin de Mareşal Fevzi Çakmak ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı ve Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu'nun bilgisi ve izni dahilinde olduğunu ve Mahkeme'nin bu

şahısların şahitliğini kabul etmediğini, kendisinin de bir tarihçi olması münasebetiyle, Rusların Türklerin başına nasıl felaketler açtığını çok iyi bildiğini, Ruslara ya da komünizme karşı beslediği hislerin kendisine Türkiye'nin içişlerine karışma hakkını vermediğini yine bu temyiz raporlarında dile getirmiştir.

Temyiz raporlarında açıklamasına devam eden Togan, Almanlardan yardım beklemediğini vurgulamıştır. Çünkü Almanların kabul ettiği tez, Zeki Velidi Togan'ın benimsediği "Doğu Türklük Birliği Tezi" değildir. Almanlar Doğu Türkistan'ın Şarkî Türkistan, Garbî Türkistan ve İdil-Ural Birliği şeklinde üç bölge ve üç ülkeye ayrılmasını, Alman siyasetinin esasları olarak benimsemişler ve buna göre de ayrı ayrı Türkistan ve Tatar komiteleri kurmuşlardır. Mahkemenin delil olarak kabul ettiği Togan'ın hatıra defterinde geçen 25 yıldır bekledikleri amacın gerçekleşiyor olması ifadesini mahkeme, Rusya'nın bölünmesini umdukları şeklinde kabul etmiştir. Halbuki bu beklenti Profesör Togan'a göre Almanların değil Rusya'nın çökmesine bağlanan ümittir. Benzer şekilde mahkemenin Zeki Velidi Togan'ın, Enver Paşa'nın fikirlerinden etkilenmiş olması ve Türkiye'yi Birinci Dünya Savaşına sokmasındaki rolünün aynısına Zeki Velidi Togan'ın şimdi bürünmüş olması iddiasını da ilgili temyiz raporunda şu şekilde çürüttüğünü görmekteyiz: Her şeyden önce Togan'ın Enver Paşa aleyhinde yazıları vardır ve Mahkeme bu yazıları dikkate almamıştır. Halbuki bu yazıları, hatıra defterindeki yazıları ile zıtlık taşımaktadır. Tatarcılar yani (İdil-Uralcılar) ve Sardlar (Dar Türkistancılar), Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa ve onun yakını Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet Paşa tarafından 1941 senesi olaylarında İstanbul'da desteklenmiş ve Türkistan Kültür Birliği meselelerinin karışmasından şikâyet edilmişlerdir. Burada bahsi geçen Tatarcılar ve Sardlar Zeki Velidi Togan'ın düşmanım olarak tanımladığı gruptur. Bu konuyu Togan, 6/12/1944 tarihli duruşmada izah etmek istemişse de mahkeme ona bu konuyu sormamış ve anlatamamıştır. Dolayısıyla Enver Paşa hikayesi aslı olmayan bir iddiadır.

Bir diğer iddia da mahkemenin Türkistan meselelerini kavrayamamasından ileri gelen 'hükümet darbesi' iddiasıdır. Mahkeme Doğu Türk meselelerini ve bunların da kendi içlerindeki meseleleri, aralarındaki fikir farklarını, mücadelelerini

ve entrikalarını anlamamaktadır. Bu yüzden de her ifadeyi Türkiye aleyhinde bir hükümet darbesi şeklinde yorumlamaya çalışmaktadır. Öyle ki Hamza Sadi Özbek'in 6/11/1941'de yazmış olduğu mektubundaki 'kültür birliği' ifadesine mahkeme, 'Türkistan Millî Birliği' sözünü ilave etmiş ve bundan hükümet darbesi yorumunu çıkarmaya çalışmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Zeki Velidi Togan'ın temyiz raporunda dile getirdiği ve Askerî Yargıtay tarafından kabul edilen bir diğer maddede; Togan'ın bu konuları aydınlatmak amacıyla mahkemeden defa'atle istemesine rağmen kabul görmeyen; Hasan Ferid Cansever, Lütfi Kırdar, İsmail Suphi Soysallıoğlu ve Hacızâde Mirza Gökgüle'nin huzûren dinlenme isteğinin reddidir.⁴⁶⁴ Askerî Yargıtay, Zeki Velidi Togan'ın bu açıklamış olduğu temyiz sebeplerinin tamamını kabul etmiş ve hakkındaki hükmü bozmuştur.

Bu gelişmelerden sonra, sanıklardan haklarında kararlaştırılan temyiz harçlarının⁴⁶⁵ alınmasına, tutuklu olan sanıkların tutukluluk hallerinin devamına lüzum olmadığı⁴⁶⁶ gerekçesiyle, tutuksuz yargılanmalarına ve bu davanın bozma sebepleri dairesinde tamamlanması ve sonuçlanması için Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne nakledilmesi ve bırakılmasına, 23 Ekim 1945 tarihinde, Salı günü oy birliği ile karar verilmiştir.⁴⁶⁷ Karar, Savcı Yargıç İhsan Köksal, Tutanak Katibi Lütfü Tanar eşliğinde, duruşmada hazır bulunan Avukat Saim Dora ve Ziya Karaca'ya okunmuş, bildirme ve temyizler diğer sanıklara da usûlen tebliğ kılınmıştır. Bu konu hakkında, Askerî Yargıtay'ın sanıklardan Nurullah Bariman, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer, Nihal Atsız ve Zeki Velidi Togan hakkındaki suçların ve hangi maddelere göre cezaya çarptırıldıklarının özetini içeren bir tablo

⁴⁶⁴ Askerî Hakîm M. Kemal Kalkan'ın dava hakkındaki müsveddelerinde önemli şahitlerin isimleri ve rütbelerini belirten bir liste vardır. Bu listedeki isimler şu şekildedir; "1-Mareşal Fevzi Çakmak, 2-Kengur'da mareşal tarafına memur edilen üstsubay, 3-İstanbul Valisi Lütfü Kırdar, 4-Halk Partisi Genel Sekreteri Memduh Şevket Esenal, 5-Hâriciye Kâtib-i Umûmiye ve Paris Sefiri Numan Mümeyyizoğlu, 6-Berlin Sefiri Safvet Arıkan, 7-Romanya Sefiri Hamdullah Suphi Tanrıöver, 8-Ahmet Karadağlı oğlu mûmâ ileyhimâdan, 9-Ahmet Karadağlı Kızı Nilüfer Dağlı, 10-Ahmet Karadağlı Kızı Dilnûvaz Dağlı, 11-Azerbaycanlı Cehloza Gökgöle, 12-Sâbık Meb'ûs İsmail Suphi Soysallı, 13-Profesör Abdulkadir İnan, 14-Mühendis Saret(?), 15-Doktor Mehmet Firuzi, 16-Öğretmen Tahir Bagatay Karabağ, 17-Öğretmen Aziz Türkes, 18-Türk Kültür Birliği İdare Memuru ve Amiri İhsanbay, 19-Profesör Hasan Ferid Cansever, 20-Almanca Yazdığı Üç eser, 21-Tercümesini yaptırdığı broşürler" Bkz., Ek-14; TTK, 25/6-1B, Belge No:54

⁴⁶⁵ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:28, s.19 ve Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:29, s.20.

⁴⁶⁶ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:30, s.21.

⁴⁶⁷ Bkz., TTK, 25/6-1B, Belge No:30, s.21.

ekte⁴⁶⁸ sunulmuştur. Askerî Hâkim M. Kemal Kalkan'ın notlarına göre, İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği suçlular listesi de bulunmaktadır. Toplamda 68 kişiden oluşan bu suçlular listesinden⁴⁶⁹ 10 kişi mahkûm olmuş, 13 kişi beraat etmiş, 41 kişi hakkında hiçbir karar verilmemiştir. Listedeki ilk 46 kişi İçişleri Bakanlığı'nın suçlu bulduğu sanıkları oluştururken, geriye kalan son 22 kişi de Örfî İdare'nin suçlu bulduğu sanıklardır.

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin kararını bozan Askerî Yargıtay'ın Nurullah Barıman, Reha Oğuz Türkkân, Cihat Savaş Fer, Nihal Atsız ve Zeki Velidi Togan hakkındaki kararları bozma sebeplerini içeren, özet şeklindeki bir diğer tablo⁴⁷⁰ da eklerde sunulmuştur. Benzer şekilde Adli Âmir'in aleyhinde temyiz ettiği şahıslar listesini içeren tablo⁴⁷¹ da devamındadır.

⁴⁶⁸ Bkz., Ek-15; TTK, 25/6-1B, Belge No:55, s.1.

⁴⁶⁹ Bkz., Ek-16; TTK, 25/6-1B, Belge No:56, s.1.

⁴⁷⁰ Bkz., Ek-17; TTK, 25/6-1B, Belge No:33, s.1.

⁴⁷¹ Bkz., Ek-18; TTK, 25/6-1B, Belge No:34, s.1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DAVA'NIN SONUÇLANMASI

4.1. SIKIYÖNETİM İKİ NUMARALI MAHKEMESİ EVRESİ

4.1.1. Dava'nın Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne Devredilmesi

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin yargılamalara başlamadan önce davanın en başında itibaren; yani Sıkıyönetim Mahkemelerinde bu davanın görülebilme kararından, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde suç olarak atfedilen ya da delil olarak gösterilen bütün kayıtlar, savcılığın esas hakkındaki iddiası ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin aldığı kararlar, ilgili temyiz maddeleri zikredilmiş, Türkçü-Turancı Yargılamanın başka davalarla ilişkisine de değinilmiştir. Örneğin Nihal Atsız ile Sabahattin Ali arasındaki gerilimin kasıtlı olarak mahkemeye taşınması ve bu davanın daha sonra Türkçü-Turancı yargılamalara dönüşmesi, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin hüküm özetinde ilk göze çarpan konu olarak karşımıza çıkmakta ve davalar arasındaki kurgu net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nin hazırlık tahkikatının 28/05/1944, son tahkikat ve iddianamenin ise 31/08/1944 de tamamlandığını görmekteyiz.⁴⁷² Bu mahkemenin hüküm özetinde olayların başlaması hakkında; Orhun Mecmuası'nın 1944 yılına ait 15. ve 16. sayılarını ele alarak yaptığı açıklama ve kurduğu bağlantı dikkat çekmektedir. Daha önceki mahkemede bahsi geçen Ankara gösterilerinden sonra Nihal Atsız gözüaltına alınmıştır. Üzeri ve İstanbul'daki evi aranmış, bu aramalarda ele geçirilmiş olan yazılar ve mektuplar, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde toplanmıştır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin delil olarak kabul ettiği bu belgeleri, içinde İçişleri Hukuk Müşaviri ve Adalet Bakanlığı Ceza İşleri muavinlerinin bulunduğu bir heyet incelemiştir. Bu heyet incelemeleri sonunda 26 sayfalık bir rapor ve 3 sayfalık bir kanaat fezlekesi yazmış ve Başbakanlığa sunmuştur. Bu dosya 18 Mayıs 1944'te Bakanlar Kurulu'nda incelenmiş, İçişleri

⁴⁷² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:3, s.1.

Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 18 Mayıs 1944 günlü ve 23189 sayılı yazılarla Sıkıyönetim Komutanlığı'na durum bildirilmiş ve Sıkıyönetim Komutanlığı 21 Mayıs 1944'te ikinci şubede 16167/44 sayılı hazırlık tahkikatını açmıştır. Bu inceleme 31 kişi için açılmış bir incelemedir. 31 kişi arasında bulunan Said Bilgiç sonradan bu liste dışında tutulmuş ve listeye Tahsin Argun, Yusuf Kadıgil, Heybetullah İdil eklenmiş ve sayı 33'e çıkmıştır.⁴⁷³

Bahsi geçen bu 33 sanık sayısı daha sonra 16 kişinin de dinlenilmek üzere eklenmesi ile toplamda 49 kişiye ulaşmıştır. Tutuklu yargılanacak olan bu sanıklardan, Bedriye Atsız, Mehmet Külahlıoğlu, Mehmet Ali Bayrakçı, Ahmet Ellez, Ziya Özkaynak, Tahsin Argun, Mehmet Irmak, İsfendiyar Baruönü, Osman Yüksel, Orhan Türkkan haklarında tahkikat yapmaya gerek olmadığı için hemen serbest bırakılmışlardır. Diğer 23 sanık⁴⁷⁴ ise 31 Ağustos 1944 günlü son tahkikat kararı ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ne sevk edilmişlerdir.⁴⁷⁵

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin son tahkikat kararına göre sanıkların suçları belli kategorilere ayrılmıştır. Örneğin, sanıklar hükümeti yıkmak için özel toplantılar yapmaktan ve gizli cemiyet kurarak yemin etmekten, Reha Oğuz Türkkan'ın başını çektiği ve kurucusu olduğu Görem Cemiyeti'nden ve yine yemin etmek suçundan, Anayasa'ya aykırı olarak Irkçılık ve Turancılık propagandası yapmaktan, burada yargılananlardan asker olanların, özellikle Alparslan Türkeş'in bu Irkçılık ve Turancılık propagandasını ordu içerisinde yapması suçundan, Nihal Atsız'ın hükümeti ağır bir şekilde eleştirip hakaret etmesinden suçların belli gruplara ayrıldığını ve ilgili kanun maddelerince ceza verilerek, karara bağlandığını görmekteyiz. Önceki bölümlerde Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin sanıklar hakkındaki kararlarından, sanıkların ve Adli Âmir'in temyiz raporlarından⁴⁷⁶ detaylı

⁴⁷³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:4, s.2 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:4, s.3.

⁴⁷⁴ Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde yapılan duruşmalarda 23 sanıkla beraber 12 şahit olmak üzere toplamda 35 kişi dinlenmiştir. Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:5, s.5.

⁴⁷⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:4, s.3.

⁴⁷⁶ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin, kendinden önceki Mahkeme kararlarını değerlendirmesi hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:5, s.4. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:5, s.5. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:6, s.6. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:6, s.7. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:7, s.8. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:7, s.9. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:8, s.10.

bir şekilde bahsedildiği için burada yinelemeye düşmemek adına, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin sanıklar hakkındaki gerekçeli son hüküm özetinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne dosya teslim edilmeden önce, 29 Mart 1945 günü Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin almış olduğu kararlar Adli Âmir ile sanıklardan 9 kişi tarafından temyiz edilmiştir. Askerî Yargıtay Ceza Dairesi'nin verdiği ve Genel Kurul tarafından da kabul edilen bozma i'lamında, Adli Âmirin sekiz temyiz sebebinden sadece 4 numaralı temyiz sebebinin⁴⁷⁷ kabul edildiğini, sanıklarında temyiz sebepleri arasından usul, delil ve tatbikat bakımından hatalı olduğuna kanaat getirilen maddelerinin kabul edilerek hükmün bozulduğunu görmekteyiz.⁴⁷⁸ Bunların dışında Askerî Yargıtay, mahkemenin değiştirilmesi talebini kabul etmiş ve davayı Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne vermiştir. Böylece haklarında leh ve aleyhteki hükümleri bozulmuş olan toplamda 13 sanık ve bunlara sonradan ilave edilen iki kişi ile toplamda 15 kişinin dosyası Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne devrolmuştur. Bu mahkemede tekrar yargılanacak isimler şöyledir: Zeki Velidi Togan, Cihat Savaş Fer, Nihal Atsız, İsmet Rasin Tümtürk, Reha Oğuz Türkkkan, Nurullah Barıman, Necdet Sancar, Alparslan Türkeş, Fethi Tevetoğlu, Cemal Oğuz Öcal, Cabbar Şenel, Muzaffer Eriş, Hikmet Tanyu ve sonradan ilave olunan, Nurıman Karadağlı ve eşi Ahmet Karadağlı.⁴⁷⁹

4.1.2. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Gerekçeli Son Hüküm Özetleri

Davanın Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne devredilmesi ile birlikte, neredeyse bütün sanıklar için söyleyebileceğimiz bir yumuşama ve Sıkıyönetim Bir

⁴⁷⁷ Adli Âmirin 4 numaralı temyiz sebebi şudur; “[Reha Oğuz Türkkkan’ın lisede ve bilâhare ve (1)941 yıllarında Nurullah Barıman, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, İsmet Rasin Tümtürk, Hikmet Tanyu ile te’sisine muvaffak olduğu "Görem Cemiyeti"nin gâyeleri arasında Irkçılık ve Turancılık propagandasının bulunduğu son tahkikât kararı ile, esas hakkındaki iddi’âda belirtildiği müspet ve müşahhas delâile müsteniden hükümeti devirmeye ma’tûf ittifaklarının da dağılmayarak birbirine zincirleme olarak Ankara nümayişlerine kadar faaliyetleri tafsilen arz olunduğu halde indî mütâla’a ve mülâhazalara dayanılarak sevk olunan delâil esâslı sûretlerde redd ve ta’lil edilmeden ve mahkemenin cürmü tavsîfde iddi’ânâme ile mukayyed olmadığı, hükm-i kânûnisi bulunmasına rağmen dağıldığının kabul edilerek cürmün hukûkî mâhiyeti de değışmediği hâlde – [Gerekçeli hükm sahîfe 111] – ayrıca 141’inci madde gereğince sanıklar yeniden da’vâ ikâmesi imkânlarından bahs olması]” Ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:7, s.8.

⁴⁷⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:7, s.9.

⁴⁷⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:8, s.10.

Numaralı Mahkemesi'nin tersi yönünde bir tavır ve tutum sergilendiği görülmektedir. Hatta, ilk mahkemede 'İrkçi' gibi sert ifadeler sıklıkla kullanılmaktayken bunlar ikinci mahkemede yerini 'Türkçü'ye 'Turancı'ya hatta 'Milliyetçi'ye bırakmıştır. İlk mahkemede sanıkların önerdiği şahitlerin dinlenilmemesinden, sanıkların dilekçelerinin göz ardı edilmesinden, sanıklara söz hakkı verilmemesine varıncaya kadar yapılan usul hatalarının hiçbirine ikinci mahkeme evresinde rastlamamaktayız. Mahkemenin bu tavrı kararlara da yansiyacak ve sanıklar için bu çileli sorgulama ve yargılama evresi sona erecektir. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin kararı açıklanırken sanıklar üzerinden değil de suç olarak değerlendirilen yargılama sebepleri üzerinden kategoriler halinde sınıflama yapıldığını görmekteyiz. Bu suç kategorilerinde de başı Ankara gösterileri çekmektedir.

4.1.2.1. Ankara Gösterileri ve Nihal Atsız

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin kararlarını açıklamasına Ankara gösterilerinden ve Nihal Atsız'dan başladığını görmekteyiz.⁴⁸⁰ Nihal Atsız'ın sahibi olduğu Orhun Dergisi'nin 15. ve 16. sayılarında dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yazdığı iki açık mektuptaki talepleri, Sabahattin Ali'ye "vatan haini" diye hitap etmesi, bunun ardından Ankara'da Atsız'ın bu hakaret suçundan yargılanması ve bu süreç içerisinde Türkçü ve Milliyetçi gençliğin heyecanla kendini desteklemesi konularında mahkemenin Nihal Atsız'ın Ankara'da gençlik ile görüşüp kararlar almak amacıyla Tapu Kadastro Okulu'nda toplantı yapmak zorunda kaldığını ve buna mecbur olduğunu kabul ettiğini anlamaktayız. Sanıklardan Cemal Oğuz Öcal, Cabbar Şenel ve Said Bilgiç hakkında ileri sürülen Ankara gösterilerinin bundan ibaret olduğu mahkemece kabul edilmiştir.

Birinci mahkemeye kıyasla, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Ankara gösterileri hakkında aşağıdaki ifadeyi kullanmış olması enteresandır. Çünkü Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bu gösteriler için adeta ateş püskürmüş ve konuyu hükümetin yıkılmasını netice verecek ölçüde, kamunun kışkırtılmasına yol

⁴⁸⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:8, s.11.

açtığını iddia edecek kadar işi ileri götürmüştür. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin ise;

“Vatan, millet, istiklâl sevgi ve aşkıyla başlayan Milliyetçi ve Türkçü gençlerin bu yüksek duygulara aykırı duygular taşıyan ve faaliyette bulunan komünistlere karşı içlerinden gelen kin ve nefret hislerinin açık gösterisinden başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır.”⁴⁸¹

Yorumunda bulunarak ilk mahkemenin aksi yönünde bir bakış açısı ile konuya yaklaştığını görmek şaşırtıcıdır. Bu gelişmeler mahkemenin tamamına sirayet edecek ve kararı da etkileyecektir. Bu arada sanıklardan Cemal Oğuz Öcal ile Cabbar Şenel bu gösterileri düzenlemek suçundan ceza almışlardır⁴⁸² ancak suç olarak değerlendirilen eylemlerini gerçekleştirme esnasına hali hazırda yürürlükte olmayan bir kanun maddesine göre hüküm giymişlerdir. Halbuki TCK'nın 2. maddesine⁴⁸³ göre bu mümkün olamaz. Bu yüzden temyizde bu cezaları bozulmuş ve beraat etmişlerdir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Ankara gösterileri ile ilgili üzerinde durduğu bir diğer konu da bu gösterilerin kamu huzurunu bozacak düzeyde olması, özel bir amaca hizmet etmesi, insanları buna katılmaya ve bu olayları yaymaya sevk etmesi açısından gösterileri değerlendirmiş olmasıdır. Bu suç için Nihal Atsız'ın eşi Bedriye Atsız'a ve öğrencisi Nihal Vodinalı'ya yazmış olduğu mektupları delil olarak⁴⁸⁴ kabul eden birinci mahkemenin yorumu önemlidir. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi bunları delil ve suç için azmettirici ve geçerli bir sebep olarak görmüşken, İki Numaralı Mahkeme bu mektupların suç unsuru olarak değerlendirilmesini TCK-161. maddenin birinci fıkrasına uygun bulmayarak bu hükmü bozmuş ve Nihal Atsız bu suçtan beraat etmiştir.

⁴⁸¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:9, s.12.

⁴⁸² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:9, s.13.

⁴⁸³ TCK, **Madde-2**, İşlendiği zamanın kanununa göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Eğer böyle bir ceza hüküm olunmuşsa icrası ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.

Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşir olunan kanunun hükümleri biri birinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur.

⁴⁸⁴ Mektuplar için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:9, s.13. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:10, s.14. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:10, s.15.

4.1.2.2. TBMM'ne ve Hükümete Hakaret Suçu ve Nihal Atsız

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi diğer kararlarında ve diğer sanıklarda olduğu gibi bu konuda da daha ılımlı ve makul, akla yatkın bir şekilde olayları değerlendirecektir. Şöyle ki, önceki mahkemede Nihal Atsız'ın oğlu Yağmur Atsız için kaleme aldığı vasiyetnamesi delil olarak kullanılmıştı. Yetkililer tarafından kasadan çıkarılan bu vasiyetname mahkemeye sunulmuştu. Halbuki sanık hala hayatta olduğu için vasiyetnamenin gizli kalması gerekirdi. Birinci mahkeme bunu dikkate almamış ve vasiyetnameyi delil saymıştı. İkinci mahkeme bu yazılarda hakaret olsa dahi bunu aleniyyet olmaması yüzünden suç olarak değerlendirmemiştir.⁴⁸⁵ Yine bu hakaret suçu hakkında birinci mahkemede en çok dikkate alınan hususlardan biri de Nihal Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar'a yazmış olduğu mektuplardı.⁴⁸⁶ İkinci mahkeme bu mektupları kapalı bir zarf içinde gönderildiği için gizli olarak kabul etmiş ve ayrıca aleniyyet gözetmemiştir.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:10, s.15 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:11, s.16.

⁴⁸⁶ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin bu mektupları değerlendirmesi hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:11, s.16. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:11, s.17.

⁴⁸⁷ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Nihal Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar'a yazdığı mektupları suç olarak değerlendirmemesinde yararlandığı ilgili kanun maddeleri şunlardır; 1924 Anayasası, **Madde-81**, Postalara verilen kağıtlar, mektuplar ve her türlü emanetler yetkili sorgu yargıcı veya yetkili mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefonla haberleşmenin gizliliği bozulamaz.

TCK, **Madde-195**, Bir kimse kendisine gönderilmiş olmıyan bir mektup veya telgrafı veya kapalı bir zarfı kasten açar veya başka bir şahsın, posta ve telgrafla vakı açık muhabere varakası münderecatını anlamak için usul ve nizam hilafında eline geçirecek olursa kendisinden otuz liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakti alınır. Eğer fail bu evrak muhteviyatını ifşa ve telgraf ve telsiz muhaberet ve telefon mükalematı mahremiyetini ihlal ederek bir zarar husulüne sebep olursa bir aydan üç seneye kadar hapis olunur.

TCK, **Madde-196**, Bir kimse kendisine gönderilmiş olmıyan posta ve telgraf muhaberesini ortadan kaldırırsa mezkur muhabere zarflı olupta zarfı açılmamış olsa bile bir seneye kadar hapse ve otuz liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahkûm olur.

Eğer fiil zararı mucip olmuş ise hapis üç aydan, ağır cezayı nakdi elli liradan az olamaz.

TCK, **Madde-197**, Bir kimse kendisine gönderilmiş olan bir mektup veya telgrafı gönderenin rızası hilafında neşir ve işaa eder ve bu yüzden bir zarara sebep olursa otuz liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahkûm olur.

TCK, **Madde-198**, Bir kimse resmi mevki veya sıfatı veya meslek ve sanatı icabı olarak ifşasında zarar melhuz olan bir sırta vakıf olup ta meşru bir sebebe müstenit olmaksızın o sırrı ifşa ederse üç aya kadar hapis ve elli liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahkûm olur.

Eğer zarar vakı olmuş ise cezayı nakdi elli liradan az olamaz.

TCK, **Madde-199**, Yukarki maddelerde yazılı cürümler hakkında takibat yapılması alakadar olanların şahsi da'vâsına bağlıdır.

TCK, **Madde-200**, Posta ve telgraf memurlarından bir kimse memuriyet sıfatını suistimal suretiyle bir mektup, bir zarf, bir telgraf veya sair açık bir muhabere evrakını zapteder veya kapalı evrakı açar veya telefon, telgraf mükalemat ve muhaberatı mahremiyetini ihlal ederse üç aydan üç seneye kadar hapis olunur.

Bunun dışında Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, sanıklardan; Zeki Velidi Togan, Cabbar Şenel, Cemal Oğuz Öcal, Reha Oğuz Türkkân, Necdet Sancar, Alparslan Türkeş, Cihat Savaş Fer, İsmet Rasin Tümtürk, Muzaffer Eriş, Nurullah Barıman, Hikmet Tanyu ve Fethi Tevetoğlu'nun Nihal Atsız'ın lehine verdikleri TBMM ve hükümet aleyhinde hakaret suçu hakkındaki ifadelerini kabul etmiş ve değerlendirmeye almıştır.⁴⁸⁸ Hazırlık tahkikatında alınan ifadeleri de Atsız'ın alenen hakaret suçu işlediğinin kanıtı olarak değerlendirmemiştir. Ancak bu tüm hazırlık tahkikatında alınan ifadeler için geçerli değildir.⁴⁸⁹ Cihat Savaş Fer'in hazırlık tahkikatında vermiş olduğu ifadesi diğerlerinden farklıdır. Bu ifadesinde Atsız'ın evinde 1940 ve 1941 yıllarında toplantı olduğunu, konuşmalarında hükümet hakkında bir hayli atıp tuttuğunu, Recep Peker'e Recep Poker dediğini, Abdülhak Renda'ya Arnavut, Hasan Âli Yücel'e Boşnak dediğini, hükümet için namussuz ve milleti uçuruma sürüklüyor ifadelerini kullandığını belirtmiştir.⁴⁹⁰ Ancak Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesinde ise bunları inkâr etmiş ve Atsız lehinde bir ifade vermiştir. Mahkeme ifadelerdeki bu tutarsızlık yüzünden

Aynı ceza telgraf, posta, telefon dairesinde müstahdem olup bu sıfatı suistimal suretiyle muhabere evrakından birini ortadan kaldıranlar hakkında dahi tatbik olunur. Bu maddede beyan olunan hallerden biri bir zararı mucip olmuşsa fail altı aydan dört seneye kadar hapsedilir ve üç seneye kadar memuriyetinden mahrumiyet cezası birlikte hükmolunur.

TCK, **Madde-311**, Bir cürüm ikama aharı alenen gururunu okşamak suretiyle tahrik eden kimse eğer tahrik ettiği cürmün cezası muvakkat ağır hapis fevkünde bir ceza ise tahrikten dolayı üç sene hapse; muvakkat ağır hapis veya müebbet sürgün veya hapis cezasını müstelzim ise fiilin nevine göre üç seneye kadar hapse; ve sair hallerde yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahkûm olur.

İkinci ve üçüncü fıkralarda beyan olunan hallerde ceza tahrik olunan cürüm için muayyen cezanın azami haddinin üçte birini tecavüz edemez.

TCK, **Madde-419**, Alenen hayasızca vazı ve hareketlerde bulunanlar on beş günden iki aya ve o suretle fiili şeni icra edenler altı aydan bir seneye kadar hapsolunur ve her halde on beş liradan elli liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.

⁴⁸⁸ Sanıkların Nihal Atsız'ın bu hakaret suçu hakkında verdikleri ifadeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:11, s.17. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:12, s.18. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:12, s.19.

⁴⁸⁹ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Hazırlık tahkikatındaki ifadelerden şunları Nihal Atsız'ın aleyhinde değerlendirmemiştir; "1- Mehmet Ali Bayrakçı: [Atsız'ın hükümet, cumhuriyet ve meclis hakkında bir şey söylediğini işitmedim. Atatürk'ü dalkavuklara kıymet verdiğiinden, Hasan Ali Yücel'i komünistleri himâye ettiğiinden sevmezdi]

2- Hamza Sadi Özbek: [Atsızla konuşurken Atatürk memlekete ve millete fenâlık etmiştir. Etrafını bir sürü dalkavuk sarmıştı. Hasan Ali Yücel ve Aydın Üzmen kabiliyetsiz adamlardır]

3- Fethi Tevetoğlu: [Atsızla konuşurken bana rejimden ve bugünkü devletten memnûn olup olmadığı hakkında bir şey söylememiştir. Yalnız Atatürk'ü sevmediğini zannediyorum.]

4- İsmet Rasin Tümtürk: [Benim yanımda Millet Meclisi aleyhinde hakaretini işitmedim. Yalnız bazı tanınmış şahsiyetlere alay tarzında mesela "Recep Peker'e: Recep Poker" ve "Şevket Aziz'e: Şevket Aziz Kanı Su" derdi]

5- Reha Oğuz: [Atsız hükümet için: Dalkavuklar oraya toplanmış, Türk olmayanlar orada olduğu için Türklüğe aleyhtarlık ediyorlar derdi] diye söylemişlerdir." Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:12, s.19.

⁴⁹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:13, s.20.

ve diğ er sanıkların ifadelerinden de yola çıkarak bu iddiaları dikkate almayacaktır. Nitekim önceki bölümlerde de izah edildiği üzere, Cihat Savaş Fer'in hazırlık tahkikatı ifadesini Savcı Kazım Alöç'ün yoğun baskısında verdiğini ve duruşmalarda akıl sağlığının bozulmasına yol açacak düzeyde sınırlarının yıprandığını hesaba katacak olur isek, mahkemenin bu yöndeki değerlendirmesini isabetli bulmak mümkündür.

Buna benzer bir durum da Nurullah Bariman'ın ifadesinde yaşanmıştır. Bariman, birinci mahkemede Atsız'ın hükümetin karşısında olduğunu, hükümete karşı hakaret içeren sözleri hemen her yerde söylediğini ifade ederken bunu ikinci mahkemede değiştirmiş ve hakaret konusunun olmadığını söylemiştir.⁴⁹¹ Bariman'ın hazırlık tahkikatı, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeler birbirini tutmamaktadır. Hatta bu ifadeler arasında bağlantı kurmak bile mümkün değildir. Bunun için mahkeme, Atsız lehinde verdiği ifadeyi yani Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeyi göz önünde bulundurmuştur. Mahkemenin bu değerlendirmeyi yaparken diğ er sanıkların ifadesini de dikkate aldığı düşünülmektedir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Reha Oğuz Türkkkan, Zeki Özgür Sofuoğ lu, yeminli tanık Sami Karayel, yeminli tanık Ziya Özkaynak, Cemal Oğuz Öcal, Hamza Sadi Özbek, Orhan Şaik Gökyay, İsmet Rasin Tüm türk, Zeki Velidi Togan ve Alparslan Türkeş'in ifadelerinde de Nihal Atsız'ın TBMM ve hükümet aleyhinde hakaret içeren sözler sarf etmediğini, böyle bir şey duymadıklarını söylemişlerdir.⁴⁹² Nihal Atsız da aynı mahkemede verdiği ifadesinde, hükümet, Meclis ve millet hakkındaki fikirlerini sadece eşine ve kardeşine söylediğini bunu da tamamen eleştiri amaçlı yaptığını, bunu yakın çevresinin çok iyi bildiğini söylemiştir. Ne sözlü ne de yazılı hiçbir şekilde hakaret içeren bir ifade kullanmadığını belirtmiştir.⁴⁹³

⁴⁹¹ Nurullah Bariman'ın sözleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:13, s.20. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:13, s.21.

⁴⁹² Sanıkların bu konu hakkındaki ifadeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:13, s.20. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:13, s.21. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:14, s.22. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:14, s.23.

⁴⁹³ Nihal Atsız'ın açıklaması için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:14, s.23.

Bütün bu ifadelere Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin yorumu; Nihal Atsız'ın bu tür hakaret içeren sözler sarf ettiği ancak bunların Meclis ya da hükümete değil, şahsa karşı yapıldığını bu yüzden de TCK'nın 159. maddesinde yazılı “manevî şahsiyet” unsuruna karşı yapılmadığı şeklinde olmuştur. Dolayısıyla Nihal Atsız, hakkında açılmış olan bu hakaret soruşturmasından da beraat etmiştir.

4.1.2.3. Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık Suçları

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde 17 kişi Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık'tan yargılanmıştır. Yargılanan bu sanıklardan sadece; Reha Oğuz Türkkan, Nihal Atsız, Necdet Sancar, Alparslan Türkeş ve Fethi Tevetoğlu olmak üzere toplamda 5 kişi mahkûm edilmiş, kalan 12 kişi ise beraat etmiştir. Adli Âmir beraat etmiş olan bu 12 kişi hakkında temyize gitmiş olsa da Askerî Yargıtay Ceza Dairesi ve Genel Kurul kararıyla bu temyiz sebepleri reddedilmiş ve beraat hükmü kesinleşmiştir.⁴⁹⁴

Mahkûm olan beş sanık da kararı temyiz etmiş ve hüküm sanıkların lehine bozulmuştur. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkeme heyeti; sanıkların Türkçülük ve Turancılık hakkında yapmış oldukları neşriyat ve bu zamana kadarki faaliyetlerinin ve yaşanan gelişmelerin⁴⁹⁵ detaylı raporunu Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde Emniyet Genel Müdürü, İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Müdür Muavini'nin hazırlamış olduğu 26 sayfalık raporda açık ve net olarak anlamış olduğu için, yeniden mahkemede detaylı bir şekilde tekrar edilmesine gerek duymamıştır.

Bu suçtan mahkûm edilmiş beş sanıktan biri olan Fethi Tevetoğlu, siyasî makale yazmak suçundan bu konuda yargılanmıştır. Birinci mahkemede de verdiği ifadelerinde bu siyasî makalenin yazıldığı iddia edilen Kopuz Mecmuası'nın eş

⁴⁹⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:15, s.24-(1).

⁴⁹⁵ Gelişmelerden kasıt; “[Ne vakitten beri başladığı, Türkçülük, Irkçılık ve Turancılıktan neyi anladıkları, neyi kastettikleri, bu fikirlerin kimler tarafından ileri sürüldüğü ve desteklendiği, kimlerin ne gibi dergiler yayınladığı, hangi sebeplerden dolayı ve ne vakitler bir kısım dergilerin kapatıldığı ve müfrit sağcı neşriyatın kaç gurup üzerine taksim edildiği ve bu guruplarda faaliyet gösteren kişilerin kimler olduğunu, aralarında mevcûd aykırılıkların ve birleştikleri husûsların nelerden ibâret bulunduğunu]”dur. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:15, s.24-(1).

Gülcan Tevetoğlu'na ait olduğunu ve eşi tarafından yazıldığını ifade etse de bu konuda tanıkların bile dinlenmediğini belirtmiş ancak mahkemece bu ifadeler ve savunmalar kabul görmemiştir. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi ise bu suçun yani makale yazmak suçunun bir matbu suç olması münasebetiyle 14/6/1946 günlü, 4943 sayılı Afv Kanunu'nun birinci maddesi nedeniyle ve TCK'nın 97. maddesi⁴⁹⁶ münasebetiyle, sanığın da talebine uygun olarak beraat etmesine karar vermiştir.⁴⁹⁷

Turancılık suçundan hüküm giymiş olan bir diğer sanık Alparslan Türkeş için Askerî Ceza Kanunu'nun 148. maddesi hükmüne göre ceza verilmesi talep edilmişti. Hakkında Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar, Askerî Yargıtay Genel Kurulu tarafından bozulmuş ve Adli Âmir'in temyiz talebi de reddedilmiştir. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi de hem bu önceki gelişmeleri göz önünde bulundurmuş hem de savunma şahitlerini dinlemiştir.⁴⁹⁸ Bu yeminli şahitler; Erdek Hükümet Tabibi Tefik Vefa, Erdek Sıhhat Memuru Ahmet Şumnulu, Marmara Bucak Müdürü Nuri Öner, Erdek eski Kaymakamı Muzaffer Güden, Yüzbaşı Kâmil Tortop, Üsteğmen Kibar Taşçı, Binbaşı Mehmet Çataloğlu, Yüzbaşı Toker'den ibarettir. Bunların tamamı Alparslan Türkeş lehinde ifade vermiş olup, Onun Irkçılık ya da Turancılık hakkında propaganda yaptığını duymadıklarını belirtmişler ve Türkeş'in sağlam karakterli, fikren ve ahlaken bozuk olmayan, ciddi, dürüst, namuslu, görevini seven ve iyi bir Türk subayı olarak tanıdıklarını ifade etmişlerdir.⁴⁹⁹ Alparslan Türkeş'in kendi ifadelerinde de Türkçülük, Irkçılık, Turancılık hakkındaki fikirleri zaten net bir şekilde anlaşılmaktadır. Ayrıca Nihal Atsız'a karşı duyduğu sevgisi ve takdir hislerini de hiçbir zaman saklamamıştır. Bunu gerek hazırlık tahkikatı ve gerekse Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadelerinden anlamak mümkündür.

⁴⁹⁶ TCK, **Madde-97**, Umumi af, hukuku amme da'vâsını ve hükmolunan cezaları bütün neticeleri ile birlikte ortadan kaldırır.

⁴⁹⁷ Fethi Tevetoğlu hakkında Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin kararının detayı için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:15, s.24-(2).

⁴⁹⁸ Alparslan Türkeş hakkında verilen kararın detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:15, s.24-(2). Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:16, s.25. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:16, s.26.

⁴⁹⁹ Alparslan Türkeş hakkında yeminli şahitlik yapanların ifadelerinin detayı için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:16, s.25. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:16, s.26.

Türkçülük ve Turancılık propagandası yaptığı iddia edilen ve bu suçtan mahkûm edilen bir diğer isim de Nihal Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar olmuştur. Balıkesir'de öğretmenlik yaparken Irkçılık-Turancılık konularında ve Kopuz Mecmuası'nda yazılar yazması onun Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde TCK'nın 142. maddesine göre yargılanmasına ve hüküm giymesine neden olmuştur.⁵⁰⁰ Hakkında delil olarak kullanılanlar da Kopuz'da yazdığı yazıları ve kardeşine yazdığı Türkçülük ve Irkçılık konularını içeren mektuplarıdır. Tıpkı Fethi Tevetoğlu hakkında verilen kararda olduğu gibi, Sancar hakkında da Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi Kopuz'daki yazıları bir matbu suç olarak değerlendirmiş ve TCK'nın 97. maddesini burada da yürürlüğe koymuştur. Böylece Askerî Yargıtay'ın kabul ettiği temyiz sebeplerini incelemeyi gerektirecek bir suç da kalmamıştır.

Necdet Sancar'ın öğrencileri üzerinde ırkçı ve Turancı propagandası yaptığı iddiası için ise savunma tanıklarından; Mehmet Taylan, Muharrem Ergin, İhsan Koloğlu, Necdet Özgelen ve Mehmet Külahlıoğlu yeminli şahitlik yapmış ve Sancar lehinde ifade vermişlerdir.⁵⁰¹

Nihal Atsız diğer suçları haricinde Irkçılık ve Turancılık propagandası yaptığı iddiası ile bu suçtan da yargılanmıştır. Bu konuda hüküm giyen beş sanıktan biridir. Hakkında son tahkikat kararında ve birinci mahkeme sürecinde TCK'nın 142. maddesine göre ceza alması talep edilmiş, Nihal Atsız askerî personel olmamasına rağmen, bu Irkçılık ve Turancılık propagandasını askerî şahıslara da yaptığı için Askerî Ceza Kanunu 148. maddeye göre de cezasının arttırılması talep edilmiştir. Bunun üzerine sanık Atsız temyiz yolunu seçmiş ve Askerî Yargıtay Genel Kurulu'nca hakkındaki hüküm bozulmuştur.⁵⁰² Tıpkı Fethi Tevetoğlu ve Necdet Sancar'da olduğu gibi, sanık Nihal Atsız'ın dergi ya da kitap halinde yayınladığı yazılarından dolayı suçlu olup olmadığını, 4943 sayılı Afv Kanunu'na karşılık TCK 97. maddesi hükmü bu davayı ortadan kaldırmıştır.

⁵⁰⁰ Necdet Sancar hakkında verilen kararın detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:17, s.27.

⁵⁰¹ Necdet Sancar için yeminli şahitlik yapan bu savunma tanıklarının açıklamaları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:17, s.27. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:17, s.28. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:18, s.29.

⁵⁰² Nihal Atsız hakkındaki karar için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:18, s.29. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:18, s.30.

Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık iddialarından yargılanmış ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin suçlu bulunduğu son isim Reha Oğuz Türkkan'dır. Kendisine atfedilen bu suç hakkında epey detaylı bir mahkeme süreci bulunmaktadır. O da diğer sanıklar gibi TCK-142. madde ile yargılanmaktadır. Hakkında Hikmet Tanyu'nun lehte ifade vermesi ancak ilk mahkemenin bunu aleyhte ifade olarak kabul etmesi, milliyetçiliğin suç olamayacağını Anayasa'nın ilgili maddeleri ile açıklamış olması, ancak itibar görmemesi gibi Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde Türkkan hakkında yaşananlar oldukça enteresandır. Temyiz sebepleri Askerî Yargıtay tarafından kabul edilmiş ve hakkında verilen hüküm bozulmuştur.⁵⁰³

4.1.2.4. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık Suçlarını Yorumlaması ve Kararı

Yargılamaları Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi aşamasına gelmiş ve davaları Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nden buraya devrolmuş bu beş sanığın (Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Necdet Sancar, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan) Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık iddialarından hüküm giymeleri sonucunda, Askerî Yargıtay Genel Kurulu sanıkların temyiz sebeplerini kabul ederek haklarındaki kararı bozmuştur. Bu kararı bozarken de gerek Anayasa'nın gerekse diğer kanunların ilgili maddelerini göz önünde bulundurarak bu kararı almıştır.⁵⁰⁴

Mahkeme adı geçen sanıkların Irkçılık-Türkçülük anlayışının Anayasa'nın 2. maddesinde yazılı olan Milliyetçilik ve 88. maddesinde yazılı "Herkes Türk denir" unsurlarına ve bu maddelerin ruhuna aykırı davranışları gerekçesi ile TCK-142. maddesinde yazan siyasî ve hukukî düzeni bozmak ilkesine ters düşmesinden ceza

⁵⁰³ Reha Oğuz Türkkan hakkındaki karar için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:18, s.30.

⁵⁰⁴ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık suçlarından verilmiş hükümleri bozması ve hükmü bozma gerekçelerini açıklaması hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:18, s.30. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.31. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.32. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.33. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.34. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.35. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.36. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.37.

verilmesini uygun görmüştür.⁵⁰⁵ Elbette ki burada Mahkemeden kasıt, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'dir. Burada gerekçe olarak;

“Anayasanın 88’inci maddesi [Türkiye’de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese Türk denir] demektedir. Bu madde evvela [Din ve ırk ayırt edilmeksizin] diyor o hâlde siyasî hudutlar içinde yaşayan ve siyasî bir topluluk olarak [Türk Milleti] adını alan bu topluluk içinde [Dînî ve ırkî] ayrı fert ve toplulukların bulunabileceği kabul edilmektedir.”⁵⁰⁶ gösterilmiştir.

Buradaki “vatandaşlık bakımından” ibaresi de “millet halindeki topluluğa Türk adının verilmesindedir” açıklaması ile devam eden mahkeme heyeti, Anayasa’nın 88. maddesinde bulunan Türk ifadesinin ırkî yani soy bakımından değil de devletin bir unsuru olan millet adı verilen topluluğu ifade etmek için verilmiş bir addir demektedir. Konunun dinî boyutunu da ele alan ve açıklamasına şu şekilde ekleyen heyet aşağıdaki gibi görüş bildirmiştir:

“Nitekim bu günkü 20 milyon Türk⁵⁰⁷ arasında [Ermeni, Rum, Yahudi gibi] bir kısım Türk soy ve ırkından olmayan kişiler bulunduğu gibi yine [İslam dininden olan ve bu dinden olmayan] kişiler de vardır.

88’inci maddenin bu hükmü ayrı din ve soydan bu kişilerin aslını din ve soyadlarını kastetmiş değildir. Herkes kendi dininin icâblarını açık bir şekilde yaptığı gibi soyadlarına ait durumlarını da saklamak zorunda değildir. Anayasanın 73’üncü maddesinde [Hiçbir kimse mensûb olduğu din, mezhep, tarikat ve felsefî ictihâdından dolayı mu’âheze edilemez] diye yazılıdır. İşte bu hukûkî ve mantıkî sebeplerdir ki 88’inci maddeye yalnız [Vatandaşlık bakımından] kaydı konmuştur.”⁵⁰⁸

Türk soyundan gelmeyenler ve İslam dinine mensup olmayanlar için, herhangi bir ayırım yapmamak adına Anayasa’da neden Türk adının “Vatandaşlık bakımından” diye özellikle belirtildiğinin üzerinde durulmuştur. Bunun dışında 1312 sayılı ve on yedi maddelik Vatandaşlık Kanunu’nun da ilgili maddelerinde hep ‘Türk vatandaşı’ ibaresinin kullanılması bu nedenledir. Mahkeme ayrıca 2510 sayılı İskân Kanunu 3. maddesi ve yabancılarla evlenme durumunda nasıl bir prosedür izleneceğini dahi delil olarak kullanmış ve değerlendirmelerini bunlara göre

⁵⁰⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.31.

⁵⁰⁶ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.31.

⁵⁰⁷ O zamanın Türkiye Cumhuriyeti nüfusu yaklaşık olarak 20 milyondur.

⁵⁰⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.31.

yapmıştır.⁵⁰⁹ 88. Maddede geçen Türk isminin yalnızca vatandaşlık bakımından olduğunu bu şekilde kanıtlamaya çalışmıştır.

Benzer şekilde Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ne göre, Anayasa'nın 2. maddesinde yazan "milliyetçi" olma keyfiyetinin, Türk milletinin tamamen Türk ırkından ve soyundan ayrıca İslam dininden oluşan bir topluluk olduğunun göstergesi olarak kabul edilmemesi mühimdir.⁵¹⁰ Buradaki milliyetçilik çeşitli din ve ırklara bağlı toplulukların milliyetçiliğidir. Askerî Yargıtay Genel Kurul kararının bozma ilamında bu konu şöyle aydınlatılmıştır:

"Din ile ırk ayrılışlarının milliyete mâni' olamayacağı anlayışının 88'inci maddesinde açıkça birleştirilmiş olmasına ve kânûn maddesinin metn ve ibâresindeki vatandaşlık kaydıyla bu ciheti mukayyed buldurmuş bulunmasına nazaran bunun anlamının belli edilmesinde tutulacak, kıstasın ancak ceza uygulanmasında dahi cereyânını gerektiren anayasa hükümlerine bağlılığı gerektireceğinden, ilmî düşüncelerle telakkiyâtını hudûd ve şümûlü dışına çıkılarak varılacak sonucun hükme medâr-ı ittihâzı Türk Ceza Kânûnunun birinci esâs maddesine⁵¹¹ ve özel kânûnlarla açıklanmayan işlerde ise, genel kânûn hükümlerinin uygulanacağına bir prensip bulunduğunu belirten, Kamutay 1462 sayılı genel kararına aykırı olup olmayacağına etraflıca ve önemle düşünülmemiş olması"⁵¹² şeklinde kararı bozma sebebi olarak kabul etmekte ve belirtmektedir.

Askerî Yargıtay, sanıklar hakkında suç olarak iddia edilen Anayasa'nın 88. maddesinin ihlalinden önce, TCK-1. maddesine göre bunların bir suç olup olmadığının düşünülmemiş olmasını bir açık olarak yakalamış ve bu kararı bozma sebebi olarak karışımıza çıkarmıştır.

"Devlet olabilmenin esâslarından biri olan ve millet adı verilen topluluğu ancak bu ma'nâda anlamak icâb eder. Bu millet adının ırk ve soy bakımından ifade olunan millet ile ilgisi yoktur. Nitekim dünyada mevcûd bütün ırklar, tâbi' buldukları devlet vatandaşı olması i'tibarıyla o, devlet ekseriyetini teşkîl eden ırkın millet ismini alırlar."⁵¹³

⁵⁰⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.32.

⁵¹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.32.

⁵¹¹ TCK, **Madde-1**, Kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz. Suçlar; cürüm veya kabahattir.

⁵¹² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:19, s.32.

⁵¹³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.33.

Böylece millet adının o milletin çoğunluğunu oluşturan ırkın adı olarak belirlenmesini de bu konu ile bağlantılı olarak ifade etmiştir.

Sanıkların yapmış oldukları yayınlarında ya da konuşmalarında belirttikleri Türkçülük ve Irkçılık konusu Askerî Yargıtay'a göre Anayasa'ya aykırı bir durum teşkil etmemektedir.⁵¹⁴ Anayasa'nın 68. maddesine⁵¹⁵ göre herhangi bir fiilin suç olup olmaması ancak kanun marifetiyle belirlenebilir. Dolayısıyla sanıkların fiillerinin de suç olup olmayacağını ancak kanunlar belirlemelidir. Askerî Yargıtay'ın üzerinde durduğu bir diğer husus da son tahkikat kararında, esas iddiada ve bozulan hükümde ileri sürülen TCK-141. ve 142. maddeleridir. Bu iki madde 1936 yılına kadar TCK'da yoktur. 11/6/1936 tarih 3038 sayılı kanunla 143. madde kapsamına alınmış maddelerdir.⁵¹⁶ Türk Ceza Kanunu'na bu maddelerin eklenmesindeki sebep, Birinci Dünya Savaşı sonrasında bazı ülkelerde meydana gelen siyasî, içtimâî ve iktisadî alanlarında bazı oluşumların ortaya çıkması ve bunların kendi sınırlarında kalmayarak başka ülkelere de sıçraması endişesiyledir. Türkiye Cumhuriyeti bu maddelerle içten ve dıştan gelme ihtimali olan cumhuriyet rejiminin ana unsurlarını yıkacak tehditleri önlemeye çalışmıştır. Hatta buna 163. madde⁵¹⁷ de eklenerek, dinî alet ederek cemiyet kurma suçu da ceza tehdidi altına alınmıştır.⁵¹⁸ Bunlardan amaç devlet aleyhinde kurulacak olan cemiyetleri ve yapılması muhtemel olan propagandaları önlemektir. Ancak Askerî Yargıtay'a göre adı geçen sanıkların yaptıkları yukarıda zikredilen ve tanımlanan suçlar türünde değildir. Irkçılık-Turancılık dosyasında yargılanan sanıkların amacı bu değildir.

⁵¹⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.33.

⁵¹⁵ 1924 Anayasası, **Madde-68**, Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına zarar vermiyecek her şeyi yapabilmektir. Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için sınırı, başkalarının hürriyeti sınırındır. Bu sınırı ancak kanun çizer.

⁵¹⁶ TCK-141 ve 142. Maddeleri hakkında Askerî Yargıtay şu açıklamayı yapmıştır; *"Bu iki maddenin fıkralarındaki unsurlar devletin siyasi, içtimâ'î, iktisadî ve hukûkî nizamlarını ortadan kaldırmak, yıkmak ve bazı zümrelerin diğer zümreler üzerindeki tahakkümünü te'mîn ve te'sis etmek için cemiyet kurmak ve bu cemiyete girmek ve yine aynı gâye ve maksatla propaganda yapmak veya medh veya istihânda bulunmaktan ibâretidir."*, Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.34.

⁵¹⁷ TCK, **Madde-163**, Dinî veya dinî hissiyatı veya dinen mukaddes tanılan şeyleri alet ederek her ne suret ve sıfatla olursa olsun devletin emniyetini iklal edebilecek harekete halkı teşvik ve teşkilatın bir güne fiili eseri çıkmamış olsa bile muvakkat ağır hapse mahkûm olurlar.

Böyle bir cemiyete 313'üncü maddeye göre cezalandırılırlar.

Dinî efkâr ve hissiyata müstenit siyasî cemiyetler teşkil edilemez. Bu gibi cemiyetler dağıtılır ve teşkil edenlerle azalara birinci fıkra mucibinde cezalandırılır.

⁵¹⁸ Konu hakkında detay için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:20, s.34., Askerî Yargıtay burada TCK-125, 146. ve 147. Maddelerinin önemini de vurgulamaktadır.

Sanıklar senelerden beri amaçlarını, ne yapmak istediklerini, düşüncelerini zaten açık bir şekilde belirtmektedirler.⁵¹⁹ Onların yapmış oldukları faaliyetler devlet aleyhinde cürümler olarak adlandırılmaz.

Askerî Yargıtay buraya kadar ifade ettiği sebepler yüzünden sanıklar hakkında verilen hükmü bozmuş ve Irkçılık-Turancılık konusundan onları beraat ettirmiştir. Bunlara ilaveten, Askerî Yargıtay Genel Kurulunca kabul edilmiş ve bir kısım sanıklar aleyhinde hükmün bozulmasını gerektiren Adli Âmir'in 4 numaralı temyiz sebebi konusu da vardır.⁵²⁰

“Adli amir ise 4 numaralı temyiz sebebinde [Reha Oğuz Türkkân, Nurullah Barıman, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, İsmet Rasin Tümtürk ve Hikmet Tanyu'nun [1940-1941] yıllarında te'sisine muvaffak oldukları Görem Cemiyeti'nin gâyeleri arasında....] dedikten sonra devam ile [Son tahkikât kararı ile esâs hakkındaki iddi'âda belirtildiği ve mahkemenin cürmü tavsîfde iddi'ânâme ile mukayyed olmadığı, hükm-i kânûnîsi bulunduğu ve cürmün hukûkî mâhiyeti de değişmediği hâlde, sanıklar hakkında yeniden dava ikâmesi imkânlarından bahsedilmesini] diye yazılıdır. Adli amir altı sanık hakkında yeniden dava açılmasına lüzûm olmadığını ve 141'inci maddeye göre mahkemenin müsbet veya menfî bir karar vermesi icâb ederken bunu yapmadığını belirtmiş ve Askerî Yargıtay'da bu temyiz sebebinin kabul etmiştir.”⁵²¹

Buradaki açıklamaya uygun olarak, Askerî Yargıtay da Görem Cemiyeti'nin Irkçılık ve Turancılık propagandası yapmak için kurulmuş olsa dahi bu unsurun TCK-141. maddesinde yazan cemiyet kurma unsuruna uygun olmadığı kanaatine varmıştır. Bu yüzden de yukarıda adı geçen sanıklar hakkında beraat kararı vermiştir.⁵²²

⁵¹⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.35.

⁵²⁰ Bahsi geçen temyiz sebebi şudur; “Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi [Bozkurt Göremi]’ni tedkik ederken kurulan bu Göremi [Hükümeti devirmek maksadıyla birleşmek Irkçılık, Turancılık propagandası yapmak ve propagandayı yapmak için cemiyet kurmak] diye üç kısıma ayırmış [Hükümeti devirmek ve propaganda yapmak] fiillerini son tahkikât açılma kararında ve esâs hakkındaki iddi'âda yazılı bulunmasından dolayı hükme bağlanmış ve fakat [Propaganda yapmak için kurulan cemiyet] hakkında hiç bir talep olmadığından ceza ta'yinine mahall olmadığına ve yeniden da'vâ açılması lâzım geldiğine karar vermiştir.” Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.36.

⁵²¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.36.

⁵²² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:21, s.36.

4.1.2.5. Hükümeti Yıkma İçin Yeminle Gizli Cemiyet Kurma Suçu

Hükümeti yıkma amacıyla yeminle gizli cemiyet kurma suçundan Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Yusuf Kadıgil, İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu ve Fehiman Altan olmak üzere toplamda on kişiden oluşan sanıklar ceza almıştır. Bu gizli cemiyetin adı önce Lise Göremi daha sonra da Bozkurtçular Göremi'dir. 1940 ve 1941 yılları arasında kurulan ve yeminle girilen bu gizli cemiyetin amaçları arasında iddiaya göre mevcut hükümeti yıkmak da vardır.⁵²³ Bozkurtçular Göremi, Lise Göremi ya da Görem Cemiyeti olarak adlandırılan cemiyetin devamı olarak kurulmuştur. TCK-171. maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre sanıkların bu suçtan cezalandırılmaları talep edilmiştir. Bu hüküm mahkemenin Lise ve Bozkurtçular Göremi'nin takibat başlamadan önce dağılmış olmaları nedeniyle bozulmuş bir hükümdür.⁵²⁴

Mahkeme aralarında bağlantı bulunduğu için önce Lise ve Bozkurtçular Göremi'ni sonra da Zeki Velidi Togan'ın yine hükümeti yıkmak amacıyla kurduğu iddia edilen gizli ve yeminli cemiyetini ele alacaktır. Bunların birbirine karışmaması ve mahkemede oluşmuş olan kanaat ve kararların daha net açıklanabilmesi için bu konuyu iki kademedeyi; Lise ve Bozkurtçular Göremi ve Zeki Velidi Togan'ın hükümeti yıkmak amacıyla kurduğu gizli ve yeminli cemiyet şeklinde incelemek daha doğru olacaktır.

A-Lise ve Bozkurtçular Göremi (Cemiyeti)

Lise Görem'i ilk defa, 1936-1937 ders döneminde, Ankara Lisesi son sınıfta okuyan sanıklardan Reha Oğuz Türkkkan'ın oluşturduğu bir cemiyettir. Bu cemiyete Lise arkadaşlarından Cihat Savaş Fer, Hikmet Tanyu, Ceyhun, İlhan ve Bülent'in de katıldığını ve bu cemiyetin kurulduğunu söylemek mümkündür. Mahkeme, mevcut dava dosyasını incelemiş, 1939'da merkezi Ankara olmak üzere kurulan

⁵²³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.37.

⁵²⁴ Bozkurtçular Göremi ve kararlar hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.37.

Kitapseverler Kurumu'ndan sonra İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaş Fer ve Nurullah Bariman tarafından bu kurumun İstanbul'da bir şubesinin açıldığı anlaşılmıştır. Ancak CHP, 27 Nisan 1940'da aldığı bir karar ile bu kurumu Halkevleri'ne bağlamak gereğini hissetmiş ve öyle de yapmıştır.⁵²⁵

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin Görem Cemiyeti'nin kuruluş amacını anlamak ve belirlemek amacıyla önceki ve kendi mahkemesinde verilen ifadeleri incelediğini görmekteyiz. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Görem Cemiyeti'nin kuruluş amacı için şu sanıkların ve şahitlerin ifadelerine ve açıklamalarına başvurmuştur. Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, Hikmet Tanyu, Tahsin Argun, Ziya Özkaynak, Nihal Atsız, Yusuf Kadıgil, Hamza Sadi Özbek, Hüseyin Namık Orhun, Fehiman Altan, Zeki Sofuoğlu, İsmet Rasin Tümtürk, Nurullah Bariman, Muzaffer Eriş, Tanık Sami Karayel, Tanık İzzet Yolalan, Lütfi Aksoy, Doçent Aydın Yalçın olmak üzere toplamda 18 kişinin ifadesinden yararlanılmıştır.⁵²⁶

Alınan bu ifadelerde sanıklar Görem Cemiyeti'nin kuruluş amacını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Görem'in kurucusu ve en önemli isimlerinden biri olan Reha Oğuz Türkkan, bu cemiyet hakkında hazırlık tahkikatında verdiği ifadesinde; Türkçülük ve Turancılık akımına merakını, bu konularda okuduğu kitapları, Türk gençliği arasında da bu konuların bilinmesini istemesini, bu şekilde bir ideoloji oluşturmak istediğini ve bu ideolojinin de ideoloğu olmak istediğini, Turan ideolojisi altında bütün

⁵²⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.38.

⁵²⁶ Bu sanıkların ve tanıkların Görem Cemiyeti hakkında verdiği ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.38. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.39. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.40. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.41. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.42. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.43. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.44. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.45. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.46. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.47. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.49. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.50. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.51. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.53. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.54. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.55. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.56. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.57. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.59. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.60. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:34, s.61. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:34, s.62. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:35, s.63. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:35, s.64. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:36, s.65.

Türkleri birleştirmek amacını, bu amaçla bu konularda yazılmış eserleri yeniden neşretmek istediğini, İkinci Dünya Savaşında Rus-Alman savaşını Rusların kaybedeceği şeklinde ümit ettiklerini, Görem Cemiyeti'nin de bu amaçla yeminle girilen bir cemiyet olarak kurulduğunu, Nihal Atsız'a karşı, Atsız'ın öğrencisi olan Yusuf Kadıgil'e bu cemiyetin yeminli bir cemiyet olduğunu anlatması için yemin ettirildiğini, Cihat, İsmet ve Nurullah'ın yemin etmediklerini, Türkçü ve Turancı yeni nesili ele geçirdikleri vakit hükümeti de ele geçirmenin kolay olacağını, bu konu hakkında Troçki⁵²⁷ ve Napolyon'dan örnekler vererek bunun mümkün olacağına inandığını söylemiştir.⁵²⁸

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği duruşma zabtındaki ifadesinde de Reha Oğuz Türkkkan; liseden beri Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık üzerinde düşündüğünü, Cihat Savaş Fer'in "Görem'de amacımız ne olacak?" dediğinde ve çalışmalarına inanmayanların olduğunu söylediğinde de, bu farkın 20-30 sene içinde kendini göstereceğini, inanmayanların çoğalmasında de kansız bir darbe ile hükümeti ele geçirmenin mümkün olacağını söylemiştir.⁵²⁹ Bu arada Türkkkan'ın bu mahkemedeki ifadesinde asıl önemli olan konu hayal ürünü olduğunu sonradan ifade ettiği, Avni Motun adlı bir şeflerinin olduğu konusudur. Reha Oğuz Türkkkan, Avni Motun adlı bu hayalî şefi nasıl uydurduğunu Ziya Özkaynak ile tanışmasına bağlamaktadır. Ziya Özkaynak, Türkkkan'ı çıkarmış olduğu Ergenekon adlı mecmuadan ve yazılarından ötürü takdir etmektedir. Aynı şekilde Abdülkadir İnan'ın da Türkkkan'ı takdir ettiğini belirten ve yaşamakta bulunduğu Berlin'den bir mektup yazmıştır. Daha sonra bir gün Türkkkan ve Özkaynak yüz yüze tanışma fırsatı

⁵²⁷ Burada Lev Troçki'den bahsedilmektedir; "Lev Troçki, Sovyet Rusya'nın Dışişlerinden Sorumlu Halk Komiseri görevini alan ilk kişidir. Kızıl Ordu'nun kurucusu ve komutanı olan ve Savaşan Sorumlu Halk Komiseri Lev Troçki, 1879'da Yanovka'da küçük toprak sahibi bir Yahudi ailenin çocuğu olarak doğdu. Asıl adı adı Lev Davidoviç Bronştayn'dır. Troçki adını 1902 yılından itibaren kullanmaya başlamıştır. Siyasete 1897'te girdi. 4 Mayıs 1917 tarihinde Rusya'ya döndüğünde, Bolşevik Parti'ye yakın bir tutum aldı. Lenin'in ardından ikinci adam oldu. Eylül 1917'de RSDİP Merkez Komite'sine seçildi ve Sovyet başkanlığına getirildi. Lenin'in ölümüne kadar geçen sürede Sovyet devriminde etkili rol oynadı. Lenin, Kızıl Ordu'yu kurma görevini ona verdi. 1927 yılında, Lenin'in ölümünden sonra Josef Stalin ile giriştiği iktidar mücadelesini kaybedince Komünist Parti'den atıldı ve sürgüne gönderildi. Sürgüne gönderilince, muhalefetin liderliğini yaptı. Sürgün döneminin bir bölümünü, İstanbul'da geçirdi. Norveç'ten sonra gittiği Meksika sürgününe gitti. 1940'ta Stalin'in emriyle Meksika sürgününde öldürüldü." Bilgi için Bkz., <https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/Lev-Tro%C3%A7ki> (Erişim: 02.03. 2019), s.1.

⁵²⁸ Reha Oğuz Türkkkan'ın Görem Cemiyeti'nin kuruluş amaçları hakkındaki ifadeleri için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:22, s.38. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.39.

⁵²⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.39.

bulunca, Reha Oğuz Türkkkan çok genç olması nedeniyle utanmış ve bu zamana kadar yaptığı faaliyetlerini küçültmeme adına yalan söylemiş ve kendini Türkkkan'ın kardeşi olarak tanıtmıştır. Ancak daha sonra, Ziya Özkaynak ile olan ikinci görüşmelerinde bu yalanı tesadüfen ortaya çıkmış ve kimliğini saklayamaz olmuş, Avni Motun hikayesini uydurmuştur.⁵³⁰ Bunu Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesinde şu şekilde izah etmektedir;

“Artık şahsiyetimi gizlemeye imkân olmadığını anlayınca ve yaptıklarımı da küçültmemek için kendisine gizli bir cemiyetimiz bulunduğunu, a'zâsının 70-80 kişilik olduğunu, Avni Motun⁵³¹ adında bir şefimiz bulunduğunu, cemiyetimizin istihbârât, matbû'ât tedkîk ve neşriyât kolları hâlinde çalıştığını, gâyemizin de Masonlar gibi fikirdaşlarımızı gizli tutmak, seneler boyunca mühim mevkilere yükseltmek ve fikirlerimize inanmayanlara yer vermemek ve bu arada Türkcülük neşriyâtı da yaparak inanan kitleyi çoğaltmak ve a'zâların bu maksada kifâyetsizliği karşısında ileride ya siyasî fırka hâlinde ortaya çıkmak veyahut bir hükümet darbesi yaparak inanan nesle iktidarı te'mîn eylemek ve ihtilâl yaparak kan dökülmesini doğru görmediğimden kansız bir sûretde hükümet darbesinin yapılması icâb ettiğini söyledim.”⁵³²

Bu ifadede hükümet darbesinden bahsedilmesi ve devamında gizli cemiyete ordu subaylarının dahil olduğunu söylememesi enteresandır. Çünkü ifadesinin sonunda Türkkkan, Avni Motun'un hayal ürünü olduğu gibi, gizli cemiyetin dahi hayal olduğunu söylemiştir. Bundan sonra Nihal Atsız ile aralarında olan mücadelenin bu gizli cemiyet konusuna yansıdığını ifadelerden anlamak mümkündür. Çünkü Türkkkan'ın söylediğine göre, Ziya Özkaynak yukarıda bahsi geçen konuşmaları Nihal Atsız'a mektup yazmak sureti ile bildirmiş, Hüseyin Namık

⁵³⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.39.

⁵³¹ Nihal Atsız Avni Motun'un hayalî bir karakter oluşunu ve ne amaçla ortaya atıldığını “Hesap Böyle Verilir”, adlı makalesinde şöyle anlatır; “Bir müddet sonra Avrupa şehirlerinin birisinden bir kart aldım. “Reha Oğuz Türkkkan” imzasını taşıyordu. Reha, bana gelen Orhan Türkkkan'ın kardeşiymi. Ankara'ya geldikten sonra da mektuplar yazmağa, “Ergenekon” hakkında izahat vermeğe, Türkcülük için ne şekilde çalışmağa hazırlandıklarından bahsetmeğe başladı. O da gizli cemiyet teranesinden dem vuruyor, büyük projelerden söz açıyordu. Halbuki ben gizli cemiyetin de, onun reisi diye tanıtılan Avni Motun'un da bir hayal mahsulü olduğunu anlamıştım. Çünkü meşhur Kun yabgusu “Mete”nin adının daha doğru söylenişi olan “Motun”u bizden başka birkaç Türkiyatçıdan başka kimse bilmiyordu. Bunu ısrarla ileri atan da Hüseyin Namık Orkun'du. Belliydi ki Hüseyin Namık'la temasta bulunup ondan da yazı almağa çalışan Reha Oğuz Türkkkan, bu adı ondan duymuş ve muhayyel bir Avni'nin sonuna ekleyerek esrarengiz bir şahsiyet yaratmıştı. Maksat da esrarlı bir hava meydana getirerek gençlerin ilgisini çekmek ve Avni Motun'un mutlak vekaletini alarak onun adına söz yürütmektir.” Bkz., <http://www.nihal-atsiz.com/page/205?s=T%C3%BCrk%C3%A7%C3%BC> , (Erişim:07.10.2018), s.1.

⁵³² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.40.

Orhun'a da sözlü olarak anlatmıştır. Ancak Orhun'a anlatırken bu gizli cemiyetin darbe için hazırlandığını Sarıkışla ve muhafız alay subaylarının da cemiyete dahil olduğunu da belirtmiştir. Hüseyin Namık Orhun ile Türkkan bir görüşmesinde bu ifadelerin doğru olmayan kısımlarını Orhun'a izah ettiğini ifadesinde söylemiştir.⁵³³

Ayrıca Nihal Atsız'a da durumu bir mektup yazarak anlatan Türkkan'ın amacının, yalancı durumuna düşmekten kurtulmak, Atsız'a karşı güçlü görünmek, faaliyetlerine ve kişiliğine önem katmak, Ergenekon mecmuasını korumak gibi amaçlar beslediğini söylemek mümkündür. Bu mektuba karşılık Nihal Atsız cevabında gizli cemiyet hakkında detaylı bilgi istemiş ve Avni Motun'un Recep Peker⁵³⁴ olduğunu düşündüğünü belirtmiş hatta bu konuda ısrar etmiştir.⁵³⁵ Türkkan ise bunun doğru olmadığını Avni Motun'un 3-4 yıl önce öldüğünü, cemiyet dağılmasın diye de bu ölümü gizlediği yönünde bir cevap yazmıştır.

Mahkeme Reha Oğuz Türkkan'a Nurullah Bariman ve İsmet Rasin Tümtürk hakkında da sorular yönelmiş ve Türkkan da onlarla bağlantısının yine Türkçü-Turancı fikirler ve amaçlar münasebetiyle olduğunu, bağlantılarını ve tanışmalarını açıklamıştır.⁵³⁶ Ayrıca Nurullah Bariman, İsmet Rasin Tümtürk ve Cihat Savaş Fer'in yemin etmediklerini de belirtmiştir. Yusuf Kadıgil hakkında ise, Nihal Atsız'ın öğrencisi ve yakınlarından olduğu için, bu gizli Görem'e alınabileceğini

⁵³³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:23, s.40.

⁵³⁴ Dönemin Başbakanı Recep Peker, "1889'da İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini Koca Mustafa Paşa Askerî Rüştiyesi İdadisinde yaptıktan sonra 1907 yılında Harbiye Mektebini bitirdi. 1911-1912 yıllarında Yemen, Trablusgarp; 1912-1913 yıllarında da Balkan Savaşlarına katıldı. Birinci Dünya Savaşında Rumeli ve Kafkas Cephelelerinde görev aldı. 1919'da Erkân-ı Harbiye Mektebini bitirdi. Kurtuluş Savaşına katılmak üzere 1920'de Anadolu'ya geçti. Binbaşı rütbesi ile 20'nci Kolorduda görevlendirildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin Genel Sekreterliğine getirildi. 1923'te Kütahya Milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi. Aynı yıl Halk Fırkası (Adı 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirildi.) Katibi Umumisi seçildi. Bir süre Hakimiyeti Milliye gazetesinin başyazarlığını yaptı. 22 Kasım 1924'te kurulan Okyar Hükümetinde Dahiliye Vekilliğine getirildi. III. ve IV. İsmet Paşa (İnönü) Hükümetlerinde Müdafai Milliye Vekilliği, 15-10-1928 ile 27-09-1930 tarihleri arasında Nafta Vekilliği (Bayındırlık Bakanlığı) yaptı. 1927'de ikinci kez Cumhuriyet Halk Fırkası (Adı 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirildi.) Genel Sekreterliğine seçildi. 1928'de Cumhuriyet Halk Fırkası Meclis Grubu Başkan Vekilliğine getirildi. 17 Ağustos 1942'de I. Saraçoğlu Hükümetinde Dahiliye Bakanı oldu. II. Saraçoğlu Hükümetinde de bu görevini korudu. 07 Ağustos 1946'da çok partili dönemin ilk hükümetini kurdu. 10 Eylül 1947 tarihinde I. Saka Hükümetinin kurulmasıyla Başbakanlık görevi sona erdi. 1 Nisan 1950'de İstanbul'da vefat etti", Bkz., <https://www.biyografi.net.tr/mehmet-recep-peker-kimdir/>, (Erişim:27.01.2019), s.1.

⁵³⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.41.

⁵³⁶ Türkkan'ın Bariman ve Tümtürk hakkında söyledikleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.41.

ancak yemin etmesi gerektiğini, komünistleri dövmek için bile bir teşkilat kollarının bulunduğu, Kadıgil'i bu dövüşçü koluna aldıklarını söyleyerek ona, Türk bayrağı, Kuran ve tabanca önünde yemin ettirdiklerini söylemiştir.⁵³⁷ Ancak bu yemin ettirmedeki amaç Yusuf Kadıgil'in bu yaşananları Nihal Atsız'a aktaracağından emin olmaları ve Atsız'a teşkilatlı çalıştıklarını kanıtlamak için olduğunu da ifadesinde belirten Türkkan, hükümeti devirmek gibi bir amaçlarının olmadığını vurgulamıştır. Bu ifadelerden darbe yapmaktan çok bu konuyu Türkçülerin kendi aralarındaki münakaşası ve aralarındaki rekabet olarak yorumlayabiliriz. Bu arada Atsız'a karşı oluşan bu bloğun gizli kalması için Fehiman Altan'a da yemin ettirilmiştir.

Türkkan'ın bahsettiği ikinci büyük amacı da Anadolu grupuna⁵³⁸ karşı gösteriş yapmak olduğudur. Bu konuda da Fehiman Altan tıpkı Kadıgil gibi aracı olarak kullanılacaktır. Çünkü Anadolu grupundan Emin Molu'nun akrabasıdır. Dolayısıyla Reha Oğuz Türkkan'ın faaliyetleri ve gizli cemiyetleri konusu bu şekilde bu gruba da gidecek, Anadolu grupundan olan Remzi Oğuz Arık da duymuş olacaktır.⁵³⁹ Türkkan'ın çalışmalarında belirli kritik kişileri seçerek, bu faaliyetlerini, Türkçülük-Turancılık fikirlerini neşretmek ya da sözlü olarak yaymak konularında ve gizli cemiyetlerini duyurma konularında kullandığını, kendisinin vermiş olduğu ifadelerinden çıkarmak mümkündür. Ayrıca Bozkurt Göremi de Haziran 1942'de dağılmıştır. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi ise hem kendi Mahkemelerinde hem de önceden verilmiş olan bu ifadelerden, gençlerin Lise ve Bozkurtçular Görem'lerini kurmaktaki amaçlarının Hükümet darbesi yapmak olmadığı kanaatine varmış, amaçlarının; Türkçülük, milliyetçilik, Turancılık ve Pan-Türkizm üzerinde çalışmak ve bu fikirleri yaymak olduğunu kabul etmiştir.⁵⁴⁰

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi bu gizli cemiyet hakkında Reha Oğuz Türkkan dışında bu konularda adı geçen ilgili kişilerin de ifadelerine başvurmuştur ve bu kişiler benzer ifadeler vererek konuyu aydınlatmıştır. Gizli cemiyetin kurucusu ve olayları yöneten önemli bir isim olması yüzünden Reha Oğuz Türkkan'ın konu hakkındaki ifadelerine bu yüzden yukarıda detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

⁵³⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.42.

⁵³⁸ Anadolucular grubundan ilk bölümde detaylı olarak bahsedilmiştir.

⁵³⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:24, s.42.

⁵⁴⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.43.

Türkkan'ın dışında mahkemenin dinlemiş olduğu ve önceki mahkemede ve hazırlık tahkikatında vermiş oldukları ifadeleri de göz önünde bulundurduğu diğer isimler mahkemenin değerlendirme sırasına göre şunlardır:

Cihat Savaş Fer için, 1 Haziran 1944 günlü hazırlık tahkikatı ifadesi, 8 Haziran 1944'de ikinci defa alınan ifadesi, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesi, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesi değerlendirilmiştir.⁵⁴¹ Burada Cihat Savaş Fer'in baskı ve şiddete dayalı olarak alındığı iddia edilen şaibeli, hazırlık tahkikatı ifadesinde, Reha Oğuz Türkkan hakkında söyledikleri ya da zorla söylettirildikleri ilginç ve bir o kadar da iddialıdır. Şöyle ki; Savaş Fer, Türkkan'ı lisede tanıdığını ve 1938 yılında beraber Irkçılık propagandasına başladıklarını, Turancılık fikrini yaymak amacıyla aralarında para topladıklarını, teşkilatın amacının da Turancılık fikrini yaymak olduğunu söylemiştir. Ancak daha sonra ifadesine, Reha Oğuz Türkkan'ın amacının yaklaşık on sene sonra hükümeti yıkmak olduğunu, bunun için Nuri Paşa'nın⁵⁴² kendisine yardım edeceğini, cephane olarak 26 adet fişenk atan mitralyöz vereceğini, bu darbe işi için evinde zehirli gaz atan iki silahla, bir tabancayı sakladığını söyleyerek devam etmiştir.⁵⁴³ Aynı şekilde Yusuf Kadıgil'e yemin ettirildiğini doğrulamıştır. Cihat Savaş Fer'in bu ifadesinde belirttiği iddiaları çok ciddi ithamlardır.

Cihat Savaş Fer'in 8 Haziran 1944'de alınan ikinci ifadesinde Muzaffer Eriş ve Fehiman Altan'a da yemin ettirildiği, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer ve Ceyhun Kansu'nun Turan hedefindeki Türklerle Türkiye'yi birleştirmek için ve bunlardan oluşan bir Türk devleti kurmak için Rusya ile daima mücadele etme kararı aldıklarını ve bu anlaşmayı bir cemiyete dönüştürerek adına Görem dediklerini, Kitap Sevenler Kurumu dağılınca da Bozkurt Göremi'ne dönüştüğünü anlamak mümkündür.⁵⁴⁴ Ayrıca bu ifadesinde yemin ettirme şekli hakkında da şu ifadeyi vermiştir:

⁵⁴¹ Cihat Savaş Fer'in Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.43. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.44. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.45. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.46. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.47.

⁵⁴² Nuri Paşa'nın kim olduğunun açıklanmadığını ve bu ciddi iddia karşısında ifadesine başvurulmadığını mevcut Mahkeme kayıtlarından görmek mümkündür.

⁵⁴³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.43. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.44.

⁵⁴⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.44.

“Rusların, Çinlilerin, İranlıların esir Türkleri kurtarıp Türkiye ile birleştirmek ve büyük bir Türk Devleti kurmak ve bu devletin başına saf Türklerden müteşekkil bir Türk Hükümeti getirmek ve bu fikirlere müzâhir olmayan bu günkü hükümeti kaldırmak ve onun yerine Milliyetçi fikirleri ön planda tutan bir hükümet getirmek ve bu hükümeti de hiç kan dökmeyen merkezden ânî ve sür’atli bir darbe ile yıkmak şeklinde idi. Ve ayrıca yeminin gizli tutulacağı. Kimseye söylenemeyeceği ve yakalanma hâlinde teşkilâtın ele verilmeyeceği gâyelerinin söylenmeyeceği yazılı idi.”⁵⁴⁵

Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde verdiği ifadesinde de, amaçlarının milliyetçiliği yaymak, Türk gençliğini bu yönde yetiştirmek ve yine zamanı gelince de hükümeti yıkmak olduğunu, bu amaç için Türkkân’ın Ergenekon mecmuasını çıkarmaya başladığını, fikirlerini bu şekilde yaydıklarını, ancak hükümetin siyasî bulunduğu makaleleri yüzünden Ergenekon’un kapatıldığını, bunun üzerine Türkkân’ın Bozkurt adına mecmua çıkarmaya başladığını ancak bunun da kapatıldığını, Reha’nın bunun üzerine Kitap Sevenler Kurumu’nu kurduğunu, amacının Türkçülük ve Turancılığın yaymak olduğunu, bu kurumun da dağıtılmasından sonra Turancılığın devamı için Bozkurt mecmuasını çıkarmaya başladıklarını, amaçlarının Türkçü neşriyat yapmak olduğunu, İsmet Rasin Tümtürk, Hamza Sadi Özbek ve Nurullah Barıman’ın da bu mecmuada toplandıklarını,⁵⁴⁶ Turancı ve milliyetçi bir hükümet kurma isteklerini belirtmiştir.⁵⁴⁷

Bu izahatdan sonra Cihat Savaş Fer’in Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi’nde verdiği ifadesinde, Görem’den bahsederek Fehiman Altan, Yusuf Kadıgil ve Muzaffer Eriş’e yemin ettirildiğinden ancak kendisinin yemin etmediğinden bahsetmektedir. Daha önceki ifadelerden de Reha Oğuz, İsmet Rasin, Hamza Sadi, Nurullah ve Cihat Savaş Fer arasında güçlü bir dostluk bağı olduğunu, bu arkadaşların Nihal Atsız ile ters düştüğünü, Nihal Atsız’ın onların çıkarmış olduğu Bozkurt mecmuasına yazı vermemesini ve Atsız’a karşı bir gösteriş yapmak istedikleri için kendilerinden olmayan, Atsız’ın tarafında olanlara yemin ettirdiklerini

⁵⁴⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:25, s.44.

⁵⁴⁶ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.45.

⁵⁴⁷ Cihat Savaş Fer, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’ndeki ifadesinde, yeminin içeriği hakkında; “1- Türk birliği uğruna çalışmak, 2- Kanı ve canı pahasına da olsa da ayrılmamak, 3- Türkçülüğün icâb ettirdiği prensipleri yapmak.” gibi şartlardan bahsetmektedir. Ayrıca Mahkeme’ni Türkçülük hakkında ne düşünüyorsunuz? Soruna verdiği cevapta da Turancılık izleri vardır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.45.

anlamak mümkündür. Bunlara ek olarak, asıl önemli olan husus, önceki ifadelerine aykırı olmak üzere, Cihat Savaş Fer'in Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde daha önce söylediklerini doğrular düzeyde ifade vermiş olması ancak hükümeti devirme konusunda asla böyle bir hedeflerinin olmadığını söylemiş olmasıdır. Hatta Ziya Gökalp'e de atıfta bulunarak bu işin zaman istediğini, Gökalp'in bile başarılı olmadığını söylemesi ilginçtir.⁵⁴⁸ Hazırlık tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde ifadelerin alınması sırasında cebr ve işkence iddiaları ve mahkemenin sürekli usul hatası yapması dikkate alınacak olursa, Cihat Savaş Fer'in ve adı geçen diğer gençlerin lisede okurken ya da daha sonra, gerçekten hükümeti yıkmak gibi bir amacı olmadığını inanmak mümkün görünüyor.

Bir diğer isim olarak Hikmet Tanyu'nun 7 Temmuz 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifade ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeler değerlendirmeye alınmıştır.⁵⁴⁹ Hikmet Tanyu da Ankara Lisesi'nde onuncu sınıfta okurken, Arkadaşları Reha, Ceyhun, İlhan ve Cihat'dan etkilenerek bu akıma dahil olmuş ve Görem'e katılmıştır. Sonra onuncu sınıf sınavları esnasında bu cemiyetten ayrılmıştır. Görem de hükümet darbesi gibi bir konudan bahsedilmediğini ve böyle bir amaçları olmadığını söylemiştir. Bozkurt Göremi'nde ise hiç yer almadığını beyan etmiştir.⁵⁵⁰

Tahsin Argun⁵⁵¹ için de Hazırlık Tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesi tekrardan değerlendirilmiş, bu ifadelerinde amaçlarının Türkçülük olduğundan ve hükümeti yıkmak gibi bir konunun asla konuşulmadığından, Sarıkışla Muhafız alayları ve Doktor Avni Motun'dan bahsedilmediğini belirtmiştir.⁵⁵²

⁵⁴⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:26, s.46. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.47.

⁵⁴⁹ Hikmet Tanyu'nun Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.47. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48.

⁵⁵⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.47. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48.

⁵⁵¹ Tahsin Argun'un Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48.

⁵⁵² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48.

Ziya Özkaynak'ın⁵⁵³ 31 Mayıs 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi⁵⁵⁴ ve buna ek 27 Temmuz 1944'deki ifadesi ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesi kullanılmış olup, Ziya Özkaynak'ın bu ifadesine karşılık sanık Hüseyin Namık Orhun'a ve Reha Oğuz Türkkkan'a bu ifadeye karşılık ne diyecekleri sorulmuştur. Onlar da cevaben;

“Hüseyin Namık Orhun:

[Ben Ziya Özkaynak'ın Reha ile konuşmasını söyledim. Ziya Özkaynak Reha ile konuştuklarını bana anlattı. Gizli cemiyetten, Avni Motun'dan, bu cemiyete yeminle girildiğinden, zehirli gaz atan tabancadan bahsetti. Fakat Sarıkışla'daki ve muhafız alayındaki subaylardan ve hükümet darbesi yapılacağından bahsettiğini hatırlayamıyorum]

Reha Oğuz'da:

[Bu tanık söylediklerimi tahrif edilmiş olarak anlatmaktadır. Ben kendisine gizli cemiyetten bahsettim lakin Sarıkışla ve muhafız alayı subaylarından ve hükümet darbesinden bahsetmedim.]”⁵⁵⁵ demişlerdir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin dikkate aldığı ifadelerin sahibi, bir diğer sanık da Nihal Atsız⁵⁵⁶ olmuştur. Temmuz 1944'de verdiği ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ayrıca Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin sorduğu sorulara cevaben verdiği ifadeleri değerlendirmeye alınmıştır. Bu ifadesinde Atsız'ın, Bozkurt Göremi'ne yerleştirenin kendisi olduğunu söylemesi bize bu oluşumu yakından takip etme isteğini ve gelişmelerden haberdar olduğunu göstermektedir. Yusuf Kadıgil'i Görem Cemiyeti'ne göndermesindeki amacının da Reha ve arkadaşlarının fikirlerini anlamak olduğunu söylemiştir. Ayrıca ifadesinde

⁵⁵³ Ziya Özkaynak'ın Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.49. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.50.

⁵⁵⁴ Ziya Özkaynak buradaki ifadesinde; hocası Hüseyin Namık Orhun'un Reha Oğuz Türkkkan'dan bahsetmesi ve onunla tanışmasını istediği için, Türkkkan'ın evine giderek onunla tanıştığını ve Türkkkan'ın ve Irkçılıktan bahsettiğini, Avni Motun adlı bir şahıstan söz ederek, hükümet darbesi gerçekleştirme amaçları olduğunu söyleyince bunu gülünç bulduğunu ve Türkkkan'ı donkişotluk ile suçlayarak yanından ayrıldığını, bu ilk buluşmada Türkkkan'ın kimliğini ondan sakladığını ancak ikinci buluşmada onun Türkkkan olduğunu öğrendiğini, bütün duyduklarını da Abdülkadir İnan ve Hüseyin Namık Orhun'a anlattığını ve Atsız'a da mektup yoluyla bildirdiğini söylemektedir. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.49. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.50.

⁵⁵⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.50.

⁵⁵⁶ Nihal Atsız'ın Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:28, s.50.ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.51.

öğrendiği şeyleri kendisinin yazmış olduğu “Hesap Böyle Verilir”⁵⁵⁷ adlı broşürde açıkladığını da belirtmektedir.

Yusuf Kadıgil⁵⁵⁸ hazırlık tahkikatı, 22 Temmuz 1944 tarihli ifadesi ile, Nihal Atsız’ın söylediklerini doğrular düzeyde açıklamalar yapmıştır. Yemin ederek cemiyete girmiş ve dövüşçü kolu reisi olarak atanmıştır. Bu cemiyetin Atsız’a karşı bir blok olduğunu anladığını, orada duyduklarını Atsız’a anlattığında onun da saçma bulduğunu ve olanlara kakhaha ile güldüğünü de ifadesinde belirtmiştir.⁵⁵⁹

Hamza Sadi Özbek’in⁵⁶⁰ 22 Haziran 1944 günlü hazırlık tahkikatı ifadesi ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde verdiği ifadeleri bu gizli cemiyet hakkında değerlendirmeye alınan diğer ifadelerdendir. İfadelerinde; katılmış oldukları bu gizli cemiyette tartışmalar olduğunu, dağıldıklarını, bu duruma Reha Oğuz Türkkân’ın çok üzüldüğünü ve Türkçü-Turancı-Irkçı dava için yeniden bir cemiyet kurduklarını burada başarı elde etmek için sınırsız yetkilere sahip bir şefin bulunması gerektiğini söylediği, Türkkân’ın disiplinli demokrasi diye bir tez ileri süreceğini ve Tahsin Argun ile beraber Türkkân’a evet dediklerini anlatmıştır.⁵⁶¹

Hüseyin Namık Orhun’un⁵⁶² hazırlık tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde verdiği ifadelerinden Ziya Özkaynak’ın kendisine Reha Oğuz Türkkân’ın söylediklerini anlatırken hükümeti devirme isteği ya da milletvekillerini zorla istifaya davet edeceği ile ilgili herhangi bir şey söylemediğini bildirmiştir.⁵⁶³

⁵⁵⁷ Broşürde yazan metnin tamamına <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/hesap-boyle-verilir-h-nihal-atsiz.html> adresinden ulaşılabilir. Erişim: 28.01.2019, s.1.

⁵⁵⁸ Yusuf Kadıgil’in Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:27, s.48., Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.51.

⁵⁵⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.51. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

⁵⁶⁰ Hamza Sadi Özbek’in Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

⁵⁶¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

⁵⁶² Hüseyin Namık Orhun’un Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

⁵⁶³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

Fehiman Altan'ın,⁵⁶⁴ 27 Haziran 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeleri de Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin gizli cemiyet konusunda tekrar gözden geçirdiği ifadelerdendir. Altan'ın bu ifadelerinden; iki defa yemin ettirilmek sureti ile bu gizli cemiyete çok da isteyerek katılmadığını, kendisinin Anadolu'lu olduğunu ve öyle de kalmak istediğini, cemiyetin ise Türkçülük, Turancılık ve Irkçılık propagandası yaptığını çıkarmak mümkündür.⁵⁶⁵

Zeki Sofuoğlu⁵⁶⁶ hakkında ise, 19 Haziran 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeler kullanılmıştır. İfadelerinde 1939 yılında Kitap Sevenler Kurumu'na girdiğini, Reha Oğuz ile konuşmalarında milliyetçilikte ırk konusunun şart olduğunu söylediğini, Türkiye'de de Türk ırkının hakim olması gerektiğini söylediğini belirtmiştir. Ayrıca, Mecliste ve idare mekanizmasında Türk olmayanların bulunmasının doğru olmadığını ve Pan-Türkizm idealinden de bahsettiğini söylemiştir. Bunlara ek olarak Türkkkan, Türk birliğinin kurulmasında iki büyük engel olduğunu; bunlardan birincisinin Türkiye'nin henüz bu birliği sağlayacak güçte ve durumda olmaması, ikincisinin ise Rusya olduğunu söylemiştir. Bu sebeplerle Türkkkan'ın, "mücadele etmek için genç ruhlarda Türkçülük ve Irkçılık şuuru yaratmalıdır" dediğini ifadesinde belirten Sofuoğlu, Görem Cemiyeti'ne üye olmak için Türkkkan tarafından davet edildiğini ancak yemin etmek istemediği için aralarının açıldığını da ifadesine eklemiştir. Zeki Sofuoğlu, Reha Oğuz Türkkkan'a güvenmiş olmakla beraber Türkkkan'ın kendisine yemin işi hakkında ısrar etmediğini ifadelerinden anlamak mümkündür.⁵⁶⁷

İsmet Rasin Tümtürk'ün⁵⁶⁸ de 2 Haziran 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeleri değerlendirilmiş, ve bu ifadelerden; Tümtürk'ün Kitap Sevenler Kurumu'na üye olduğu, İstanbul şubesi

⁵⁶⁴ Fehiman Altan'ın Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52.

⁵⁶⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:29, s.52. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.53.

⁵⁶⁶ Zeki Sofuoğlu'nun Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.53. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.54.

⁵⁶⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.53. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.54.

⁵⁶⁸ İsmet Rasin Tümtürk'ün Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.54.

başkanı olduğu, Bozkurt mecmuasından ayrıldığını, amaçlarının Türk birliği için Türkçülük ve Turancılık yayını yolu ile yaymak olduğu, Bozkurt Göremi'ni Nihal Atsız'dan öğrendiği, kendisinin de bu cemiyete katılmadığını ve yemin ettirilmediğini, hükümeti yıkmak gibi bir amaçları olduğunu duymadığı anlaşılmıştır.⁵⁶⁹

Nurullah Bariman'ın⁵⁷⁰ 10 Haziran 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi ve 6 Temmuz 1944 tarihli ikinci ifadesi ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeler değerlendirmede kullanılmıştır. Bu ifadelerinde Bariman; 1940 yılında daha önceden mektuplaştığı Reha Oğuz Türkkan ile şahsen tanışmış olduğunu, Kitap Sevenler Kurumu'na gittiklerini, orada bazı milletvekilleri ile tanıştıklarını, bu kurumun kapanmasından sonra İstanbul'da Reha Oğuz, İsmet Rasin ve Cihat Savaş Fer ile buluşup, Türkçülük, Turancılık ve Irkçılık fikirlerini yaymak için devam kararı aldıklarını, Görem Cemiyeti'nin kurulmasını ve yeminsiz olarak bu cemiyete katıldığını anlatmıştır.⁵⁷¹ İfadesinde yemin etme şeklini de belirten Bariman, yeminin sözlerinin şunlardan ibaret olduğunu söylemektedir:

“Türkçülük yolunda daima fedâkârâne ve ferâgatli bir şekilde çalışacağıma ve bu çalışmadan dönmeyeceğime, komünistlerle hayatımın sonuna kadar mücâdele edeceğime, yemini gizli tutacağıma, ihânetimde cezâma razı olacağıma namus ve şerefim üzerine söz vererek yemin ederim”⁵⁷²

Bu yemin, bir masanın üzerinde bulunan Kuran, Türk Bayrağı ve Reha Oğuz Türkkan'a ait işaret fişeği atan bir tabancaya el basmak sureti ile yapılmaktadır.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin gizli cemiyet konusunda önceki ifadelerini değerlendirdiği bir diğer isim de Muzaffer Eriş⁵⁷³ olmuştur. Eriş'in 5 Haziran 1944 tarihli hazırlık tahkikatı ifadesi; 9 ve 10 Temmuz 1944'de alınan diğer ifadeleri ile Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde konu hakkında verdiği ifadesi

⁵⁶⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:30, s.54.

⁵⁷⁰ Nurullah Bariman'ın Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.55.

⁵⁷¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.55.

⁵⁷² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.56.

⁵⁷³ Muzaffer Eriş'in Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.56, TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.57.ve TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58.

göz önünde bulundurularak, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadeleri değerlendirilmiştir. Hazırlık tahkikatındaki ifadesinde Cihat Savaş Fer'in kendisine gizli cemiyetten biraz bahsettiğini, Turancı bir amaç güttüklerini, hükümetin onlardan farklı düşündüğünü ve Turancı bir düşünceye sahip olmadıkları münasebetiyle yıkılması gerektiğini, yerine milliyetçi bir hükümet kurmak gerektiğini, bunun için kansız bir darbe planları olduğunu, komünistlik faaliyetlerine karşı bunu yapmaları gerektiğini, 1936 yılında Reha Oğuz Türkkkan ile Nurullah Bariman'ın arası açılınca bu cemiyetin de dağıldığını açıklamasından ibarettir.⁵⁷⁴

Daha sonraki ifadelerinde Muzaffer Eriş, bu gizli cemiyet olayını ve hükümeti devirme planını ifadesinde söylediği için Reha Oğuz Türkkkan'ın kendisine gücendiğini de belirtmiştir. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde de yine mevcut hükümeti kan dökmeden bir darbe ile devirme hedefleri olduğundan, ancak bunun 20 yıl sonra olacağından bahsetmiş ve hazırlık tahkikatı ifadesini reddederek, korku ile söylediğini belirtmiştir. Ayrıca bu cemiyet için yemin ettirildiğini, darbe konusunda da aslında bunun planlı bir süreç olmadığını, tıpkı İspanya İç Savaşı'nda olduğu gibi komünistlere karşı bir temenni olduğunu söylemiştir.⁵⁷⁵

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, gizli cemiyet kurma suçu hakkında sadece sanıkların ifadesine başvurmakla kalmamış ve önceki mahkemenin de dinlediği tanıkların ifadelerini de göz önünde bulundurmıştır. Bu tanıklardan ilki, Sami Karayel'dir. İzzet Yolalan, Lütfi Aksoy, Doçent Aydın Yalçın dinlenen diğer tanıklardandır.⁵⁷⁶ Sami Karayel, Nurullah Bariman'ın hocasıdır. Bozkurt mecmuasının müdürüdür. İfadesinde, Bozkurt Göremi hakkında bilgim yoktur, böyle bir cemiyet olduğunu ve yeminle girildiğini duymadım demiştir.⁵⁷⁷ Reha Oğuz Türkkkan'ın savunma tanığı olarak dinlenen İzzet Yolalan da, Türkkkan'ın yanında maaşlı olarak çalışan biri olarak Görem birliğinden haberdar olduğunu fakat Görem'e dahil olmadığını, yemin olayını bilmediğini ancak Görem'in gizli bir amacı

⁵⁷⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:31, s.56.

⁵⁷⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.57. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58.

⁵⁷⁶ Tanıklardan Sami Karayel, İzzet Yolalan, Lütfi Aksoy ve Doçent Aydın Yalçın'ın Gizli Cemiyet hakkında vermiş olduğu ifadelerinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58. ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.59.

⁵⁷⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58.

olduğunu ya da hükümeti yıkma amacı taşıdığını işitmediğini söylemiştir.⁵⁷⁸ Yine Reha Oğuz Türkkkan'ın yeminli savunma tanıklarından olan Lütfi Aksoy da yapmış olduğu şahitliğinde; Türkkkan'ın ailesini ve kendisini çok eskiden beri tanıdığını, aralarında derin bir samimiyet olduğu için Görem'in hükümeti yıkmak gibi gizli bir amacı olsa idi, bunu muhakkak Türkkkan'ın kendisi ile paylaşmış olacağını söylemiştir.⁵⁷⁹ Tanık Doçent Aydın Yalçın da Reha Oğuz Türkkkan'ın göstermiş olduğu savunma tanığı ve yeminli şahittir. Türkkkan ile aralarında samimiyet olduğunu, Türkçü ve Turancı bir fikre sahip olduğunu bildiğini ancak Türkkkan'ın hükümeti devirmek ve yerine Türkçü-Turancı bir hükümet kurmak amacı olmadığını, böyle bir şeyden kendisine bahsetmediğini söylemiştir.⁵⁸⁰ Bu arada tanıklardan sadece Sami Karayel'in Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde ifade vermiş olduğunu, diğer yeminli savunma şahitlerinin ise ancak Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde dinlenildiğini görmekteyiz.

Tanıkların ifadelerini de değerlendirdikten sonra Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi kendi yorumlarını açıklamaya geçmiştir.⁵⁸¹ Bu açıklamalarından sonra da konu hakkındaki kanaatini şu şekilde özetlemiştir:

Lise ve Bozkurt Göremi olarak iki kademedede kurulmuş olan cemiyetlerin ana amacı; Türkçülük, Irkçılık, Turancılık ve Pan-Türkizm akımlarını çeşitli yollarla yaymaktır. Ayrıca bu cemiyet bu akımlar hakkında, daha önceden çalışmalar yapan Nihal Atsız ve kendi görüşlerine uygun olmayan Anadolucular grubuna karşı, üstünlük göstermek, kendilerini onlardan daha teşkilatlı çalışıyor göstermek, onlardan daha güçlü görünmek ve onlardan gelebilecek herhangi bir zararı önlemek amacını da gütmektedir. Devleti yönetmek için sadece Türkçülük, Turancılık, Irkçılık akımlarının yeterli olduğuna inanan ekibin hükümet darbesi işi, Muzaffer Eriş ve Cihat Savaş Fer tarafından ortaya atılmıştır. Reha Oğuz Türkkkan'ın buraya

⁵⁷⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:32, s.58.

⁵⁷⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.59.

⁵⁸⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.59.

⁵⁸¹ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin sanıklar ve tanıkların ifadeleri doğrultusunda oluşan görüşü ve yaptığı açıklamaları hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:33, s.60, Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:34, s.61. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:34, s.62. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:35, s.63. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:35, s.64.ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:36, s.65.

kadar bahsi geçen şahıslardan farklı bir kişiliğe sahip olması ve kendini rakipsiz bir konuma yükseltmek, lider, hatta ideolog olmak isteği ve kendini olduğundan daha üstün gösterme arzusunda bulunmasının da kendisinin ölçsüz konuşmasına neden olduğu; Avni Motun ve Sarıkışla Muhafız alayı subayları, Nuri Paşa'nın 26 mermi atabilen mitralyöz verme sözü, zehirli gaz atan tabanca konularının tamamının uydurma ve hayal ürünü olduğu; Meclisin istilası ve milletvekillerinin istifaya zorlanması, hükümetin devrilmesi hakkındaki ifadelerin de tamamen hayal ürünü olan ve gerçekleşme ihtimali bulunmayan ifadeler olduğu; Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde kanaat olarak belirlemiştir.⁵⁸²

B-Zeki Velidi Togan'ın Kurduğu Gizli ve Yeminli Cemiyet

Lise ve Bozkurt Gizli Görevleri dışında, Zeki Velidi Togan'ın kurmuş olduğu bir başka gizli cemiyet daha vardır. Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nin verdiği karara göre bu konu hakkında Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Bariman, Hamza Sadi Özbek, Heybetullah İdil ceza almış, ancak Askerî Yargıtay Genel Kurulu bu kararı bozmuştur. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'ne bozulmuş olarak gelen karar ve bu konu tekrar incelemeye alınmış, Mahkeme heyeti bu sorunu iki ayrı düzeyde ele almış ve incelemiştir. Bunlardan ilki Yardım Cemiyeti konusudur. İkincisi ise hükümeti yıkmak amacıyla kurulmuş olduğu iddia edilen diğer cemiyettir.

Yardım Cemiyeti'nin kurulmasında, 1941 yılı Haziran ayında Rus-Alman savaşı etkili olmuştur. Çünkü Rus ordusundan birçok Türk kökenli insan, Almanların eline esir olarak düşmüş ve kötü şartlar altında yaşam mücadelesine başlamıştır. Bu yüzden onlara maddi ve manevi yardım etmek amacıyla; Zeki Velidi Togan, Nuriman ve Ahmet Karadağlı çifti, Reha Oğuz Türkkkan, Nurullah Bariman, Cihat Savaş Fer ve Muzaffer Eriş'ten oluşmak üzere toplamda yedi kişi Nuriman Hanımların evinde buluşarak bir yardım cemiyeti kurma kararını almışlardır. Ancak şahıslar, bu cemiyetin faaliyette bulunabilmesi için hükümetten izin almalarının gerektiğinin farkındadırlar ve bu izin için Doktor Hasan Ferid Cansever aracılığı ile

⁵⁸² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:36, s.66-(1).

dönemin İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'dan randevu almışlardır.⁵⁸³ Vali, hükümete bu izin işini danışacağını söylemiş olmasına rağmen, hükümetten bu izini almak mümkün olmamıştır.

Bu kararda bazı siyasî düşüncelerin etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü Rus-Alman savaşı aslında bir yerde iki ideolojinin de savaşı gibidir. Komünizmi Rusya'nın savunduğunu düşünecek olur isek, Almanya için de faşizmi korumasını bekleyebiliriz. Dolayısıyla mevcut Türk hükümeti, bu riski göze almayarak, Türk kökenli insanlara yardım etme amacıyla bulunan bu cemiyetin resmen kurulmasına izin vermemiştir. Ayrıca, Vali Lütfi Kırdar'ın şahitliğinden ve cemiyetin amacını gösteren beş maddelik yazıdan,⁵⁸⁴ bu Yardım Cemiyeti'nin gizli ve kötü bir amacının olmadığı mahkeme tarafından anlaşılmıştır.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin ele aldığı bir diğer husus da bu Yardım Cemiyeti dışında, hükümeti yıkma amacı taşıyan başka bir cemiyetin varlığıdır. Askerî Yargıtay'ın bozmuş olduğu bu suçtan hüküm giyen ve Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, Nurullah Barıman, Zeki Velidi Togan Nuriman Karadağlı, Ahmet Karadağlı'dan oluşan toplam altı kişi vardır. Türkistan Millî Birliği, Rusyalı Türklerden oluşmuş bir cemiyettir ve Zeki Velidi Togan da bu cemiyetin reisidir. Ancak Türkistan Millî Birliği içerisinde bazı uyumsuzluklar ve muhalif bazı kimselerin bulunmasından dolayı Togan, Doğu Türk Birliği adında büyük bir Türk birliği ve Türk devleti kurma amacı taşıyan başka fakat bu sefer gizli bir cemiyet kurma kararı almıştır.⁵⁸⁵ Doğu Türk Birliği Cemiyeti de Türkçü, Turancı, Milliyetçi, Pan-Türkizme bağlı temeller üzerine kuruludur. Cemiyettekiler Rus-Alman savaşı nedeniyle mutlu ve heyecanlıydılar. Çünkü savaşı Almanların kazanacağına, Rusya'da esir bulunan Türklerle birleşileceğine inanmaktadırlar.⁵⁸⁶ Buraya kadar hükümet darbesi yapma ile ilgili en ufak düşüncelerinin olduğunu düşündürecek herhangi bir bulgu yoktur. Zira, Ahmet ve Nuriman Karadağlı çifti de gerek hazırlık tahkikatında gerekse duruşmada hükümeti yıkma amacıyla olmadıklarını, bunun

⁵⁸³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:37, s.66-(2).

⁵⁸⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:37, s.67.

⁵⁸⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:38, s.68.

⁵⁸⁶ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:38, s.69.

konusulmadığını defaatle dile getirmişler ve ifadelerini yinelemişler, ısrarcı davranmışlardır.

Zeki Velidi Togan'ın hazırlık tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde vermiş olduğu ifadelerinde, Doğu Türk Birliği Gizli Cemiyeti'nde kendisinden başka, Ahmet Karadağlı, Nuriman Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer ve Heybetullah İdil'in bulunduğunu söylemiştir.⁵⁸⁷ Aynı zamanda bu isimler cemiyete ve üyelerine bağlı ve sadık kalacakları hakkında yemin de etmişlerdir. Yemin merasiminde, Türk ve Türkistan bayrakları, Kuran ve tabanca vardır. Bu gizli cemiyetin amacını Togan ifadesinde şu şekilde belirtmiştir;

*“Gâyemiz Kafkasya'nın şimâlinde başlayıp Çin Seddi'ne kadar olan bütün Türklerin Doğu-Türkî- adı altında siyasî ve kültürel sahada birleşmesini te'mîn etmektir. Bu birliğe Türkiye değil hatta Azerbaycan bile dâhil değildir.”*⁵⁸⁸

Daha sonra bu gizli cemiyet 1941 yılı Eylül ayında dağılmıştır. Doğu Türk Birliği Cemiyeti'nin dağılmasını, Zeki Velidi Togan; Ahmet Karadağlı'nın kendisinden ve bulunduğu bu gizli cemiyetten ayrılarak, rekabet ve husumet içerisinde bulunduğu Ahmet Can ile birleşmesine bağlamaktadır.⁵⁸⁹ Bu arada Doğu Türk Birliği'ne Reha Oğuz Türkkan bu konularda bilgili olması ve Turancı olması münasebetiyle, yazılarının ve faaliyetlerinin beğenilmesi nedeniyle alınmıştır. Nurullah Barıman ve Cihat Savaş Fer ise bu şekilde cemiyete davet edilmemiştir, onları cemiyete getiren Reha Oğuz Türkkan'dır. Dolayısıyla cemiyet için Türkkan kadar önem arz etmemektedirler.⁵⁹⁰

Zeki Velidi Togan'ın söylediğine göre Doğu Türk Birliği Cemiyeti'nin yemin sözleri şunlardı;

“Şimâli Kafkasya'dan-Çin Seddi'ne kadar uzanan yerlerde yaşayan Türklerin Doğu Türkleri adı altında bir millî varlık olmalarına ve bunların millî

⁵⁸⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:38, s.69.

⁵⁸⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:38, s.69 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.70.

⁵⁸⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.70.

⁵⁹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.70.

*emellerinin tahakkuku için bir millî edebî, dil ve medeniyet etrafında toplanmaları uğurunda çalışacağıma ve bu yolda icâb ederse ölmeye hazır olduğum...*⁵⁹¹

Bu gizli cemiyetin ilk toplantısında Nuriman Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan ve Nurullah Barıman'a Zeki Velidi Togan tarafından; ikinci toplantıda da yine Togan tarafından Cihat Savaş Fer'e ve Heybetullah İdil'e yemin ettirildiğini Togan'ın ifadesinden anlamaktayız. Bu yemin ettirme işi hakkında, böyle bir şeye neden ihtiyaç duyduklarını Zeki Velidi Togan, 1917 Bolşevik ihtilaline bağlamaktadır. Çünkü 1917'den sonra da Türkî milletler bağımsızlık elde etmiş, ancak teşkilatlanamadıkları için ve nitelikli adam eksikliğinden bu bağımsızlık uzun süreli olmamıştır.⁵⁹² O yüzden şu an Rus-Alman savaşından sonuç beklerken sevinçli ve ümitli olmaları yeterli değildir. Örgütlenmek lazımdır. Buraya kadar adı geçen isimlerin Doğu Türk Birliği Cemiyeti'ne sadık kalmaları ve bu hedeften caymamaları adına yemin ettirilmelerinin gerekli görüldüğünü söylemek mümkündür.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Zeki Velidi Togan'dan sonra Reha Oğuz Türkkan'ın kendi mahkemelerinde⁵⁹³ vermiş olduğu ifadesinden; 1941 yılında Ankara'ya gelmiş olduğunu, Mareşal⁵⁹⁴ ile görüşmek amacıyla Genel Kurmay Başkanlığı'na gittiğini, orada Kurmay Yüzbaşı Şefik adında bir subay ile görüştüğünü, Mareşal'in orada olmadığını, kendisine Mareşal'e söylemek istediklerini söyleyebileceğini belirttiğini, Rusya dağılırsa, Türkistan'daki Türklere yardım etmek için Zeki Velidi Togan ile oraya gideceklerini, kendilerine bu hususta yardım etmesini arz edeceğini söylemeye geldiğini belirttiği anlaşılmaktadır.⁵⁹⁵

İki Numaralı Mahkeme'nin bu konuda, hazırlık tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'ndeki ifadelerini değerlendirdiği ve kendi mahkemesinde de

⁵⁹¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.70.

⁵⁹² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.71.

⁵⁹³ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Reha Oğuz Türkkan'ın Hazırlık Tahkikatı ve Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde konu hakkında vermiş olduğu ifadelerden de bahsetmiş ve göz önünde bulundurmıştır. Ancak bu ifadeler daha önceki bölümlerde izah edildiğinden yinelemeye düşmemek adına burada tekrar edilmemiştir. Türkkan'ın Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde tekrar dikkate alınan ifadeleri hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:39, s.71., Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:40, s.72. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:40, s.73.

⁵⁹⁴ Mareşal Fevzi Çakmak kastediliyor.

⁵⁹⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:40, s.73.

ifadesine başvurduğu bir diğer isim de Cihat Savaş Fer'dir.⁵⁹⁶ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde verdiği ifadesinde; Nuriman Karadağlı'nın evinde yapılan toplantılarda yemin ettiklerini doğrulamış ancak bu yemin işinin hükümeti yıkma konusunda olmadığını belirtmiştir.⁵⁹⁷ Cemiyet konusunun ise yardım cemiyeti olduğunu aynı ifadesinde söylemiştir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin hükümeti yıkma amacıyla yeminli gizli cemiyet kurma suçu hakkında Nurullah Bariman ve Heybetullah İdil'in de önceki ifadelerine⁵⁹⁸ başvurmuş olduğunu, bundan sonra da mahkemede genel bir kanaatin oluştuğunu görmekteyiz. Oluşmuş olan bu genel kanaate göre; buraya kadar dinlenilmiş olan ve kayda geçmiş olan ifadelerden hiçbirinde, Cihat Savaş Fer hariç, hükümet darbesi işinin konuşulduğuna, böyle bir karar verildiğine ve bu karara yemin edilmiş olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Cihat Savaş Fer'in ifadesi ise Bozkurtçular Göremi'ndeki yemin işi ile karıştırılmış bir ifadedir. Ettiği yeminin esir Türk ülkelerinin kurtarılacak Türkiye ile birleşmesi ve büyük bir Türk Devleti vücuda getirmek için olduğu ise zaten ifadesinde bellidir. Hükümeti yıkma amacı ile olmuş olsa idi bu yeminin konusunun da bu amaca göre olması gerekirdi.⁵⁹⁹ Ayrıca mahkeme için, yeminden sonra amaç ve teşkilat hakkında konuşulurken hükümeti devirmekten bahsedilmesinin hiçbir anlamı ve değeri yoktur.

Reha Oğuz Türkkkan'ın bahsettiği Kurmay Yüzbaşı Şefik de Ankara'dan mahkemeye getirilmiş ve yeminli şahitlik yapmıştır. Buradaki ifadesinde Türkkkan'ın anlattıklarını doğrulamış, görüşüklerini ve müracaatının Mareşal'in düşüncelerini almak için değil, kendi düşüncelerini arz etmek içindi demiştir.⁶⁰⁰ Bunun dışında kalan sanıklar ve şahitlerin ifadelerinde de hükümet darbesi hakkında herhangi bir konuşma ya da yeminin olmadığı anlaşılmıştır.⁶⁰¹ Mahkemede yeminli olarak

⁵⁹⁶ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin dikkate aldığı Hazırlık ve Birinci Mahkeme'deki ifadeleri için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:40, s.73 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:41, s.74.

⁵⁹⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:40, s.73.

⁵⁹⁸ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:41, s.74 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:41, s.75.

⁵⁹⁹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:41, s.75.

⁶⁰⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:42, s.76.

⁶⁰¹ Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin bütün ifade ve şahitlikleri değerlendirip, konu hakkında genel kanaatinin oluşması hakkındaki diğer detaylar için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:41, s.75. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:42, s.76 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:42, s.77.

dinlenen, savunma şahitlerinden; Aziz Türkeş, Hasan Ferid Cansever, İlhan Musabay, İsmail Suphi Soysallıoğlu, Kazım Mirşan, Mirza Gökgül, Tahir Çağatay, Muhyiddin Saret(?) ve Ahmad Arad ile Hacı Hadi Eyšan'ın şahitliklerinde de hükümet darbesi işinin olmadığı anlatılmaktadır.⁶⁰² Ayrıca Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde tanık olarak dinlenen Ziya Özkaynak ve Halim Sabit Şibay'ın yeminli şahitlikleri de diğer tanıkların şahitliğini teyit etmektedir. Zeki Velidi Togan'ın hatıra defteri ise sadece Türklerin, Rus-Alman savaşından sonra kurtulma ihtimaline duyduğu sevinci anlatmakta olup, hükümet darbesi hakkında herhangi bir veri içermemektedir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, bütün bu deliller, ifadeler ve önceki duruşmalardaki ifadeleri de inceleyip, genel kanaat oluşturduktan sonra işin aslına geçerek, kanuni unsurlar çerçevesinde kararını açıklamıştır.⁶⁰³ Ancak bu kanuni unsurlara göre; Lise Göremi, Bozkurtçular Göremi ya da Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinde bu unsurlara ait bulgular yoktur. Ayrıca Reha Oğuz Türkkkan'a ait işaret fişegi tabancası hükümeti devirmek için yeterli vasıtalarından sayılamaz. Zaten olamaz da. Sanıkların temyiz raporlarında ileri sürdükleri "cebr ve elverişli vasıtalar bulunmadığı, hükümet darbesinin gerçekleşmesi imkânsız bir suç olduğu, asıl maksatlarının anlaşılmadığı" haklarındaki temyiz sebepleri Askerî Yargıtay Ceza Dairesi tarafından kabul edilmiş, Genel Kurul kararı ile de tedkîk edilmiştir.⁶⁰⁴

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin kararına göre, Lise ve Bozkurtçular Göremleri ve Zeki Velidi Togan'ın gizli cemiyetinin hükümeti devirmek amacı yoktur. Onlar Türkçü, Turancı, Pan-Türkist oldukları için bu tür yayınlar yapmış ve esir Türkleri kurtarmak amacıyla aralarında daha sıkı ve güvenli bir bağ oluşturarak

⁶⁰² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:42, s.77.

⁶⁰³ Bahsedilen bu kanunî unsurlardan kasıt; "Son tahkîkât açılma kararında ve birinci esâs iddi'âda hükümet darbesi suçundan dolayı ilgili sanıklar hakkında tatbiki istenilen kânûn maddesi Türk Ceza Kânûnununun 171'inci maddesinin birinci fıkrası ve 2 numaralı bendi hükümleridir.

Bu maddeye göre [Husûsî vâsıtalarla işlemek üzere birkaç kişi aralarında gizlice ittifak etmiş olacak] ve bu ittifak da [125, 131, 133, 146, 147, 149 ve 156'ncı maddelerde yazılı cürmlere ait bulunacak]dır.

Da'vâ konusu [Büyük Millet Meclisinin hükümeti iskât] olduğuna göre [146 ve 147]'nci maddeleri maddelerde yazılı bulunan cürmlere aittir. Bu maddelerin unsurları arasında ise [Cebr] unsuru vardır. [171]'inci maddedeki [Elverişle vâsıtalar] unsuru ile bu [Cebr] unsurunun hâdisede bulunması kânûnî şartlardandır" açıklamasıdır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:43, s.78.

⁶⁰⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:43, s.78.

çalışmak amacıyla yemin etmişlerdir. Bunların hükümet darbesi hazırlığı ile bir alakası yoktur. Bu yüzden Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan, Cihat Savaş Fer, Nuriman Karadağlı, Ahmet Karadağlı ve Nurullah Bariman haklarında önceden mahkûmiyet kararı verilmiş ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, Askerî Yargıtay Genel Kurulu Kararını göz önünde tutarak ve iddia makamının da talebine uygun olarak beraatlerine karar vermiştir.⁶⁰⁵ Son duruşma ve bu kararın ilan edildiği tarih ise 31 Mart 1947'dir. Bundan sonra Adli Âmir'in temyiz süreci başlayacaktır.

4.2. MAHKEME ADLİ AMİRLİĞİ'NİN KARARI TEMYİZ ETMESİ

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi, 31 Mart 1947'de sonuçlanmış ve bütün sanıklar için beraat kararı çıkmış olmasına rağmen, Mahkeme Adli Âmiri bu kararı 22 Nisan 1947'de temyiz yoluna gitmiştir. Adli Âmir'in sanıklara verilen beraat kararlarının iptali için ileri sürdüğü iddiaları aslında mahkemede görülen ve konuşulmuş olan iddialardan çok farklı ya da yeni iddialar değildir.⁶⁰⁶ Örneğin, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi'nde de görülen Nihal Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar ve/veya eşi Bedriye Atsız'a yazmış olduğu mektuplar, Adli Âmirin temyiz raporunda yeniden delil olarak addedilmiş ve hükümetin ve TBMM'nin manevi şahsiyetine ağır hakaret içerdiği gerekçesi ile Atsız'ın bundan ceza alması gerektiği vurgulanmıştır. Halbuki Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi bu mektuplar gizli olduğu için, yani açık bir şekilde değil de zarf ile kapalı olarak ve sadece konunun muhatabına ulaştığı için bunda bir aleniyyet görememiş ve bu suçun, suç sayılabilmesinin koşulunun aleniyyet unsuru olduğunu hatırlatmış ve Atsız'a ceza vermemiştir. Ancak Adli Âmirin; bu ve benzeri konularda, Nihal Atsız da dahil olmak üzere diğer sanıklar için Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde çok net bir şekilde konular aydınlatılmış olsa dahi, buna çok itibar etmediğini, kapanan konuları

⁶⁰⁵ Sanıkların Hükümeti Devirme amaçlı gizli ve yeminli cemiyet kurma suçundan aldıkları beraat kararları hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:43, s.78 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:43, s.79.

⁶⁰⁶ Adli Âmirin, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin vermiş olduğu beraat kararlarına itirazı olan temyiz raporlarının içeriği hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.80. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.81. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:45, s.82. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:45, s.83. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:46, s.84. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:46, s.85. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:47, s.86. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:47, s.87. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:75. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:77. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:78. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:79.'den TTK, 25/6-1A, Belge No:134'e kadar.

tekrar açmak niyetinde olduğunu ve sanıkların ceza almaları yönünde ısrarcı davrandığını görmekteyiz.

Adlî Âmir'in 22 Nisan 1947 tarihli temyiz raporunda birinci maddeyi Irkçılık propagandası işgal etmekte ve bu durumun Anayasa'nın 88, 69 ve Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesine aykırı bir durum olmasından bahisle, Turancuların milliyetçi gençlerin samimi hislerini istismar ettiği söylenmektedir.⁶⁰⁷ Adlî Âmirin ikinci önemli iddiası Nihal Atsız hakkındadır.⁶⁰⁸ Ona isnad edilen suç, hükümete ve TBMM'nin manevî şahsiyetine hakarettir. Bu konuda Cihat Savaş Fer'in birbirini tutmayan, en sonunda da Nihal Atsız hakaret etmemiştir diyen ifadesinden yararlanarak yola çıkan Adlî Âmir, bu iddiasını kanıtlamak için, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Cemal Oğuz Öcal ve Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar'ın ifadeleri ve mektuplarından yararlanmıştır.⁶⁰⁹ Nihal Atsız'a bu suçlardan beraat kararının verilmiş olmasını kanuna aykırı gören Adlî Âmir bu kararın bozulmasını talep etmiştir.

Savcı Kazım Alöç tarafından hazırlanan bu temyiz raporu, Adlî Âmir Korgeneral Asım Tınaztepe tarafından onaylanmış ve 7 Mayıs 1947'de sekiz maddelik tebliğname mündericatı hazırlanarak, adı geçen sanıklar hakkındaki hükmün itirazın ve kendiliğinden bozulması talep edilmiştir.⁶¹⁰ Bundan sonra sanıklara haklarında böyle bir temyiz raporunun hazırlandığı ve bu iddialara yöneltecekleri cevapları var ise bu cevapların da toplanması ve birleştirilmesi bakımından gerekli görülmesi yüzünden, temyiz talebname ve tebliğnamenin⁶¹¹

⁶⁰⁷ Adlî Âmirin temyiz raporunun ilk maddesinin detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.80. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.81 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:45, s.82.

⁶⁰⁸ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'ın dosyalarında İki Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararını temyiz eden Adlî Âmirlik temyiz raporu ve tebliğnameleri konusu iki defa karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.80'den itibaren görülmekte ve TTK, 25/6-1A, Belge No:44, s.81. ile TTK, 25/6-1A, Belge No:45, s.82'yi de kapsamaktadır. Bahsi geçen bu rapor ve tebliğnamelerin aynıysa ancak daha düzenli bir hali olan, Sıkıyönetim Komutanı Asım Tınaztepe'nin Adlî Âmir olarak sunduğu ilgili raporu ve içeriği hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:113., Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:114., Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:115., Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:116 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:117. Konu bütünlüğünü bozmamak adına her iki şekilden de yararlanılması tercih edilmiştir.

⁶⁰⁹ Detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:45, s.83, Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:46, s.84 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:46, s.85.

⁶¹⁰ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:46, s.85. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:47, s.86.

⁶¹¹ Savcılığın 7 Mayıs 1947 tarih 1800/1869 sayılı tebliğnamesinin içeriği hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:118. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:119.

tasdikli birer örneklerinin, Mahkeme Adli Âmirliği'nce usulen tebliğine ve tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde sanıkların cevap verdikleri takdirde bu cevapların da tebellüğ belgeleriyle birlikte toplanmasına 2 Haziran 1947 tarihinde karar verilmiştir.⁶¹² Bu Yargıtay Birinci Dairesi'nin Ara Kararı'dır.⁶¹³

Bu gelişmelerden sonra dava dosyasına 'Turancılar Davası' adı verildiğini ve sanıklardan gelen cevapların olduğunu görmekteyiz.⁶¹⁴ Adli Âmir Ankara gösterileri hakkında da kararın bozulması için temyiz raporunda bu konuya yer vermiştir.⁶¹⁵ Ancak temyize rağmen, bu durumda esas fiilin TCK 161/1'e uygun olmaması yüzünden Nihal Atsız tekrar beraat etmiştir. Onunla ilgili bir diğer iddia da Büyük Millet Meclisi ve hükümetin manevi şahsiyetini alenen tahkîr etmek suçudur.⁶¹⁶ Ancak Mahkeme'nin bu cezayı Atsız'a verebilmesi için kanuni temellerin hiçbirini bulunmadığından Nihal Atsız bu suçtan da tekrar iddia makamının talebine uygun olarak beraat etmiştir.⁶¹⁷

Adli Âmir'in temyiz raporunda dile getirmiş ve hükmün bozulmasını istemiş olduğu bir diğer konu da Türkçülük, Irkçılık, Turancılık şeklinde isimlendirdiği mevzudur.⁶¹⁸ Bu konu hakkında önceki mahkemelerde yargılanan toplam 17 sanıktan 12'si beraat etmiş, Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde TCK-142 ve Askerî Ceza Kanunu 148/A maddesi gereğince 5 sanık yargılanmaya devam etmiş, onlarda bu mahkemede beraat etmiştir. Bu sanıklar, Reha Oğuz Türkkkan, Nihal Atsız, Necdet Sancar, Alparslan Türkeş ve Fethi Tevetoğlu'dur. Onların da temyiz talepleri lehlerine bozulmuştur. Ancak Adli Âmir tekrar bu suçu gündeme getirerek haklarındaki beraat hükmünün bozulmasını talep etmektedir.

⁶¹² Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:47, s.87.

⁶¹³ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:120.

⁶¹⁴ Ahmet Karadağlı'nın cevabı için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:77. Eşi Nuriman Karadağlı'nın cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:78.

⁶¹⁵ Adli Âmir'in Ankara gösterileri hakkındaki temyiz raporunun detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:79, Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:80 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:81.

⁶¹⁶ Adli Âmir'in Nihal Atsız hakkındaki bu temyiz raporunun detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:82. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:83. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:84.

⁶¹⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:84.

⁶¹⁸ Adli Âmir'in Türkçülük, Irkçılık, Turancılık şeklinde isimlendirdiği temyiz sebebinin genel konuları ve detayları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:85.'den TTK, 25/6-1A, Belge No:119.'a kadar olan mevcut belgeler.

Adlî Âmir'in, Türkçülük, Irkçılık ve Turancılık isnatlarıyla ilgili tartıştığı gelişmelerin yelpazesi geniştir. Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nde olduğu gibi, burada da cereyan eden olaylar hakkında önce kısa izahat, sonra da hükmün bozulması hakkındaki gerekçe belirtilmiştir. Bu konular arasında Fethi Tevetoğlu'nun siyasî makale yazmak⁶¹⁹ suçundan, Bozkurt Göremi'ne⁶²⁰, Zeki Velidi Togan'ın hükümeti devirmek amacıyla gizli cemiyet kurma suçundan⁶²¹, Yardım Cemiyeti kurma⁶²² konularına kadar birçok iddiaya tekrar değinilmiştir.

Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi tarafından aklanan ve haklarında beraat kararı verilen aşağıdaki sanıklar, tekrar suçlu durumuna düşürülmek ve haklarındaki beraat kararının bozulması için yukarıda izah edilen iddialar hakkında tekrardan ifade vermek ve kendilerine Adlî Âmirlikçe ve Askerî Yargıtay tarafından tebliğ edilen temyiz raporunun ilgili maddelerinde dile getirilen isnatlara cevap vermek durumunda bırakılmışlardır.⁶²³ Bu isimler şunlardır;

⁶¹⁹ Adlî Âmir'in Fethi Tevetoğlu hakkında yazdıkları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:85 ve TTK, 25/6-1A, Belge No:86.

⁶²⁰ Adlî Âmir'in Bozkurt Göremi hakkındaki iddiaları için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:87. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:88. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:89 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:90.

⁶²¹ Adlî Âmir'in Zeki Velidi Togan hakkındaki bu gizli cemiyet suçu hakkındaki iddiaları konusunda detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:91.

⁶²² Adlî Âmir'in yardım cemiyeti ve Hükümeti devirme amaçlı gizli ve yeminli cemiyet kurma suçları hakkındaki iddiası konusunda detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:91. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:92. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:93.

⁶²³ Tablo 5.1.'de belirtilen ve adı geçen isimlerin haklarında verilmiş bulunan Adlî Âmir'in temyiz raporuna karşı cevapları hakkında detaylı bilgi için ayrıca, Reha Oğuz Türkan'ın cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:94. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:95. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:96. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:97. Necdet Sancar'ın cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:99. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:100. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:101. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:102. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:103. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:104. Cabbar Şenel'in cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:107. Alparslan Türkeş'in cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:108. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:109. Hikmet Tanyu'nun cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:111.; Zeki Velidi Togan'ın cevabı için Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:121. TTK, 25/6-1A, Belge No:122.

Tablo 4.1: Aklanmasına Rağmen Cevap Vermek Zorunda Bırakılan Sanıklar

İsim	Beraat Kararı Tebliği	Adli Âmirin Savcılık ve Yargıtay Kararının Tebliği	Cevap Tarihi
Cihat Savaş Fer	18/6/1947	18/6/1947	Yok
Reha Oğuz Türkkın	21/6/1947	21/6/1947	26/6/1947
Nurullah Bariman	18/6/1947	18/6/1947	9/7/1947
Necdet Sancar	25/4/1947	19/6/1947	24/6/1947
Cemal Oğuz Öcal	26/4/1947	9/7/1947	Yok
Fethi Tevetoğlu	15/4/1947	Yok	Yok
Cabbar Şenel	17/5/1947	13/6/1947	30/6/1947
Alparslan Türkeş	10/4/1947	17 ve 21/6/1947	21 ve 23/6/1947
İsmet Rasin Tümtürk	20/6/1947	20/6/1947	Yok
Hikmet Tanyu	17/4/1947	20/6/1947	30/6/1947
Muzaffer Eriş	18/6/1947	18/6/1947	Yok
Zeki Velidi Togan	Yok	9/7/1947	12/7/1947
Nihal Atsız	19/6/1947	19/6/1947	Yok

Kaynak: TTK, 25/6-1A, Belge No:94'ten itibaren; TTK, 25/6-1A, Belge No:122'ye kadar olan belgeler. Ayrıca Bkz., bir önceki dipnot.

Cevap dilekçeleri, Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'ın dosyasında bulunmayan ancak isimleri mevcut olan, beraat kararı tebliğ tarihleri ve Adli Âmir'in Savcılık ve Yargıtay kararının tebliğ tarihi bulunan şahıslar ise; Nurullah Bariman,⁶²⁴ Cemal Oğuz Öcal,⁶²⁵ Fethi Tevetoğlu,⁶²⁶ İsmet Rasin Tümtürk,⁶²⁷ Muzaffer Eriş,⁶²⁸ Nihal Atsız,⁶²⁹ Cihat Savaş Fer'den⁶³⁰ ibarettir.

⁶²⁴ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda Nurullah Bariman'ın cevap tarihi bulunmakta ancak cevabın içeriği bulunmamaktadır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:98.

⁶²⁵ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, Cemal Oğuz Öcal'ın cevabı ve cevap tarihi bulunmamaktadır. Adına liste açılmış ancak ilgili tarihler boş bırakılmıştır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:105.

⁶²⁶ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, Fethi Tevetoğlu'nun cevabı ve cevap tarihi bulunmamaktadır. Adına liste açılmış ancak ilgili tarihler boş bırakılmıştır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:106.

⁶²⁷ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, İsmet Rasin Tümtürk'ün cevabı ve cevap tarihi bulunmamaktadır. Adına liste açılmış ancak ilgili tarihler boş bırakılmıştır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:110.

Bazı isimler hakkındaki beraat kararını, -mesela Necdet Sancar örneğinde olduğu gibi- Adli Âmir'in bu temyiz kararlarını hukukî olmaktan çok siyasî bir karar olarak nitelendirmesi dikkat çekicidir.⁶³¹ Çünkü sanıklar 1944 yılından beri suçlu olmadıkları halde birçok eziyet çekmiş, vatan sevgileri, milliyetçi kimlikleri yüzünden bu sıkıntılara reva görmüştür. Şimdi ise Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin kararına göre beraat etmiş durumdadırlar ve adalet er ya da geç nihayet tecelli etmiştir. Ancak bu zamana kadar sanıklara yaşatılanlar yetmezmiş gibi hala Adli Âmirliğin temyiz raporuna göre suçlu gösterilmek istenmektedirler. Elbette ki bunu kabul etmek istemeyeceklerdir. Necdet Sancar'ın Adli Âmir'in temyiz raporuna verdiği cevabında, Cumhurbaşkanı'nın 19 Mayıs 1944 nutkunda İrkçılık-Turancılık meselesine değinmiş olması, sanıkları beraat etmiş olsa da Ergenekon Dergisi'ndeki yazılarının hala delil olarak gösterilme çabası, bu kararın siyasî bir karar olduğunu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın da bundan etkilenmiş olduğunun kanıtı gibidir.

Adli Âmirliğin temyiz raporuna yazılan cevaplarda, eski sanık yeni beraat etmiş bu şahıslar yeniden; "İrkçılık nedir? Milliyetçilik nedir? Türkçülük-Turancılık kavramları ne anlam ifade ediyor? Kendilerinin bu kavramlara bakış açıları nelerdir?" gibi soruları tekrar tekrar yöneltmek suretiyle, esasen siyasî olarak kendilerine yamanmak istenen "Türklüğe zarar verme" iddiasını yeniden açıklamak zorunda bırakılmışlardır.⁶³² Burada asıl üzücü olan, siyasî iradenin ne yazık ki istediği takdirde hukuku etkileyebilecek önemli bir erk olarak karşımıza çıkmasıdır.

Siyasetin hukukun işleyişine ve adli mekanizmanın bağımsız iradesine müdahalesi sorununun yanı sıra, Adli Âmir'in temyiz başvurularının süresi içerisinde yapılıp yapılmadığı sorununun üzerinde durmak da yerinde olacaktır. Çünkü 31 Mart

⁶²⁸ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, Muzaffer Eriş'in cevabı bulunmamaktadır. Sadece beraat kararı ve cevabının birleştirilip gönderilmek üzere Sıkıyönetim Komutanlığına 9/7/1947'de iade edildiğine dair bir bilgi bulunmaktadır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:112.

⁶²⁹ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, Nihal Atsız'ın cevabı ve cevap tarihi bulunmamaktadır. Adına liste açılmış ancak ilgili tarihler boş bırakılmıştır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:123.

⁶³⁰ Askerî Yargıç M. Kemal Kalkan'a ait dosyalarda, Cihat Savaş Fer'in cevabı ve cevap tarihi bulunmamaktadır. Adına liste açılmış ancak ilgili tarihler boş bırakılmıştır. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:124.

⁶³¹ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:99.

⁶³² Bkz., Necdet Sancar'ın ve beraat etmiş diğer eski sanıkların cevapları.

1947’de sonuçlanan dava için Adli Âmir 22 Nisan 1947’de ilk temyiz raporunu sunmuştur. Bu sürenin bir hafta olduğu yönünde hâkimler arasında uyuşmazlık çıkmıştır. Şöyle ki; Adli Âmir’in Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi’nin 31 Mart 1947’de almış olduğu kararlara muhalif olarak ve bu kararların bozulması talebiyle hazırlanmış olduğu temyiz raporunda, Bir Numaralı Mahkeme’de sanıkların pek çok kez dile getirdiği fakat özellikle dikkate alınmayan ‘usul hataları’ iddiası, bu temyiz sürecinde gündeme gelmiş ve birtakım itirazlar yaşanmıştır.⁶³³ İtirazların konusu, temyiz dilekçelerinin süresi hakkındadır. İlk mahkeme olan, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde de aylar sonra bile verilmiş olan temyiz dilekçelerinin kabul edilmesi durumu yaşanmıştı.⁶³⁴ Bu son Mahkeme’nin temyiz süresi konusunda daha titiz davrandığını ve hukuki süreyi gözettiğini, hatta bazı hususlarda üyelerin kendi aralarında ihtilafa düştüklerini, buna bağlı olarak bazı kararların oy birliği ile değil de oy çokluğu şeklinde alındığını görmekteyiz.

İtirazlar konusunu detaylandırarak olursak; burada Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesi’nin 16 Eylül 1947 ve 1800/2669 sayılı kararının oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü asıl itirazlar bu karara yapılmıştır. Her ne kadar Sıkıyönetim Komutanlığı’nın önceki kararları⁶³⁵ örnek gösterilmiş olsa da bu durum aşağıdaki kararın alınmasına engel olamadı. İkinci Ceza Dairesi almış olduğu bu kararda gerekçelerini açıklayarak;

“Bu i’tibârla doğrudan doğruya Sıkıyönetim Komutanlığının refâkatindeki 2. sayılı mahkemenin 31/3/(1)947 tarihli berâ’et kararı aleyhine mahkeme adli amiri olan Sıkıyönetim K.(Komutan)lığının temyiz istemi kânûnda belirli olan bir haftalık süreyi aştıktan sonra 22 Nisan (1)947 tarihinde yaptığı görülmeye süre aşımından adli amirin işbu temyiz isteminin Askerî Ya.(Yargılama) Usûl. Ka. (Kânûnunun) 328. maddesi 1. fıkrası uyarınca ve reddine 16 Eylül (1)947 Salı günü çoklukla karar verildi.”⁶³⁶

⁶³³ Adli Âmir’in temyiz raporuna dair olan bu itirazlar ve içeriği hakkında detaylı bilgi için ayrıca Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:127. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:128. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:129. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:130. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:131. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:132. Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:133 ve Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:134.

⁶³⁴ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:132.

⁶³⁵ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:132.

⁶³⁶ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:134.

Şeklindeki kararıyla, Adli Âmirliğin temyiz dilekçelerini doğrudan reddetmiş oldu. Dolayısıyla eski sanıklar da Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin vermiş olduğu beraat kararlarına yeniden kavuşmuş oldular. Bu esnada geçen süre içerisinde her ne kadar tekrar bu iddialara cevap yazmak zorunda bırakılmış olsalar da haklarındaki beraat kararının kesinleşmesine engel olunamadı. Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesi'nin 1800/2669 sayılı bu kararına katılmayan hâkimler de oldu. Onlar da ayrıca bir “ayrışıklık kararı” olarak kendilerinin çoğunluk kararından ayrıldıklarını⁶³⁷ belirttiler fakat bu sonucu değiştirmediler.

⁶³⁷ Bkz., TTK, 25/6-1A, Belge No:134.

SONUÇ

“Türkiye’de Türkçülük Turancılık ve Yargılamalar 1940-1950 Arası Dönem” başlığından da anlaşılacağı üzere çalışmamızın konusu, tarihe ilk başta ‘İrkçı-Turancı Yargılamalar’ olarak geçmiş olan; temyiz sürecinde Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi’ne devredildikten sonra (1947), mahkemenin davaya yaklaşımındaki yumuşamayı da ifade ettiğini düşündüğümüz ‘Turancı Yargılamalar’ şeklinde ifade edilmeye başlanan ve sonraki yıllarda daha yaygın isimlendirmeyle “3 Mayıs Türkçülük Davası” olarak nitelendirilen hukuki süreçlerdir.

İkinci Dünya Savaşı’na katılmayarak aslında bunun bile büyük bir başarı olarak değerlendirilebileceği bir süreçten geçen Türkiye Cumhuriyeti’nin o dönemki mevcut hükümeti, savaş öncesinde ve savaş esnasında kendisini savaşa sokma ihtimali bulunan her olayı, konuyu ya da süreci tehdit olarak algılamış ve bazen de hadiseler karşısında şiddetli tedbirlere başvurmuştur. Önceleri Almanya ile olan dostluğun tesiriyle, milliyetçi faaliyet ve yayınlardan rahatsızlık duymayan hükümet; savaşın gidişatının değişmesi ve buna bağlı olarak Rusya ile yakınlaşmanın bir sonucu olarak, milliyetçilik zemininde yükselen Türkçü ve Turancı oluşumları bizzat yakın markaja almıştır. Dolayısıyla önceleri devletin sesini çıkarmadığı milliyetçilik ve Turancılık görüşleri artık tehlikeli, hatta çok tehlikeli ve devlet güvenliği açısından kesinlikle zararlı ve kaçınılması gereken akımlar olarak görülmeye başlanmıştır. Bu yüzden de bu fikir akımlarının savunucularına hiç çekinmeden “ırkçı” demekten geri kalmayarak, İrkçılık ile Turancılık kelimesini bir arada hatta bir davada beraber kullanıp aynı kefeye koymaktan geri durmamış olduklarını söylemek mümkündür.

Faşizm ya da etnik milliyetçilik diyebileceğimiz akımlar elbette ki zararlı ve devlet yönetimine uygun olmayan akımlardır. Tarih bunu bize kanıtlamıştır. Musollini dönemi İtalyası ve Hitler dönemi Almanyası ile bu ülkelerin günümüzdeki durumları önemli farklar içermektedir. Hatta her iki ülkenin de bu faşist dönemleri atlattıktan sonra anayasalarında tekrar eski günlerine dönmek adına önleyici bazı

tedbirler aldıkları görülmektedir. İnsanları ayrıştıran, ötekileştiren bu akımlar ile günümüz modern devlet anlayışını bağdaştırmak elbette ki mümkün değildir. Dolayısıyla ne 1940'lı yıllarda ne de daha sonraki süreçte böyle bir hevesin Türkiye'de var olduğunu söyleyemeyiz. Var olmuş olsa idi bu tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de felaket olabilirdi. Faşizm ya da komünizm gibi akımlar Türkiye'de devlet yönetimi için tercih edilen ideolojiler olsaydı herhalde çoktan uygulamaya konulur ve yeni kurulmuş olan devletin yönetim şekli de Cumhuriyet olmazdı.

Turancılık akımı, bu bahsi geçen faşizm ya da kafatasçılık, Irkçılık türlerinden değildir. Onu bu şekilde değerlendirmek doğru olmaz. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konudaki görüşleri de farklıdır. O hiçbir zaman Turancı bir politika gütmemiştir. Turancılığın asıl hedefi olan bütün Türkleri bir arada toplayarak, bütünleştirerek, saf Türk ırkından oluşan bir devlet kurma düşüncesini ulu önderin oldukça ütopyik bulduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kendisi bunun mümkün olamayacağına inanmaktadır. Her şeyden önce tüm Türklerin kurmuş olduğu devletlerin hali hazırda zaten ortak bir sınırı yoktur ve bütün bu saf Türk ırkını bir araya getirmek hem çok zor hem de bu konuda çalışacak aynı ülküye sahip yeterli insanı toplamak neredeyse imkânsızdır.

Bunlarla birlikte Turancılık konusu sadece Türklere ait olmayan, dünyada başka örneklerine de şahit olduğumuz bir akımdır. 1940'lı yıllarda Türkiye'de önceki dönemlerde de olduğu üzere milliyetçilik ve Turancılık konusu önemli bir kesime hitabeden ayrıca "millî" duyguları da ihtiva ettiği için fazlaca taraftar toplayabilen bir akımdır. Dönemin her ideolojisinde olduğu gibi Turancılık akımı mensuplarının da birtakım yayınlar, mecmualar dernek faaliyetleri içinde yer aldığını görüyoruz. Bu faaliyetlerin ötesine geçmek, daha yüksek hedefler tayin etmek daha kuvvetli bir organizasyonu gerektirmektedir. 1944 yargılamalarına konu olan şekli ile hükümeti devirmek bu basit oluşumlar için her yönüyle imkansızdır. Bir Türk devleti oluşturmak ve tüm Türkleri bu şekilde birleştirmek ise bu oluşumların ütopyalarını ifade etmenin ötesinde bir gerçekliğe hamledilemez. Oysa ki onların en büyük hedefi

ve içinde buldukları şartlar itibariyle yapma zorunluluğu hissettikleri şey ise, zararlı gördükleri ve günümüzde artık başarısızlığı kanıtlanmış ve iflas etmiş bir teori olan komünizmden Türk gençliğini ve Türk milletini koruma arzusudur. Aslında bu konuda haksız da sayılmazlar çünkü, Türkiye için Sovyet tehlikesi İkinci Dünya Savaşı boyunca zaman zaman kendisini hissettirmiştir. Almanya'dan uzaklaşan Türkiye'nin kendini komünizm tehdidine karşı NATO'ya emanet etmesi ve bu pakta dahil olması da zaten bu nedenledir.

Çalışmamıza konu olan o zamanın önemli Türkçüleri Alparslan Türkeş, Nihal Atsız, kardeşi Necdet Sancar, Reha Oğuz Türkkkan, Zeki Velidi Togan, Fethi Tevetoğlu gibi isimlerin görüşleri ve savundukları akım yüzünden eziyetli bir süreçten geçmiş olmaları, Türkiye'nin iç siyasetinin dış politikasına ya da benzer şekilde, dış politikasının iç siyasetine yansımaları sarmalına örnektir ve kanıt niteliğindedir. Çünkü bu insanların dönemin mevcut hükümetinin iddia ettiği üzere hükümeti yıkmak, TBMM'ni ele geçirmek, kansız bir darbe yaparak Turancı bir hükümet kurma gibi bir hevesi yoktur. Onlar sadece bir taraftırlar. Milliyetçi, sağcı, Turancı, Türkçü bir taraftır bu. Savunmuş oldukları düşüncenin karşıt akımı soldur. Yani o dönemde özellikle komünizmdir. Özellikle o günün Türkiye'sinde sağ görüşün sol ile mücadelesi, ters düşmesi ya da çatışması kadar doğal bir durum olamaz. Ancak burada rahatsızlık veren şudur: Türkçü-Turancı kesimin, türlü eziyetlerle, işkencelere maruz kalmaları, yapmadıkları veya planlamadıkları bir şeyle itham edilerek, en temel haklarının ellerinden alınması, yalnızca milliyetçiliklerinin doğal neticesi olarak, Türkçü ve Turancı ideallere sahip oldukları için onlara reva görülen haksız yargılama ve yaftalardır.

Bu çalışmada ele alınan 1944 yargılamalarında çok net bir şekilde gördüğümüz üzere, sanık konumuna düşürülmüş aslında ihanet içinde olmayan, vatanına aşk ile bağlı bu insanların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere ülkedeki temel sıkıntı komünizmin yükselme tehlikesidir. Hatta Turancı Yargılamaların temelini oluşturan Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası'na konu olan ve Nihal Atsız'ın dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yazdığı komünist kadrolaşma ve bunun devlet

eliyle yapılması neticesinde duyulan, komünizmin Türkiye’de yayılması ihtimalinin yarattığı tedirginliğin göstergesidir. Ancak mevcut Hükümet, her nedense bu milliyetçi insanları sudan bahanelerle yargılamayı tercih etmiş ve Nihal Atsız ile Sabahattin Ali arasındaki bu hakaret davası yerini Turancı Yargılamalara bırakmıştır.

Turancı Yargılamalar da dikkat çeken bir diğer husus, bu yargı safhalarının o dönemde Türkiye’de sıkıyönetim dahilinde olmayan, örneğin neden Ankara’da ya da başka bir ilde olmadığı hususudur. İsmet İnönü yönetiminin, sanıklara göz dağı vermek, komşu ülkelere yaranmak ya da her ne amaçla reva gördüğünü bilmediğimiz bu süreci rahat idare etmek, yargıyı kontrol etmek, kararları istenildiği şekilde yönetmek gibi amaçlarla özellikle bu davanın sıkıyönetim mahkemelerinde görülmesine neden olduğu düşünülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nde kuvvetler ayrılığı ilkesi esas alınıp, yargı bağımsız mahkemelere verilmişse de 1944-1947 yılları arasında yaşananlar ne yazık ki bize bunun aksini kanıtlamaktadır. Dönem dönem olağanüstü hallerin ve sıkıyönetimlerin ilan edilmiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti’nde; katılmadığı ve tarafsızlığını koruduğu, İkinci Dünya Savaşı yüzünden bazı illerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir ve bilindiği üzere bu Turancı Yargılamalar da İstanbul’da sıkıyönetim mahkemelerinde görülmüştür.

İstanbul Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi’nde 1944’de başlayan bu süreçte yaşananlar, sanıklar ve ifadeleri haklarındaki mahkeme kararı ve temyiz süreci sonrasında mahkemenin Askerî Yargıtay’a devri ve en nihayetinde de sanıkların Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi’nde yargılanarak beraat etmeleri 1944-1947 yılları arasındaki bu sancılı yargı döneminin bitmesi anlamına gelmektedir. Bu bitiş aslında yeni bir dönemin de başlangıcı olacaktır. Çünkü bu davalarda yargılananlar için hayat uzunca bir süre eski haline dönemeyecektir. Eldeki verilerin çokluğu ve ayrı bir çalışma konusu olması münasebetiyle burada izah edilemeyen yargılama sonrası süreci de yine sıkıntılarla dolu olacaktır. Turancılar her ne kadar aklanmış olsalar da Adlî Âmirlik haklarındaki beraat kararının bozulması için uğraşacak ve bundan sonraki süreç de bunlarla mücadele ile geçecektir.

Yargılama sürecinde davada yer almış Tuğgeneral Askerî Hâkim M. Kemal Kalkan'ın çalışma notlarından ve kendisine ait, dava ile ilgili belgelerden derlenen bu bilgiler ışığında Türkçü-Turancı Yargılamalar, sanıkların kendi ifadeleri ile, temyiz dilekçeleri ile, özellikle hazırlık tahkikatında yaşadıkları sıkıntılı sorgulama süreci ile, yaşadıkları ve maruz kaldıkları işkenceler ile bir devri bize yansıtmaktadırlar. Bu yüzden veriler doğrultusunda, Sıkıyönetim Bir Numaralı ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemeleri ile Askerî Yargıtay süreci hakkında net ve doğru bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bazı alıntılarda hâkimin notlarının orjinalliğini bozmamak adına imla hataları ya da devrik cümlelere müdahale edilmemiş ve düzeltilmemiştir.

Çalışmanın seyri ise, öncelikli olarak Türk Tarih Kurumu'ndan elde edilmiş olan ve M. Kemal Kalkan'a ait olan dosyalara ek olarak diğer arşivlerin de taranması şeklinde olmuştur. Genelkurmay'a bağlı bulunan Askerî Arşiv ATASE'de yapılan araştırmalarda konu hakkında ilgili döneme ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Millî Savunma Bakanlığı'na ve MSB Arşivi'ne girme konusunda yapılan müracaatlardan herhangi bir sonuç elde edilememiştir. Yapılan başvuruya alınan cevap; 'Askeri Yargıtay'a ait temyiz kararlarının çok sayıda klasörden oluşması ve çok sanıklı olması, bunların özel hayatın gizliliğini ihlal edebilecek nitelikte ve "gizli" gizlilik dereceli veya devlet sırrı niteliğinde değerlendirilebilecek bilgi ve belgelerin bulunması ihtimali nedeniyle uygun bulunmadığı' yönündedir. Sadece Sıkıyönetim kararlarının 1980'den sonrası için Kara Kuvvetleri Komutanlığı Arşivi'nden ulaşılabileceği, 1980 öncesi için ise MSB Arşivi'nden yararlanılabileceği yönünde bir bilgiye ulaşılmıştır. Millî Savunma Bakanlığı'nın internet sayfasında sadece 1974 yılından sonrasına ait ve mahkumiyetle sonuçlanan dava dosyalarının bulunduğu bilgisi vardır. Bu durum şunu kanıtlar; bu çalışmada yalnızca TTK Arşivi'nden erişilebilmiş, daha önceden de hiç kullanılmamış çok miktarda resmî belgelerden yararlanılmış olması, çalışmanın değerinin göstergesi niteliğindedir.

Reha Oğuz Türkkan'ın ve Zeki Velidi Togan'ın kurmuş olduğu gizli cemiyetler konusu, Turancı Yargılamalar da hükümeti ani bir darbe ile yıkmak amacı güden cemiyetler gibi gösterilmek istenmiştir. Halbuki birbirinden bağımsız bu iki cemiyetten biri olan Türkkan'ın kurmuş olduğu Gizli Görem Cemiyeti milliyetçi, Türkçü ve Turancı duyguları fazlaca ağır basan genç bir lise öğrencisinin kurduğu cemiyetten başka bir şey değildir. Hükümeti yıkmak, Meclis'i ele geçirmek, milletvekillerine istifasını yazdırıp Turancı yeni bir hükümet meydana getirmek, takdir edilmelidir ki bir lise öğrencisinin yapabileceği şeyler arasında olmadığı gibi, buna güç yetirmesi de mümkün değildir. Benzer durum Zeki Velidi Togan'ın oluşturduğu gizli cemiyetin amaçları arasında da olamaz. Durum belgeleri ile Togan'ın savunmasında ve ifadelerinde detaylıca açıklandığı üzere tamamen bağımsız Türkistan içindir ve bunun Türk hükümetini devirmek ile alakası yoktur.

Her zaman olması gerektiği gibi, yargının bağımsız ve tarafsız olmasını beklediğimiz 1944-1947 arası dönemde bunun ne yazık ki “Millî Şef”den ve hükümetin yoğun baskısından etkilendiğini görmekteyiz. Her ne kadar bu durum İkinci Dünya Savaşı, sıkıyönetim bölgeleri ve Türkiye'nin savaştan uzak kalma isteği ile maskelenmiş olsa da Turancı Yargılamaların sırasıyla, Sıkıyönetim Bir Numaralı Mahkemesi, Askerî Yargıtay ve Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi sürecinde tarafsızlığını zedeleyecek kararlara imza attığını görmekteyiz. Dönemin siyasî gücünün, bağımsız yargıyı etkilediğini; 1944 yılında İsmet İnönü'nün Turancılar hakkında, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nı bahane ettiği ve konuyu dönüp dolaşıp kendilerine göre “İrkçı olan Turancılar” a getirdiği konuşmasında net bir şekilde kavramak mümkündür. Hatta bundan kısa süre sonra 1944 yılı içerisinde Turancılar ve Türkçülere karşı yazıların neşredildiği, Millî Şef'in 19 Mayıs Nutku'na yer verilen bir kitabın “İrkçılık-Turancılık” adı ile, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından basıldığını görmekteyiz. Kitaptaki yazılarda Turancılar ağır bir dille eleştirilirken, adeta yaşam hakkının dahi ellerinden alınacak derecede lanetlendiklerini ve çok yoğun bir kin ile yazıların oluşturulduğunu kitabın üslubundan anlamak mümkündür.

1947 yılında Sıkıyönetim İki Numaralı Mahkemesi'nin almış olduğu karara göre bütün sanıklar aklanmış ve tamamı beraat etmiştir. Hazırlık tahkikatının başlamasından, tutukluluk yıllarına, sorgulamalarına, maruz kaldıkları haksızlıklara rağmen sanıklar yaşamış oldukları bu sıkıntılı sürecin ardından 1947'de özgürlüklerine kavuşmuşlardır. Adalet geç de olsa tecelli etmiştir. Şimdi onlar için kaldıkları yerden devam edebilme ve kendilerini Adli Âmirliğin tekrar yargılanmaları için temyize gitmesi üzerine yeniden aklama süreci başlayacaktır ve sanıklar bir takım kamu hakkından mahrum olmaları veya toplumsal hayata intibak zorluklarıyla ilgili yepyeni bir sürece girmiş olacaklardır.

KAYNAKÇA

1924 Anayasası.

1982 Anayasası.

Açikkaya, Savaş, “27 Mayıs 1960 Öncesi Türkiye’de Sol Akımlar” *Tarih Dergisi*, Sayı:50 (2009/2), İstanbul 2010, s.221-250.

Adliye Harc Tarifesi Kanunu, 2728 sayılı ve 16 Haziran 1934 tarihli.

Akçura, Yusuf, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

Akıncı, Abdulvahap, “Milliyetçilik Kuramları” *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 15, S.1, Sivas 2014, s.131-150.

Aksakal, Erdi, “Modernist Milliyetçi Kuramlar Işığında Türk Milliyetçiliğine Bakış”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences S.54*, Erzurum 2015, s.203-222.

Akşin, Sina; Tanör, Bülent; Boratav, Korkut; *Yakınçağ Türkiye Tarihi-1 (1908-1980)*, İstanbul, 2005.

Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler-Milliyetçiliği Kökenleri ve Yayılması*, Metis Yay., İstanbul 1995.

Arai, Masami, “Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*, İletişim Yay., C.1, İstanbul 2004, s.180-195.

Armaoğlu, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasî Tarih (Cilt 1-2: 1914-1995)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003.

Askerî Ceza Kanunu, 1632 sayılı ve 22 Mayıs 1930 tarihli.

Askerî Muhakeme Usulü Kanunu, 1631 sayılı ve 22 Mayıs 1930 tarihli.

Atsız, Nihal, *Orhun Dergisi*, 1 Nisan 1944, <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/orhun-dergisi-1-nisan-1944.html> (E.T:24 Şubat 2019).

Atsız, Nihal, “Hesap Böyle Verilir”, 1943, <http://www.nihal-atsiz.com/page/205?s=T%C3%BCrk%C3%A7%C3%BC> (E.T:07 Ekim 2018).

- Atsız, Nihal, “Hesap Böyle Verilir”, 1943, <http://www.nihal-atsiz.com/yazi/hesap-boyle-verilir-h-nihal-atsiz.html> (E.T:28 Ocak 2019).
- Aydın, Suavi; “İki İttihat-Terakki: İki Ayrı Zihniyet, İki Ayrı Siyaset”, Tanıl Bora, Murat Gültekingil (der); *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce, Cumhuriyet’e Devredilen Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi, Cilt I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.117-128.
- Aydoğan, Bedri, “Sabahattin Ali’nin Yaşamı ve Yapıtlarına Genel Bir Bakış”, Nurettin Demir ve Faruk Yıldırım (ed.), *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı*, Çukurova Üniversitesi, Adana 2014, s.61-94.
- Bakacak, Alper, İkinci Dünya Savaşı Dönemi’nde Ulus Gazetesi’nin İç ve Dış Politika Değerlendirmeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2002.
- Bakım, Sevi, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İşkence Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Başar Mevzuat, 756 Sayılı TCK, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-2.htm#142> (E.T:08 Kasım 2018).
- Bora, Tanıl, “Milliyetçilik: “Türk Fundamentalizmi”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.15-22.
- Bütüner, Zübeyir, “3 Mayıs 1944 Olayları Işığında İç-Dış Politikada Siyasî Dengeler” *The Journal of Academic Social Science Studies*, International Journal of Social Science, Volume 5 Issue 6, December 2012, p.91-103.
- Cengiz, Emre, İsmet İnönü ve İkinci Dünya Savaşı Yılları Türk Dış Politikası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Copeaux, Etienne, “Türk Milliyetçiliği: Sözcükler, Tarih, İşaretler”, Çev.Görkem Doğan, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.44-52.

- Çağaptay, Soner, “Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yay., İstanbul 2002, s.245-274.
- Çalık, Mustafa, “Jön Türklerden Jön Müslümanlara”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S.126, Ankara 2016, s.33-40.
- Demirbaş, Burhan, II. Dünya savaşı Döneminde İç Güvenlik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Dieckhoff, Alain, and Jaffrelot, Christophe, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek-Kuramlar ve Uygulamalar*, İletişim Yay., İstanbul 2010.
- Dikici, Ali, İkinci Dünya Savaşında Türkiye’nin İç Güvenliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2006, s.45.
- Ergün, Gülcan, İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Ertan, Temuçin Faik, “Kadro Hareketi İle İlgili Bir Değerlendirme ve Bazı Düzeltmeler”, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-27/kadro-hareketi-ile-ilgili-bir-degerlendirme-ve-bazi-duzeltmeler> (E.T:2 Mart 2019).
- Ertan, Temuçin Faik ve Örs Orhan, “Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, S.62, Ankara 2018, s.39-84.
- Esmer, Ahmet Şükrü ve Sander, Oral, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996.
- Gellner, Ernest, *Uluslar ve Ulusçuluk*, İnsan Yay., İstanbul 1992.
- Gerçel, Alim ve Bilgehan, Mehmet, “1944 Irkçılık-Turancılık Davası (Tutuklamalar-Muameleler-İşkenceler)”, *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Sayı:472, Kayseri 2017, s.1-8.
- Gökalp, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

- Gökalp, Ziya, *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*, Türk Kültür Yayımları, Tokat Basımevi, İstanbul 1974.
- Güngör, Erol, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1990.
- Güngör, Erol, *Dünden Bugüne Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995.
- Hobsbawm, Eric J., *Milletler ve Milliyetçilik*, Ayrıntı Yay., İstanbul 2010.
- <https://kelimeler.net/Klerikalizm-kelimesinin-anlami-nedir> (E.T: 17 Şubat 2019).
- <https://www.biyografi.net.tr/mehmet-recep-peker-kimdir/> (E.T:27 Ocak 2019).
- <https://www.neoldu.com/sikiyonetim-nedir-turkiyede-sikiyonetim-donemleri-6071h.htm> (E.T:21 Eylül 2018).
- <https://www.stratejikortak.com/2017/01/ikinci-dunya-savasi-ve-turkiye.html> (E.T:02 Mart 2019).
- İpek, Göktuğ, “Basında Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.55, Mayıs-Haziran 2016, Kırgızistan, s.272-287.
- Kara Kuvvetleri Komutanlığı, “*Askerî Temyiz Mahkemesi Tarihçesi*”, KKK. Yayınları, E.U. Basımevi, Ankara 1956, s.2. (1726'dan naklen).
- Karpat, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 1996.
- Kaymaz, Nejat, “Türkçü Tarih Görüşü”, *Felsefe Kurumu Seminerleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1977, s.432-443.
- Koçak, Cemil, “Siyasal Tarih (1923-1950)”, *Türkiye Tarihi*, C.IV, Cem Yayınevi, İstanbul 1997, s.84-173.
- Korkmaz, Tuğrul, *Tipolojik ve Kuramsal Bağlamda Milliyetçilik ve Anadoluçuluk*, Ankara 2016.
- Kösoğlu, Nevzat, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.
- Kösoğlu, Nevzat, *Türk Olmak Ya da Olmamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.
- Lewis, Bernard, “Türkiye’de Demokrasi”, *Demokrasinin Türkiye Serüveni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s.9-32.

Mat, Gülben, Türkiye’de Çok Partili Dönemde Sıkıyönetimler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2008.

Matbû’ât Kânûnu, 1867 sayılı ve 8 Ağustos 1931 tarihli.

Meram, Ali Kemal, *Türkçülük Mücadeleleri*, İskender Matbaası, İstanbul, 1969.

Meşe, Ertuğrul, Komünizmle Mücadele Dernekleri, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

Müftüoğlu, Mustafa, *Millî Şef Döneminde Çankaya’da Kâbus 3 Mayıs 1944*, Başak Yayınları, İstanbul 2007.

Ortaylı, İlber, *Yakın Tarihin Gerçekleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

Özkan, Fatma Bahar, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İşkence Suçu ve 95. maddedeki Ağırlaşmış Haller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Sefercioğlu, Necmeddin, *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Ankara 2009.

Smith, Anthony D., *Milli Kimlik*, İletişim Yay., İstanbul 1994.

Soysal, A. Gün, “Tatarlar Arasında Türkçülük”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Serisi, Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*, İletişim Yay., C.1, İstanbul 2004, s.196-213.

Şahin, Ali, Kemalizmin Ulusçun ideolojisi Bağlamında 1930-1944 Dönemi İrkçı Turancı Hareketin Düşünsel Yapısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005.

TBMM, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (E.T:01 Ocak 2019).

TBMM, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197610571 (E.T:17 Şubat 2019).

Türk Ceza Kanunu, 765 sayılı ve 01.03.1926 tarihli.

Türk Ceza Kanunu, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-2.htm#142> (E.T:08 Kasım 2018).

Türk Ceza Kanunu, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (E.T:09 Nisan 2018).

Türk Ceza Kanunu, <http://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=8312> (E.T: 19 Kasım 2018).

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *İrkçılık-Turancılık*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:4, Maarif Matbaası, Ankara 1944.

Türk Medeni Kanunu, <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-kanunu-medenisi-743> (E.T:12 Kasım 2018).

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:3.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:4.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:5.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:6.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:7.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:8.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:9.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:10.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:11.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:12.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:13.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:14.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:15.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:16.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:17.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:18.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:19.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:20.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:21.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:22.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:23.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:24.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:25.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:26.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:27.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:28.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:29.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:30.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:31.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:32.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:33.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:34.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:35.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:36.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:37.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:38.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:39.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:40.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:41.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:42.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:43.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:44.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:45.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:46.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:47.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:75.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:77.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:78.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:79.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:80.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:81.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:82.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:83.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:84.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:85.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:86.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:87.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:88.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:89.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:90.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:91.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:92.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:93.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:94.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:95.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:96.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:97.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:98.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:99.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:100.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:101.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:102.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:103.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:104.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:105.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:106.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:107.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:108.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:109.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:110.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:111.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:112.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:113.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:114.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:115.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:116.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:117.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:118.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:119.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:120.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:121.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:122.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:123.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:124.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:127.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:128.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:129.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:130.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:131.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:132.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:133.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1A, Belge No:134.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:10.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:11.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:12.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:13.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:14.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:15.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:16.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:17.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:18.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:19.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:20.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:21.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:22.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:23.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:24.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:25.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:26.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:27.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:28.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:29.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:30.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:33.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:34.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:54.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:55.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:56.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:58.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:59.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:60.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:61.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:62.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:63.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:64.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:66.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:67.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:68.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:69.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:70.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:71.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:72.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:73.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:74.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:75.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:76.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:77.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:78.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:79.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:80.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:81.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:83.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:84.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:85.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:86.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:87.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:88.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:89.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:90.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:91.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:92.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:93.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:94.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:95.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:96.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:97.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:98.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:99.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:100.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:102.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:103.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:104.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:105.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:106.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:107.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:108.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:109.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:110.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:111.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:112.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:113.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:114.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:115.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:116.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:117.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:119.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:120.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:121.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:122.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:123.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:124.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:125.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:126.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:127.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:128.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:129.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:130.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:131.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:132.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:133.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:134.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:135.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:136.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:137.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:138.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:140.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:141.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:142.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:143.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:144.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:145.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:146.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:147.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:148.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:149.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:151.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:152.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:153.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:154.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:155.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:156.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:157.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:158.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:159.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:160.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:161.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:162.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:163.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:164.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:165.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:166.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:168.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:169.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:170.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:171.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:172.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:173.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:174.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:175.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:176.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:177.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:178.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:179.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:180.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:181.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:183.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:184.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:185.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:186.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:187.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:188.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:189.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:190.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:191.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:192.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:193.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:194.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:195.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:196.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:197.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:198.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:199.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:200.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:201.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:202.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:203.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:205.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:206.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:207.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:208.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:209.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:210.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:211.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:212.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:213.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:214.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:215.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:216.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:217.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:219.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:220.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:221.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:222.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:223.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:224.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:225.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:226.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:227.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:228.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:229.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:230.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:231.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:232.

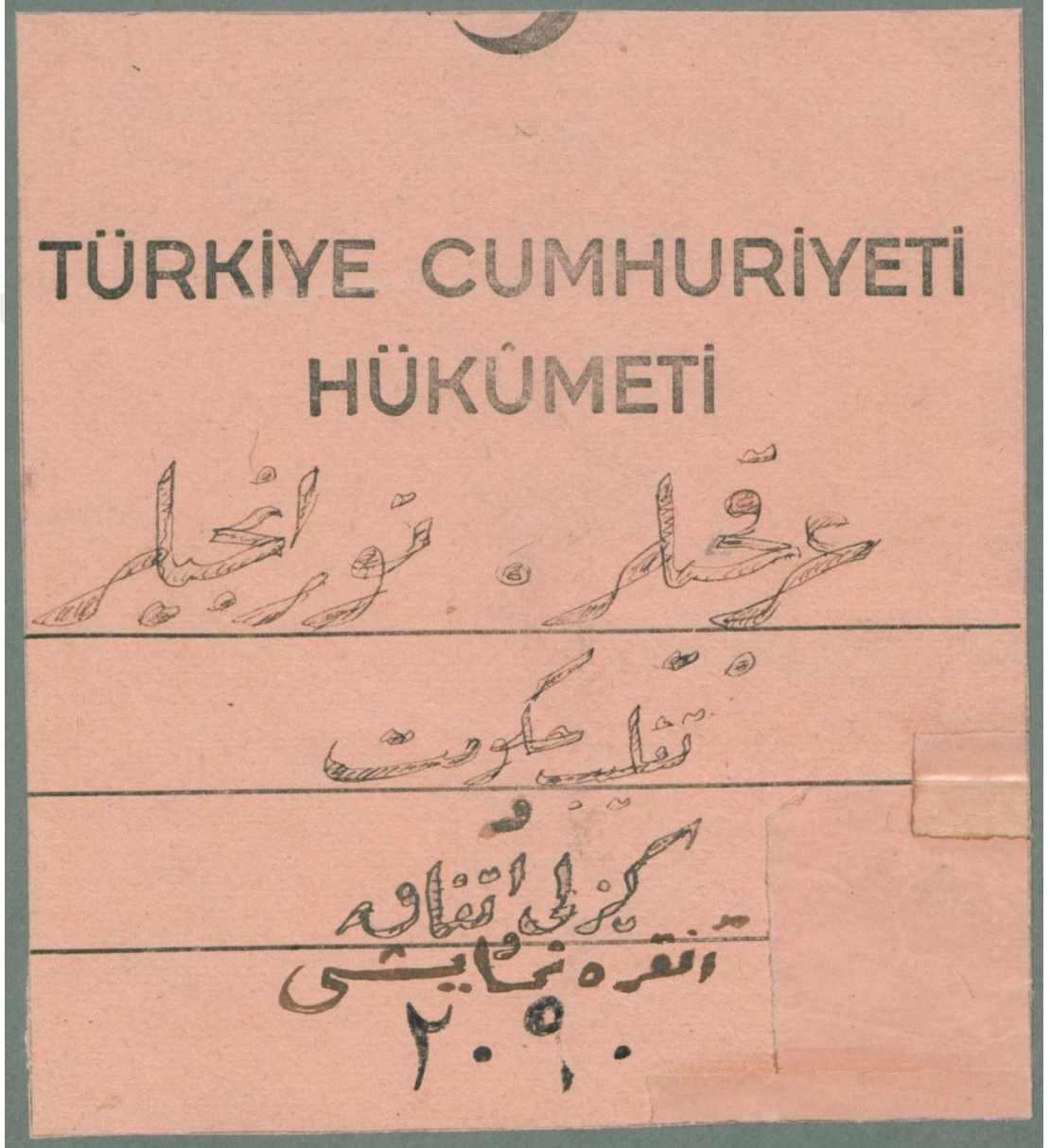
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:234.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:235.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:236.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:237.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:238.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:239.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:240.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:241.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:242.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:243.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:244.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:245.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:247.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:248.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:249.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:250.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:251.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:252.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:253.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:255.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:256.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:257.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:258.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:259.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:260.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:261.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:262.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:263.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:264.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:265.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:266.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:267.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:268.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:269.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:270.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:271.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:272.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:273.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:274.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:275.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:276.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:277.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:278.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:279.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:280.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:281.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:282.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:283.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:284.
Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:285.

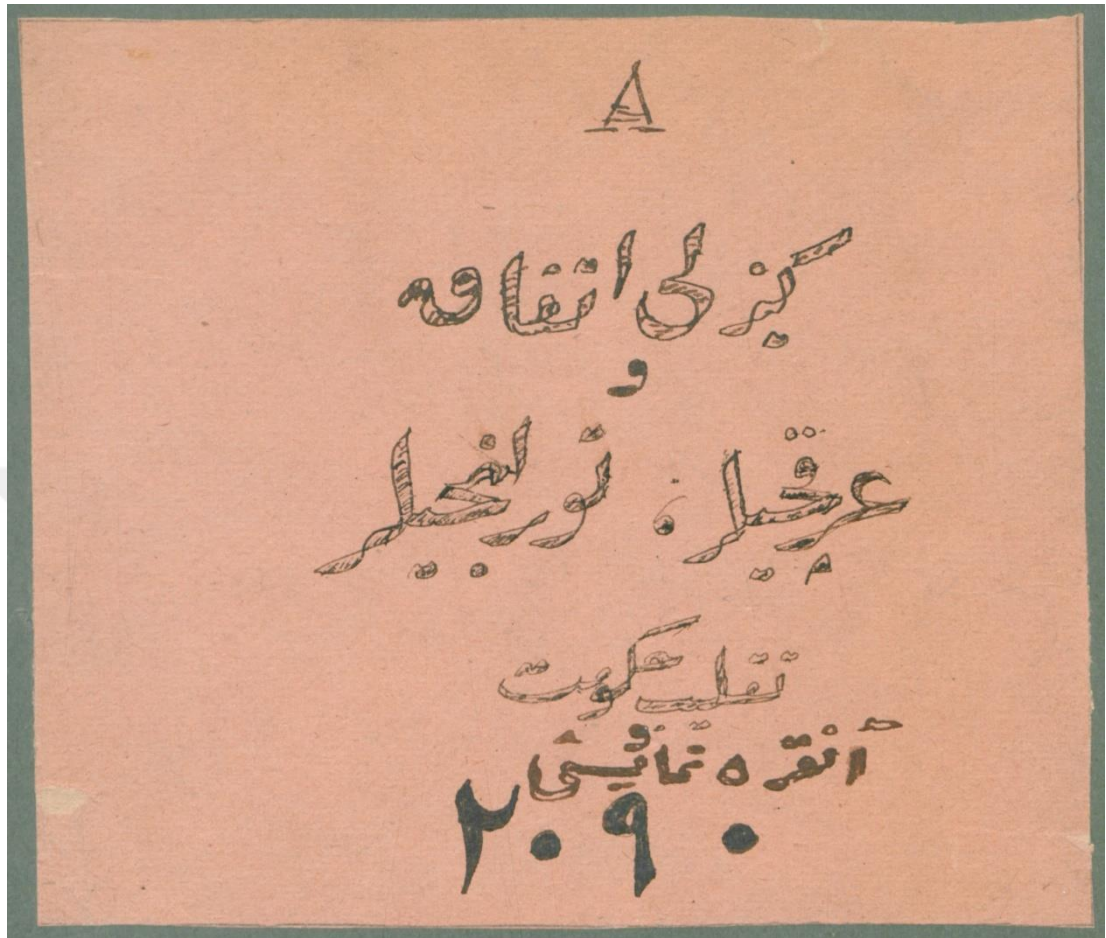
- Türk Tarih Kurumu Arşivi, *Bilge Kitapevi Koleksiyonu*, 25/6-1B, Belge No:286.
- Türkeş, Alparslan, *Turancılık 27 Mayıs ve Milliyetçilik*, Hareket Yayınları, İstanbul 2011.
- Türkkan, Reha Oğuz, *Arayan Adam*, C.1, Pozitif Yayınları, İstanbul 2009.
- Türkkan, Reha Oğuz, *Arayan Adam*, C.2, Pozitif Yayınları, İstanbul 2011.
- Tüzün, Süleyman, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk İç Politikasında Dış Türkler Meselesi (1939-1945)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1998.
- Ulus, (1938), “Kurtarıcını ve En Büyük Evladını Kaybettin, Türk Milleti Sen Sağol”, 10 Kasım 1938, s.1.
- Umûmi Muhâkeme Usûlü Kânûnu, (Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kânûnu) 1172 sayılı ve 20 Nisan 1929 tarihli.
- Uzman, Nasrullah, *Türkeş Konuşuyor*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017.
- Yeni Akit, (2019), “Lev Troçki”, [https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/Lev Troçki](https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/Lev_Tro%C3%A7ki) (E.T:02 Mart 2019).
- Yıldırım, Hayri, *Nejdet Sançar Türk Irkı Sağolsun*, Aygan Yayınları, İstanbul 2016.
- Yıldız, Selim, “İkinci Dünya Savaşından Sonra Türkiye’de Siyasî Ortam: Sağ-Sol Fraksiyonlar”, [http://devlet.com.tr/makaleler/y112II DUNYA SAVASINDAN SONRA TURKIYEDE SIYASI ORTAM SAG SOL FRAKSIYONLAR.html](http://devlet.com.tr/makaleler/y112II_DUNYA_SAVASINDAN_SONRA_TURKIYEDE_SIYASI_ORTAM_SAG_SOL_FRAKSIYONLAR.html) (E.T:2 Mart 2019).
- Yılmaz, Murat, *1944-1945 Irkçılık Turancılık Davası Tefriki*, İstanbul 2016.

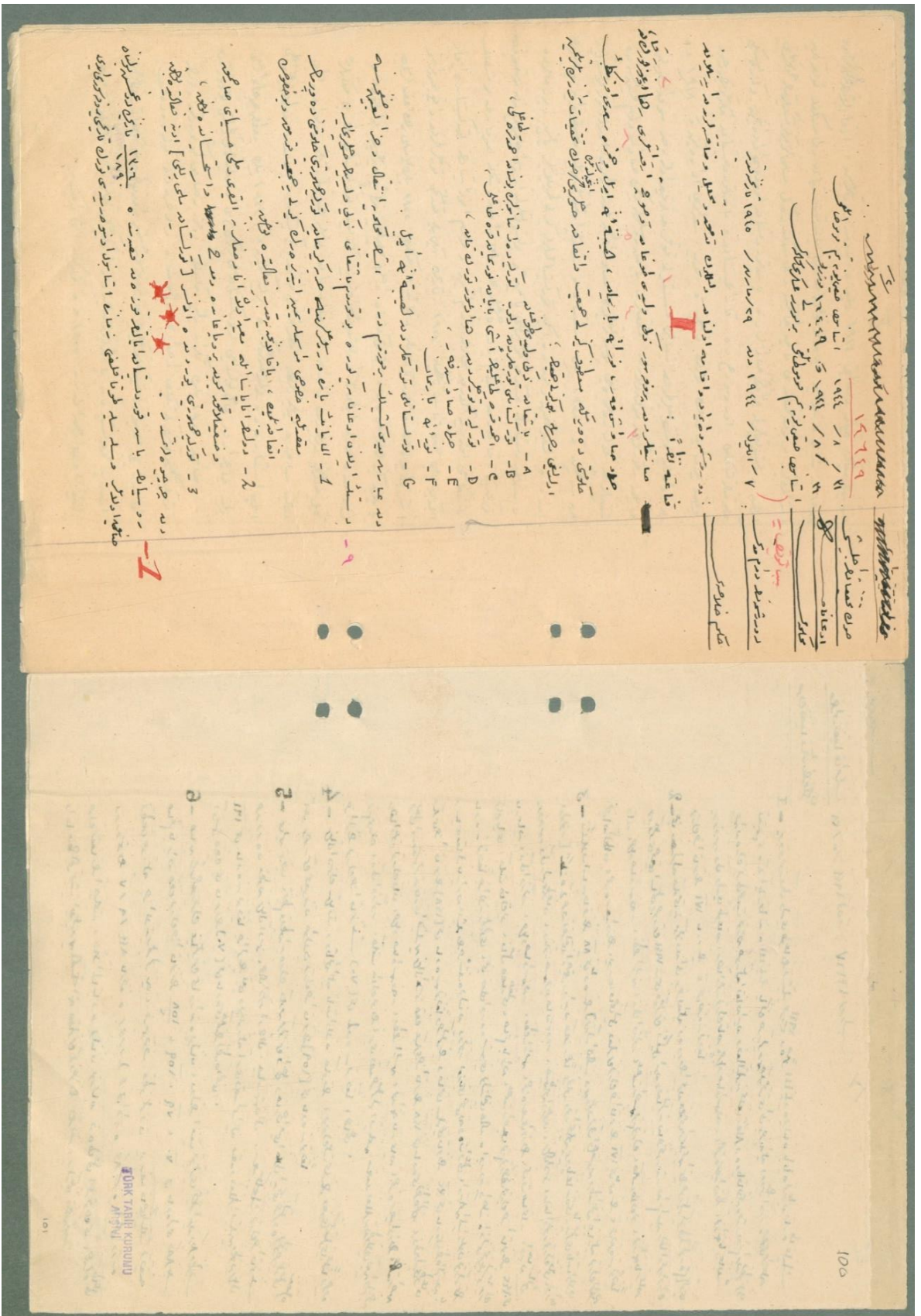
EKLER LİSTESİ

EK 1: TTK, 25/6-1B, Belge No:285

EK 2: TTK, 25/6-1B, Belge No:286

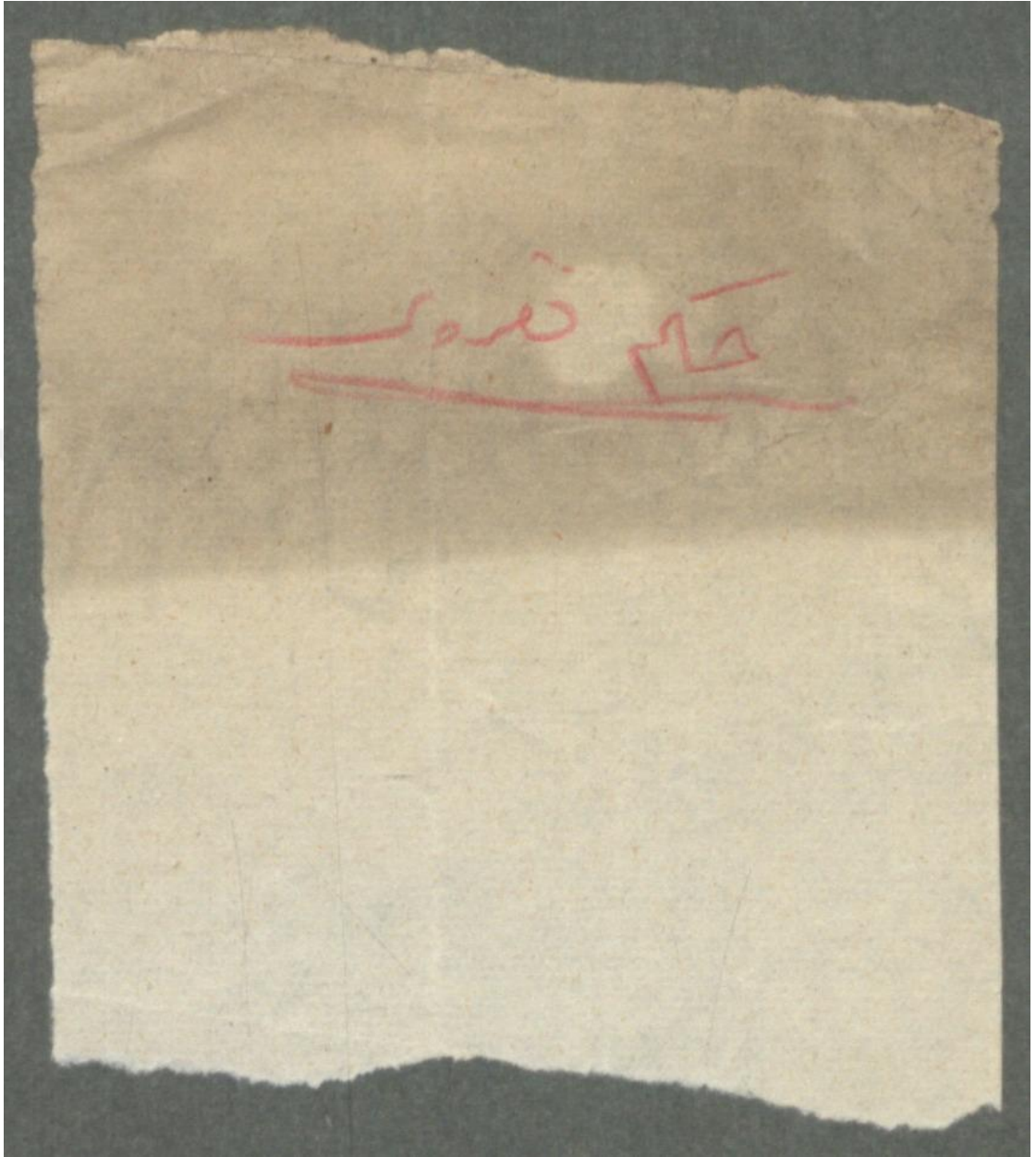

۱۲۲۱۹
 ۱۸ / ۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۲۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۳۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۴۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۵۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۶۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۷۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۸۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۰ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۱ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۲ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۳ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۴ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۵ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۶ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۷ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۸ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۹۹ / ۱۸۸۸
 ۱۸ / ۱۰۰ / ۱۸۸۸

۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

EK 6: TTK, 25/6-1B, Belge No:183.

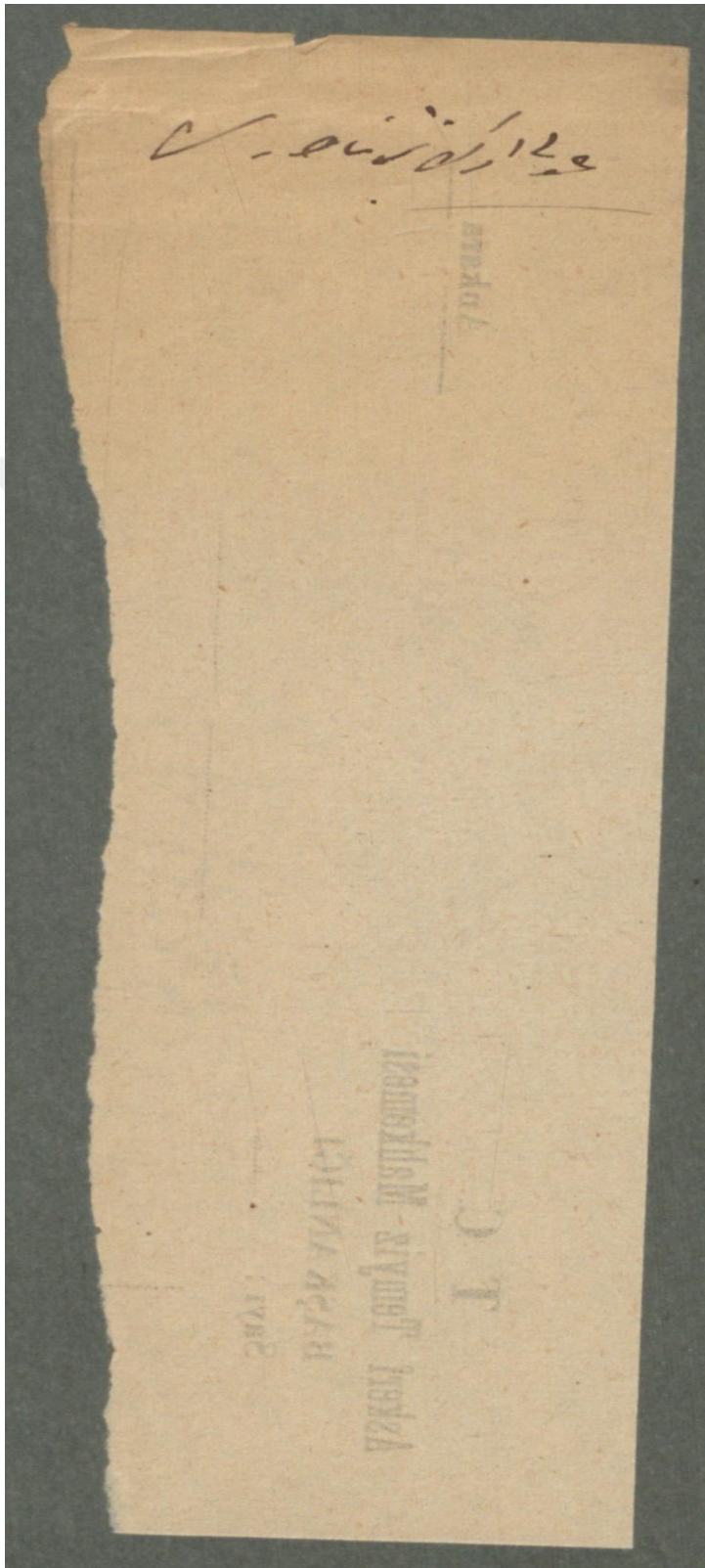

صاحب اوله محمد زکریا کورک اسکی عزیز ماصایی [۹-۴-۱۹۱۵] او فرعی

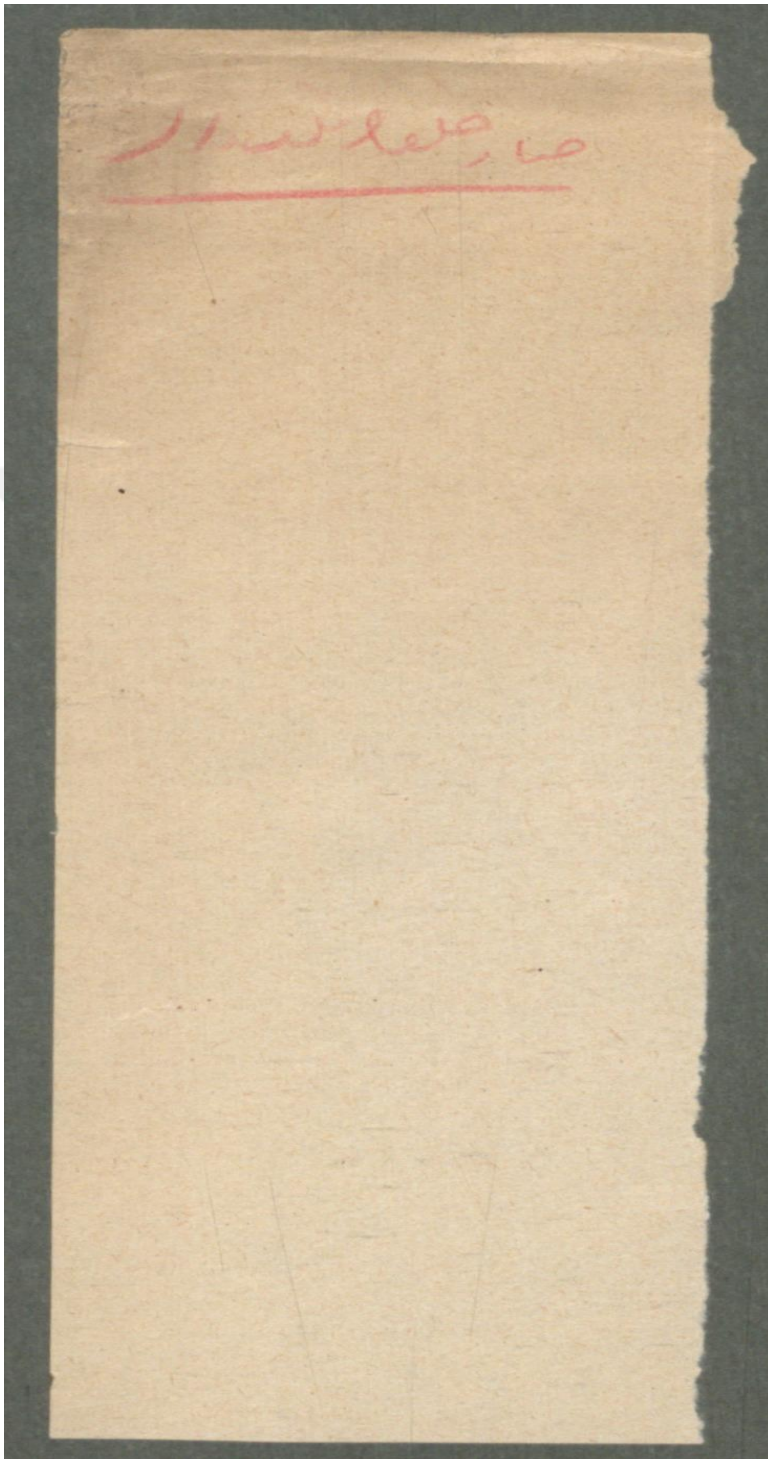
K

- ۱- مکتوبات تصفای مائده اشغی بلر یا بلر
- ۲- تصفای مائده بلر در مائده کورک اوله مکتوبات ۱۰۶ و تصفای مائده کورک اوله مکتوبات ۱۰۶
- ۳- عدی اوله ۱۰۷ مائده بورجو کتاب، عدی و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷ و عدی و دیگر کتب
- ۴- مکتوبات تصفای از وایزین قطعه مائده در مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۵- اصولی بلر بلر مکتوبات تصفای مائده در مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۶- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۷- در مکتوبات بلر بلر مکتوبات تصفای مائده در مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۸- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۹- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۰- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۱- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۲- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۳- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۴- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷
- ۱۵- عدی مکتوبات اوله مکتوبات ۱۰۷ و دیگر کتب اوله مکتوبات ۱۰۷

EK 9: TTK, 25/6-1B, Belge No:237.

EK 11: TTK, 25/6-1B, Belge No:244.

ادب علی شاعران کاتب و منبر

- ۱ ماره کی خوری بیغمه
- ۲ کله قورده ماره کی طرفه خاور ابرویله ارسه خوری
- ۳ است بکل والی لطیفه قورده
- ۴ هفتد یازمی کندان سه تیره تری موراج تحفه اسه دل
- ۵ هارجه طایفه دین دین بیغمه لغمان معنی اعلی
- ۶ برله بیغمه صفوت ارقاب
- ۷ او مانیا بیغمه حوائطه حجبی سا اوله اوده
- ۸ احوزه و اعلا اعلی موسی الخازن
- ۹ قری = بنوعی زعمی
- ۱۰ دکنز و اعلا
- ۱۱ ارنه بیجانای طوزا کوله کوله
- ۱۲ سه مبه بیغمه اسکی حجبی حویله اکر
- ۱۳ بر و فکری عه قورده اناب
- ۱۴ مهنده صارت
- ۱۵ درختی - مخمور دزی
- ۱۶ ادره کتمه طاهر بیغمه طای قره باغ
- ۱۷ ادره کتمه غزرتو کتمه
- ۱۸ کزنه کزنه برنگه ادره شخوری و ابرمی امان پای
- ۱۹ بر و فکری - هسه خرد چانه سه و سه
- ۲۰ المانچ بیغمه ابرمی ادره
- ۲۱ زعمی بیغمه برنگه ادره

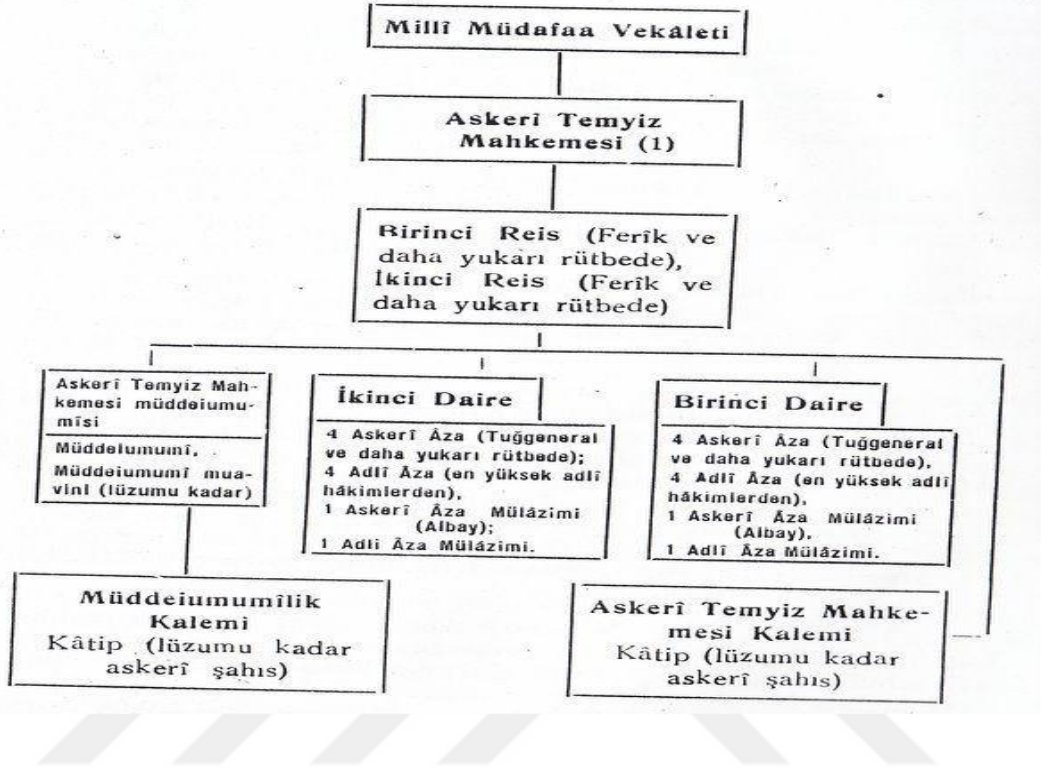
Yazma No	Yazma İçeriği	Yazma Durumu	Yazma Tarihi
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Yazma No

توضیحات	زنی و لیسه	نکاح ادنی	جلا و صا و سوزن	رکعتی و غیره	نوعه 4 بیجا
عکس از طرفی افروخته	X	X	X	X	X
بلائی حرم و غیره	X	X	X	X	X
ظفر با انگشت	X	X	X	X	X
صافه بیوت	X	X	X	X	X
یا عطای ساری نظریه ای	X	X	X	X	X
باز صفا	X	X	X	X	X
تصدیق در	X
تصدیق در	X	.	X	.	.
تصدیق در	X
تصدیق در	X	X	.	X	X
و غیره		X	.	.	.
تصدیق در	X	X	X	X	X
تصدیق در	-	X	.	X	.
= 171 =	.	X	.	.	.
= 109 =	.	X	.	.	.
= 171 =	X	.	X	X	X
= 01 =	.	X	.	.	.
= 141 =	.	X	.	X	.
تصدیق در	.	X	.	.	.
تصدیق در	.	X	.	.	.
تصدیق در	X
تصدیق در	.	X	.	.	.
تصدیق در	.	X	.	X	.
تصدیق در	X	X	X	X	X
تصدیق در	X	X	X	X	X
تصدیق در	.	X	.	X	.
تصدیق در	.	X	.	X	.
تصدیق در	.	X	.	X	.
تصدیق در	X	X	X	X	X

T. C.		Ankara	
Askeri Temyiz Mahkemesi		194	
BAŞKANLIĞI			
Sayı: _____			
Duruşma Tarihi: _____			
1	10. 10. 1944	10. 10. 1944	10. 10. 1944
2	11. 10. 1944	11. 10. 1944	11. 10. 1944
3	12. 10. 1944	12. 10. 1944	12. 10. 1944
4	13. 10. 1944	13. 10. 1944	13. 10. 1944
5	14. 10. 1944	14. 10. 1944	14. 10. 1944
6	15. 10. 1944	15. 10. 1944	15. 10. 1944
7	16. 10. 1944	16. 10. 1944	16. 10. 1944
8	17. 10. 1944	17. 10. 1944	17. 10. 1944
9	18. 10. 1944	18. 10. 1944	18. 10. 1944
10	19. 10. 1944	19. 10. 1944	19. 10. 1944
11	20. 10. 1944	20. 10. 1944	20. 10. 1944
12	21. 10. 1944	21. 10. 1944	21. 10. 1944
13	22. 10. 1944	22. 10. 1944	22. 10. 1944
14	23. 10. 1944	23. 10. 1944	23. 10. 1944
15	24. 10. 1944	24. 10. 1944	24. 10. 1944
16	25. 10. 1944	25. 10. 1944	25. 10. 1944
17	26. 10. 1944	26. 10. 1944	26. 10. 1944
18	27. 10. 1944	27. 10. 1944	27. 10. 1944
19	28. 10. 1944	28. 10. 1944	28. 10. 1944
20	29. 10. 1944	29. 10. 1944	29. 10. 1944
21	30. 10. 1944	30. 10. 1944	30. 10. 1944
22	31. 10. 1944	31. 10. 1944	31. 10. 1944
23	1. 11. 1944	1. 11. 1944	1. 11. 1944
24	2. 11. 1944	2. 11. 1944	2. 11. 1944
25	3. 11. 1944	3. 11. 1944	3. 11. 1944
26	4. 11. 1944	4. 11. 1944	4. 11. 1944
27	5. 11. 1944	5. 11. 1944	5. 11. 1944
28	6. 11. 1944	6. 11. 1944	6. 11. 1944
29	7. 11. 1944	7. 11. 1944	7. 11. 1944
30	8. 11. 1944	8. 11. 1944	8. 11. 1944
31	9. 11. 1944	9. 11. 1944	9. 11. 1944

EK 19: Askerî Temyiz Mahkemesi İşleyiş Şeması

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Elif AKAR
Doğum Yeri : Kırıkkale
Mesleği : Öğretim Görevlisi

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kırıkkale Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Kırıkkale Üniversitesi

İletişim

E-Posta : elifakar_ku@hotmail.com
Tel. : 0537 232 21 03
Tarih : Mart 2019